

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

**ÖĞRETMEN, ÖĞRENCİ VE AİLELERİN İLKÖĞRETİM II. KADEMEDE
GÖZLENEN DİSİPLİN PROBLEMLERİ VE BAŞ ETMEDE KULLANILAN
STRATEJİLER İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ**

Esra Zeynep ÖZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2012

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

**ÖĞRETMEN, ÖĞRENCİ VE AİLELERİN İLKÖĞRETİM II. KADEMEDE
GÖZLENEN DİSİPLİN PROBLEMLERİ VE BAŞ ETMEDE KULLANILAN
STRATEJİLER İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ**

Esra Zeynep ÖZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman : Yrd. Doç. Dr. Fatma SADIK

ADANA / 2012

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı'nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Yrd. Doç. Dr. Fatma SADIK
(Danışman)

Üye: Yrd. Doç. Dr. Birsal AYBEK

Üye: Yrd. Doç. Dr. Özlem KAF HASIRCI

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

.../.../2012

Prof. Dr. Azmi YALÇIN
Enstitü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin çizelge ve şekillerin kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ÖZET

ÖĞRETMEN, ÖĞRENCİ VE AİLELERİN İLKÖĞRETİM II. KADEMEDE GÖZLENEN DİSİPLİN PROBLEMLERİ VE BAŞ ETMEDE KULLANILAN STRATEJİLER İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

Esra Zeynep ÖZ

Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Fatma SADIK

Nisan 2012, 263 sayfa

Bu araştırma, ilköğretim okullarının ikinci kademesinde (6.,7. ve 8. sınıflarda) gözlenen disiplin problemleri ve baş etmede kullanılan stratejiler ile ilgili öğretmen, öğrenci ve velilerin görüşlerini belirlemeye yönelik nicel ve nitel yöntemlerin birlikte kullanıldığı tarama modelinde betimsel bir çalışmadır.

Araştırmanın evrenini Adana merkez ilçelerinde (Seyhan, Yüreğir, Çukurova, Sarıçam) bulunan devlet ilköğretim okullarının ikinci kademesinde görev yapan öğretmenler, bu okullarda eğitim-öğretim gören öğrenciler ve bu öğrencilerin velileri oluşturmaktadır. Araştırma verileri iki aşamada gerçekleşen bir süreçte toplanmıştır. İlk olarak “yansızlık ilkesi” ne uygun bir şekilde “tesadüfî küme örnekleme” yapılmış ve bu bağlamda alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzey çevrelerden 10’ ar okul seçmek yoluyla 30 okul belirlenmiştir. Bu aşamaya gönüllük esasına dayalı olarak 310 öğretmen ve 508 öğrenci katılmış ve veriler “Disiplin Problemlerini Değerlendirme Anketi (DPDA) uygulanarak elde edilmiştir. İkinci aşamada görüşme yapılacak öğretmen, öğrenci ve veli çalışma gruplarının belirlenmesinde ise nitel araştırma geleneği içinde yer alan olasılık temelli olmayan örneklem tekniklerinden, amaçlı örnekleme, kolay ulaşılabilir örnekleme ve maksimum çeşitlilik örnekleme izlenmiş ve gönüllülük esasına dayalı olarak 15 öğretmen, 15 öğrenci ve 15 veli ile görüşme yapılmıştır.

Araştırma sonucunda öğretmenlerin disiplin problemi olduğu konusunda en fazla hem fikir olduğu öğrenci davranışları; gürültü yapmak, arkadaşlarına saygısızlık etmek, eşyalara zarar vermek, ders dışı şeylerle ilgilenmek, dersle ilgisiz konularda sürekli konuşmak, izin almadan konuşmak ve arkadaşlarını rahatsız etmek olmuştur. Öğrencilerin disiplin problemleri olarak nitelendirdikleri davranışların başında ise

arkadaşlarına saygısızlık etmek, gürültü yapmak, eşyalara zarar vermek, hırsızlık yapmak, iftira atmak, başkalarının eşyalarına zorla el koymak, öğretmene saygısızlık yapmak, öğretmen masasına bir şeyler atmak, sınıfı kirletmek, arkadaşlarını rahatsız etmek davranışları gelmiştir.

Öğretmen ve öğrenciler disiplin problemlerinin okullarında “ara sıra” gözleendiği yönünde hem fikir olurken; öğretmenler izin almadan konuşmak, şikâyet etmek, sınıfı kirletmek, derse karşı ilgisizlik, arkadaşlarına saygısızlık etmek, ödevlerini yapmamak, teneffüste sınıf dışına çıkmamak davranışlarıyla daha sık karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. Benzer görüşte olan öğrenciler de izin almadan konuşma, gürültü yapma, dersle ilgisi olmayan konularda sürekli konuşma, komiklik yapma, ders dışı şeylerle ilgilenme ve öğretmene karşı gelmek davranışlarının diğer davranışlara göre daha sık gerçekleştiğini belirtmişlerdir. Veliler ilköğretim ikinci kademedeki öğrencilerde öğretmene ve arkadaşlarına saygısızlık, saldırgan davranışlar, argo ve küfürlü konuşmaları çok sık gözlemlemeye başladıklarını ifade ederken; kendi çocukları hakkında da öğretmenlerinden ders esnasında başka şeylerle ilgilendikleri/ konuştukları ve arkadaşlarıyla kavga ettikleri yönünde şikayet aldıklarını belirtmişlerdir. Çete kurma-çete üyesi olma, hırsızlık yapma, kumar oynama ve okula-sınıfa kesici, delici vb. alet getirme davranışları öğretmenlerin en ciddi buldukları disiplin problemleri olurken; hırsızlık yapma, sigara içme, okula -sınıfa kesici, delici vb. alet getirme, başkalarının eşyalarına zorla el koymak, kumar ya da benzeri oyunlar oynamak davranışları öğrencilerin en ciddi algıladıkları disiplin problemleri olmuştur. Velilerin en ciddi buldukları disiplin problemi ise öğretmene saygısızlık olmuştur. Disiplin problemlerinin nedenleri öğretmenler tarafından aile, arkadaş çevresi, toplumsal ve kültürel yapıdaki değişim ve kitle iletişim araçları; öğrenciler tarafından, arkadaş çevresi ve kendileri ile ilgili olarak açıklanırken veliler aile, öğrenci ve arkadaş çevresinin yanı sıra öğretmen ve okul çevresinin özelliklerini de öne çıkarmışlardır.

Öğretmenler olumlu pekiştireç, doğrudan sözel uyarı, rehberlik yapma, davranışın nedenini araştırma, açıklama yapma, beden diliyle uyarı, öğrenciye yaklaşma fiziksel yakınlık denetimi ve dolaylı sözel uyarıda bulunma stratejilerini her zaman kullandıklarını belirtirken; öğrenciler bu stratejilerin ara sıra kullanıldığını ifade etmişlerdir. Öğrenci ile bire bir görüşme yapma, gerek öğretmenler gerekse öğrenciler tarafından disiplin problemleriyle baş etmede en etkili algılanan strateji olmuştur. Veliler ise öğretmenlerin bir sorun olduğunda daha çok kendilerini aradıklarını ve durumu bire bir görüştüklerini ifade etmişlerdir. Öğretmenler öğrencilerden çoğunlukla

kendilerini kontrol etmelerini, beklentiler yönünde davranmalarını ve uyarıları dikkate almalarını beklerken; öğrenciler ise öğretmenlerden daha çok yakın ilgi beklediklerini belirtmişlerdir. Ailelerin öğretmenlerden beklentileri de çocuklarının beklentilerine paralel olmuş ve öğretmenlerden çocuklarına karşı daha hoşgörülü ve sabırlı yaklaşımlarını beklediklerini ifade etmişlerdir. Velilerin disiplin konusunda öğretmenlerden diğer beklentileri ise; dengeleri koruma, otorite kurma; kuralları öğretme ve uyulmadığı takdirde kesinlikle yaptırımları uygulamadır. Veliler disiplin problemleriyle baş etme konusunda öğretmene sağladıkları desteği ise çoğunlukla çocuklarıyla konuşma, açıklama yapma, düzenli okul ziyareti yaparak öğretmenleriyle görüşme olarak belirtmişlerdir.

Bayan öğretmenler verilen davranışları erkek öğretmenlere göre daha fazla problem olarak nitelendirmiş ve daha ciddi algılamışlardır. Kız öğrenciler verilen davranışları erkek öğrencilere göre daha fazla problem olarak nitelendirmiş ve daha ciddi algılamışlardır. Alt sosyo ekonomik çevrede görev yapan öğretmenler disiplin problemlerinin daha sık gözlemlendiğini belirtmişlerdir. Kız öğrenciler öğretmenleri doğrudan ve dolaylı sözel uyarı, beden diliyle uyarı ve açıklama yapma stratejilerinin daha çok kullanıldığını belirtirken, erkek öğrenciler sınıf çevresini değiştirme, sosyal izolasyon, bedensel olarak acı verme, alay etme/küçük düşürme ve dersi bırakıp, işlenmiş sayma stratejilerinin öğretmenler tarafından daha çok kullanıldığını belirtmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Disiplin, istenmeyen davranış, ilköğretim, öğretmen, öğrenci, veli.

ABSTRACT**DISCIPLINE PROBLEMS OF TEACHERS, STUDENTS AND FAMILIES
OBSERVED IN 2ND PRIMARY SCALE AND INVESTIGATION ON
OPINIONS USED IN COPING STRATEGIES****Esra Zeynep ÖZ****Master Thesis, Department of Educational Sciences****Supervisor: Assist. Prof. Dr. Fatma SADIK****April 2012, 263 pages**

This research is a descriptive study in a scanning model, that quantitative and qualitative methods used together, aimed to determine discipline problems of teachers, students and families observed in 2nd scale of primary schools (6th, 7th and 8th grades) and investigation on opinions used in coping strategies.

The research population are consist of teachers from secondary schools in the state, education students studying in these schools and the parents of these students in the central districts of Adana (Seyhan, Çukurova, Yüreğir, Sarıçam). Research data are collected in a process took place in two stages. Firstly, ‘random cluster sampling’ was made in accordance with ‘neutrality principle’ and 30 schools are determined through chosen 10 for each from respect to lower, middle and upper socio-economic status backgrounds. 310 teachers and 508 students, participated this stage based on voluntariness and data were obtained by applying ‘Discipline Problems Assessment Questionnaire (DPAQ). For determining the teachers, students and parents working group for interview in second stage, purposive sampling, accessible sampling and maximum variation sampling of non-probability-based sampling techniques, took place in the tradition of qualitative research, was followed and interview was done with 15 teachers, 15 students and 15 parents by based on voluntariness.

As a result of the research, the students behavior for disciplinary problems of consensus idea of the teachers are; making a noise, disrespect to friends, damage to materials, take care of other things during the course, constant talking about matters unrelated to course, talking without permission and disturb the friends. The primary behaviors regarded as disciplinary problems of students are disrespect to friends,

making a noise, damage to materials, robbery, slander, confiscate the belongings of others by force, throw something to teacher desk, dirty up the class and disturb the friends.

While the teachers and students are agree that disciplinary problems are ‘sometimes’ seen in their schools, the teachers expressed that they encounter the behaviors more often as talk with teachers without permission, to complain, dirty up the class, apathy to lesson, disrespect to friends, not to do their homework and not to leave the class in breaks. Also the students with the same idea reported that the behaviors like; speaking without permission, making noise, continuous talking unrelated to course, to humor, take care of other things during the course and go against the teacher are seen more frequently than others. Parents expressed that they began to observe the behaviors very often as disrespect for teachers and friends, aggressive behavior and slang and profane talking among students in second level of primary, while they received complaints concerning children from their teachers about interest/talking in other things during course and arguing with friends. While to establish a gang, being a member of gang, robbery, gaming and bring cutting and drilling etc tools to class are found the most serious disciplinary problems by teachers, the behaviors such as robbery, smoking, bring cutting and drilling etc. tools to class, confiscate the belongings of others by force, gambling and suchlike games are perceived as the most serious disciplinary problems by students. The most serious disciplinary problem thought by parents is disrespectfulness of the teacher. While the reasons of the disciplinary problems are explained family, friends, changes in social and cultural structure and mass media by the teachers, and friends and related to themselves by students, parents highlighted the family, student and friends as well as the properties of the teacher and the environment of the school.

While the teachers expressed that they always use the strategies as positive reinforcement, direct verbal warning, guidance, search the reason of behavior, make statements, warning by body language, approach to student, physical proximity control and indirect verbal warning, students reported that these strategies are used occasionally. To make a personal interview with the student is perceived the most effective strategy in dealing with disciplinary problems by both teachers and students. However, parents expressed that the teachers are mostly call themselves and make a one on one interview when a problem occurs. While the teachers mostly expected from the students to control themselves, behave as expected and take into account the warnings,

the students reported that they expect to more close interest from the teachers. The expectations of the parents are parallel to the expectations of their children, and the parents stated that they expect to more tolerant and patient approach to their children from the teachers. The other expectations of the parents about discipline supposed from the teachers are balance protection, establish an authority, teaching rules and apply sanction in case of failure in obey the rules. Parents indicated the support for teachers in dealing with discipline problems as mostly talking with their children, make an explanation and interview with the teachers with regular visits to the school.

Female teachers characterized the given behaviors more problematic and perceive more severe than male teachers. Female students characterized the given behaviors more problematic and perceive more severe than male students. Teachers from lower socio-economic environment reported the disciplinary problems observed more frequently. While female students expressed that the strategies such as direct and indirect verbal warning, warning with body language and explanations are used more frequently, male students state that the strategies as change class environment, social isolation, suffer physically, poke fun/humiliate and leave the course and regard as seen are used more by the teachers.

Keywords: discipline, undesirable behavior, elementary school, teachers, students, parents.

ÖNSÖZ

Bu araştırma, ilköğretim okullarının ikinci kademesinde (6., 7. ve 8. sınıflarda) gözlenen disiplin problemleri ve baş etmede kullanılan stratejiler ile ilgili öğretmen, öğrenci ve velilerin görüşlerini belirlemek amacıyla hazırlamıştır.

Araştırma sürecinin planlanması, uygulanması ve raporlaştırılması aşamalarında birçok kişinin katkıları olmuştur. Öncelikle çalışmamın her aşamasında çok büyük desteğini gördüğüm, en sıkıntılı dönemlerimde beni destekleyen, motive eden, güven veren, çalışma sürecinde zaman zaman gösterdiğim istenmeyen davranışlarımda dahi beni hoş görüyle karşılayan, yüksek lisans eğitimim boyunca bilgi ve deneyimleriyle bana yol gösteren ve yardımını esirgemeyen değerli danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Fatma SADIK’a çok teşekkür ederim. Araştırma sürecinde değerli görüşleriyle çalışmama katkı sağlayan değerli hocam Sayın Doç. Dr. Ahmet DOĞANAY’a, araştırmayı titizlikle inceleyen ve geri bildirimleriyle zenginleştiren Sayın Yrd. Doç. Dr. Özlem KAF HASIRCI ve Sayın Yrd. Doç. Dr. Birsal AYBEK’e çok teşekkür ederim. Araştırmaya katılan değerli öğretmen arkadaşlarıma, sevgili öğrencilere, okul müdürü ve yardımcılarına, çalışmam sırasında bana yardımcı olan okul yöneticilerime, arkadaşlarıma, araştırmayı destekleyen Ç.Ü. Araştırma Fonu Saymanlığı’na (EF2010YL19) , Sosyal Bilimler Enstitüsü çalışanlarına ve ismini sayamadığım emeği geçen herkese teşekkür ederim.

Çalışmalarım boyunca her zaman yanımda olan, en zor dönemlerimde beni sabır ve anlayışla karşılayan, sözleriyle motive eden sevgili eşim Murat TOHUMOĞLU’na , desteklerini benden hiç esirgemeyen sevgili aileme çok teşekkür ederim ve sevgilerimi sunarım. İyi ki varsınız...

Esra Zeynep ÖZ

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ.....	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xvi
EKLER LİSTESİ	xix

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem	4
1.2. Araştırmanın Amacı	5
1.3. Araştırmanın Önemi	7
1.4. Sayıtlılar.....	8
1.5. Sınırlılıklar	8

BÖLÜM II

KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Kuramsal Açıklamalar.....	9
2.1.1. Disiplin Nedir ?	9
2.1.2. Disiplin Problemleri.....	10
2.1.2.1. İstenmeyen Davranış Tanımı	10
2.1.3. İstenmeyen Davranış Türleri.....	12
2.1.4. Disiplin Problemlerinin Nedenleri	14
2.1.4.1. Öğrenci	14
2.1.4.2. Arkadaş Çevresi	15
2.1.4.3. Sınıf Ortamı	16
2.1.4.4. Öğretmen	17
2.1.4.5. Eğitim Programı	18
2.1.4.6. Öğretim Yöntemleri	19
2.1.4.7. Aile	20

2.1.4.8. Sosyal Çevre	22
2.1.4.9. Kitle İletişim Araçları.....	23
2.1.4.10. Toplumsal Değişim	24
2.1.5. Disiplin Modelleri ve Stratejileri.....	24
2.1.5.1. Ussal Sonuçlar Modeli (R.Dreikurs).....	25
2.1.5.2. Güvengen Disiplin / Atılgan Disiplin (L.Canter ve M. Canter)	28
2.1.5.3. Ginnot Modeli	31
2.1.5.4. Davranış Değiştirme Disiplin Modeli (Skinner).....	33
2.1.5.5. Öğretmen Etkililiği Modeli (T.Gordon).....	35
2.1.5.6. Gerçeklik Terapisi(W.Glasser)	37
2.1.5.7. Kounin Modeli (Kounin)	39
2.1.6. Ergenlik Dönemi ve Özellikleri	41
2.1.6.1. Ergen ve Ergenlik Kavramı.....	41
2.1.6.2. Ergenlik Döneminde Gelişim.....	42
2.1.6.3. Ergenlikte Davranış Problemleri	48
2.2. İlgili Araştırmalar	51
2.2.1. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	51
2.2.2. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar	56
2.2.3. İlgili Araştırmaların Değerlendirilmesi	62

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli	63
3.2. Evren ve Örneklem.....	64
3.3. Veri Toplama Yöntemi	67
3.4. Veri Toplama Araçları.....	69
3.4.1. Disiplin Problemlerini Değerlendirme Anketi	69
3.4.2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	70
3.5. Verilerin Toplanması.....	71
3.6. Verilerin Analizi.....	72

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. Öğretmenlerin Disiplin Problemleri ,Nedenleri ve Baş Etme Stratejileri ile İlgili Görüş ve Beklentileri	74
4.1.1. Disiplin Problemi Olarak Nitelen Öğrenci Davranışları, Gözlenme Sıklığı ve Önem Derecesi (Ciddilik) İle İlgili Bulgular	74
4.1.2. Disiplin Problemlerine Neden Olan Faktörler İle İlgili Bulgular	78
4.1.3. Disiplin Problemleriyle Baş Etmede Kullanılan Stratejiler İle İlgili Bulgular	80
4.1.4. Öğretmenlerin Disiplin Problemleriyle Baş Etme Konusunda Öğrenci ve Velilerden Beklentileri İle İlgili Bulgular	85
4.1.5. Öğretmenlerin Cinsiyet, Kıdem ve Okulun Bulunduğu Çevrenin Sosyo-ekonomik Düzeyine Göre Disiplin Problemleri, Nedenleri, Baş Etme Stratejileriyle İlgili Görüşleri	95
4.1.5.1. Öğretmenlerin Cinsiyet, Kıdem ve Okulun Bulunduğu Çevrenin Sosyo-ekonomik Düzeyine Göre Disiplin Problemleri İle İlgili Görüşleri	95
4.1.5.1.1. Öğretmenlerin Cinsiyet, Kıdem ve Okulun Bulunduğu Çevrenin Sosyo-ekonomik Düzeyine Göre Disiplin Problemi Olarak Nitelendirdiği Öğrenci Davranışları İle İlgili Bulgular	95
4.1.5.1.2. Öğretmenlerin Cinsiyet, Kıdem ve Okulun Bulunduğu Çevrenin Sosyo-ekonomik Düzeyine Göre Disiplin Problemlerinin Gözlenme Sıklığı İle İlgili Bulgular	100
4.1.5.1.3. Öğretmenlerin Cinsiyet, Kıdem ve Okulun Bulunduğu Çevrenin Sosyo-ekonomik Düzeyine Göre Disiplin Problemlerinin Önem Derecesi İle İlgili Bulgular	104
4.1.5.2. Öğretmenlerin Cinsiyet, Kıdem ve Okulun Bulunduğu Çevrenin Sosyo-ekonomik Düzeyine Göre Disiplin Problemlerinin Nedenleri İle İlgili Görüşleri	108
4.1.5.3. Öğretmenlerin Cinsiyet, Kıdem ve Okulun Bulunduğu Çevrenin	

Sosyo-ekonomik Düzeyine Göre Disiplin Problemleriyle Baş Etme Stratejileri İle İlgili Görüşleri	111
4.2. Öğrencilerin Disiplin Problemleri, Nedenleri ve Baş Etme Stratejileri İle İlgili Görüş ve Beklentileri	114
4.2.1. Öğrencilere Göre Disiplin Problemi Olarak Nitelen Öğrenci Davranışları, Gözlenme Sıklığı ve Önem Derecesi (Ciddilik) İle İlgili Bulgular.....	114
4.2.2. Disiplin Problemlerine Neden Olan Faktörler İle İlgili Bulgular.....	117
4.2.3. Disiplin Problemleriyle Baş Etmede Kullanılan Stratejiler İle İlgili Bulgular	121
4.2.4. Öğrencilerin Disiplin Problemleriyle Baş Etme Konusunda Öğretmenlerden Beklentileri İle İlgili Bulgular	125
4.2.5. Öğrencilerin Cinsiyet, Sınıf Düzeyi ve Okulun Bulunduğu Çevrenin Sosyo-ekonomik Düzeyine Göre Disiplin Problemleri, Nedenleri, Baş Etme Stratejileriyle İlgili Görüşleri	128
4.2.5.1. Öğrencilerin Cinsiyet, Sınıf ve Okulun Bulunduğu Çevrenin Sosyo-ekonomik Düzeyine Göre Disiplin Problemleri İle İlgili Görüşleri	128
4.2.5.1.1. Öğrencilerin Cinsiyet, Sınıf ve Okulun Bulunduğu Çevrenin Sosyo-ekonomik Düzeyine Göre Disiplin Problemi Olarak Nitelendirdiği Öğrenci Davranışları İle İlgili Bulgular...	129
4.2.5.1.2. Öğrencilerin Cinsiyet, Sınıf ve Okulun Bulunduğu Çevrenin Sosyo-ekonomik Düzeyine Göre Disiplin Problemlerinin Gözlenme Sıklığı İle İlgili Bulgular	134
4.2.5.1.3. Öğrencilerin Cinsiyet, Sınıf ve Okulun Bulunduğu Çevrenin Sosyo- ekonomik Düzeyine Göre Disiplin Problemlerinin Önem Derecesi İle İlgili Bulgular	139
4.2.5.2. Öğrencilerin Cinsiyet, Sınıf ve Okulun Bulunduğu Çevrenin Sosyo-ekonomik Düzeyine Göre Disiplin Problemlerinin Nedenleri İle İlgili Görüşleri...	144
4.2.5.3. Öğrencilerin Cinsiyet, Sınıf ve Okulun Bulunduğu Çevrenin Sosyo- ekonomik Düzeyine Göre Disiplin Problemleriyle Baş Edilme Stratejileri İle İlgili Görüşleri	147
4.3. Velilerin Disiplin Problemleri, Nedenleri ve Baş Etme Stratejileri İle İlgili Görüş ve Beklentileri	150
4.3.1. Velilerin Disiplin Problemlerinin Gözlenme Sıklığı ve Önem Derecesi	

(Ciddilik) İle İlgili Görüşleri	151
4.3.2. Velilerin Disiplin Problemlerinin Nedenleri İle İlgili Görüşleri	153
4.3.3. Velilerin Öğretmenlerin Disiplin Problemleriyle Nasıl Baş Ettiği İle İlgili Görüşleri	164
4.3.4. Velilerin Disiplin Problemleriyle Baş Etme Konusunda Öğretmenlere Destek Olma Yönündeki Davranışları	167
4.3.5. Velilerin Disiplin Problemleriyle Baş Etme Konusunda Öğretmenlerden Beklentileri... ..	170
4.4. Öğretmen ve Öğrencilerin Disiplin Problemleri, Nedenleri ve Baş Etme Stratejileri İle İlgili Görüşlerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular.....	173
4.4.1. Sınıf İçinde Hangi Davranışların Disiplin Problemi Olduğu İle İlgili Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerinin Karşılaştırılması.....	173
4.4.2. Disiplin Problemlerinin Gözlenme Sıklığı İle İlgili Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerinin Karşılaştırılması	175
4.4.3. Disiplin Problemlerinin Önem Derecesi İle İlgili Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerinin Karşılaştırılması	176
4.4.4. Disiplin Problemlerine Neden Olan Faktörler İle İlgili Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerinin Karşılaştırılması	177
4.4.5. Disiplin Problemleriyle Baş Etmede Kullanılan Stratejiler İle İlgili Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerinin Karşılaştırılması	178

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

5.1. Öğretmen ve Öğrencilerin Disiplin Problemi Olarak Nitelen Öğrenci Davranışları, Gözlenme Sıklığı ve Önem Derecesi (Ciddilik) İle Tartışma ve Yorum	180
5.2. Disiplin Problemlerine Neden Olan Faktörler İle İlgili Tartışma ve Yorum	190
5.3. Disiplin Problemleriyle Baş Etmede Kullanılan Stratejiler İle İlgili Tartışma ve Yorum	198
5.4. Disiplin Problemleriyle Baş Etme Konusunda Öğretmen, Öğrenci ve Velilerin Birbirlerinden Beklentileri İle İlgili Tartışma ve Yorum	206

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar	211
6.1.1 Öğretmen ,Öğrenci Ve Velilerin İstenmeyen Davranışlarla İlgili Sonuçları	211
6.1.2. Disiplin Problemlerine Neden Olan Faktörler İle İlgili Sonuçlar... ..	215
6.1.3. Disiplin Problemleriyle Baş Etmede Kullanılan Stratejiler İle İlgili Sonuçlar... ..	216
6.1.4. Disiplin Problemleriyle Baş Etme Konusunda Öğretmen, Öğrenci ve Velilerin Birbirlerinden Beklentileri İle İlgili Sonuçlar	219
6.2. Öneriler	220
6.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler	220
6.2.2. Yapılacak Araştırmalara Yönelik Öneriler	222
KAYNAKÇA.....	223
EKLER.....	240
ÖZGEÇMİŞ.....	263

TABLOLAR LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1: Öğretmenlerin (N=310) Kişisel Bilgileri	65
Tablo 2: Öğrencilerin (N=508) Kişisel Bilgileri	66
Tablo 3: Öğretmenlerin Disiplin Problemi Olarak Nitelendirdiği Öğrenci Davranışları, Gözlenme Sıklığı ve Önem Derecesi	75
Tablo 4: Öğretmen Görüşlerine Göre Disiplin Problemlerine Neden Olan Faktörler ..	78
Tablo 5: Öğretmenlerin Disiplin Problemleriyle Baş Etmede Kullandıkları Stratejiler	81
Tablo 6: Disiplin Problemi Olarak Nitelendirilen Öğrenci Davranışlarının Öğretmenin Cinsiyetine Göre t-Testi Sonuçları	96
Tablo 7: Disiplin Problemi Olarak Nitelendirilen Öğrenci Davranışlarının Öğretmenlerin Kıdemlerine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları	97
Tablo 8: Disiplin Problemi Olarak Nitelendirilen Öğrenci Davranışlarının Okulun Bulunduğu Çevrenin Sosyo-Ekonomik Düzeyine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları	99
Tablo 9: Disiplin Problemlerinin Gözlenme Sıklığının Öğretmenin Cinsiyetine Göre t Testi Sonuçları	100
Tablo 10: Disiplin Problemlerinin Gözlenme Sıklığının Öğretmenlerin Kıdemlerine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	101
Tablo 11: Disiplin Problemlerinin Gözlenme Sıklığının Okulun Bulunduğu Çevrenin Sosyo-Ekonomik Düzeyine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları	102
Tablo 12: Disiplin Problemlerinin Önem Derecesinin Öğretmenin Cinsiyetine Göre t-Testi Sonuçları	104
Tablo 13: Disiplin Problemlerinin Önem Derecesinin Öğretmenlerin Kıdemlerine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları	105
Tablo 14: Disiplin Problemlerinin Önem Derecesinin Okulun Bulunduğu Çevrenin Sosyo-Ekonomik Düzeyine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları	107
Tablo 15: Öğretmenlere Göre Disiplin Problemlerine Neden Olan Faktörlerin Cinsiyete Göre t-Testi Sonuçları	108
Tablo 16: Öğretmenlere Göre Disiplin Problemlerine Neden Olan Faktörlerin	

Mesleki Kıdeme Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları	109
Tablo 17. Öğretmenlere Göre Disiplin Problemlerine Neden Olan Faktörlerin Okulun Bulunduğu Çevrenin Sosyo-Ekonomik Düzeyine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	110
Tablo 18. Öğretmenlerin Disiplin Problemleriyle Baş Etmede Kullandıkları Stratejilerin Cinsiyete Göre t-Testi Sonuçları	111
Tablo 19. Öğretmenlerin Disiplin Problemleriyle Baş Etmede Kullandıkları Stratejilerin Kıdemlerine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	112
Tablo 20. Öğretmenlerin Disiplin Problemleriyle Baş Etmede Kullandıkları Stratejilerin Okulun Bulunduğu Çevrenin Sosyo-Ekonomik Düzeyine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları	113
Tablo 21. Öğrencilere Göre Disiplin Problemi Olarak Nitelenen Öğrenci Davranışları İle İlgili Bulgular	115
Tablo 22. Öğrenci Görüşlerine Göre Disiplin Problemlerine Neden Olan Faktörler..	118
Tablo 23. Öğrenci Görüşlerine Göre Öğretmenlerin Disiplin Problemleriyle Baş Etmede Kullandıkları Stratejiler	121
Tablo 24. Disiplin Problemi Olarak Nitelendirilen Öğrenci Davranışlarının Öğrencinin Cinsiyetine Göre t-Testi Sonuçları	129
Tablo 25. Disiplin Problemi Olarak Nitelendirilen Öğrenci Davranışlarının Öğrencilerin Sınıf Düzeyine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları	131
Tablo 26. Öğrencilere Göre Disiplin Problemi Olarak Nitelendirilen Davranışların Okulun Bulunduğu Çevrenin Sosyo-Ekonomik Düzeyine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları	133
Tablo 27. Disiplin Problemlerinin Gözlenme Sıklığının Öğrencinin Cinsiyetine Göre t-Testi Sonuçları	135
Tablo 28. Disiplin Problemlerinin Gözlenme Sıklığının Öğrencinin Sınıf Düzeyine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları	136
Tablo 29. Öğrencilere Göre Disiplin Problemlerinin Gözlenme Sıklığının Okulun Bulunduğu Çevrenin Sosyo-Ekonomik Düzeyine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları	137
Tablo 30. Disiplin Problemlerinin Önem Derecesinin Öğrencinin Cinsiyetine Göre t-Testi Sonuçları	140
Tablo 31. Disiplin Problemlerinin Önem Derecesinin Öğrencinin Sınıf Düzeyine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	141

Tablo 32. Öğrencilere Göre Disiplin Problemlerinin Önem Derecesinin Okulun Bulunduğu Çevrenin Sosyo-Ekonomik Düzeyine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları	142
Tablo 33. Öğrencilere Göre Disiplin Problemlerine Neden Olan Faktörlerin Cinsiyete Göre t-Testi Sonuçları	144
Tablo 34. Öğrencilere Göre Disiplin Problemlerine Neden Olan Faktörlerin Sınıf Düzeyine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	145
Tablo 35. Öğrencilere Göre Disiplin Problemlerine Neden Olan Faktörlerin Okulun Bulunduğu Çevrenin Sosyo-Ekonomik Düzeyine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları	146
Tablo 36. Öğrenci Görüşlerine Göre Disiplin Problemleriyle Baş Edilmede Kullanılan Stratejilerin Cinsiyete Göre t-Testi Sonuçları.....	147
Tablo 37. Öğrenci Görüşlerine Göre Disiplin Problemleriyle Baş Edilmede Kullanılan Stratejilerin Sınıf Düzeyine Kruskal Wallis Testi Sonuçları	148
Tablo 38. Öğrenci Görüşlerine Göre Disiplin Problemleriyle Baş Edilmede Kullanılan Stratejilerin Okulun Bulunduğu Çevrenin Sosyo-Ekonomik Düzeyine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	149
Tablo 39. Disiplin Problemi Olarak Nitelendirilen Öğrenci Davranışlarıyla İlgili Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerinin t-Testi Sonuçları	174
Tablo 40. Disiplin Problemlerinin Gözlenme Sıklığı İle İlgili Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerinin t-Testi Sonuçları	175
Tablo 41. Disiplin Problemlerinin Önem Derecesi İle İlgili Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerinin t-Testi Sonuçları	176
Tablo 42. Disiplin Problemlerine Neden Olan Faktörler İle İlgili Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerinin t-Testi Sonuçları	177
Tablo 43. Disiplin Problemleriyle Baş Etmede Kullanılan Stratejiler İle İlgili Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerinin t-Testi Sonuçları.....	178

EKLER LİSTESİ

	Sayfa
Ek-1: Disiplin Problemlerini Değerlendirme Anketi(Öğretmen)	240
Ek-2: Disiplin Problemlerini Değerlendirme Anketi (Öğrenci)	250
Ek-3: Yarı Yapılandırılmış Öğretmen Görüşme Formu	259
Ek-4: Yarı Yapılandırılmış Öğrenci Görüşme Formu	260
Ek-5: Yarı Yapılandırılmış Veli Görüşme Formu	261
Ek-6: İzin Formu	262

BÖLÜM I

GİRİŞ

Hızla gelişen ve ilerleyen bir çağ ve beraberinde getirdiği yenilikler yaşadığımız toplumun ve dünyanın değişmesine neden olmaktadır. Her alanda hızlı bir değişim yaşanmakta ve gerçekleşen bu değişim kaçınılmaz olarak insan yaşantısını da etkilemektedir. Dolayısıyla toplumun bireylerden beklediği bilgi ve beceriler de artmaktadır. Bireyin tüm bu beklentilere cevap verecek şekilde yaşadığı topluma ayak uydurması gerekmektedir. Bu bakımdan bireylerin, değişimden haberdar olma, bunu yaşantılarına geçirebilme, teknolojiyi bilme ve kullanabilme, yeni öğrenmelere açık olma gibi becerilerin kazanılması ön plana çıkmakta, dolayısıyla da bu becerilerin kazandırılmasında en büyük pay eğitime düşmektedir. Eğitimin amacı bireyi belirli amaçlar doğrultusunda yetiştirmeye çalışmaktır. Eğitim bu amaçlar doğrultusunda sadece akademik anlamda değil aynı zamanda bireyin ahlak ve davranış olarak gelişmesine yardım eder. Başar (1999)'a göre kalkınmanın ve gelişmenin temel şartlarından biri eğitimidir.

Eğitim-öğretimin gerçekleştirildiği yer ise sınıflardır. Eğitimin hedefi olan öğrenci davranışının oluşması burada başlar. Eğitim için gerekli birincil kaynaklar olan öğrenci, öğretmen, program, kaynaklar, sınıfın içindedir. Öğrencilerin sınıf ortamında öğrenebilmeleri, okula derslere karşı olumlu tutum geliştirebilmeleri ve öğretim hedeflerine ulaşarak başarılı olabilmeleri için her şeyden önce olumlu bir sınıf ortamı yaratılması gerekir. Olumlu bir sınıf ortamında öğretimi engelleyecek her türlü etkininin ortadan kaldırılıp sınıf içindeki değişkenlerin düzenlenmesi gerekmektedir. Bu şekilde bir sınıf ortamı sağlamak için etkili bir sınıf yönetiminin gerekliliği şarttır. Eğitim yönetiminin kalitesi, büyük ölçüde, sınıf yönetiminin kalitesine bağlıdır (Başar,2003, s.13).

Duke' a (1987) göre sınıf yönetimi, öğretme ve öğrenmenin meydana geldiği bir çevre yaratmak ve bu çevreyi korumak için gerekli işlemler ve önlemler almak iken; Seifert' e (1991) göre sınıf yönetimi sınıf içi etkinliklerin düzgün olarak yürütülmesini sağlama ve sınıftaki kesintileri en aza indirme tekniklerinin içerir (Akt. Erden, 2005, s.19). Dolayısıyla sınıf ortamında etkili bir yönetim için öncelikle, öğrencinin öğrenmesine engel olacak tüm etmenlerin ortadan kaldırılması gerekmektedir.

Özyürek' e (2001, s.2) göre etkili öğrenmenin ana öğelerinden biri sınıf yönetimidir. Öğretmenlerin amaçlar doğrultusunda öğretim etkinliklerine yer vermelerine rağmen, öğrencilerin hedeflenen kavram ve becerileri kazanamadıklarının farkına varılması sınıfta yönetimin önemini arttırmaktadır. Yapılan araştırmalar, öğretmenlerin sınıf yönetiminde yaşadıkları sorunların, çoğunlukla istenmeyen davranışlarla baş etme ile ilgili olduğunu (Zuckerman, 2000; Curwin ve Mendler, 1998; Glickman ve Tamashiro, 1980; Sadık, 2007) ve öğretmenlerin bu davranışların yönetimine, akademik davranışların yönetiminden daha fazla zaman ayırdıklarını (Merrett ve Wheldall, 1984, 1988; O' Leary , Sanderson, Rosen ve Taylor 1990; Özyürek, 1996; Sadık, Kaf Hasırcı, 2007) göstermektedir. İstenmeyen bu davranışlarla uğraşmak öğretmenin etkili bir eğitim yapmasını engellemektedir.

İstenmeyen bu davranışların varlığı ve sıklığı öğretmeni etkili bir disiplin planı kurmaya yöneltir. Davranışların ve öğrenmenin iyi yönetildiği sınıflarda öğrencilerin öğretim amaçlarını gerçekleştirdiği ve amaçların gerçekleşmesini engelleyen davranışların gözlenmediği bu konuda yapılan araştırmaların ortak bulgularındandır (Edwards, 1993; Evertson ve Emmer, 1982; Veenman, 1984; Evertson ve Harris, 1992; Evertson, Emmer ve Anderson, 1980; Sadık, 2007). Sınıf yönetiminde temel hareket noktası, öğrenmeyi ve öğretmeyi kolaylaştıracak sınıf ortamının sağlanmasıdır. Doyle (1986)' a göre öğretmenler kendilerini sınıf içindeki disiplin problemlerini ele almada (mücadele etmede) sonucu belli edecek en önemli kriter olarak görürler. Bir diğer ifadeyle öğretmenlerin kendilerini pozitif değerlendirmelerinde ilk sırada öğrencilerin başarıları daha sonra ise sınıfı başarılı bir şekilde yönetmeleri gelmektedir

Öğretmenin sınıftaki davranışları düzenleme yolları ise disiplini oluşturmaktadır. Etkili bir davranış yönetimi ise, uygun davranışların oluşmasını ve kalıcılığını sağlayan ve uygun olmayan davranışların oluşmasına fırsat tanımayan öğretme-öğrenme ortamlarının hazırlanmasını gerektirmektedir. Ancak, bireyin hangi koşullarda hangi davranışları gösterdiğinin yeterince saptanamamasından kaynaklanan zorluk nedeniyle, istenen ve istenmeyen davranışın niteliğini belirlemek de güçleşmektedir. Her disiplin problemi kendini gösterdiğinde uygulanabilecek hazır bir reçete yoktur. Ayrıca her durumun öğrencinin yaşı ve koşullar açısından değerlendirilmesi gerekmektedir (Sadık, 2006).

İlgili literatür incelendiğinde öğretmenlerin istenmeyen davranışlarla başa çıkabilmesi amacıyla farklı stratejiler geliştirildiği görülmektedir (Weber, 1986; Charles, 1999 ; Burden, 1995). Ancak tüm stratejilerde vurgulanan ana nokta, başarılı

bir davranış yönteminin istenmeyen davranışın ortaya çıkmasını engellemek için öncelikle öğrenciyi bu davranışa yönelten faktörleri belirlenmesidir. Çünkü istenmeyen davranışı ortadan kaldırmak ve yeniden ortaya çıkmasını engellemek, bu davranışın çıkmasına neden olan durumları ortadan kaldırmadıkça mümkün olmayacaktır (Aydın, 2000).

Günümüzde sınıfta sergilenen olumsuz öğrenci davranışlarının tek sorumlusunun öğrenci olmadığı gerçeği eğitimcilerin büyük çoğunluğu tarafından kabul görmektedir (Erden,2005). Öğretmen, öğrenci, sınıf yapısı, okul ve aile (Celep, 2008, s.110; Karip, 2005, s.137-183) ile ilgili faktörler disiplin problemlerinin en temel kaynakları olarak gösterilirken, Clark ,Peterson (1986) ve Kagan (1977)' a göre bu faktörlerin en başında öğrencinin eğitim ortamındaki zamanını sürekli birlikte geçirdiği öğretmen gelmektedir (Akt. Stuart, 1994). Hemfikir olunan nokta ise okul disiplininin, yalnızca öğrenciyle, yöneticiyle ve öğretmenle ilgili olmadığıdır. Öğrenciyi etkileyen tüm etmenlerin öğrenci davranışları üzerinde de etkili olduğu düşünüldüğünde, öğretim programının özellikleriyle, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin niteliğinin de okul disiplini üzerinde etkili olduğu anlaşılır. Ayrıca, aile ve toplum da bireye aktardığı değerler, sunduğu olanaklar ve modeller gibi çeşitli özellikleriyle, öğrenci davranışlarını etkilemekte; dolayısıyla okul disiplininin önemli bileşenleri arasında yer almaktadır (Sarpkaya, 2007).

Öğretmenler ve okul yönetimi ise çoğunlukla davranış problemlerin kaynağı olarak öğrenciyi suçlamaktadırlar. Onlara göre öğrenci olumsuz davranış dışarıda öğrenmektedir. Kısmen de olsa bu doğrudur. Çeşitli faktörlerin etkisi altında kalan öğrenci davranışın kaynağını oluşturmaktadır. Öğrenciden kaynaklanan bu problemler onun kişilik özelliklerinden, başarı durumundan ve gelişim özelliklerinden kaynaklanabilmektedir (Öztürk, 2003).

İstenmeyen davranışlar eğitim sürecindeki ilköğretim ve orta öğretimin her kademesinde görülen ve öğretmenleri yeri geldiğinde eğitim-öğretim faaliyetlerinden daha çok uğraştıran bir durumdur. Ancak ilköğretim 1. ve 2. kademedede ve orta öğretimde bazı davranışlar aynı kalsa da yeni problemler ortaya çıkmaktadır. Gelişen, çocukluktan çıkan ve ergenliğe adım atan öğrencinin ilgi, ihtiyaç ve gereksinimleri değişmekte, bireyin davranışları gelişim dönemlerinden etkilenmektedir (Öztürk, 2003). Bunun en açık ve net görüldüğü dönem ilköğretim II. Kademedede başlayan ergenliktir. Bu dönemde bireyler, fiziksel gelişim açısından hızlı ve düzensiz büyümesi, motor kontrolünün zayıflaması ile karşı karşıya kalmakta, bireylerin bu noktalarda zorlanması

yetersizlik algısına ve öğrenmeye karşı olumsuz bir davranış içerisine girmesine yol açabilmektedir (Öztürk, 2003, 142).

Sarıtaş (2000)'e göre 13-15 yaş döneminde bireyler çok hızlı değişebilen duygular içinde bulunurlar. Dengesiz duygular farklı kişilere farklı şekilde yansır. Bu yansıma hayranlık şeklinde olabileceği gibi öfke, isyan ve şiddet biçiminde de olabilir. Bunun yanı sıra bir okul kademesinden diğerine geçiş yapan öğrenciler yeni geçiş yapacakları okulla ilgili heyecan, endişe ve merak duyarlar. Bu durum öğrencilerde kaygı ve stres oluşturmakla beraber öğrenci başarısının düşmesine, motivasyonunun azalmasına ve kendi saygı düzeyinin düşmesine ve psikolojik üzüntüye girmesine yol açabilmektedir (Carter et al, 2005, Akt. Kesici, 2007). Bu durum bu yaş dönemindeki öğrencilerin bulunduğu eğitim kademesinde görev yapan öğretmenlerin öğrenci davranışlarını değerlendirir onları birer yetişkin mi yoksa bir çocuk olarak mı ele alacakları konusunda zorlamaktadır.

İlgili araştırmalar incelendiğinde istenmeyen davranışlar ve disiplin ile ilgili yapılan çalışmaların özellikle ilköğretim birinci kademeye yoğunlaştığı (Aksu,1999; Türnüklü, 1999; Sadık, 2000; Öztürk, 2001; Sayın, 2001, Keskin, 2002; Şahin, 2005; Karataş, 2005; Yıldız, 2006; Sipahioğlu, 2008; Tolunay, 2008) görülmektedir. Nispeten daha az olmakla birlikte ortaöğretim kademesinde de çalışmalar olduğu (Türkeç, 1986; Özmen, 1995; Eripek, 1980; Uysal, 1991; Mercan, 2001) görülmüş ancak I. Kademedan II. Kademeye geçen öğrencilerin sınıf içindeki davranışlarının nasıl bir değişime uğradığı, yaşanan disiplin problemlerinin öğretmenler tarafından nasıl ele alındığı ve çözme yolunda atılan atımların hangi nedenlere yoğunlaştığı ile ilgili araştırmalar (Aydın, 2001) ise yok denecek kadar azdır.

1.1. Problem

İlköğretim II. Kademeyi oluşturan 6.,7. ve 8. sınıflardaki öğrenciler ergenliğe adım attıkları bir dönemdedir. Bu dönemde ortaya çıkan ve iyi yönetilemeyen davranışlar, bir üst eğitim-öğretim kademesinde çok daha ciddi disiplin problemleri şekline dönüşebilecektir. İlköğretim birinci kademe ile ortaöğretim arasında geçiş niteliğinde olan ikinci kademedeki öğrencilerin davranışlarıyla ilgilenilmesi öğrencide sağlam bir temel oturtulması ve disiplin problemleri ve ele alınma biçimleri ile ilgili bu boşluğun doldurulması açısından önemlidir.

Watkins ve Wagner (2000)' e göre davranışın sorun oluşturup oluşturmaması, davranışın gösterildiği yere, zamana, davranışın sahibine, davranışı değerlendiren kişiye ya da o andan aynı ortamda bulunan diğer kişilere göre değişebilmektedir(Akt. Sarpkaya, 2007). Okulun çok sayıda bireyin bir arada bulunduğu sosyal bir örgüt olması nedeniyle bu durum hangi davranışların başarıya ulaşmayı engellediğini ya da zorlaştırdığını belirlemeyi güçleştirmektedir. Öğrencilerin başarılı olmak için gereksindiği koşulların birbirinden farklı olmasının yanı sıra, hangi davranışları kimin, ne zaman, nasıl algılayacağı ve bunlardan nasıl etkileneceği konusunda da kesin yargılarda bulunmak olanaksızdır. Bu nedenle, okulda görülen disiplinsizlik sayılabilecek davranışların belirlenmesi, önlenmesi ve düzeltilme çalışmaları çok yönlü bakış açısı gerekmektedir (Sarpkaya, 2005).

Yukarıda belirtilen gerekçelerden hareketle çevresiyle etkileşimi, duyguları ve düşüncelerinin daha çok önem kazanmaya başladığı bir dönemde olan ikinci kademe öğrencilerinin, bu kademedeki görev yapan öğretmenlerin ve öğrenci velilerinin disiplin problemi olarak nitelendikleri davranışlar, çözüm önerileri ve bu süreçte birbirlerinden beklentilerini inceleyen bir araştırma yapmaya gereksinim duyulmuştur. Bu açıklamalar doğrultusunda araştırmanın problem cümlesi İlköğretim II. Kademedeki gözlenen disiplin problemleri ve baş etmede kullanılan stratejiler ile ilgili öğretmen, öğrenci ve velilerin görüş ve beklentileri nelerdir? Şeklinde ifade edilmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, ilköğretim ikinci kademedeki (6.,7. ve 8. sınıflarda) gözlenen disiplin problemleri ve baş etmede kullanılan stratejiler ile ilgili öğretmen, öğrenci ve velilerin görüş ve beklentilerini belirlemektir. Bu temel amaç doğrultusunda aşağıdaki alt amaçlar oluşturulmuş ve belirtilen araştırma sorularına cevap aranmıştır.

1. Öğretmenlerin disiplin problemleri, nedenleri ve baş etme stratejileri ile ilgili görüş ve beklentileri nelerdir?
  - 1.1. Disiplin problemi olarak nitelenen öğrenci davranışları, gözlenme sıklığı ve önem derecesi (ciddilik) nedir?
  - 1.2. Disiplin problemlerine neden olan faktörler nelerdir?
  - 1.3. Öğretmenler disiplin problemleriyle baş etmede hangi stratejileri kullanmaktadır?

- 1.4. Disiplin problemleriyle baş etme konusunda öğretmenlerin öğrencilerden ve velilerden beklentileri nelerdir?
- 1.5. Öğretmenlerin disiplin problemleri, nedenleri, baş etme stratejileri ile ilgili görüşleri cinsiyet, kıdem ve okulun bulunduğu çevrenin sosyo-ekonomik düzeyi bakımından farklılaşmakta mıdır?
2. Öğrencilerin disiplin problemleri, nedenleri ve baş etme stratejileri ile ilgili görüş ve beklentileri nelerdir?
- 2.1. Disiplin problemi olarak nitelenen öğrenci davranışları, gözlenme sıklığı ve önem derecesi (ciddilik) nedir?
- 2.2. Disiplin problemlerine neden olan faktörler nelerdir?
- 2.3. Öğretmenler disiplin problemleriyle baş etmede hangi stratejileri kullanmaktadır?
- 2.4. Disiplin problemleriyle baş etme konusunda öğrencilerin öğretmenlerinden beklentileri nelerdir?
- 2.5. Öğrencilerin disiplin problemleri, nedenleri ve baş edilme stratejileri ile ilgili görüşleri cinsiyet, sınıf düzeyi ve okulun bulunduğu çevrenin sosyo-ekonomik düzeyi bakımından farklılaşmakta mıdır?
3. Velilerin disiplin problemleri, nedenleri ve baş etme stratejileri ile ilgili görüş ve beklentileri nelerdir?
- 3.1. Disiplin problemi olarak nitelenen öğrenci davranışlarının gözlenme sıklığı ve önem derecesi (ciddilik) nedir?
- 3.2. Disiplin problemlerine neden olan faktörler nelerdir?
- 3.3. Öğretmenler disiplin problemleriyle nasıl baş etmektedir?
- 3.4. Veliler disiplin problemleriyle baş etme konusunda öğretmenlere destek olmak için nasıl davranmaktadır?
- 3.5. Disiplin problemleriyle baş etme konusunda veliler öğretmenlerden nasıl davranmasını beklemektedir?
4. Öğretmen ve öğrencilerin disiplin problemleri, nedenleri ve baş etme stratejileri ile ilgili görüşleri anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?
- 4.1. Sınıf içinde öğrencilerin hangi davranışlarının disiplin problemi olduğu ile ilgili öğretmen ve öğrenci görüşleri anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?
- 4.2. Disiplin problemlerinin gözlenme sıklığı ile ilgili öğretmen ve öğrenci görüşleri anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?

- 4.3. Disiplin problemlerinin önem derecesi (ciddilik) ile ilgili öğretmen ve öğrenci görüşleri anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?
- 4.4. Disiplin problemlerine neden olan faktörler ile ilgili öğretmen ve öğrenci görüşleri anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?
- 4.5. Disiplin problemleriyle baş etmede kullanılan stratejiler ile ilgili öğretmen ve öğrenci görüşleri anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Öğrencilerin istenmeyen davranışları gerek eğitimciler ve aileler gerekse toplum için ortak bir sorun ve endişe kaynağıdır (Gottfredson ve Gottfredson, 2001). Bu açıdan disiplin her eğitim tür ve kademesinde düzenin sağlanması açısından gerekli bir unsurdur. İlgili literatür incelendiğinde bu alandaki çalışmaların ilköğretim ikinci kademedede henüz çok yetersiz olduğu görülmüştür. Bu araştırma ilköğretim ikinci kademedeki disiplin problemlerinin neler olduğu ve öğretmenlerin disiplini sağlama stratejilerini ortaya koyması açısından önemlidir.

Aileler bireyin davranışlarındaki büyük etkisine rağmen ulaşılma güçlüğü nedeniyle disiplin ile ilgili çalışmalarda çok az odak noktası olmuşlardır. Çocuğun aile içindeki eğitimi ya da anne-babanın çocuğa yaklaşım ve beklentileri okuldan farklıysa bu durum okulda ciddi sorunlara yol açabilmektedir (Sadık, 2007). Bu durumda ailelerin disiplin konusunda ve davranışların temelinde yatan nedenler konusunda neler düşündükleri önemlidir. Bu çalışma ailelerin sınıf içinde öğrencilerin hangi davranışlarını disiplin problemi olarak nitelendirdiklerini, bu davranışların nedenleri, önemi konusunda neler düşündükleri, okulda disiplin problemleriyle nasıl baş edildiğini düşündüklerini belirlemesi açısından önem taşımaktadır.

Bunun yanında bu çalışma öğrencilerin kendi davranışlarını nasıl gördüklerini ve nedenlerini açıklama fırsatı vermesi, öğretmenlerinin disiplin problemleriyle baş etme davranışlarını nasıl algıladıkları ve beklentilerini ortaya koyması açısından önemlidir. Disiplinin karmaşık ve zor bir süreç olması ve ilgili herkesin katılımını gerektiren çok boyutlu yapısı dikkate alındığında bu çalışma bu süreçte en önemli öğeler olarak belirtilen öğretmen, öğrenci ve velilerin birbirlerinden beklentilerini belirleme, üç farklı bakış açısını karşılaştırarak, konu ile ilgili derinlemesine bilgi toplayacak olması açısından önemlidir.

1.4. Sayıtlar

1. Öğretmen, öğrenci ve veliler veri toplama araçlarını içtenlikle yanıtlamışlardır.

1.5.Sınırlılıklar

1. Araştırma sınıf disiplinin bir parçası olan problem davranışlar ve baş edilme stratejileri ile sınırlıdır.

BÖLÜM II

KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde kuramsal açıklamalar ve araştırma problemi ile ilgili araştırmalar yer almaktadır.

2.1. Kuramsal Açıklamalar

Aşağıda disiplin, disiplin problemleri, disiplin problemlerinin nedenleri, disiplin modelleri ve ilköğretim ikinci kademeye devam eden, 12-15 yaş grubundaki (ergenlik dönemi) öğrencilerin gelişim özellikleri ile ilgili kuramsal açıklamalar verilmiştir.

2.1.1. Disiplin Nedir?

Disiplinle ilgili ilk uygulamalar genellikle ceza vermeye yönelik olduğundan disiplin genellikle ceza veya kontrol olarak algılanmaktadır. Oysa ceza yıkıcı davranışa tepki iken disiplin yıkıcı davranış ve bundan doğan tepkileri önlemeye yöneliktir. Bir diğer ifadeyle sorun davranışı önlemek için ne yapıldığının yanı sıra davranış ortaya çıktığında ne yapıldığı ile ilgilidir. Cemaloğlu (2007) ve Bear' e (1998) göre okullarda çoğunlukla tepkisel disiplin sistemleri kullanılmakta, standart ve caydırmaya yönelik olan bu tepkisel sistemler ise davranış yönetiminde etkisiz olmaktadır (Tidwell, Flannery ve Lewis,2003). Günümüzde disiplin eğitsel sürecin bir parçası olarak ele alınmakta ve olumlu davranış kazandırma süreci olarak tanımlanmaktadır. Erden' e göre (2005, s.16) bunun en önemli nedenlerinden biri, insan hakları ve demokrasi sisteminin gelişmesi ve gerek yetişkinlerin gerekse çocukların hükmedilmeyi ve denetlenmeyi koşulsuzca kabul etmemeleridir. Celep (2008, s.240) ise disiplini, başkaları tarafından işbirliğine kapalı, saldırgan ya da diğer engelleyici tepkilere maruz bırakılmış insanların haklarını koruma olarak tanımlayarak, disiplinin uyulması gereken kurallar listesinden çok daha geniş bir anlam ifade ettiğini vurgulamaktadır. Tanımlarda görüldüğü gibi eğitimcilerin öğrencilere yaklaşımı, uygun öğrenci davranışlarının pekiştirilmesi, istenmeyen davranışların engellenmesi, amaçlı etkinlikler, birlikte çalışma alışkanlığı kazandırmaya yönelik kurallar disiplin tanımı içinde önemli yer tutmaktadır. Bu

kavramların merkezinde öğretmen ve öğrenci bulunmakta ve aralarındaki ilişkinin yönetimi disiplin anlayışına olumlu katkı sağlamaktadır (Aytekin, 2007, s.94).

Öğretmenlerin sınıftaki istenmeyen davranışlarıyla başa çıkmak, etkili öğrenme ve öğretme ortamının oluşturulmasının temel koşullarından biridir. Disiplinin amacı belirli amaçlarla bir araya gelmiş insanların söz konusu amaçları daha iyi geliştirebilmeleri için konulmuş kurallara uyumunu sağlamaktır. Charles' a (1999) göre öğretmenler uyguladıkları disiplin teknikleri ile hem öğrencinin istenmeyen davranışını durdurmalı hem de öğrencinin kendi iç disiplinini oluşturmaya yardım etmelidir. Benzer görüşte olan Temel' e (2005) göre de öğrencilere kendi kendilerini kontrol etme, kendi davranışlarını denetleme ve kendilerini yönetme becerisi kazandırıldığında, öğretmenler zamanlarının çoğunu disiplin problemleri ile baş etmede değil, eğitim ve öğretim uygulamaları için kullanabileceklerdir. Bu nedenle öğretmenler ve yöneticilerin, öğrencilerinde görmek istedikleri davranışları, önce kendileri göstererek onlar için iyi bir rol modeli oluşturmaları gerekmektedir.

2.1.2. Disiplin Problemleri

Genellikle öğrencilerin öğrenme-öğretme süreci açısından uygun olmayan, olumsuz/istenmeyen davranışları disiplin problemleri olarak ele alınmaktadır (Humphreys, 2001; Erden, 2005). Disiplin problemlerini önleme ve iyileştirme sürecinin sağlıklı olabilmesi için öğretmenlerin öncelikle istenmeyen davranışları tanımlanması gerekmektedir (Yiğit, 2004, s.157; Aydın, 2000, s.150). Bu nedenle aşağıda istenmeyen davranışın ne olduğu ve türleri ile ilgili açıklamalar yer almaktadır.

2.1.2.1 İstenmeyen Davranış Tanımı

Sınıf ortamı psiko-sosyal ve sosyo- kültürel bir etkileşim alanı olduğundan bu ortamda öğretmen-öğrenci ilişkileri her zaman kontrollü devam etmeyebilir. Öğrenciler sınıf ortamında sınıf düzenine ve kurallarına uygun istenen davranışlar gösterdikleri gibi düzene uymayan/istenmeyen bazı davranışlarda gösterebilirler. Çünkü sınıfta bulunan öğrenciler farklı geçmiş yaşantılara, farklı kişilik yapılarına, farklı ilgi ve yeteneklere sahip olarak heterojen bir yapı oluşturur. Bu heterojen yapı sınıfta meydana getirilen öğrenme-öğretme faaliyetleri sırasında farklı davranışların meydana gelmesine ve farklı görüntülerin ortaya çıkmasına yol açabilir (Özdemir, 2007, s.223).

Sınıf içinde istenmeyen davranışlar, bilinçsiz, kasıtsız ve irade dışı sergilenenler ile bilinçli, kasıtlı ve planlı sergilenenler olmak üzere iki biçimde gerçekleşir. Bu nedenle öncelikle istenmeyen davranışın arkasındaki niyetin, her bir davranışın mevcut duruma etkisinin ve ileride yaratabileceği sonuçların iyi hesaplanması gerekmektedir. Örneğin amaçlara, etkinliğe, çevresindekilere zarar vermeye; hayal kurma, dalgınlık, dikkatsizlik, yorgunluk, dersin akısına kapılarak söz almadan konuşma gibi davranışlar istenmeyen davranış olarak nitelendirilmeyebilir (Sarıtaş, 2000, s.72).

Öztürk' e (2002, 119) göre yapılan davranışların algılanma biçimi öğretmene göre değişebilir. Yapılan bir davranış bir öğretmen tarafından, öğrenme-öğretme sürecinin bir parçası veya bir uyarıcı olarak algılanırken, bir diğer öğretmen tarafından olumsuz nitelendirilebilir. Örneğin; öğretmenin dersi sunumu sırasında önündeki kâğıda bir şeyler çizen veya karalamalar yapan bir kişinin davranışı bir öğretmen için bir öğrenme stili veya “öğrenciler bu sunu şeklinden sıkıldı, bir değişiklik yapmam gerekir” şeklinde algılanırken, bir diğer öğretmen için dersin dinlenmediği ve sınıftaki çeldiricilerin etkisinin görüldüğü olumsuz bir durum olarak algılanabilmektedir.

Ilgar (2000, s.167) dersin akısını bozan ve hedef davranışlara ulaşmayı zorlaştıran her davranışı istenmeyen davranış olarak tanımlarken, Evertson, Emer ve Worsham' ın (2003) tanımına göre istenmeyen davranışlar, öğretmenin ve öğrencinin etkinliklerini kısa bir zamandan daha uzun süreli olarak ciddi bir şekilde engelleyen davranışlardır. Tertemiz (2007) genel olarak okulun ve öğretmenin kanuni beklenti ve kuralları ile ters düşen ve sınıfta karışıklık yaratan davranışların istenmediğini ifade ederken, Charles(1999)'a göre ise istenmeyen davranış, ortaya çıktığında düzeni bozan davranışlardır. Davranışın istenmeyen bir davranış olarak algılanması sınıf düzeyine, derse, zamana ve duruma göre değişebilmektedir (Doyle, 1986, s.419). Davranışları istenen ya da istenmeyen olarak belirleyen farklı değişkenler olmakla birlikte ilgili literatürde öğrencilerin sınıf içerisindeki davranışların istenmeyen davranış olarak nitelendirmede dört temel ölçütün vurgulandığı görülmektedir (Korkmaz 2002, s.175).

- Davranışın öğrencinin kendisini ya da sınıftaki arkadaşlarının öğrenmesini engellemesi
- Davranışın öğrencinin kendisini ya da sınıftaki arkadaşlarının güvenliğini tehlikeye sokması
- Davranışın okulun araç ve gereçlerine veya arkadaşlarının eşyalarına zarar vermesi

- Davranışın öğrencinin diğer öğrencilerle sosyalleşmesini engellemesi.

Sınıfta istenmeyen öğrenci davranışları sadece eğitim öğretimi engelleme açısından değil, fiziksel ve psikolojik huzursuzlukları da beraberinde getirmesi, davranışı yapan öğrenciden başlayarak diğerlerini, öğretmeni ve sınıfın tümünü olumsuz etkilemesi açısından önemlidir (Haigh, 1990, Akt. Başar, 1999, s.95).

2.1.3. İstenmeyen Davranışların Türleri

İlgili literatürde istenmeyen davranışların farklı şekillerde sınıflandırıldığı görülmektedir. Ancak incelendiğinde sınıflandırmaların genel olarak davranışın şiddeti (ortamda yarattığı etki) ve oluşum şekli dikkate alınarak yapıldığı görülmektedir. Öztürk' e (2003, s.134-136) göre istenmeyen davranışlar oluşum şekline göre akademik, sosyal ve fiziksel ortama zarar verme açısından üçe ayrılmaktadır

Akademik açıdan istenmeyen davranışlar:

Derse ilgisiz kalma: Öğrenme –öğretme faaliyetleri devam ederken öğrencilerin derse ilgisiz kalması ve ortamdaki çeldiricilerle ilgilenmesidir. Örneğin; sınıf faaliyetleri esnasında öğrencilerin elindeki kalemi atıp tutması, kafasını masanın üzerine koyarak uyuma pozisyonuna geçmesi, hayal kurması, pencereden dışarıyı izlemesi, defterine veya herhangi bir kâğıda karalamalar yapması vb.

Öğrenci pasifliği: Öğrencilerin gerçekte derse ilgisiz olmamakla birlikte, örtük olarak derse katılmamalarıdır.

Verilen görevi yapmama: Okul içinde ve dışında verilen ödevleri yapmama ve çeşitli mazeretlerle kendini savunmaya çalışmadır. Bazen daha da ileriye gidilerek bir başka ödevi aynen kopya etme yoluyla öğretmeni aldatma şeklinde de görülebilir.

Sosyal açıdan istenmeyen davranışlar:

Sınıfta bireyin çalışma becerileri dışında arkadaşlarına vermiş olduğu zararlar ve sınıfın uyumunu bozmaya yönelik davranışlar sosyal problemler kapsamı içinde değerlendirilir.

Öğretmenle çatışmaya girme: Özellikler ergenlik döneminde en sık karşılaşılan problemler arasında yer alır. Bir otorite olarak kabul ettiği öğretmenleri zor duruma düşürme yoluyla kendi üstünlüğünü kabul ettirme ve bu yolla sınıf içerisinde popüler olma düşüncesi öğretmenle çatışmayı başlatır. Çatışma gereksiz sorular sorma yoluyla

öğretmeni zor duruma düşürme düşüncesinden, sözlü sataşmalara ve hatta fiziksel güç kullanma durumuna kadar giden bir süreçte meydana gelebilir.

Öğrencilerin kendi aralarındaki olumsuz iletişimi: Bunlar içerisinde en masum olanı öğrencilerin kendi aralarında yüksek sesle dersle ilgili veya ilgisiz konuşarak sınıfta gürültünün çıkmasına yol açmasıdır. Bu gürültü, sözlü iletişimi engeller, öğretmen ve öğrencinin dikkatini dağıtır.

Derse geç gelme: Öğrencinin öğretmenden, bir diğer ifadeyle öğrenme-öğretme faaliyetlerinin aktif olarak başlamasından sonra derse girmesidir. Öğretmenin ve öğrencilerin dikkatini dağıtmaya ve tekrar derse dönünceye kadar belirli zaman diliminin verimsiz kullanılmasına yol açar.

Fiziksel donanım ve ortama zarar verme:

İstenmeyen davranışlar içerisinde en ciddi tehlike yaratan davranışlar bu kategoride yer almaktadır. Bu tür davranışlar çocuklarda görülen duygusal problemlerle ilişkili olarak düşünülmelidir. Sert cisimlerle (çakı vb.) sınıfın duvarını yaralama, amaçlı olarak sıraların üzerini çizme veya çeşitli şekiller yapma, öğretim materyallerine kasıtlı olarak zarar verme, okulun malzemelerini çalma vb. davranışları örnek verilebilir. Bu çocuklarda okula veya öğretmenlere karşı gizli veya açık (bazen kendi de bunun farkında olmayabilir) bir kırgınlık ve zarar verme duygusu hâkimdir. Bu duygusal yapı çocukları okulun malzemelerine zarar vermeye götürmektedir

Evertson, Emmer ve Worsham (2003), tarafında yapılan sınıflamada ise istenmeyen davranışların dört grupta ele alındığı görülmektedir.

Sorun olmayan Davranışlar: Bu davranışlar öğrenme ve öğretim sürecini olumsuz yönde etkileyen davranışlar değildir. Öğretmenin bu davranışları gözünde büyütmesi olumlu sınıf iklimini bozar, derste sürekli kesintiye yol açar ve daha da önemlisi öğretmenin enerjisini tüketir. Küçük dikkatsizlikler, ders konularına geçiş etkinlikleri sırasında yapılan küçük konuşmalar, kısa süreli dalgınlıklar bu tür davranışlara örnek gösterilebilir.

Küçük sorunlar: Sınıf işlem ve kurallarına karşı olan davranışları içermektedir. Bu davranışlar seyrek olarak görünür, ancak ortaya çıktıklarına sınıf etkinliklerini bozar ve öğrenmeyi engellerler. Öğrencinin oturduğu yerden izin almadan kalkması, yerlere çöp atması, dersle ilgili olmayan bir şey okuması vb davranışları örnek verilebilir.

Önemli fakat etkisi ve alanı sınırlandırılmış sorunlar: Bu davranışlar öğrenme etkinliğini bozan, tek veya az sayıdaki öğrenci tarafından yapılan davranışlardır. Örneğin bir öğrencinin sürekli ders dışı etkinliklere yönelmesi ya da bir öğrencinin sınıfta konuşması ve gezinmesi, az ödev yapması vb.

Artan ve yayılan sorunlar: Her küçük ve sıradan sorunların giderek öğrenme ortamı ve sınıf düzenini tehdit eder duruma gelmesidir. Örneğin öğrencilerin çoğunun sınıfta dolaşması, öğretmen uyarısına rağmen yüksek sesle konuşması vb.

2.1.4. Disiplin Problemlerinin Nedenleri

Doğada hiçbir şey kendiliğinden oluşmaz. Davranışlar için de bu kural geçerlidir. Bu nedenle davranışın, onun ortaya çıkmasına neden olan etkenler ve oluşumundan sonra onu takip eden sonuçlarla birlikte ele alınması gereklidir (Yiğit, 2004). Disiplin problemlerinin nedenlerinin anlaşılması disiplin problemlerinin öğretim üzerindeki olumsuz etkilerinin en aza indirilmesinde ön koşuldur (Köktaş Kılbaş, 2007, s.67). Bu nedenle aşağıda ilgili literatürde disiplin problemlerine neden olabilecek faktörler olarak ele alınan özellikler hakkında ayrıntılı bilgiler sunulmuştur.

2.1.4.1. Öğrenci

Eğitimdeki temel süreç öğrenciye istendik davranışları kazandırabilmektir. Her öğrenci kalıtsal, bedensel, bilişsel ve duygusal özellikleri açısından kendine özgüdür ve farklıdır. Davranış alışkanlıkları, öğrencinin zekâsı ve yetenekleri ve geçmiş yaşantılarında olan farklılıklar onların davranışlarına da yansımakta (Başar, 2003, s.131), farklı özellikteki öğrencilerin aynı sınıf ortamını sorunsuz bir şekilde paylaşmalarını sağlamakta güçleşmektedir (Türnüklü-Yıldız, 2002). Doyle (1986)'a göre ise öğrenci gereksinimlerinin en önemlilerinin başında tanınma, fark edilme ve değer kazanma gelmekte, bu gereksinimlerini olumlu davranışlar yoluyla kazanmayan öğrenciler olumsuz yönde dikkat çekici davranışlarla bunu elde etmeye çalışmaktadır. Edwards (1993)' e de gereksinimleri karşılanmakta zorlanan öğrenciler öç alma, sinirlilik, güç arama ve güç kullanma gibi davranışlara yönelebilmektedir.

Sarıtaş (2000), problem davranışların nedenleri arasında öğrencinin zayıf özgüveni, yetersiz bilgisi, düşük öğrenme dürtüsü, gelişim gecikmeleri, fiziksel ve zihinsel engel vb. gibi özelliklerinin altını çizirken, Kılbaş (2007), öğrenci başarı

düzeyinin de sınıf içinde istenmeyen davranışlara yol açabileceğini belirtmektedir. Öğrencideki öğrenme güçlüğü davranışa sorunlarına neden olacağı gibi davranış sorunları da öğrenmeyi ve başarıyı olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Ulusal ve uluslar arası düzeyde yapılan bir çok araştırma başarısı düşük olan öğrencilerin olumsuz davranışlara daha kolay kayabildiğini göstermektedir (Aras vd, 2007; Kuş ve Karatekin, 2008; Ereskici, 2005; Esen,2005; Yılmaz, 2000; Paetsch ve Bertrand, 1997; Wentzel ve Caldwell, 1997; Richardson vd, 1993).

Öğrencilerin gelişim dönemleri özellikleri de istenmeyen davranışların ortaya çıkmasında önemli etken olmaktadır. Ergenlik öncesi inatçı, ters davranışların yoğunlaştığı, kötümserliğin, çalışmaya isteksizliğin arttığı dönemdir. Özellikle ilköğretimin ikinci evresinde başlayan bu durum öğrencileri duygusal yönden alıngan, dengesiz ve gergin yaparak, onların dengesiz duygular yaşamasına neden olmakta, bu duygular davranışlarına hayranlık ve bağlılık biçiminde yansıyacağı gibi öfke, isyan ve şiddete de dönüşebilmektedir (Baymur, 1985, s.59). Benzer görüşte olan Tertemiz (2007) ve Özdemir de (2007) ergenlik dönemindeki öğrencilerin cinsel gelişim nedeniyle kendini karşısındaki ne beğendirmek isteyeceğini, ilgi çekmek için bile olumsuz davranışlar sergileyebileceğini belirterek, sınıf içinde öğretmen ya da öğrenciler tarafında küçük düşürülmelerinin de ergeni istenmeyen davranışlara yöneltebileceğinin altını çizmektedir.

2.1.4.2. Arkadaş Çevresi

Kimlik ihtiyacını giderdiği için akran grupları bireyin hayatının her döneminde çok özel bir yere sahiptir (Edwards,1993). Bununla birlikte özellikle ergenlik döneminde akran etkisinin daha da arttığı, bu dönemde çocukların ailenin kontrolünden çıkarak akran gruplarına yöneldiği görülmektedir. (Erden, 2005, s.48). Bu dönemde akran gruplarının değer ve görüşleri bazen öğretmen ve ebeveynlerden daha üstün tutulmakta, birey akran grupları içinde olumlu ve olumsuz birçok davranış öğrenebilmektedir (Saritaş, 2000, s.62-63). Yiğit' e (2004, 30) göre çocukların seçtiği akran grubu eğitime ve akademik başarıya önem verirse çocuğun başarısı üzerinde olumlu etkiler bırakırken, eğitimin önemini kavramayan ve zamanını sokak ve eğlence yerlerinde geçiren gruplar ise çocuğun okuldan kopmasına ve sınıfta daha fazla olumsuz davranış sergilemesine neden olabilmektedir. Kağıtçıbaşı' na (1988) göre bunu nedeni, bireylerin içinde bulundukları grubun yargı standartlarına uyma eğiliminde olmasıdır.

Benzer görüşte olan Halis (2001)'e göre de arkadaşlarının ilgisini çekmek isteyen bir öğrenci, sınıfta veya okul içinde popüler öğrencileri gözleyerek onların davranışlarını, tutumlarını aynen ya da değiştirerek taklit edebilmektedir. Bu durum öğrencilerin sosyalleşmesine katkıda bulunmakla birlikte, taklit edilen davranışın olumsuz davranışlar olma riski de bulunmaktadır.

2.1.4.3. Sınıf Ortamı

Olumlu bir sınıf ortamı oluşturmak öğrencilerin de olumlu olarak düşünmesinde yardımcı olmaktadır. Bu nedenle sınıfın öncelikle eğitsel çabaları destekleyici, onlara yardım edici ve öğrencilerin öğrenmekten zevk alabileceği bir ortam olması gerekmektedir. Yapılan araştırmalar sınıfın fiziksel özelliklerinin sınıf etkileşimini olumlu ve olumsuz etkileme gücü olduğunu göstermektedir (Cheng, 1994; Çabuk, 2006; Karasolak, 2009). Renk, sınıf ortamının fiziksel özellikleri arasında yer alan bir diğer önemli değişkendir. Nefes alış, kan basıncı, nabız ve kas etkinlikleri renklere birlikte değişebilmektedir. Renklerin dilinde açık mavi gevşetici ve rahatlatıcı, koyusu uyarıcı, kırmızı heyecan verici, kışkırtıcı, gerilim yaratıcı, açık sarı ve portakal rengi uyarıcı olarak görülmektedir. Nitekim Hataway (1987) tarafından yapılan araştırmada da renklerin duygu ve davranışları etkilediğini göstermektedir (Akt: Başar, 1999, s.31). Bunun yanında sınıfların kalabalıklılığı da çok önemli bir faktördür. Öğrenci sayısının az olduğu küçük sınıflarda disiplin problemleri azalmakta, bu durum öğrencilerin derse yönelik tutum ve davranışlarını olumlu yönde etkilemektedir (Çeliköz, 2008).

Ayrıca sınıfı sadece öğrencinin öğretim becerilerini kazandığı bir yer olarak düşünmemek gereklidir. Sınıflar öğrencinin sosyal ortamıdır. Sınıf ortamında, öğrenciler tarafından yaşanan çeşitli ilişkileri içeren, yani onların yarattığı ve onların davranışlarını etkileyen ortak bir yaşamın paylaşılması söz konusudur. Öğrencilerin kendi aralarında ve öğretmenle ilişkileri, belli bir hava yaratır. Sosyal iklim olarak değerlendirilen bu psikolojik hava öğrenci davranışları üzerinde önemli bir etkiye sahiptir (Kulahlıoğlu, 2000, s.4).Çocuk ait olma sevme sevilme, başarılı olma, kendini güvende hissetme gibi birçok sosyal ihtiyacını sınıf ortamında karşılamaya çalışır. Çocuğun bu ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için öğrenciler arasında olumlu ilişkiler kurulması gereklidir (Erden, 2005, s.68). Olumlu bir sınıf iklimi öğrenmelerini destekleyici, özendirici ve yönlendirici olmakta, olumlu bir sınıf ikliminde öğrenciler kendilerini rahat hissederek ve öğrenmeye odaklanabilmektedir (Tunç, 2004, s.45).

Öztürk (2003) ve Korkmaz (2002)' ye göre de sınıfta kullanılan araç ve gereçlerin ve kaynak kitapların öğrenciler tarafından kullanılırken birbirlerini rahatsız etmeyecek şekilde düzenlenmesi sınıfta istenmeyen davranışların oluşmasına karşı bir önlemdir.

2.1.4.4. Öğretmen

Öğretmenler kişilik özellikleri, öğrencilerle kurdukları iletişimin tarzı, sınıf yönetim anlayışları, öğrencilerden beklentileri, derste izledikleri yöntem, teknik ve stratejiler, mesleki donanımları ve alan bilgileriyle sınıf atmosferini ve öğrenci davranışlarını olumlu ya da olumsuz etkileme gücüne sahiptir. Öztürk' e (2002) göre öğretmenin benimsediği felsefe ve çizdiği öğretmen tipi öğrencilerin davranışların çizgisini belirlemektedir. Örneğin, geleneksel öğretmenler öğrencileri kontrol altında tutamadıkları zaman istenmeyen davranışların ortaya çıkacağını varsayarak çoğunlukla sınıfı her an kontrol altında tutma eğiliminde olmaktadır. Her an tedirginlik ve korku içinde yaşayan öğrenciler ise öğrenmeye ve öğretmene karşı olumsuz tutumlar içine girebilmektedir. Phelan, Davidson ve Cao' ya (1992) göre kendilerini değerli ve özen gösterilen kişiler olarak hisseden öğrencilerin sınıftaki etkinliklere katılma ya da ödevlerini yapma konusunda güdülenmişlikleri artmaktadır. Turanlı (2009) tarafından yapılan araştırmada öğretmenlerin öğrencilerine, sınıf içindeki sosyal-duygusal ihtiyaçlarının karşılanması için destek sağlayabildiği zaman, öğrenciler kendilerini daha iyi hissettiği bulunurken, Geçer' in (2002)' çalışmasında öğretmen yakınlığı ile öğrencilerin başarıları, tutumları ve güdülemeleri arasında ilişki olduğu saptanmıştır. Soydal'ın (2006) çalışmasında olumlu öğretmen davranışlarının öğrenci başarısını etkilediği bulunurken, Christopnel ve Gorham (1995) ve McDowell' ın (1993) yaptığı çalışmalarda öğretmenlerin öğrenci çalışmalarını övmesi, pekiştirmesi, gülümsemesi, neşeli ve hareketli olmasının öğrenciler üzerinde diğer değişkenlerden daha olumlu bir etkiye sahip olduğu, öğrencilerdeki duyuşsal ve bilişsel öğrenmeleri arttırdığı görülmüştür. Bu sonuçlar öğretmenleri tarafından desteklendiklerini hisseden öğrencilerin öğrenme zevkini tattıklarını, akademik başarı için motivasyon ve sorumluluklarını yerine getirme olasılıklarının daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Öğretmenlerin sınıf içindeki beklentileri ve öğrenci davranışları karşısında gösterdikleri tepkiler de disiplin problemlerinin sıklığının artmasında belirleyicidir. Öğrenciler uygun olmayan davranışları, uygun olan davranışlarından daha fazla ödüllendirildiğinde uygun olmayan davranışları göstermekte, yüksek beklentiler

öğrenciler baskı yaratarak, başarısızlık duygusu yaşatabilmektedir. Çok düşük beklenti düzeyi de öğrencide derslerde sıkılma, ödev yapmama ve huzursuzluk davranışları gözlenmesine neden olmaktadır. Bu nedenle istek ve beklentilerin öğrencinin düzeyinde olması gerekir (Ataman, 2007, s.297). Sarıtaş (2000) ve Başar' ın (2003) vurguladığı bir diğer faktör sise öğretmen-öğrenci arasındaki iletişimin niteliğidir. Öğrencilerin öğretmenlerinin kendilerinden ne beklediğini anlamamaları, öğrencilerin öğretmenlerinden beklentilerini açıkça ifade edememeleri iletişim kopukluğunu yaratarak, her iki tarafında birbirini suçlamasına neden olabilmektedir. Korkmaz' a (2002), derste zamanın etkili kullanılmaması da disiplin problemlerine neden olabilmektedir. Sınıfta boş kalan öğrencinin istenmeyen davranışa yönelmesi büyük olasılıktır. İyi planlanmış bir eğitim-öğretim ortamında istenmeyen davranışın ortaya çıkmasına fırsat verilmez. Bunun için öncelikle öğretmenin sınıfta ne yapacağı, hangi amacı gerçekleştireceği, sınıftaki etkinliklerinin zamanının nasıl ayarlanacağı ile ilgili önceden derse iyi bir hazırlık yapması gerekmektedir.

Tertemiz' in (2007, s.75) disiplin problemlerine neden olan öğretmen özellikleri ile ilgili olarak vurguladığı nokta ise öğretmenin özgüven, tükenmişlik, başarısızlık korkusu vb. gibi kişisel özellikleridir. Bu açıdan öğrenciler sürekli bağırma, tehdit etme, fiziksel zor kullanma, üzerine yürüme, itip kalkma, hakaret etme, küfretme, kaba davranma, emretme, hükmetme, alay etme, küçümseme, çocukları sevmeme, olumsuz etiketleme, yargılama, azarlama, dersi terk etme, kararsızlık, hatalı olduğunda özür dilememe, tutarsızlık, derse hazırlıksız gelme, mesleğini sevmeme, başarısızlığı cezalandırma, ayırım yapma vb. olumsuz öğretmen davranışlarıdır (Sarıtaş, 2000,79). Öğretmen, kaç yaşında olursa olsun, öğrenciyi toplumun saygın bir bireyi olarak görüp davranmalı, öğrencilerin sağlıklı bir kişilik geliştirebilmelerine, kendilerini değerli hissetmelerini desteleyen ortamlar hazırlamalıdır (Başar, 1999, s.118).

2.1.4.5. Eğitim Programı

Edwards' a (1993) göre öğrenciler bilgileri gerçek hayatta yaşayarak öğrenirler ve bu bilgileri yeni bir duruma uygulayabilirler. Fakat okulda genellikle öğrencilerin sembolik bir bilgiyi kullanmaları ve onu gerçek hayatta uygulamaları beklemektedir. Böyle şartlar altında çocuklar uygun ilişkilendirmeyi kurmada başarısız olurlar ve her gün karşılaştıkları problemlere öğrendiklerini uygulayamazlar. Okulda öğretilenlerin yararını kavrayamadıklarında okulun gerçek hayatla ilgisiz olduğunu, öğretmenlerin

onlardan yapmalarını bekledikleri şeyleri ise öğrenmek zorunda olmadıklarını düşünerek sınıf arkadaşlarının öğrenmelerini de sabote edecek davranışlar gösterip istenmeyen davranışa neden olurlar. Benzer görüşte olan Özyürek (1983, 78) ve Selçuk' ta (2003), öğrencilerin gelişim durumuna, ilgi ve gereksinimlerine uygunluğu düşük olan bir eğitim programı, pratik yararlılığı az olan içerik ve iyi bir kurgu ile sürekliliği sağlanmamış program uygulamasının sınıf içindeki istenmeyen davranışlara neden olan temel faktörlerden olduğunu altını çizerek, böyle bir programın güdülenmeyi zorlaştıracağını belirtmektedir.

2.1.4.6. Öğretim Yöntemleri

Sınıf yönetiminin önemli bir özelliği, sınıf etkinliklerinin kesintiye uğramadan devam etmesini sağlamaktır. Hull' a (1990) göre ders planı hazırlanırken sürecin akıcı olmasına, öğrencilere boş kalabilecekleri bir zaman dilimi bırakılmamasına özen gösterilmelidir. Ders planlarının, ders sürecinin her anını titizlikle belirlemiş olması, öğretmenin bu planı başarıyla uygulayabilmesi, plan dışı oluşumları anında buluşlarla - eylemlerle plana uyarlayabilecek deneyimde ve hazırlıkta olması, öğrencinin istenmeyen davranışta bulunmasına fırsat bırakmayacaktır (Akt. Başar, 1999, s.113).

Doyle' a (1986) göre sınıf içinde istenmeyen davranışların ortaya çıkmasında özellikle öğrenme etkinliklerinin sıkıcı ve önemsiz ayrıntılı bilgilerden oluşması etki etmektedir. Ders işlerken hep aynı yöntemin kullanılması sınıfta tek düzelik yaratır ve öğrencileri sıkar (Akar, 2002, s.30). Sınıfta sıkılan, kendisine sunulan öğretim materyallerinden hoşlanmayan öğrenci, doğal olarak kendisini oyalayacak başka etkinliklere yönelir. Örneğin arkadaşıyla konuşur, dışarısını seyrederek vb. Bu nedenle öğretim etkinliklerini öğrenciler için çekici hâle getirmek, onların öğrenme işine aktif olarak katılmalarını sağlamak gerekir. Öğrenciler, genellikle kendi ihtiyaç ve amaçlarına uygun olmayan, öğrenme güçlüğü çektikleri, başarısız oldukları derslerde sıkılırlar. Ayrıca, öğrencinin edilgen olduğu, öğretmen-merkezli öğretim ortamları da öğrencinin sıkılmasına neden olabilir (İpşir, 2002).Sürekli izleyici konumunda olan öğrencinin belli bir süreden sonra dikkati dağınık ve istenmeyen davranışlar ortaya çıkar. Öğrencinin öğrenme için harcadığı zaman miktarı ve dikkat yoğunluğu arttıkça istenmeyen davranışlarda azalma görülecektir (Öztürk, 2003, s.145).

2.1.4.7. Aile

Bireylerin disiplin sorunlarına dair kişisel nedenleri onların yaşantıları ile doğrudan ilgilidir. Türnüklü, Zoraloğlu ve Gemici (2001), öğrencilerin zamanlarının önemli bir kısmını aile içinde geçirmeleri ve ilk sosyalleşmelerini aile içinde kazanmaları nedeniyle, istenmeyen öğrenci davranışlarının kaynaklarını da ilk olarak aile içinde aramak gerektiğini belirtmiştir. Bir çocuk topluluk içinde nasıl yaşandığını ailesinden görerek öğrenmektedir. Bütün toplumlarda aile kişiliğin ortaya çıkmasında ve gelişmesinde etkili olan ilk sosyal etken olarak kabul edilmektedir. Çocuğun toplum içinde yararlı ve uyumlu bir kişi olarak yerini alması için benimsemesi gereken kuralları, gelenek ve görenekleri ona ailesi aşılamaktadır. Bu açıdan anne-baba, davranışları, değerleri, tutum ve davranışları ile çocuklar için çok önemli bir bilgi kaynağı olmaktadır (Aral, 1991, s.35-36).

Ailenin temel kurumlar arasında yer almasının nedeni, ailedeki iletişimin boyutu ile alakalıdır. Birey yüz yüze ve samimi iletişimi en güçlü olarak aile içinde kurar. Bu güçlü etkileşimin ilk sağlandığı yer olarak aile çocuğun tutum ve değerlerinin oluşumunda ayrı bir öneme sahiptir. Çok az öğretmen çocuğun üzerinde annesi ve babası kadar iz bırakır (Tezcan,1979). Ailedeki ilişkilerin temelini anne- babaların birbirlerine karşı olan tutum ve davranışları oluşturur. İlişkilerin sürekli gergin ve aile için kavgaların çok olduğu tedirgin ve güvensiz ortamlar çocuğu derinden yaralar (Akar, 2002). İçinde yaşadığı ailenin özgün değerleri etik ölçüleri, standartları ve yaşam felsefesi çocukların sınıf içindeki davranışlarına da yön verir (Sarıtış, 2000). Sınıfta en fazla karşılaşılan problemlerden biri öğrencinin ailesinden ve sosyal çevresinden kazandığı davranış ve değerlerin eğitim-öğretim ortamında kazandırılanlarla uyuşmamasıdır (Öztürk, 2003). Okula başlayan çocuk toplumca istenilen temel davranışları öğrenmiş olarak gelir. Okul ise çocuğun eğitime uymayan amaçlarını silmeye çalışır (Gelişli,2007).Çocuğun sınıfta taşıdığı ailesel değerler ile eğitimin değerleri örtüşmediği bu durumlarda çocuk ikileme düşerek istenmeyen davranış sergileyebilir (Sarıtış, 2001).

Erden' e (2005) göre ailenin ait olduğu kültürün özellikleri, anne babanın eğitim durumu, ailenin sosyo-ekonomik durumu, aile üyelerinin çocuğa verdiği değer, çocukla ilgilenme düzeyleri, ailedeki çocuk sayısı, eğitime verdiği önem gibi birçok etmen de çocuğun okuldaki davranışlarını etkilemektedir. Reed ve Kirkpatrick' e (1998) göre ise aileden kaynaklanan temel neden ilgi eksikliği, artan anne-baba ayrılığı, çalışan anne-

babalar ve aşırı anne-baba kontrolüdür. Akar (2002) yapılan araştırmaların boşanma yoluyla parçalanmış aile çocuklarında ruhsal uyumsuzluk oranının yüksek olduğunu belirtmiştir. Bu uyumsuzluklar çeşitli davranış bozuklukları ve okul başarısızlığı olarak karşımıza çıkar. Çocuk duygusal sorunlarının okula yansması sonucu sınıf içinde derslerine karşı ilgisizlik, isteksizlik, dikkatsizlik ve dalgınlık gibi okul başarısını olumsuz yönde etkileyen tutum ve davranışları ortaya çıkmaktadır.

Anne-babaların aktif iş yaşamında olmaları, sabahtan akşama kadar yoğun iş stresi yaşayan anne babalar akşam eve geldiklerinde çocuğuna yeterince zaman ayırmada güçlük çekmektedirler. Bunun yanında ailenin ilgisi eğitim düzeyine göre de değişebilmektedir. Çelik (2003), eğitim düzeyi yüksek olan anne babaların çocukların eğitimine karşı daha duyarlı olduğunu belirtirken, Greenlee ve Ogletree (1993) istenmeyen öğrenci davranışların önemli ölçüde “çocukların evlerinde disipline edilmemeleri”nden kaynaklandığını vurgulamaktadır. Ailenin disiplin anlayışı (ilgisiz, titiz-baskıcı, aşırı düşkün, karmaşık) çocuğun psiko-sosyal gelişimini, tutum ve davranışlarını başarısını etkilemektedir (Sarıtış, 2001, s.61). Yapılan araştırmalarda aşırı baskı ve otoriter tutumla büyüyen çocukların anne babalarından intikam almak ve onları cezalandırmak için suç olgusuna daha eğilimli olduklarını gösterirken (Johnson, 1987, Akt. Erden,2005) disiplinsiz bir ortamda aşırı hoş görüyle yetiştirilen çocukların ise bencil idare edilemez, sabırsız, anlayışsız olabileceği bilinmektedir (Aral, 1991). Gray ve Richer’ da (1988) istenmeyen davranış en sık gösteren öğrencilerin genellikle düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip ailelerden geldiğini belirtmiştir(Akt: Türnüklü, Zoraloğlu ve Gemici, 2001, sayfa,418). Humphreys (2001, s.37)’e göre anne babaların çocuklara birey olarak tepkileri büyük farklılıklar gösterebilir; aynı aile içindeki bütün çocukların aynı şekilde yetiştirildiği yanlış bir inanıştır. Ev içindeki, genellikle okula da taşınan disiplin sorunlarının ana nedenleri şunlardır:

- “Anne babanın zayıf özgüveni”,
- “Anne baba arasındaki zayıf ilişki”,
- “Anne baba ve çocuklar arasındaki zayıf ilişkiler”,
- “Anne babadan birinin ölüm, ayrılık, terk etme ya da boşanma nedeniyle kaybı”,
- “Anne babanın istenmeyen davranışları”,
- “Yaşamın ilk üç yılında anne babadan biri ile sürekli ilişkinin eksikliği”,
- “Toplumda kabul edilemez olan davranışlara anne babanın örneklik etmesi (aylaklık,
- alınganlık, edilgenlik, sarhoşluk, bağımlılık yapan madde alışkanlığı vb.)”,
- “Anne babalık becerisinin zayıflığı”,

- “Değerleri, ahlaki ölçütleri ve standartları, çocukların büyüdülerinde uymak
- durumunda oldukları daha geniş kültürden farklı olan alt kültürel birikim”,
- “Kardeşler arasında rekabet ve düşmanlık”, gibi nedenlerdir.
- “Özgüven problemi yaşayan anne babaların çocukları da genellikle aynı problemi yaşarlar. Anne babanın bilinen özgüven sorunları kendini sevmeye yoksunluğu, güven yokluğu, onaylanmak için başkalarına bağımlılık, işe yada başarıya tutkunluk ve başarısızlık korkusu”

Ailelerin eğitime karşı tutumları da öğrenci başarısı açısından çok önemlidir. Kırsal aileler tarımsal işlerinde ve ekonomik geçimlerinde ailelerdeki çocuklardan sağlarlar ve bu yüzden eğitime çok az destek verirler. Gecekondu aileleri eğitime daha fazla destek verseler de ekonomik şartlarından dolayı eğitim imkânlarını yeterince çocuğa sunamadıkları gibi çocuk ailenin ekonomik durumuna katkıda bulunduğu için devam sorunu yaşayarak okul yaşamını olumsuz etkiler. Kent aileleri ise eğitimi toplumsal statü ve ekonomik gelişim aracı olarak gördüklerinden çocuklarının eğitimi için her türlü imkânı sağlamaya çalışırlar (Gelişli, 2007).

2.1.4.8. Sosyal Çevre

Öğrencileri problem davranışlara sevk eden en önemli faktörlerden birisi okulun sosyal çevresidir. Öğrenci için son derece önemli olan okul da belli bir sosyal çevre içinde yer alır. Okulda değişik davranış biçimlerine sahip olan öğrenciler farklı toplumsal kesimlere ait değer ve beklentileri yansıtmaktadırlar. Başka bir deyişle davranış içinde yer aldığı çevrenin sosyal ve kültürel değişkenleri tarafından kontrol edilir (www.eminsert.org/component/content/article/54-insani-ve-sosyal-gelisim-merkezi/197-sosyal-cevre-ve-davrans.html). Öğretmenin, çevrede karşılaşılan bazı olumsuz davranışların sınıf ortamına girmesini önleyebilmesi için çevreyi tanıması, ekonomik, sosyal, kültürel geçmişini ve kaynaklarını çok iyi bilmesi gerekmektedir (Yüksel ve Ergün, 2005). Amacı öğrencileri eğitmek olan okul, çevresini de eğitmelidir. Bunu yaparsa, o çevreden okula gelecek öğrencilerin bazı davranıştan daha okula gelmeden düzeltilmiş olur. Aksi halde, çevredeki istenmeyen davranış örnekleri sınıfa kadar girer, sınıf ortamını bozar, eğitsel amaçların ve sınıf yönetiminin engellerini oluşturur (Başar, 1999, s.21). Dolayısıyla okul olanaklarını çevreye açmalıdır. Okulun olanaklarını uygun şartlarda çevreye açması, okula gelir getirici bir durum oluşturacağı gibi, çevrenin okulla iletişiminin de genişlemesini de sağlayabilir (Aydoğan, 2006).

2.1.4.9. Kitle İletişim Araçları

Kitle iletişim araçları öğretim etkinlikleri içerisinde belli bir plan çerçevesinde bir kaynak olarak kullanılabileceği gibi (Erden, 2005, s.55), iyi planlanmadığı ve kontrol edilmediği takdirde çeşitli, yoğun, zengin ve çekici uyaranları ile öğrencilerin tutum ve davranışları üzerinde olumsuz değişiklikler de meydana getirebilme gücüne sahip bir diğer faktördür. Günümüzde çok sayıda kanalın çıkmasıyla birlikte televizyon yetişkin ve çocuklar için eğitici olmaktan çok vazgeçilmez bir eğlence aracı haline gelmiştir. Televizyonun çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerinden biri, bağımlılık yaratması ve öğrencilerinin zamanlarının büyük bir kısmını televizyon karşısında geçirmeleridir. İlgilerini çeksın ya da çekmesın her şeyi izleme eğilimi yaratan televizyon öğrencilerin derslerini yarım yamalak yapmalarına ve akademik hedeflerden uzaklaşmalarına neden olabilmektedir (Şahin, s.2011).

Kitle iletişim araçlarındaki diğer bir olumsuz etken şiddet içerikli öğelerin gerek dizilerde gerek çizgi filmlerde, gerekse oyunlarda çokça öğrencinin karşısına çıkmasıdır. Pınar' a (2006, s. 28) göre şiddet öğelerini içeren TV programları şiddet öğelerini içermeyen programlara oranla çocukları duygusal olarak çok daha fazla uyarmakta, saldırgan davranış olasılığını arttırmaktadır. Bunun yanı sıra şiddetin bir kahramanlık gibi işlenmesi öğrenci davranışlarını ciddi boyutlarda etkilemekte, süreklilik şiddete karşı duyarsızlık ve tepkisizlik oluşturmaktadır (Seman, 2000, Akt. Okutan, 2002, s.8). Öğrenciler her gün medyada problemlerini şiddet yoluyla çözen örnekleri izlerken, eğitsel içerikli programların sayısında bir artış gözlemlenmemekte (Kapusuzoğlu, 2006, s.180). Daha ilköğretim birinci sınıfta bu programlardaki figürlerin rol modeli olarak alınması sonucunda öğrenciler arasında “çete” olgusunun varlığı ve kendi grubuna “çete” olarak tanımlayan bazı öğrencilerin aynı sınıf paylaşan diğer öğrenciler için okulu tahammül edilemez bir ortam haline getirişi her okulda karşımıza çıkan olağan (!) bir surum haline gelmiştir (Okutan, 2002, s.7).

Diğer bir görsel medya aracı olan bilgisayar ise yine eğitici bir araç olarak görülürken hızla yaygınlaşan bilgisayar oyunları çocuğu etkileyen diğer bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Bilgisayar oyunları çocuğun düşünme ve karar verme becerilerini geliştirici özellikte olmakla beraber, bilgisayar oyunlarının da çok hareketli ve eğlenceli olması çocukların bu tür yaşantılara alışmalarına neden olmaktadır. Çocuğun dikkat çeken bu tür uyarılara alışması okuldaki yaşantıların belirli bir süreden sonra sıkılmalarına, dikkatlerini belirli bir konuda uzun süre yoğunlaştıramamalarına

neden olmaktadır (Erden, 2005). Bunun yanında bilgisayarlarla beraber gelen internette öğrencileri en fazla etkileyen araçlardan biridir. Eğitsel olarak bakıldığında bilgisayar ve internet öğrencinin ihtiyaç duyduğu bilgilere ulaşabilmesi oldukça yararlı görülebilir. Ancak bunun internetin getirdiği temel tehlikeler de vardır. İnterneti bilinçli olarak kullanabilen yetişkinler, kendilerini birçok tehlikeden koruyabilirken, çocuklar kendilerini koruyamamaktadır. Dolayısıyla interneti yanlış kullanan öğrencilerde ruhsal, bedensel ve zihinsel yönden zararlar olabilir. Çocuklar için çok sakıncalı siteler vardır. Çocuk tehlikeli olduğunu düşünmeden veya tehlikelere aldırmadan bu siteler macera olsun diye girebilir (Yiğit, 2004, s.43)

2.1.4.10. Toplumsal Değişim

Topluma yaşanan değişimler çocukların etkileşim içinde oldukları çevreyi büyük ölçüde değiştirmiştir. Son 20-25 yıl içinde öğrenciler kendilerini soyutlanmış bir yerel dünyadan küresel bir dünyaya geçisin ortasında bulmuştur. Küresel dünyada egemen olan kültürler diğer kültürleri büyük bir hızla etkisi altına almakta, öğrenciler de bu etkilerin izlerini okula taşımaktadır. Öğrencilerde, yetişkinlerin hiç de alışık olmadıkları, yadırgadıkları davranışlar izlenmektedir. Okul dışında yaşanan toplumsal gelişmeler ve değişimler sınıf ortamını doğrudan etkiler (Okutan, 2002, s.6). Bundan 40 yıl önceki öğrencilerin yaşadığı sorunları bugünkü öğrencilerin birçoğu yaşamamaktadır. Bugünkü öğrencilerin yaşadığı sorunların büyük bir kısmını ise bundan 40 yıl önceki öğrencilik yapan kişiler yaşamamaktadır. Kuşkusuz bugünün öğrencisinin etkileşim çevresi çok geniştir. Çok değişik faktörlerin etkisi altında kalan öğrencinin daha fazla sorun yaşaması doğal olarak görülebilir. Ancak bilgisayar, internet gibi eğitim ve bilgi teknolojilerindeki gelişmeler öğretmen ve öğrencinin görevini kolaylaştırmasına rağmen, öğrenci disiplin sorunlarında bir artış yaşanıyorsa bu ciddi bir çelişki olarak görülmelidir (Çelik, 2003, s.22)

2.1.5. Disiplin Modelleri ve Stratejileri

Bu bölümde ilgili literatürde yer alan ve farklı yaklaşımları içeren disiplin modelleri ve bu modellerin kullandıkları baş etme stratejileri açıklanmıştır.

2.1.5.1. Ussal Sonuçlar Modeli (R. Dreikurs)

Zorlayıcı bir disiplinden çok yardım edici bir disiplin anlayışını benimseyen model iki temel noktaya odaklanmaktadır. Birincisi öğretmenlerin demokratik sınıf ortamları ve öğrenme stilleri oluşturarak öğrencinin sosyal ilgi ve ait olma duygusunu kazanmasına yardımcı olmasıdır. Ancak öğrencilerin sınıfta ait olma ihtiyaçlarını karşılanması, sınıftaki sorunların çözümü için yeterli değildir. Bazen öğrenciler yanlış hedefler peşinde koşabilirler. Dreikurs' un ikinci odak noktası ise demokratik bir sınıf oluşturarak, öğrencilerin yanlış hedeflerini değiştirip doğruya yönlendirmektir (Akt. Charles, 1999, s. 44). Bu modele göre öğrencinin sorun davranışı dikkat çekme, öç alma, yetersizlik gösterme ve güç gösterisinde bulunma gereksiniminden kaynaklanmakta ve bu gereksinimler hiyerarşik bir sıra izlemektedir. Çocukların davranışları bu dört amaç doğrultusunda değerlendirilmelidir (Celep, 2008, s.295; Wolfgang, 2001):

Dikkat Çekme: Öğrenci öncelikle sınıfta arkadaşlarının ve öğretmenin dikkatini çekmeye çalışarak üstünlük elde etmeye çalışır. Öğretmenler bu süreçte dikkatini çok farklı biçimde öğrencinin üstünde toplayabilirler. Öğretmenin dikkatini öğrencinin istenmeyen davranışı üzerinde toplanmasına karşın, öğrenci bu davranışı yapmaya devam edebilir. Öğrenci sınıfta dikkat çekmeye yönelik bir davranış göstermek istediğinde öğretmen buna izin verilmemelidir.

Güç Elde Etme: Öğrenciler, dikkatleri üzerine çekmede başarısız olduklarında, aileleri ve öğretmenlerine karşı bir güç elde etmeye çalışırlar. Öğrenciler aradıkları tanınma ve fark edilmeyi, yalnızca öğretmene meydan okuyarak elde edebileceklerini düşündüklerinde, tartışma, zıtlasma, yalan söyleme, yönergeleri izlemeyi ve aktivitelere katılmayı reddetme, saldırgan davranma ve öfke nöbetleri gibi davranışlar gösterirler. Bu kişiler kendini değersiz hisseder. Bu yetersizliklerini başkaları üzerinde güç kurarak, onları yönetmeye çalışarak çare bulmayı amaçlarlar.

Öç Alma: Dikkat çekmede ve güç elde etmede başarısız olan öğrenciler kendilerini öç almaya yöneltirler. Bu öğrenciler kendilerine adaletli davranmadıklarını düşünürler. Kendi sorunları için başkalarını suçlarlar. Bunlar için kıstasa kıstastır. Eğer ben acı çekiyorsam karşıdaki de çekmelidir anlayışı hâkimdir. Amaçları karşıdakini şiddetle yenmektir.

Yetersizlik Gösterme: Dikkat çekme, güç elde etme ve öç alma davranışında başarısız olan öğrenciler, bir süre sonra yenik düşerler ve kendilerini yetersizlik

duygularının kollarına atarlar. Öylece yetersiz görünmek suretiyle dikkat çekmeyi başardıklarını kanıtlamak isterler. Bu yanlış amaca göre hareket eden öğrenciler; öğretmenin yönergelerine tepkisiz kalırlar.

Dreikurs, pekiştireç ve ceza kullanımına bağımlılık yarattığı gerekçesiyle karşı çıkarak, olumlu disiplinin temelinde cesaretlendirme ve davranışın doğal ve ussal sonuçları kullanma olduğunu altını çizmektedir. Ussal sonuç kullanmadaki amaç ise öğrenciye bir nevi kendi yaptığı davranışın sonucunu mantıklı olarak göstermek ve sorumluluk kazandırmaktır (Dreikurs vd,1982). Bu nedenle öğretmenin, öğrencinin hatalı davranışı ile bunun sonuçları arasındaki ilişkiye doğru zamanda ve başarılı bir biçimde açıklık getirmesi gerekmektedir (Celep, 2008). Modele göre disiplin sorunlarının önlenmesi öğretmenin kişisel özelliklerinin ölçüsüne bağlıdır. Farklı öğretmenler öğrencilerine farklı biçimde tepki gösterirler ve onların bu dönütleri farklı sonuçlar doğurur. Otokratik öğretmenler zorlayıcı cezalandırıcı tepkilerle, izin verici öğretmenler ise kuralların ihlalinde uygun ve yeterli müdahale yapmayarak öz disiplinin oluşmasını engellemektedirler (Çelik, 2003). Demokratik davranışa sahip öğretmenler ise sınıfta öğrenciler üzerinde güven verici bir etki yaratırlar. Öğrenciler özerktir ancak bu onlara istediklerini yapma hakkını vermez. Öğrenciler için dayanışmalı bir ortam sunarlar ve böylece çocuklarda ait olma ve sınıfta belli bir statüye sahip olma duyguları gelişme imkânı bulur (Wolfgang, 2001).

Modelin uygun olmayan davranışlar gösteren öğrencilere karşı önerdiği baş etme stratejileri aşağıda açıklanmıştır (Charles, 1999; Dreikurs vd,1982; Edwards, 1993; Weber, 1986; Wolfgang, 2001):

- **Gözlem yapma:** Öğretmenin öğrenciyi yaptığı ilk yanlış davranıştan itibaren izlemesi ve amacını anlamaya çalışmasıdır. Öğretmenin vereceği ilk tepki önemlidir. Öğretmen bu sırada sakinliğini koruyarak, davranışın altında yatan amacı anlamaya çalışmalıdır.
- **Soru sorma:** Öğretmen öğrencinin dört amaçtan hangisini taşıdığını öğrenmek için kendine bir takım sorular sormalıdır. Örneğin;
  - ✓ Rahatsız mı oldum? O zaman öğrencinin amacı dikkat çekmek olabilir.
  - ✓ Gözüm korkmuş gibi mi hissediyorum? O zaman amaç güç elde etmek olabilir.
  - ✓ Kendimi canım yanmış mı hissediyorum? O zaman amaç öç alma olabilir.
  - ✓ Kendimi hiçbir şekilde öğrenciye ulaşamaz mı hissediyorum? O zaman sebep yetersizlik olabilir.

- **Yönerge verme:** Öğretmenin, öğrencinin olumsuz davranışı altında yatan gizli amaçla ilgili tahminde bulunduktan sonra, öğrenciyi bu amaçtan mantıklı yollarla mahrum bırakmaya yönelik hareket etmesidir. Yönlendirici ifadeler, sınıfta devamlılığı sağlama ve öğrencinin olası amacını tanımlamada önemli bir noktadır.
- **Öğrenciyi Yanlış Davranışla Yüzleştirme:** Yüzleştirme, davranışların altında yatan yanlış inançları tartışma ve yanlış amacın açıklanmasıyla gerçekleşir. Bunu arkadaşça ve tehdit edici olmayan bir şekilde yapma, öğrencilerin kendilerini incelemelerini ve davranışlarını değiştirmelerini olası kılar. Dreikurs, öğretmenlerin, aşağıdaki soruları sormalarını ve öğrencilerin tepkilerini gözlemelerini önermektedir.

Dikkat Çekme: Seni fark etmemi istiyor olabilir misin?

Güç Arama: İsteddiğini yapabileceğin konusunda kendini kanıtlamaya mı çalışıyorsun?

Öç Alma : Beni cezalandırmaya mı çalışıyorsun?

Yetersizlik Gösterme: Hiçbir şey yapamayacağına inandığın için mi yalnız kalmak istiyorsun?

- **Öğrenciyi İçten Bir Ait Olma Amacına Yöneltilme:** Dreikurs, öğrenciyi içten bir ait olma amacına yöneltilmede aşağıdaki stratejileri önermektedir.

Dikkat çekme ile Başa Çıkma: Dikkat çekmeye çalışana öğrenciler görmezden gelinmeye tahammül edemezler. Öğrencinin davranışı görmezden gelinmeye devam ederse öğrenci bir süre sonra pes edip, bu davranışı durduracaktır.

Öç Alma ile Başa Çıkma: Dreikurs, öğretmenlerin, öğrencilerle güç savaşına girmemelerini vurgulamaktadır. Kesinlikle ceza kullanılmamalıdır. Geçici olarak öğretimi durdurarak, davranışın durmasını bekleyebilirler. Bu durumda, kuralı bozan öğrenci öğretmenden çok akran baskısını hissedebilir.

Öç Alma ile Başa Çıkma: Bu durum öğretmenin baş etmekte zorlanacağı bir durumdur. Haksızlığa uğramış olduğunu düşünen ve incinen bir öğrenci buna misilleme yapmak ister. Bu öğrenci ile sevecen ve yumuşak bir biçimde ilgilenmek gerekir. Bu öğrencinin isteği sevmektir, ilgidir.

Yetersizlik duygusu ile başa çıkma: Bu öğrenciler ümidini kaybetmiştir. Bir gruba ya da sosyal yaşama sahip olmak adına her süreçte kaybetmişlerdir Sabırlı olunmalıdır. En küçük çabaları bile teşvik ve destek edilmelidir.

- **Sosyal Mühendislik:** Öğrenciye kasıtlı olarak sınıfta bazı sınıf sorumlulukları vermektir. Sosyal mühendislik etkinlikleri, yanlış davranan öğrenciyi etkin kılar ve ona olumlu deneyimler sağlamaktadır.
- **En çok Aranılan Tekniği:** Bu noktada yapılması gereken herkesin o öğrenci hakkında gerçek düşüncelerini ve yaklaşımlarını samimi olarak açıkladığı bir toplantı olmalıdır. Ve herkesinde üzerinde anlaşıldığı bir plan belirlenir. Bu öğrenci en çok aranan listesinde olarak adlandırılır. Bu öğrenciye herkes tarafından şeref öğrencisi gibi ilgi gösterilir. Öğretmenler ve diğer personel onu selamlar, farklı davranır. Öğrencinin her olumlu davranışı sözel ifadelerle desteklenerek cesaretlendirilir. Bu toplantılara devam edilerek bireysel olarak da neler yapılabileceği konuşulur, eksikler tespit edilir.
- **Mantıksal/ doğal Sonuçlar:** Dreikurs, öğrencilerin sınıfta daha uygun davranışlar göstermelerine yardımcı olmak için, onların kendi davranışlarının mantıksal (ussal) sonuçlarıyla baş başa bırakılmasını vurgulamaktadır. Böylece öğrencilerin, davranışlarının kendileri ve yaşadıkları toplum üzerinde ne gibi etkileri olduğunu kavrayacaklarına inanmaktadır. Etkililiği, öğretmenin, öğrencinin hatalı davranışı ile bunun sonuçları arasındaki ilişkiye başarılı bir şekilde açıklık getirmesine, sonucun mantığa uygunluk ölçütüne ve kullanılma zamanının uygunluğuna bağlıdır.
- **Cesaretlendirme:** Cesaretlendirme öğrencinin yanlış davranışına karşı iyimser bir tutum almaktır. Sorunlu davranışı önlemede etkili bir yoldur. Öğrencinin gelişmesine odaklanır.

2.1.5.2. Güvengen Disiplin/Atılğan Disiplin (L.Canter ve M. Canter)

Bu modele göre gerek öğretmenlerin gerekse öğrencilerin sınıf içinde karşılaşması gereken hakları bulunmaktadır. Öğretmen sınıfta en iyi eğitim-öğretim yapma, en uygun sınıf ortamını hazırlama ve öğrencilerden uygun davranışlar bekleme haklarına sahiptir. Öğrencilerin sınıf içindeki hakları ise öğretmenlerin kendilerinden ne tür davranışlar beklediğini bilme, öğretim programı sürerken nasıl davranması gerektiği konusunda spesifik yönerge alma, olumlu pekiştireç alma, desteklenme ve davranışlarının sonucunu bilmedir. Model öğretmenin kararlı ve kendine güvenen tepkiler ortaya koymasını önermektedir. Öğretmenler öğrenciden beklentilerini açıkça ve kesin olarak ifade ederek bunu açıkça göstermeli, özellikle karmaşa durumlarında

duygusal kontrollerini kaybetmemeli, olumlu, kesin ve tutarlı olmalıdır. Olumsuz davranışlar üzerinde çok durmaktansa olumlu davranışları özendirmelidir. Atılğan disiplinin *ilk adımı* engelleri fark etme ve ortadan kaldırma, *ikinci adımı* atılğan tepki biçimlerini kullanma, *üçüncü adımı ise* öğretmenlerin sınıf kurallarını, pozitif tanımayı ve mantıksal sonuçları (yaptırımları) içeren işlevsel bir disiplin planının olmasıdır. *Dördüncü adım*, hazırlanan disiplin planının öğrencilere öğretilmesidir. Modelin *beşinci adımı* öğrencilere sorumlu bir şekilde davranmayı öğretmektir. Modelin uygun olmayan davranışlar gösteren öğrencilere karşı önerdiği baş etme stratejileri aşağıda açıklanmıştır (Edwards, 1993; Charles, 1999, Burden, 1995; Wolfgang, 2001); Evertson, Emmer, Worsham, 2003; Celep, 2002):

- **Pozitif Tanıma (Olumlu Kabul):** Pozitif kabulün amacı, öğretmen beklentilerinin öğrenci davranışlarını olumlu yönde kabullenme anlayışına dayanmasıdır. Eğer öğrencilerin davranışı öğretmen tarafından olumlu yönde kabul görürse, öğrencinin kendini değerlendirme davranışının gelişmesine yol açar.
- **Sınıf Kurallarının Geliştirilmesi:** Sınıf disiplin planının geliştirilmesinden önce sınıfta uyulması gereken genel kurallar belirlenmelidir. Kurallar öğretmen ve öğrenci tarafından uygulanmalı açık çelişki bulunmayan gözlenebilir davranışlardan oluşmalı, gerçekçi ve uygulanabilir olmalıdır.

Modele göre, öğretmenler sorun davranış gösteren bir öğrenciye karşı yaptırımlara başvurmadan önce, davranışı izlediğini ve kararlılığını gösteren, öğrenciyi yeniden derse yönlendirmeye yönelik aşağıda belirtilen yolları izlemelidir:

- **Göz Kontağı:** İstenmeyen davranış yapan öğrenciyle göz teması kurmaktır. Davranışının rahatsızlık verdiği ve bitmesinin beklendiği hakkında bilgi verme ve iletişime davet etme açısından çok önemlidir. İstenmeyen davranış yapan öğrenciyle ilk olarak göz kontağının kurulması, diğer öğrencilerin olayın farkına vararak, dersten kopmalarını önler.
- **Dolaylı İleti (İpucu):** Yanlış davranış gösteren öğrenci üzerine odaklaşmadan, ona hatalı davranışını düzeltmesi için verilen bir işarettir. Bunlar, öğretmenlerin suçlamak için değil, bilgilendirmek için kullandıkları sözel ve sözel olmayan davranışlardır (jest ve mimikler, genel olarak kuralı hatırlatma vb.)

- ***Doğrudan İleti:*** Dolaylı iletinin başarısız olması durumunda, sorun davranış gösteren öğrenciye yönelik bir ileti gönderilir. İsmiyle hitap ederek kuralı hatırlatma ve soru sorma örnek verilebilir.
- ***Ben” iletisi Gönderme:*** öğretmenlerin “ben” iletisini kullanarak öğrenciyi belli bir biçimde davranış göstermeye yöneltmesidir “söz almadan konuştuğunuzda dikkatim dağılıyor”.
- ***Yakınlık Denetimi Kullanma:*** Konuşurken öğrenciden çok uzak durmak, öğretmeni ilgisiz gösterebilir ancak çok yakın olmak da tehdit edici olarak algılanabilir. Burada anahtar nokta, iyi gözlemektir. Modelde öğrencinin istenmeyen davranışına karşı öğretmenin, öğrencinin yakınına gitmesi, göz teması kurması, kontrollü ses tonu ile birlikte öğrenciye dokunarak istemini tekrarlaması, önemli bir tutum ögesidir.
- ***Mantıksal Sonuçlar (Yaptırımlar):*** Kuralları ihlal ederek sonuçlarına katlanmak öğrencinin kendi seçimidir. Bu yüzden kurallar ve sonuçları olabildiğince açık olmalıdır. Öğrenci hangi davranışları ihlal ettiğinde nelerle karşılaşabileceğini bilmelidir ki buna göre davranışlarını gerçekleştirsin. Sonuçlar değişken olmamalıdır. Yaptırım, öğrencinin hoşlanmayacağı bir şey olmakla birlikte asla fiziksel ya da psikolojik olarak zarar verici bir yaptırım olmamalıdır. Bu disiplin modeline göre istenmeyen davranış karşısında uygulanabilecek yaptırımlar şunlardır (Charles, 1999; Edwards, 1993; Wolfgang, 2001):

Öğrenciyi izole etme: Sınıfın bir köşesinde veya okuldaki bir sınıfta tek başına çalıştırmak.

Ayrıcalıklardan yoksun bırakma: Öğrencileri sevdikleri etkinliklerden mahrum etmek.

Öğrenciyi Müdürün Ofisine Gönderme: Özellikle öğrenci sayısının fazla olduğu okullarda, öğrenciyi müdüre gönderme sık kullanılan bir yaptırımdır. Müdür ya da müdür yardımcısı, disiplin problemlerinin çözümünde temel sorumluluk sahibi olduklarından, başka okula transfer, okuldan uzaklaştırılma ya da profesyonel yardım gerektiğinde havale etmek için gerekenleri yapabilmektedirler.

Velileri okula çağırma: Ailelerden öğrenciyi TV izlememe, dışarıya çıkartmama gibi cezalar vermeleri istenebilir.

Öğrencinin yapmakta Olduğu Etkinliği Bitirene Kadar Sınıftan-Okuldan Ayrılmasına İzin Vermeme: Sınıfta çalışmasını tamamlamayan bir öğrencinin, çalışmasını bitirene kadar sınıfta kalmasını sağlamak örnek olarak verilebilir.

Yaptırımların sakın bir biçimde uygulanması, tutarlı olunması, yaptırım sonrası ilk fırsatta öğrencinin olumlu davranışının bulunarak bunun öğrenciye ifade edilmesi, olanlar hakkında konuşmak isteyen öğrenciye fırsat verilmesi önemlidir. Güvengen disiplinde, yönetilmesi zor öğrenci davranışlarıyla baş etmede öğretmenlere öğrencilerle birebir problem çözme görüşmeleri yapma, öğrencinin çevresiyle ilişkilerini geliştirme ve bireysel davranış planı yapma stratejilerini kullanmaları gerektiği belirtilmektedir.

2.1.5.3. Ginnot Modeli,

Ginott'un (1971) yetişkin ve gençler arasındaki iletişime yönelik yaptığı araştırmalarla ulaştığı sonuçları sınıf içine uyarlamasıyla geliştirilen bir disiplin modelidir. Ginott'a göre, disiplin, bir dizi küçük zaferlerden meydana gelir ve disiplini sağlamada en önemli faktör öğretmendir. Öğretmen, öğrencilerinde görmek istediği davranışlar için öncelikle kendisi iyi bir model olmalıdır. Ginott, öğrenci istenmeyen bir davranış sergilediğinde öğrencilere kesinlikle "aptal", "tembel", "sorumsuz" gibi kelimeler kullanmak yerine, doğrudan davranış üzerinde yoğunlaşarak durumla ilgili "ben mesajları" (ben hayal kırıklığına uğradım, ben kızgıyım gibi) göndermesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Ginott'a göre, öğretmenin kişisel özelliklerinden çok, öğrenciyle kurduğu etkili iletişim önemlidir. Öğrencinin algılarını, deneyimlerini, duygularını ve diğer özelliklerini kabul etme, iletişim sürecinde önem taşımaktadır. Öğretmen bilinçli ya da bilinçsiz olarak öğrenciyi etiketlemekten ve kesin emirler vermekten kaçınmalıdır. Bu durum öğrencilerin ortak hedeflere ulaşma doğrultusundaki motivasyonunu olumsuz yönde etkiler. Öğretmen öğrenciye değil, doğrudan onun istenmeyen davranışlarına yönelmelidir. İstenmeyen öğrenci davranışlarına öfkeli bir şekilde yaklaşmamalıdır. Öğretmen, öğrenciyi doğru anlamaya çalışmalı, davranışlara uygun övgüler kullanmalı, ancak öğrencinin kişiliğini asla değerlendirmemelidir. Ginott'a göre öğretmen, öğrencilerinde görmek istediği davranışlar için öncelikle kendisi iyi bir model olmalıdır. Öğretmenin etkili bir iletişim sürecinde şunlara dikkat etmesi gerekir (Martin, Sugarman ve McNamara, 2000; Charles, 1999).

- Öğrencinin duygularını ve kişiliğini kabullendiğini gösteren mesajlar göndermelidir.
- Öğrenciyi lekelemeden istediği davranışı açıkça ortaya koymalıdır.
- İstenmeyen davranışlara ilişkin sorunları çözmede öğrenciler arasındaki
- İşbirliğinin geliştirilmesini özendirmelidir.
- Öğrenciler duygu ve düşüncelerini açıklarken onlara karşı empati ve anlayış göstermelidir.
- Öğrenciye saygı göstermelidir.
- Öğrencilere karşı samimi olmalı, duygularını onlardan saklamamalı, öfkeli olmamalı ve asla öğrencinin kişiliğine saldırmamalıdır.

Aşağıda Ginott modelinin stratejileri özetlenmeye çalışılmıştır (Weber, 1986; Charles, 1999; Edwards, 1993; Burden, 1995).

- **Olumlu İletişim:** İlişki, olumlu iletişime dayandırılmalı, suçlama ve utandırmadan kaçınılmalıdır.
- **Akıllı Mesaj:** Öğrencinin karakterinden çok o andaki duruma hitap eden mesajdır.
- **Kızgınlığı Doğru İfade Etme:** Kızgınlık, kırıcı olmayan bir biçimde ifade edilmeli, kızgınlığa neden olan koşullar belirtilerek, “ben dili” mesajları gönderilmelidir. Öğrenci ile değil, sorunla uğraşılmalıdır.
- **Kısa ve Öz İfadeler Kullanma:** Öğrencilerin yanlış davranışları karşısında öğretmenlerin neden ve niçin soruları sormamaları, uzun uzun konuşmak yerine, kısa ve öz mesajlar vermeleridir.
- **Öğrencilerde Özerkliği Cesaretlendirme, Bağımsızlık Duygusunu Geliştirme:** Öğretmenler sınıfta paylaşımı yükseltmek için öğrencilerini motive etmeli, öğrenci özerkliğine inanarak bunu sınıfta uygulama yollarını bulmalıdırlar. Çocukların yapabilecekleri şeyler bulmalı, onlara kendi kendilerine bağımsız çalışabilecekleri fırsatlar yaratmalıdır. Öğrencilerin kendi başlarına yapabilecekleri işleri onlara yaptırma, tek başına bir şeyler yapabilme yetisini geliştirir, bağımlılığı azaltır.
- **Benzetme, Eleştirme ve Küçümsemeden Kaçınma:** Öğretmenlerin, öğrenciyi bir diğerine benzetme, eleştirme, küçümseme ve iğnelemeye yönelik ifadelerden ve öğrencilerin kişisel problemlerini deşifre etmekten kaçınmaları vurgulanır. Bu tür

ifade ve yaklaşımlar, özgüveni ve öğrenmeyi olumsuz etkiler, öğrencilerde öç alma duygularını geliştirir.

- **Model Olma:** Öğretmenin, öğrencilere kazandırmak istediği sınıf davranışları için, kendi iletişiminde kişisel kontrol sağlayarak model olması gerekir.

2.1.5.4. Davranış Değiştirme Disiplin Modeli (Skinner)

Bu model, davranışçı psikolog Skinner'in düşünceleri üzerine kurulmuştur. Skinner'e göre, her tür davranış öğrenme yoluyla kazanılır veya değiştirilir. Buna göre insanın davranışlarının içgüdüsel dürtü ve güdülerden çok, sosyal etkileşim yoluyla edinildiğini savunan davranışçılar, öğrenmeyi bir uyarı-tepki eslemesi olarak kavramlaştırmaktadır (Aydın 2005, s.109). Modele göre öğrencinin istenmeyen davranışı, çevresinde meydana gelen sorunlardan kaynaklanmaktadır. Bu koşullar düzenlendiği takdirde öğrenci istenmeyen davranışı bırakacaktır. Bu yüzden öğretmen öğrencinin davranışını etkileyen öğeleri belirlemelidir. Öğrencinin davranışının nedeninin belirlenmesi burada çok önemlidir. Ancak alttaki sebepler aranırken içsel nedenlerden daha çok dışsal nedenlerde aranır.

Davranış değiştirme modelinde öğretmenlerin sınıftaki istenmeyen davranışları çok iyi gözlemlemesi ve bu davranışları ne sıklıkta gösterdiklerini kayıt etmesi çok önemlidir (Erden,2005, s.182). Öğrencinin gözlenen davranışını değiştirmek için öncelikle bu davranış iyi bir şekilde tanımlamak gerekir. Çünkü bu davranış; davranış bilmemesinden, bilgi eksikliğinden, normal olan bir davranış aşırı ya da yanlış zamanda göstermesinden ya da daha farklı sebeplerden doğabilir. Skinner'e göre davranış değiştirmede izlenecek temel yol ödül-ceza yöntemidir. Ona göre sistematik olarak ödüllendirilen davranış, öğrencilerin istenen yönde davranışlarını şekillendirmektedir. Öğretmen, istenen davranış ödüllendirirse, öğrenci aynı davranışı tekrar etme eğilimi gösterir. Öğretmenler, öğrencilerin olumlu davranışlar geliştirmeleri için sözlü yorum, yüz ifadeleri, mimik, gülümseme, hoş söz, not ve yıldız gibi ödül ve pekiştireçler vererek ilgi ve çabayı artırabilirler. Ödüllendirilmeyen, göz ardı edilen ve ceza verilen davranış ise zayıflar ve söner. Ceza, istenmeyen davranışın yok olması için olumlu pekiştireçlerden daha çabuk etkisini gösterir. Fakat cezanın davranış bastırırken, eğitim hedeflerini zedeleyen yönleri gözardı edilmemelidir. Ceza, öğrencilerde olumsuz duygular geliştirebilir ve öğretmene karşı soğukluk, düşmanlık gibi duyguların gelişmesine neden olabilir. Bu modele göre de, öğretmenlerin, öncelikle

kurallar ve davranışların sonuçları hakkında öğrencilere açık ve net bilgiler, yönergeler vermesi gerekmektedir (Pala, 2007).

İstenmeyen davranışlar tespit edildikten sonra istenilen davranışı oluşturmak amacıyla uygulanabilecek olan stratejileri basamaklar halinde şu şekilde sıralanmaktadır (Wolfgang, 2001; Celep, 2008):

- **Aralıklı ve Oranlı Pekiştireç Verme:** Davranışçılar genellikle 4 aralıklı pekiştireci kullanırlar (Axelrod, 1977); sabit aralıklı,değişken aralıklı ,sabit oranlı ,değişken oranlı. Her bir pekiştireçte genel amaç istenen davranışı ödüllendirme ve istenen davranış gösterildikçe pekiştirecin azaltılmasıdır.
- **Sönme:** İstenmeyen davranış devam ettiğinde olumlu pekiştirecin durdurulmasıdır. Öğretmen uygunsuz davranışı görmezden gelerek dikkatini iyi davranış gösteren öğrenciye yöneltir. Bu arada olumsuz davranış gösteren öğrenciye davranışlarını değiştirmesi gerektiğine yönelik bir ileti yollar. Öğretmen, söndürmeyi özendirme ile birlikte kullandığında sınıf disiplini önemli gelişmeleri bekleyebilir. Uygun davranışlar artarken, istenmeyen davranışlar azalacak ve ortadan kalkacaktır. Sönme eğer öğretmen kesin kararlı ve taviz vermezse etkili olabilir
- **Temel Davranışı Parçalara Ayırma:** Temel davranış küçük ve basit parçalara ayrılır. Her bir parça için pekiştirme tarifesi kullanılır ve bu şekilde temel davranış kazandırılır. Bu yöntem, öğretmenlerin davranışın parçalarına öncelik vermesini temel davranışa ulaşana kadar onlar üzerinde girişimde bulunmayı gerektirir.
- **Öğrenciyi Sınıftan İzole Etme (Mola):** Mola genellikle öğrencinin sosyal ilişkilerinde öğretmenin diğer pekiştireçleri etkisini kaybettiği zaman kullanılır. Öğrencinin sınıf içinde farklı bir noktada ya da sınıf dışına bir odada bir süre bekletilerek yaptığı olumsuz davranışı düşünmesi olarak adlandırabiliriz. Uyumsuz davranış gösteren öğrencinin amacı çoğu kez fark edilmek, dersin devam etmesini engellemek ya da ders dışında olma isteği olduğu için öğrenciyi dersin dışında bir ortama çıkardığımızda aslında öğrencinin istediğini öğrenciye vermekteyiz. Bu durum öğrenci için çoğu zaman ceza yerine ödül olarak algılanmaktadır. Bu nedenle bu uygulamanın her zaman etkili olmamaktadır.
- **Öğrenciye Doygunluk Verene Kadar Gösterdiği İstenmeyen Davranışı Yaptırma:** Normal pekiştirme tarifelerinin uygulanmadığı, özellikle çok zor davranışları ortadan

kaldırmak için kullanılır. Doygunluk öğrencinin istenen davranıştan vazgeçme ya da davranış sönene kadar tekrar etmeyi gerektirir.

- **Model Alma (Örnekleme Kullanma):** Belli davranışların öğretilmesinde ve öğrencinin zarar verici davranışlarını uygun davranışlara çevirmesinde etkili olan bir stratejidir. Öğrencinin kendisinin bazı davranışların sonuçlarıyla karşılaşmadan, diğerlerini gözlemleyerek davranışını düzeltmesi ya da yeni davranış edinmesi olarak açıklanır. Öğretmenler, öğrencilerin göstermesini istediği davranışlar ve değerler için, kendilerini, öğrencilerin akranlarını ya da bir yetişkini model olarak kullanırlar.
- **Olumlu-Olumsuz İfadeler Kullanma:** Davranışçılar, öğrenciler olumsuz davrandıklarında onları kabul edilebilir amaçlara yöneltme amacıyla olumlu bir pekiştireç olarak “dili” kullanmayı önerirler.
- **Sözleşme yapma:** Sözleşme, öğrencilerin bir pekiştireci (ödül) hangi koşullar altında alacağını gösteren yazılı belgedir. Bu belgede öğrenci hangi davranış veya davranışları yapacağını, öğretmen ise öğrenciye söz konusu davranışları gösterdiği zaman ne yapacağını belirtir.
- **Ceza verme:** Öğretmenin öğrencinin istenmeyen davranışına karşılık, öğrenciyi hoşuna giden şeylerden alıkoyması ya da öğrencinin hoşuna gitmeyen işler yaptırmasıdır. İstenmeyen davranış yapan, kurallara uygun davranmayan öğrencilerin davranışlarının değiştirilmesi amacıyla ceza kullanımı konusunda farklı düşünceler olmakla birlikte genellikle üç temel bakış önemlidir. Birinci temel düşünce, cezanın uygun kullanımının, öğrencinin istenmeyen davranışını ortadan kaldırmada çok etkili olduğunu vurgularken diğeri, davranış üzerinde istenilen kısa süreli bir etkiye sahip olsa da olumsuz etkilerinin olası olması nedeniyle, davranış iyice gözlenmeden cezanın uygulanmaması yönündedir. Üçüncü temel düşünce ise, ceza kullanımından kaçınılması, bunun yerine diğer stratejilerin kullanılmasına yöneliktir.

2.1.5.5. Öğretmen Etkililiği Modeli (T. Gordon)

Öğretmenlerle öğrenciler arasında iyi ilişkiler kurulmasını temel almaktadır. Modelde problemin çözülebilmesi için öncelikle problemin kaynağının bulunması gerektiği vurgulanarak, sorun öğrenci kaynaklı ise öğretmenin bir danışman ve yardım edici gibi aktif dinleme yolunu kullanmasını ve öğrenciye kendi sorununa kendisinin çözüm bulmasına yardım etmesini önermektedir. Sorun öğretmene ait ise, önerilen

iletişim becerisi ben iletisi kullanılmasıdır. Gordon (1996) tarafından önerilen bir diğer strateji ise “ Kaybeden Yok” olarak adlandırdığı, öğretmen ve öğrenci bir diğer ifadeyle her iki taraf için kabul edilebilecek ve hiçbirinin kaybetmeden kazanacağı bir çözüm üretme yoludur. Gordon’a (1996) göre hiç kimsenin bir başkasıyla baş etmek zorunda kalmayacağı yeni yollara ihtiyaçlar vardır. Bu yöntem, sorunun özünü araştırmaya ve onu iyileştirmeye yöneliktir. Bir süreçtir ve taraflar olumlu sonuca ulaşana kadar pek çok etkileşime girerler. Öğretmen öğrenci çatışmasında her iki taraf soruna çözüm getirebilmek amacıyla baş başa verirler ve çeşitli çözümler üretirler. Bu çözüm önerilerinden her iki tarafın ihtiyacına cevap verebilecek birini seçerler. Bu yöntemde ceza uygulanabilir bir çözüm değildir. Modelde açıklanan diğer öğretmen davranışları ve disiplin modelinin adımları aşağıda açıklanmıştır (Gordon, 1996; Charles, 1999; Celep, 2008).

- **Gözlem:** Öğretmen davranışları dizisinin ilk basamağı basit anlamda çocuğa bakmaktır. Bu bakış öğrenciye “senin ne yaptığını görüyorum kendini düzeltme yeteneğine güveniyorum ve eğer yardımına ihtiyaç duyarsan ben buradayım’ mesajını vermelidir. Öğretmen öğrenciye kendini rahatsız eden şeyi açıklamada yeterince zaman ve cesaret vermelidir. Bunu da kafa sallayarak ya da çeşitli jestler kullanarak yapabilir.
- **Soru Sorma (Kapı aralayıcılar ve dolaylı ifadeler):** Öğrencilerin kendini rahatsız eden şeyi anlatmamaları, susmaları durumunda öğretmenin kapı aralayıcı sözler kullanarak onu cesaretlendirmesidir. Bu iletiler hiçbir şekilde değerlendirme içermemeli, öğrenciyi duygularını aktarma konusunda cesaretlendirmeli, kabul edilme, anlaşılma ve sıcaklık duyguları uyandırmalıdır.
- **Etkin Dinleme:** Soru sormayı özendirmek, çocukların kendilerinin ifade edebilecekleri bir ortam yaratmak ve genelde öğrenmeyi kolaylaştırmak için kullanılır. Model etkin dinleme ile öğretmen ve öğrenciler arasındaki iletişimin gelişeceğine ve olumlu duygular yaşanacağına inanmaktadır. Öğretmenlerin görevi, çocuktan duyduklarının gerisinde yatan duyguları da anlamaya çalışmaktır. Eğer çocuktan gelen ifade, olduğu gibi kabul edilirse, çocuğun aslında ne anlatmak istediği, anlatmak için cesaretlendirilmeye ihtiyaç duyduğu görülemez ve gerçek mesaj kaçırılır.

- **Problemi Sahiplenme:** Sorunu sahiplenme öğrenciye yardım etme amaçlı olarak öğrencilerin sınıftaki sorunlarını çözmektir. Bunun ilk basamağı sorunu yaratanın kim olduğunu saptamaktır. Gordon üç davranış olduğunu belirler.

- ❖ Bu davranış benim üzerimde gerçekten somut bir etki yaratıyor mu? Olumsuz etkilendiğim için mi bu davranışı kabul edemiyorum? (Cevap evet ise, sorun öğretmene aittir)
- ❖ Öğrencinin, benim düşündüğüm şekilde hissetmesini istediğim için mi bu davranışı kabul edemiyorum Cevap evet ise, sorun öğrenciye aittir.(Gordon, 1996)

Eğer sorun öğrenciye aitse öğrenci sessiz dinlenilir, aralayıcı sorular sorulur ve sorun çözülmeye çalışılır. Eğer sorun öğretmene aitse bu durumda öğretmen “ben iletisi” gönderir. Yani öğrenciye bu durumda neler hissettiği ve ihtiyaçları öğrenciye açıklanmalıdır.

- **Problem Çözme:** Altı aşamadan oluşan bir süreçtir.

Problemin Tanımlanması (1): Sessiz dinleme ve ben iletilerinin kullanılmasıyla öğretmen, öğrenci ya da bütün sınıfın problemin ne olduğunu anlaması sağlanmaktadır.

Olası Çözümler Üretmek (2): Problemin çözümüne dair beyin fırtınası yapmaktır.

Değerlendirme ve Çözüme Karar Verme (3-4): Uygun çözümler listelendikten sonra öğretmen, öğrenci ya da grup elde bulunanların içerisinde hangisinin en üst düzeyde olduğunu kararını verir.

Çözümün Uygulanması ve Değerlendirme (5-6): Son basamaklarda açık bir fikir birliğiyle kimin ne yapacağı, nasıl yapacağı ve ne zaman yapacağını belirlenmiş olması gerekir. Bu noktada katılımcılar bir zaman kararlaştırıp ilerde sonuçları tekrar değerlendirmelidirler.

2.1.5.6. Gerçeklik Terapisi (W. Glasser)

Modele göre her bireyin ait olma- sevgi, değerli görme, mutlu ve özgür olma ihtiyacı vardır. Bu ihtiyaçların karşılanmaması bireylerin olumsuz davranışlar göstermesine ve bireyin çevresindeki gerçek dünyaya yabancılaşmasına neden olur.

Glasser'e göre öğrencinin olumsuz davranışlarından öğretmen sorumludur. Gerçeklik terapisi "bireyin kendi davranışının sorumluluğunu bireye yükleme" şeklinde tanımlanır ve amacı kişiye yol göstermektir. Temel varsayım öğrencinin istediği takdirde kontrol edebileceğidir. Öğretmen öğrencilere gerçek hayattaki ihtiyaçlarını karşılama ve sorumluluklarını kazanma yönünde rehberlik yapma ve rehber doğru seçim yapabilmelerini kolaylaştırmaktır. Modelin temel stratejileri şunlardır (Charles, 1999; Burden, 1993; Wolfgang, 2001); Edwards, 1993; Tertemiz 2007; Pala, 2007).

- **Sınıf Kurallarını ve Beklentilerini Oluşturma:** Model, sınıfta kabul edilebilir davranışların açık sınırlarının tanımlanması gerektiğine işaret etmektedir. Öğretmenler kuralları belirlerken kesinlikle öğrencilerle birlikte çalışmalı, kuralların sayısı az ve basit olmalıdır. Öğretmenin görevi, kurala uymayan öğrenciyi uygun yönergelerle karşı karşıya getirmektir. Glasser, sınıf kurallarının kaçınılmaz ve kuralara uyma konusunda kararlılığın şart olduğunu belirtmektedir. Öğretmenler, öğrencilere iyi seçenekler sunmalı ve sorumluluklar vurgulanmalıdır.
- **Yönerge verme:** Öncelikle kabul edilen davranışlarının açıkça sınırlarının belirlenmesi gereklidir. Öğretmen öğrenciyi cesaretlendirmeli, istenen çizginin dışına çıktığında onunla yüzleşerek yanlış davranışı durdurmasını istemelidir. Bir diğer ifadeyle öğrenciye yanlış davranışı açık olarak söylenir.
- **Soru Sorma:** İstenmeyen davranışlar ortaya çıktığında, öğretmen, öğrenciye uygun sorular sorarak, öğrencinin farkındalık düzeyini arttırmalıdır. Ancak sorular, yargılayıcı ya da eleştirici olmamalı, niçin? sorusu sorulmamalıdır. (Ne yapıyorsun?)
- **Gerçeklik Terapisi:** Sekiz adımdan oluşmaktadır.
  1. Öğrenciye kişisel ilgi gösterme, davranışı değil kendisini kabul ederek problemi çözmesine yardım için istekli olma
  2. Davranışı tanımlama ve öğrenciye değerlendirtip yargılamadan sorunla ilgilenme
  3. Öğrencinin ne yaptığının farkına varmasına ve değerlendirmesine yardımcı olma
  4. Kendi değerlendirmesine dayanarak bu konuda daha uygun bir davranış için ne yapacağını sorma, sorumluluk almasına yardımcı olma
  5. Öğrencinin ne yapacağını karar vermesine yardım etme, planını kendisine tanımlatma ve kendi rolünü belirleme

6. Öğrenciyi kendi kararını uygulamaya koymaya yönlendirme, davranışlarını izleme, değişimin farkında olduğunu gösterme
  7. Öğrenci planının uygulamada başarısız olursa gerekçe kabul etmeme, sorumluluğun kendisinde olduğunda yeni bir plan geliştirmeye ihtiyacı olduğunu belirtme
  8. Öğrencinin davranışının mantıksal sonucun yaşamasına izin vermeli ancak cezalandırmamalı, daha iyi bir plan konusunda yardım etmelidir
- **Ödül ve Pekiştireçler:** Glasser, öğrencilerin bazen olumlu ya da sorumlu davranışlar göstererek elde edecekleri ödülü almak yerine, yaramazlık yaparak onlardan mahrum kalmayı göze alabileceklerini belirtmektedir. Bu gibi durumlarda öğretmenler, çocuk için daha değerli, pekiştirici aktivite ve durumlar bulmaya çalışmalıdırlar.
  - **İzole etmek:** Glasser cezaya tamamen karşıdır. İzole etmeyi cezalandırmanın bir parçası olarak görmez. Bu öğrencinin sessizce oturacağı ve tekrar sınıfa dönmesi için ne yapacağını düşüneceği bir zaman olarak görülür.
  - **Profesyonel Yardım Alma:** Öğretmenlere, karşılaşılan sorunun ciddiyetine bağlı olarak gerektiğinde, aileye bir danışman ya da psikologdan profesyonel yardım almalarını önermeleri gerektiği belirtilir.
  - **Sınıf Toplantıları:** Glasser 'in beklide en çok bilinen uygulamasıdır. Düzenli oluşturulan sınıf toplantıları, bireysel öğrenci problemleri ile ilgilenilebilen ve sınıf düzeninin yeniden gözden geçirildiği zamandır. Bu toplantılar öğretmen ve öğrencilerin özgürce fikirlerini açıkladıkları bir ortam olmalıdır. Herkesin düşüncesine saygı duyulan ve kendini rahat ifade edebildiği ki bunun için öğrenciler cesaretlendirilmelidir.

2.1.5.7. Kounin Modeli (Kounin)

Model, öğretim yöntemleri ve öğrenci davranışları arasındaki ilişkiyi vurgulamakta, özellikle öğretmenin sınıf çevresini nasıl düzenlediği, dersi nasıl işlediği, sınıfta hareketi ve bir dersten diğerine geçişler sırasında öğrencilerin dikkatini nasıl sağladığı üzerinde durmaktadır. Öğretmenin ders işleme etkinlikleri ile öğrencilerin davranış ve öğrenmeleri arasında önemli bir ilişki olduğunun altını çizen model, öğretmenin bir öğrenciye tepkisinin sınıftaki diğer öğrencileri etkilediğini

belirtmektedir. Kounin' e (1970) göre etkili sınıf yönetiminde birincil öncelik etkili öğretimin oluşturulmasıdır. Modelde vurgulanan temel strateji ve davranışlar aşağıda açıklanmıştır (Charles, 1999; Çelik,2003; Tertemiz, 2004):

- ***Dalga Etkisi:*** Kounin' e göre bir öğrenciye gösterilen tepki diğer öğrencilerin davranışlarını da etkilemektedir. Sınıftaki olumsuz davranışların tekrarlanmaması ve benzeri hareketlerin oluşmaması için öğretmenler dalga etkisini göz önünde tutarak eylemde bulunmalıdır.
- ***Duyarlılık (Withitness):*** Öğretmenlerin “kafalarının arkasında bir göz varmış” gibi sınıfın her yerinde olan bitenin farkında olmasıdır. Genel olarak sınıfta istenmeyen davranış gösteren çocuğun dikkatini derse yöneltmek amacıyla çocukla iletişim kurmak ve davranış yoğunluk kazanmadan (hafif düzeyde iken) ve diğer çocuklara yayılmadan durdurulmasını sağlamaktır. Öğretmen bu davranışı ile sadece sorun yaratan çocuğu hedef almaktadır. İstemeyen davranışı henüz hafif düzeydeyken göremeyen öğretmenler ise sorunun artmasına ve daha büyük girişimleri gerektirecek noktaya kadar sorunun büyümesine (dalga etkisi) fırsat vermiş olmaktadır.
- ***Örtüşme-Eşzamanlılık (Overlapping):*** Öğretmenin aynı anda gerçekleşen birden fazla olayı yönetebilmesidir. Öğretmenin istenmeyen davranışların/durumların etkinliğin akısında boşluk yaratmasını önlemeye yönelik olarak sınıfı veya grubu bir etkinliğe yönelterek (meşgul ederek), etkinliğin bölünmesine neden olan konuyla ilgilenme becerisidir. Öğretmen grup etkinlikleri sırasında bireysel ihtiyaçlara cevap verebilmek için göz teması kurmalı, fiziksel yakınlıktan yararlanarak dikkatsiz öğrencileri derse katmalı ve sürekli olarak öğrencilerin derste kopmamasına gayret etmelidir. Öğretmen gerekirse dersin içeriğini değiştirerek öğrencileri derse olan dikkatini sağlamalı ve onları derse katmalıdır.
- ***Zamanlama ve Akıcılık:*** Zamanlama ve akışların öğrenci davranışları üzerinde önemli bir etkisi bulunmaktadır. Zamanlama öğrencilerin bir etkinliğe başlama zamanıdır. Öğretmen hızlı bir şekilde derse başlamalı, daima onları ileriye dönük olarak devam ettirebilmeli, etkili bir şekilde dersi veya diğer etkinliğe doğal akışı sağlayarak geçebilmelidir. Öğretmen öğrencilerin düşünme ve çalışma etkinliklerini tedirgin eden ani etkinlik değişimlerinden kaçınmalıdır. Bu olumlu öğrenci davranışı için son derece önemlidir.

- **Gruba odaklanma (Grup-focus):** Öğretmenin, sınıfta bir çocukla ilgileniyor olsa bile aynı zamanda sınıftaki diğer çocukların veya grupların da neler yaptığının farkında olmasıdır. Öğretmen grubu uyanık tutmak için, çocukların katılımını sağlamalı, bu katılımı sürekli kılmalı ve kendi davranışlarından sorumlu olmalarını desteklemelidir.

Bu modelde öğretmenin sert tepkiler göstermesi önerilmez. Kızgın ya da yumuşak bir şekilde yapılan cezalandırma, davranış değiştirmede etkili değildir. Hatta öğretmenin sert müdahalesiyle karşılaşan cesareti kırılmış bir çocuktan diğer öğrenciler de etkilenebilir. Öğrenciler öğretmenlerini sevdiklerinde veya saygı gösterdiklerinde daha olumlu davranışlar sergilemektedirler.

2.1.6. Ergenlik Dönemi ve Özellikleri

Aşağıda ergen ve ergenlik kavramı ile ergenlik dönemindeki bireylerin gelişim özellikleri ile ilgili temel bilgiler yer almaktadır.

2.1.6.1. Ergen ve Ergenlik Kavramı

İnsan yaşamı boyunca sürekli bir değişim ve gelişim içinde olmakla birlikte ergenlik, bu gelişim sürecinin en önemli evresini oluşturmaktadır. Ergen sözcüğü Batı literatüründeki “adolescent” kelimesinin karşılığı olarak kullanılmaktadır. Latincede büyüme, olgunlaşmak anlamında kullanılan “adolescere” fiilinin kökünden gelmekte olan bu sözcük, yapısı gereği bir durumu değil, bir süreci belirtmektedir. Sieg (1971) ergenliğin tanımını “insanda bireyi yetişkine özgü ayrıcalıklarının kendisine verilmediğini hissettiği zaman başlayan ve yetişkinin tüm gücü ve toplumsal konumu toplum tarafından bireye verildiği zaman sona eren gelişim dönemi” şeklinde yapmıştır (Akt: Gander, Gardiner 1993). Günümüzde ergenlik tanımı ise, bireyde gözlenebilen hızlı ve sürekli bir gelişme evresi olarak tanımlanmaktadır (Yavuzer, 1998, s.277). Yörükoğlu’ na (1998) göre bu çağ on ikinci yaştan yirmi birinci yaşa kadar uzanan gelişme, ruhsal olgunlaşma ve yaşama hazırlık dönemidir.

Yavuzer (1998) çocukluk, erişkinlik, gençlik ya da delikanlılık adı verilen bu çağda ruhsal alanda önemli değişikliklerin belirdiğini, hızlı bir büyüme ve olgunlaşma sürecinin başladığını belirtmektedir. Bu dönemde çocuklarda bedensel, bilişsel ve

zihinsel açıdan farklı gelişimler olmaktadır. Genellikle “fırtına-gerginlik” dönemi olarak da adlandırılan ergenlik dönemi, hem ergen için ve hem de ergenin ailesi için zor dönemdir. Aile ergeni anlamakta güçlük çekerken, ergen anlaşılma duygusunu tam olarak yaşayamadığını düşünür. Ergen bedensel, cinsel, sosyal ve duygusal anlamda farklı bir döneme girmiştir. Bu gelişim sahalarında yaşadığı süreçler sebebiyle ergen kendisini farklı hisseder ve çoğu zaman kendisini tanımlamakta güçlük çeker. Bu geçiş sürecinde kişisel ve sosyal değişime maruz kalan ergenlerde fiziksel, sosyal ve duygusal değişiklikler, duygusal olarak hem ergen ile aile arasında çatışmalara yol açabilir hem de ergenin ebeveynine itaatsizliğine yol açabilir. Hatta bu değişimler ergenlik döneminin belirtisi olarak, farklı zamanlarda ve farklı şekillerde ortaya çıkabilir (Scales, 2005; Akos, 2002). Bu yüzden ergenlik dönemindeki bireyin yaşadığı bu değişimleri iyi bir şekilde tespit etmek ve problemlere ona göre yaklaşmak gerekmektedir.

2.1.6.2. Ergenlik Döneminde Gelişim

Aşağıda ergenlik döneminde bio-fiziksel, sosyal, duygusal, zihinsel ve cinsel gelişim ve bu dönemde görülen davranış problemleri ile ilgili açıklamalar yer almaktadır.

Ergenlikte Biyo-Fiziksel Gelişim: Ergenlik döneminde bütün vücudun orantılı bir büyümesi söz konusu değildir. Önce el ve ayaklar daha sonra kollarda uzama olur. En son ise bacaklarda uzama görülür. Kas ve kemiklerde aynı hızda ve zamanda gelişmediğinden başta kontrol edilmesi zor olabilir (Kulaksızoğlu, 2001, s.40-41). Hatta bu durum onlarda geçici bir sakarlığa ve beceriksizliğe bile yol açabilir. Buluş döneminde 12-13 yaşlarında kızlar aynı yaşlardaki erkeklere göre ortalama olarak daha uzun ve kiloca daha ağırdırlar. On beş yaşından sonra ise bu durum erkeklerin lehine değişir (Gander ve Gardier, 1993). Genç kızlarda gövde, özellikle kalça ve karnın genişlemesi ile kol ve bacaklardan daha fazla gelişir. Genç erkeklerde, gövde göğüs kısmında genişler ve kol ile bacaklar daha güçlü kaslarla bağıntılı olarak daha üstün bir gelişme edinirler (Corman, 1998). Ergenlik döneminde baş gelişimini tamamlamaktadır. Ancak bu gelişim yüzdeki tüm bölgelerde aynı anda olmamaktadır. Ergenlerin önce burun ve üst dişleri gelişir, alt çene belirgin hale gelir. Alın genişler ve gözler arası açılır. Elmacık kemikleri ortaya çıkar. Yüzdeki simetrik olmayan bu farklılaşmayla yüzün çocukluğa has yumuşak ifadesi gider yerine ergene has bir çehre gelir

(Kulaksızoğlu, 2001, s.40). Gençler bu dönemde hızlı beden değişimlerine değişik tepkiler gösterirler. Bu tepkiler bazen sevinçken bazen üzüntü de olabilir. Boyun uzunluğu ya da kısalığı, sivilcelerin çıkması zayıflık ve şişmanlık gibi fiziksel değişimler bazen övünç olurken bazen de başkaları tarafında beğenilme kaygısı ve alay kaygısı yüzünden utanç ve sıkıntı verici de olabilmektedir (Yörükoğlu, 2000).

Ergenlikte Sosyal Gelişim: Ergen bu dönemde bir kimlik arayışına girer. Kim (2003)'e göre bu dönemde ergenler gelecekle ilgili hedeflerini koyarak kendi kişisel planlarını yapmaya başlarlar. Kendi değer yargılarını geliştirirken ergen bir yandan toplumsal değerlerle bütünleşip toplum tarafından kabul görmek isteyip diğer yandan da kendini diğerlerinden ayrı bir varlık, bir birey olarak topluma kabul ettirmek istemektedir (Avcı, 2006). Çocukluğa kıyasla uyum sağlanması gereken de değişim alanları ve hızı artınca, ergenlikte ruh sağlığı sorunları -özellikle depresif eğilimler içeren- olan kişi sayısı da artmaktadır (Erözkan, 2009).

Erikson ergenlik dönemini insan hayatının en önemli dönemi olarak görmüştür. Ergen biraz etrafındaki kişilerin ona artık çocuk gibi davranma(ma)larından biraz da fiziksel ve bilişsel gelişiminin etkisiyle kendine “ben kimim?” sorusunu sorar ve cevap arar. Bu soruyu birey kendine değişik roller deneyerek karar vermeye çalışır. Bu da özdeşleşme ve taklit mekanizmasına yol açar. Özdeşleşmede kişi bir grup veya rol ile özdeşleşir (çete üyeliği gibi); taklit mekanizması ise kişinin ailesi, çevresi veya okulundan veya kitle iletişim araçlarının sunduğu kişilerin taklit edilmesi anlamına gelir. Kişi bu dönemde başkalarını taklit ederek kendini bulmaya çalışmaktadır. Bu dönemi başarıyla atlatan kişiler kimlik duygusu elde ederken, başarıyla atlatamayanlar rol karmaşasına düşmektedir (Bacanlı, 2002, s.74-76).

Çocuk, ergenlik dönemiyle beraber yavaş yavaş ailesinden uzaklaşıp arkadaş ya da akran gruplarıyla (peer groups) daha fazla beraber olmaya başlar. Yaşadığı psikolojik sorunları kendi yaşıtlarıyla paylaşmak istemesinin yanında, ailesinin eleştiri ve müdahalelerinden kurtulma çabası, ergeni kendi yaşıtlarıyla bir araya getirir. Hortaçsu' ya (1997) göre ilk yıllarda bu bir araya gelişler, genellikle aynı cinsten arkadaşlarla olurken, sonraki yıllarda ise yerini ayrı cinsten arkadaşlıklara bırakır (Avcı, 2006). Arkadaş kümesi içerisinde bağlılık ve dayanışma bu dönemde çok önemlidir. Hatta bazen kendini kabul ettirmek için kendine aykırı olan bir davranışı bile yapabilir (Yörükoğlu, 2000). Sosyal gelişme için ergenlerin akranlarıyla beraber olmasına ihtiyacı vardır. Ergenliğin başlarında kızlar ve erkekler bedenlerindeki değişimleri

tartışabilecekleri, duygusal durumlarını paylaşabilecekleri az sayıda arkadaşla ihtiyaç duyarlar. Böylelikle kendilerini tanıyabilir ve başkalarının dünyalarını anlayabilirler.

Buluğ çağını izleyen yıllarda ergenin arkadaş çevresi genişler. Böylelikle insan ilişkileri ile ilgili deneyimleri oluşur. Gençleri bu dönemde arkadaşlarıyla kurduğu ilişki ailesiyle kurduğu ilişkiden çok farklıdır. Anne ve baba ile genç arasında ebeveyn otoritesine dayanan bir ilişki varken akranlarıyla daha eşitlikçi bir ortam vardır. Genç burada kendini ifade etmeyi ve başkalarının fikirlerine hoşgörü ile yaklaşmayı öğrenir. Grup tarafından kabul görme, gencin kendisine olan güvenini pekiştirmekte ve arkadaşları arasında duygu ve düşüncelerini rahatça dile getirmesine katkıda bulunmaktadır. Ancak ergenlerin akranlarından etkilendiği konular kısıtlıdır ve anne baba genç için önemli gördüğü konularda başvuru kaynağı olmaya devam etmektedir. Öncelikle okul, meslek seçimi ve gelecekle ilgili konularda ergen, anne babanın fikirlerini önemli bulmaktadır (Kulaksızoğlu, 2001).

Ergenlikte Duygusal Gelişim: Ergenlikle birlikte yeni ruhsal özellikler ve davranışlar kendini göstermeye başlar. Dengeli ve uyumlu çocuğun yerine oldukça tedirgin, zor beğenen ve çabuk tepki gösteren bir genç gelir. Duyguları hızlı inişler ve çıkışlar gösterir. Çabuk sevinir, çabuk üzülür. Kolayca sinirlenir, olur olmaz şeyleri sorun yapar. Tepkileri önceden kestirilemez olur. Bencilleşir ve istekleri artar. Kendine koyulan yasakları saçma bularak kendine konan hakları da yetersiz bulur (Yörükoğlu, 2000). Köknel'e (1970) göre bu dönemde ergenler duygusallık içinde kendisini her konuda yeterli görmeye başlar. Bir yandan yetişkinliğe özlem duyar bir yandan da onlar gibi düşünebileceğine inanır. Yetersizliğinden ve güçsüzlüğünden huzursuz olur. Geçmişle ve çocuklukla ilgili bütün bağlantıları ve anıları söküp atmak ister. Toplum içerisinde kendisini kabul ettirmek, öne çıkmak, tanınmak isterken aileden ve onların baskısından da kurtulmak ister. Giyinişine, konuşmalarına, eve geliş-gidiş saatlerine, zevklerine ve isteklerine karışılmasından hoşlanmaz. Kendisine verilen sorumluluktan kaçarken, bir yandan da yeni sorumluluklar yüklenmek ister (Akt. Avcı, 2006, s.42).

Çocukluk dönemi ile ergenlik dönemi arasında duygusal yönden en belirgin fark çocukların öfke, kızgınlık ve sevinç gibi duygularını daha açık davranışlarla ve anında ifade ederlerken, buna karşılık ergenlikte bu duygular daha fazla gizlenip maskelenir. Ergenlikte genel olarak kızların erkeklerden daha önce duygusal olgunluğa ulaştıkları

söylenbilir. Bunun yanında hızlı büyümenin olduğu bu dönemde ergende üşengeçlik gözlenir. Çalışırken ve oyun oynarken yorulur ve çalışmaya karşı daha az isteklidir (Kulaksızoğlu, 2001). Yavuzer'e (1998) göre, ergenin duygusal dünyası bir takım çelişkilerle doludur. Yalnızlıktan duyulan hazzın yanı sıra, bir gruba katılma özlemi, yetişkini hor görme; ama ona dayanma; endişe ve umutsuzluğa karşı geleceğe coşkuyla yöneliş, bu evrenin belirgin çelişkili duyguları arasında sayılabilir.

Zihinsel Gelişim: Ergenin bilişsel gelişim özellikleri konusunda bize kapsamlı bilgi veren kuramcı Piaget'in bilişsel gelişim kuramına göre ergenlik soyut işlemler dönemine tekabül etmektedir. Ergen bundan önceki çocuk düşüncesinden sıyrılarak daha soyut ve farklı düşünme yapısına sahip olmaya başlar. Çocuk düşüncesi daha çok şimdiki zamanla sınırlı olduğu halde, ergen şimdiki zamanın yanında geleceği de hesaplayabilir. Geleceğe yönelik soyut biçimde düşünebilir, varsayımlar ileri sürerek çeşitli ihtimaller üzerinde akıl yürütebilir, konunun farklı yönlerini düşünerek onları ayrı ayrı sınayabilir (Gander ve Gardiner, 1993, s.425-426). Arı'ya (2008, s.110) göre ergenin düşünme biçimindeki değişme kişilerarası ilişkilerini, değerlerini sorunlara bakış açısını, dünyaya bakışını, problem çözerken izlediği süreçleri etkilemektedir. Ergenin soyut düşünmesi, onun toplumsal ve ideolojik konularda mantıksal bir süreç izlemesidir. Bu ergenin kişiler arası ilişkiler, siyaset, felsefe, din ve ahlak gibi özellikle arkadaşlık, sadakat, demokrasi, hak ve dürüstlük gibi kavramlara artan ilgi duyması şeklinde belirgin biçimde görülebilir. Hacker' a (1994) göre de soyut düşünmek birçok ergeni yaşamın anlamı konusunda düşünmeye, zaman harcamaya iter (Akt. Steinberg, 2007). Ergenin düşünce yapısını şu başlıklar altında da incelenebilir:

Gerçekten olasılığa: Ergenlerin soyut işlemsel dönemindeki düşünce yapısı ve özelliklerini sözlü problemler çözme becerisinde görmek mümkündür (Aydın, 2005). Ergenler bu dönemlerde gerçek nesneler ve durumlar dışında olası durumları da düşünmeye başlarlar. Gerçekle olasılıkları karşılaştırma eğiliminde olan ergenler sosyal, politik ve dini sistemleri eleştirebilirler (Ulutaş ve Ömeroğlu, 2007, s.121). Gerçeklerden farklı olarak varsayım ve olasılıkları da düşünme ve sürekli kendi düşüncelerini yansıtmaya şeklinde bir düşünce mekanizması vardır. Bu mekanizma onu kendi dünyasına odaklanmış, geleceklerle ilgili planlarla meşgul, geleceğe yönelmiş ve ideolojik bakış açıları geliştirmekle ilgilidir (Aydın, 2005).

Hipotez kurma ve tümden gelim: Bu dönemde ergenin akıl yürütme tarzı hipotezler kurup hipotezlerden sonuç çıkarma şeklinde gerçekleşmektedir. Hipotez sonuç mahkemesi şeklinde tamamlanan bu akıl yürütme tarzı, bilimsel anlayışın temelini oluşturur (Aydın, 2005, s.179). Bu dönemde ergenler bir durumu belirleyen birden fazla değişkenin (neden) olabileceğini düşünerek bu durumu etkileyebilecek de i kenlerle ilgili denenceler geliştirir ve sistemli olarak deneyebilirler (Arı, 2000, s.110). Ergendeki bu hipotetik düşünme tarzı ergenin toplumsal davranışlarını da etkilemektedir. Ergene başkasının ne hissettiği ve d   nd   n  anlamak yoluyla başkalarının bakış açılarını bulma konusunda yardımcı olur (eğer o insanın yerinde olsaydım çok kızgın olurdum. Bu düşünce tarzı aynı zamanda ergene karşıt görüşünü bir sonraki adımı d   nd r    için, kişinin görüşünü oluşturmaya ve tartışmaya, ileriye planlama ve bir alternatifi diğerine tercih ettiğinde olası sonuçları görebilmeyi sağladığı için karar verme becerilerinde önemli rol oynar (Steinberg, 2007, s.84).

Çok boyutlu düşünme ve ergen g relili i: Çocuklar bir olayın sadece bir yönü hakkında düşünürken ergenler olayları daha karmaşık ince gözlerle görebilir ve çok boyutlu bakabilirler. Ergenlerdeki düşünce sürecindeki diğer önemli bir gelişme de göreli d   nmedir. G reli düşünme de ergen mutlak doğruları sorgulama ve mutlak doğruları daha az kabul etme eğiliminde olurlar (Steinberg, 2007, s.87-88). Görelilik kişiye, yere, zamana ve diğer çevresel şartlara göre de i ebilen durumlardır. Yani duruma bakış a ınıza göre de erlendirmeniz de i ebilir. Somut işlemler döneminde bir durumla ilgili bir doğru varken, soyut işlemler döneminde farklı bakış açılarına göre farklı “doğrular” olabileceği düşünülebilir. Aslında bu durum diğerlerinin bakış açısından olaya bakabilmeyi de içerir (Arı, 2008, s.111).

Soyut düşüncenin gelişmeye ba ladı ı ergenler yazılı dili bir yetişkin gibi kullanabilirler, konu malardaki kavramları, atasözlerini ve deyimleri anlayabilirler. Düşünceleri, değerleri ve inançları gelişmeye ba lar. Tartı malara katılmaktan, mantık oyunları oynamaktan ho lanırlar. Müzik, dans, şiir, resim gibi duygu ve düşüncelerin sembollerle aktarıldığı etkinliklere ilgileri artar (Senemoğlu, 2002; Erden ve Akman,2001). Ergenli in ilk yılları dikkatleri dağınık olsa da ilerleyen yıllarda dikkatin süresi ve yo unlu unda artış görülür. Ergen dikkatini birden fazla uyarıcı üzerine verebilir. Örneğin ders çalışırken müzik dinleyebilir. Soyut düşünmesine bağlı olarak akademik zekâ düzeyinde (IQ) artış olur. Ergen  oklu zeka kuramına göre değerlendirildiğinde, bu dönemde hangi zeka türünde yetenekli olduğu rahatlıkla

gözlenebilir. Ergen de yetenekli olduğu zeka alanının farkında olarak kendini bu alanda geliştirmeye çalışır (Ulutaş ve Ömeroğlu, 2007, s.124).

Her ergenin aynı yaşlarda soyut düşünceye ulaşamadıkları, bazı yetişkinlerin bile soyut düşüncenin gerektirdiği zihinsel özellikleri kazanamadıkları bildirilmektedir. Soyut düşünmeye ulaşma ile ergenin yaşadığı kültürel çevresi, ailenin sosyo-ekonomik seviyesi ve zekâ seviyesi arasında ilişkiler bulunmaktadır (Gander ve Gardiner, 1993, s.427). Ergenin soyut düşünme yeteneğindeki gelişmelerle beraber fiziksel gelişimindeki değişiklikler de onları kendileri hakkında düşünmeye sevk eder. Piaget bu evreyi, ergenin kendisini ve başkalarını bakış açısını ayırt edememesi anlamında ergen benmerkezciliği olarak adlandırmıştır (Ulutaş ve Ömeroğlu, 2007, s.122).

Cinsel Gelişim: Ergenlikte ortaya çıkan bütün biyokimyasal değişimlerin en önemli etkilerinden biri cinsel dürtülerdeki ve duygulardaki artıştır. Ergenlikteki bedensel değişiklikler, kızlara genç kız, erkek çocuklara da genç erkek görünümü kazandırır. Buna bağlı olarak hormonların çalışmasıyla cinsel duygular daha fazla hissedilir ve erişkine özgü duygularda ortaya çıkar. Bir çok ergen için bu yeni keşfedilen duygular şaşkınlık ve kaygı kaynağı olabilir(Gander ve Gardiner, 1993; Yörükoğlu, 2000). Ergenlikte cinsel organların gelişimi bedensel gelişimde olduğu gibi kızlarda erkeklere oranla daha erken başlamaktadır. Kız ve erkeklerde cinsel olgunlaşmanın başladığını gösteren birincil ve ikincil olarak adlandırılan cinsiyet özellikleri görülür:

Birincil cinsiyet özellikleri üreme organlarındaki değişimleri, ikincil cinsiyet özellikleri ise kız ve erkeklerin beden yapısındaki değişiklikleri içermektedir. Birincil cinsiyet özellikleri erkeklerde testisler, penis ve sperm oluşumu, kızlarda ise uterus, fallop kanalları ve vajina büyümesidir. Ergenliğin kızlardaki en önemli belirtisi adet kanamasının görülmeye başlamasıdır. Bu durum bazen karamsarlık, utanç ve sıkıntı verici duygular oluşturabilir ve hoşnutsuzluk yaratabilir (Ergin ve Yıldız,2010; Rubble ve Brooks-Gunn, 1982). İkincil cinsiyet özellikleri bedenin cinsiyete göre görünüm kazanmasını sağlayan özelliklerdir. Bu özellikler ergene cinsel çekicilik kazandırır. Erkeklerde; en önemli ikincil cinsiyet belirtileri beden biçimi ve sakaldır. Vücut ve yüz erkeksi bir görünüm alır. Omuzlar geniş, kalça dar ve gövde nisbeten uzundur. Aynı dönemde önce penis çevresi kıllanması ve yaklaşık iki yıl kadar sonra da koltukaltı ve yüzde kıllanma başlar (Gander ve Gardiner, 1993; Kulaksızoglu, 2001). Seste çatallaşma, kısıklaşma, kalınlaşma başlar ve daha sonra kalın, güçlü ve düzgün bir ses

ortaya çıkar. Kızlarda ise cinsiyet hormonu estrogen ve progesteronla birlikte kalça ve göğüsler büyür ve yuvarlaklaşır. Kalça ve göğüslerin gelişmesi yanı sıra cinsel bölgelerde ve koltuk altında kıllanmalar başlar (Ekşi, 1990). Ergenliğin başlarında cırtlak çocuksu olan ses, daha sonra melodili bir ses haline gelir. Erkeklerdeki gibi değişim belli değildir. Başlarda biraz kalınlaşma veya kısıklanma olabilir.

Selçuk'a (2003) göre okul yıllarında gizli veya örtülü kalan cinsel duygular bu dönemde ortaya çıkmakta ve öğrencilerin cinsel konulara merakı artmaktadır. Ergenler yanıt bulamadıkları cinsel konulara arkadaşlarıyla yanıt aramaya, bilenler bildiklerini arkadaşlarına aktarmaya, eksik bilgiler ise kestirimler ve yorumlarla tamamlanmaya çalışırlar (Başaran, 2000, s.118). Konuyla ilgili yazılı, görsel her türlü malzemeyi incelenir Ergenin doğru bilgiye ulaşabilmesi garanti altında değildir. Doğru bilgiye ulaşabileceği temel kaynak ebeveynleri olan ergen, genelde bu konuda konuşamaz. Ergen cinselliği hem ebeveynler hem de ergen için gerilimli bir konudur. Çocuğuyla ergenlik dönemine kadar cinsellikle ilgili hiç konuşmamış olan ebeveynler, bu dönemde iyice kapanırlar ve ergen de soru sormaya cesaret edemez. İnternet, arkadaşlar, kitaplar, dergiler; hangi tür bilginin ne derece işlendiğinin, aktarıldığının belli olmadığı kaynaklar olarak ortaya çıkar. Ergenlikteki genç, bu geçiş dönemine hazırlanmalıdır; çocuğuyla arkadaş olduğunu, her konuyu rahatça konuştuğunu söyleyen ebeveynler, cinsellik gündeme geldiğinde farklı davranmamalıdır (www.psikoloji.com.tr/ergen/ergenlikte-cinsellik/ergen-cinselligi-2377.html).

Ergenlikte cinsel gelişim biyolojik olduğu kadar toplumsal ve duygusaldır. Erkekler için salgılanan hormonlar flörte ani bir ilgi ve âşık olma eğilimi getirir (Higham,1980, Akt. Çok, 1994, s.910). Kızlar için ergenlik cinsel hormonlarda, cinsel dürtüde ve olası cinsel eşlere ilgide benzer artışları getirir (Çok, 1994, s.911). Genç bu dönemde sosyalleşmeyi hızlandıran grup etkinliklerine katılmaya istekli olur ve evliliğe ilişkin planlar kurmaya başlar (Selçuk, 2003). Psiko-seksüel gelişimi sağlıklı geçen bir ergen daha sonraki hayatında üretken, mutlu ve anlamlı insani ilişkiler kurabilen bir birey olabilir. Diğer yönden bu dönemi başarısız geçirenler saldırgan, yıkıcı ve bağınaz bir yapıya bürünürler (Selçuk, 2003).

2.1.6.3. Ergenlikte Davranış Problemleri

Ergenlik döneminde, genç sürekli içinde bulunduğu ortama karşı çıkar. Bu nedenle çevresiyle olan ilişkilerinde (aile, okul, arkadaş) geçimsizlik oluşabilir.

Çevresindeki otoritelere karşı gelemeyen bireylerde bazı davranış bozuklukları oluşabilmektedir. Nelsen ve Lott (2001, s.21-22), ergen gençlerin çevre ile ilgili sorunlarını genel olarak arkadaş, okul ve aile ile ilgili olmak üzere üç başlık altında toplamaktadır:

Arkadaş çevresindeki sorunlar: Yaşıtlarının baskısı, gruplaşma, ait olma, popüler olma.

Okuldaki sorunlar: Notlar, öğretmen beklentileri, yaşıtlara arasındaki rekabet ve sınıf sıralaması, bir kalıba sokulmak, sınıf etkinliklerinde iyi olmak, öğretmenlerin iyi çocukları kayırması, güvenilmek

Aile içindeki sorunlar: Ebeveynlerle ilişkiler, ebeveyn beklentileri ve onları hayal kırıklığına uğratma korkusu, ebeveynlerinden arkadaş seçimi görüşleri vb. konularda saygı görmeme, kardeşleri ile karşılaştırılmak, ebeveynlerin “ben çocukken” , “ ben öyle dediğim için” gibi şeyler söylemesi, kendi çalışacağı odası olamamak, cinsel sorunları anne-babasıyla konuşmamak, çocuk yerine konmak, özel sorunlarını anne-babasıyla konuşamamak, anne-babaya karşılık vermek vb. (Yörükoğlu, 2000, s.43-44).

Bunun yanında özgürlük ve sorumluluk, para, yaşam tarzı, çözümleri kendi başlarına bulmalarına izin vermek yerine çözümlerin verilmesi gibi sorunlar da ergenlik döneminde yaşanan sorunlar arasında yer almaktadır (Nelsen ve Lott, 2001). Ergenlik dönemindeki bedenin hızlı değişiminin verdiği şaşkınlık; yavaşlık, uyumsuzluk, beceriksizlik davranışlarının daha fazla görülmesine neden olacağı gibi cinsel gelişimin baskın olduğu bu dönemde öğrencilerde alınganlık, kavga çıkarma, çabuk öfkelenme gibi istenmeyen davranışlarda görülebilmektedir (Yiğit, 2004). Öztürk’ e (2003) göre öğrencilerde bu dönemlerde meydana gelen davranış bozuklukları çoğunlukla çeteye üye olma, tehdit, fiziksel zararlar verme, kendini gruba ve karşı cinse kabul ettirmek için otorite olarak görülen öğretmene karşı gelme, onun otoritesini yıkmaya ve ona zarar vermeye çalışma vb. gibi ciddi boyutta olan davranışlardır. Ergenler genellikle bu durumun ona grup içerisinde bir üstünlük ve popülerlik kazandırdığını düşünürler. Öğretmen öğrenci arasındaki en önemli problemler de yine bu dönemde görülür.

Gencin aileden bağımsız olma çabalarında çelişkili duyguları çoğunlukla artar. Hem onlardan uzaklaşma ve bağımsızlaşma isteği hem de onların desteğine ve sevgisine ihtiyaç duyma ikilemi içindedir. Diğer yandan ailenin duyguları çoğu kez ikizlidir. Hem gencin artık büyümesini ister. Hem de ona hala çocukluktaki gibi davranma eğilimi

gösterilir. Genç kendi gözünde kendini büyütmüş ve değişmiş görmek ister. Daha özerk karar verebilmek, kendi seçimini yapabilmek, kendi değer yargılarına sahip olmak isterken yeni rollerinden emin değildir. Bu nedenle hem anne babanın kendine destek olmasına ihtiyaç duyar, hem de kendi içinde bu isteğe karşı koymaya çalışır (Haran, 2004, s.49). Aydın'a (2005) göre kız-erkek arkadaşları tarafından reddedilme, aile içinde yaşanan ciddi bir çatışma durumu, öğretmenin olumsuz tutumu ya da sınıf içinde aşağılanma, akran grubu dışında tutulma ve yalnızlık ergenlerin depresyona girmesine neden olabilmektedir. Ebeveynlerin destekleyici ve demokratik tutumlarının yetersizliği, aile içi çatışma, babanın anneye katı ve yardımcı olmayan tutumları, bazen de somut bir neden olmaksızın "beni kimse sevmiyor", "hiçbir zaman başarılı olamayacağım", "çok çirkin ve biçimsizim" gibi düşünceler, ergenin depresyona girmesi için yeterli olabilmektedir (Erözkan, 2009). Tüm bu nedenler ergenin içinde bulunduğu hassas süreci göstermektedir ve bu hassas süreçte onlara karşı yaklaşımda çok önemlidir.

Anne babaların ergenin söylediklerini eleştirmeden, küçümsemekten ve yargılamadan dinlemesi ve ergenin kendisini ifade etmesine fırsat vermesi ergenin sağlıklı kişilik gelişmesini sağlamaktadır. Anne-baba desteğinden yoksun olan ergen ise kaygı, korku ve yalnızlık duygusu yaşayabilmekte (Kulaksızoglu, 2002) veya normlardan sapan davranışlar sergileyen gruplara [örneğin gençlik çetelerine (juvenile gangs)] katılması söz konusu olabilmektedir (Avcı, 2006). Ergen gençlere ebeveynlik yapmak bu gençler için olduğu kadar ebeveynler içinde bir olgunlaşma sürecidir. Ebeveynler ergen gençleri istedikleri şekle sokmaktansa serbest bırakmayı öğrendikleri zaman, gençlerin kendine özgü bir şekilde gelişmelerine olanak sağlamış olurlar (Nelsen ve Lott, 2001, 25). Benzer görüşte olan Gordon' da (1996), yetişkinlerin gençlerin üzerinde kalıcı ve derin bir etki bırakmak isterken onları güç kullanarak denetim altında tutmaktan vazgeçmelerini, onun yerine öğretene-eğiten türdeki disiplin yöntemlerini seçmeleri gerektiğini belirtmektedir.

Yörükoğlu (2000), öğretmenlerin de bu dönemde öğrenciye oldukça duyarlı davranmalarını ve sert tavırlardan kaçınmalarını vurgulamaktadır. Çünkü içinde yaşadığı problemlerin getirdiği gerginlikler ergenin aynı sertlikle öğretmene karşı koymasına sebep olabilmektedir. Özellikle sınıf içinde aşağılanan ve küçük düşürülen öğrenciler arkadaşlarının önünde küçük düşmektense öğretmeni ile ipleri koparmayı tercih edebilirler. Öztürk' e (2003) göre ise böyle bir tutum, ergenin okulu bırakması ya da okula, çevresindekilere fiziksel zararlar verme boyutuna çıkabilir, ergen okula

devam ettiği sürece olumsuz bir tutum içerisine girerek, akademik açıdan ciddi başarısızlıklar sergileyebilir. Otoriteye karşı gelme isteği, genellikle ergenlik dönemindeki öğrencilerde gözlendiği için sınıf kurallarının ve sınıf içi etkinliklerin belirlenmesinde öğrencilerin görüşlerinin alınması, sınıfta demokratik ortamın sağlanması, öğrencilerin ilgi ve beklentilerine uygun eğitim verilmesi, öğretmenin öğretme sürecine bir rehber olarak katılması, öğrencilerin otoriteye karşı gelme isteğini azaltabilir (İpşir, 2002). Yörükoğlu (2000) ise okullarda onur kurulları oluşturularak gençlere kendi kendilerini denetleme imkânı verilmesini yaralı olacağını belirtmektedir.

2.2. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde araştırma konusuyla ilgili olarak ulaşılabilen araştırmalar, tarihsel sıra izlenerek yurt içinde ve yurt dışında yapılan araştırmalar başlıkları altında özetlenmiştir.

2.2.1. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

King, Gullone ve Dadds (1990) tarafından yapılan araştırmada öğrencilerin öğretmenlerin istenmeyen davranışlarla baş etmede kullandıkları stratejileri değerlendirmeleri istenmiştir. Araştırmaya 616 ilk ve ortaokul ğrencisi katılmış, veriler anket uygulanarak elde edilmiştir. Ankette ğrencilere; istenmeyen davranışlara karşı öğretmenlerin gösterdikleri 4 strateji (hoşgrl davranma, fiziksel ceza, öğrenciyle konuşma ve öğrenciyi izole etme) sunularak, öğrencilerden öğretmenlerin bu davranışlarını; 3'l derecelendirme leği şeklinde derecelendirmeleri istenmiştir. Araştırma sonucunda, öğrencilerin fiziksel ceza ve izole etmeyi hoşgrl bir davranış ve kabul edilebilir bir disiplin stratejisi olarak görmedikleri sonucu elde edilmiştir. Kız ğrenciler, öğrenciyle konuşma ve izole etme stratejilerini, erkek öğrencilere göre daha kabul edilebilir olarak değerlendirirken, problem davranışa karşı hoşgörü gösterme ve fiziksel ceza kullanımını ise daha az kabul edilir olarak göstermişlerdir. Sonuçlar, yaş gruplarına göre incelendiğinde, 11–13 ve 14–16 yaş grubundaki öğrencilerin, 8–10 yaş grubundaki öğrencilere göre, izole etme ve hoşgörü gösterme stratejilerini, daha kabul edilebilir, fiziksel ceza ve öğrenciyle konuşmayı ise daha az kabul edilebilir olarak değerlendirdikleri görülmüştür.

Stuart (1994) tarafından Avustralya’ daki ortaöğretim kurumlarında görev yapan 68 kadın ve 37 erkek olmak üzere toplam 105 ortaokul öğretmeniyle gerçekleştirilen çalışmada öğretmenlerden öğrenci davranışlarını değerlendirmeleri istenmiştir. Veri toplama aracı olarak 5’li derecelendirme ölçeği şeklinde hazırlanan ve 50 öğrenci davranışından (kız ve erkek öğrenci davranışları olmak üzere ayrı ayrı düzenlenmiş) oluşan anket kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğretmenlerin saldırgan davranışları daha zarar verici ve ciddi olarak değerlendirdiği saptanmıştır.

Tulley ve Chiu (1995) tarafından yapılan çalışmada ise stajyer öğretmenlerin hangi davranışları disiplin problemi olarak gördükleri, bu disiplin problemlerine karşı hangi stratejileri kullandıkları ve hangi stratejilerin etkili hangilerinin etkili olmadığını düşündükleri belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmaya 151 ilköğretim ve 103 ortaokul öğretmeni olmak üzere 254 öğretmen katılmıştır. Veriler kritik olay tekniği ile toplanmış, öğretmen adaylarından sınıflarında disiplin problemi olarak gördükleri olayları ve bu olayları yönetmek amacıyla kullandıkları stratejileri tanımlamaları istenmiştir. Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının “engel olma, konuşma, kasti olarak dersi bölme, yönergeye uymama, karşı çıkma, dikkatsizlik, kavga etme, lakap takma, ağlama, yalan söyleme, yavaş davranma, sakız çiğneme, hırsızlık” davranışlarını disiplin problemi olarak tanımladığı saptanmıştır. Öğretmen adayları disiplin problemleriyle baş etmede ikinci tip cezayı (ayrıcalıklardan mahrum bırakma, izolasyon) toplam 81 olayın 43’ünde; açıklama yapmayı 50 olayın 39’unda etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Birinci tip ceza, uyarma, görmezden gelme ise en etkisiz stratejiler olarak nitelendirilmiştir. Araştırma sonucunda ilköğretim ve ortaokul öğretmeni adaylarının disiplin problemlerini benzer yollarla çözdükleri, en etkili stratejilerin hümanist, en etkisiz stratejilerin ise otoriter stratejiler olduğunu düşündükleri belirlenmiştir.

Tulley ve Chiu (1998) tarafından yapılan bir diğer çalışmada öğrencilerin, öğretmenlerinin kullandıkları disiplin tekniklerini algılamaları araştırılmıştır. Araştırmada; öğrencilerin hangi davranışları disiplin sorunu olarak tanımladıkları, öğretmenlerin bu sorunlara karşı hangi stratejileri kullandıkları ve öğrencilerin bu stratejilerin etkililiği hakkında düşünceleri öğrenilmeye çalışılmıştır. Çalışmaya 134 6. Sınıf öğrencisiyle gerçekleştirilmiş, veriler öğrencilerden eleştirel olay tekniği (critical incident technique) ile toplanmıştır. Öğrencilerin yazdıkları anekdotların analizleri öğrencilerin; engel olma, yönergelere uymama, saldırganlık, çalışmayı bitirmeme ve diğer davranışları (kopya çekme, not yazma, yalan söyleme) disiplin problemi olarak tanımladıklarını göstermiştir. Öğrenciler belirttikleri bu davranışlara karşı öğretmenlerin

uyguladıkları disiplin stratejilerini ise; geleneksel ceza (cümle ya da sınıf kurallarını yazma) yer değiştirme (engelleme, ayrıcalıkları kaldırma), açıklama yapma (davranışın uygunluğu ve uygunsuzluğu ile ilgili), ceza uygulama (bağırma, fiziksel ceza), uyarı ve öğrenci davranışına tepki vermeme-önemsememe olarak ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin en sık kullandığı ve en etkili olan strateji geleneksel ceza olmuş, bunu açıklama yapma stratejisinin izlemiştir. Engel olma davranışında geleneksel cezanın birinci sırada tercih edildiği, karşı koyma ile ilgili problem davranışlarda ise açıklama yapmanın etkili olduğu sonucu elde edilmiştir. Engel olma ve karşı koyma hem kız, hem de erkeklerde en sık rastlanan problem davranışlar olarak tanımlanmış, erkeklerin problem davranışlarının daha çok saldırganlıkla ilgili olduğu belirtilmiştir.

Romi ve Freund (1999) yaptıkları çalışmada ise öğretmen, öğrenci ve velilerin problem davranışlarla ilgili tutumları değerlendirilmiştir. Veri toplama amacıyla ergen öğrencilerin tipik davranışlarını tanımlayan ve üç grup için ayrı ayrı düzenlenerek standardize edilmiş olan anket kullanılmıştır. Araştırma İsrail’de özellikle diğer liselerin okula almadığı, yoksul ve okulu bırakan öğrencilerin devam ettiği meslek eğitimi veren bir lisede gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılan birinci grup, okulun yönetim ve eğitim personeli ile okul danışmalarından oluşan 46 kişiyi kapsamaktadır. İkinci grup ise 9-12. sınıflarda okuyan toplam 97 öğrenciden; üçüncü grup ise toplam 58 öğrenci velisinden oluşmaktadır. Araştırma sonucunda öğretmenlerin çeşitli disiplin problemlerine karşı benzer tutumlara sahip oldukları ve öğretmenlerin %80’inden fazlasının “okulda Vandalizm” ve “diğer öğrencilere fiziksel ve sözel şiddet gösterme” davranışlarına kadar pek çok davranışı “çok ciddi” disiplin problemleri olarak değerlendirdiği saptanmıştır. Öğrenci tutumlarında ise öğretmenlerde olduğu gibi yüksek oranda fikir birliği olmamış, öğrenciler ankette yer alan davranışları öğretmen ve ailelere göre daha düşük düzeyde problem olarak algılamıştır. “Okul eşyalarını çalma”, arkadaşlarının eşyalarını çalma”, “sınıf içinde etrafa bir şeyler atma”, “diğer öğrencilere karşı fiziksel ve özel şiddet” davranışlarının problem olduğu konusunda öğrencilerin hemfikir olma oranı %60’ dır. Araştırmaya katılan aileler ise “diğer öğrencilere karşı fiziksel şiddet gösterme” davranışında %80 hemfikir olurken, diğer davranışların hiç birinde bu yönde benzer tutum göstermemişlerdir.

Gottfredson ve Gottfredson (2001)’ un araştırması, okullarda istenmeyen davranışlarla baş etmede kullanılan yöntemleri ve bu davranışları önlemeye yönelik ne tür aktivite ve düzenlemelerin yapıldığı sorularına, okul müdürlerinin görüşlerini alarak cevap aramıştır. Araştırma, farklı eğitim kademelerini (ilk, orta, lise), yerleşim

birimlerini (kırsal, kentsel ve kenar mahalle) ve okul türlerini (özel, devlet ve Katolik okulları) kapsayan, geniş bir örneklem grubuyla yapılmış, veriler posta anketi kullanılarak elde edilmiştir. Araştırma sonucunda disiplin problemlerini önlemek amacıyla genel olarak öğrencilere, ailelere ve okul personeline yönelik doğrudan hizmetlerin öncelikli olduğu görülmüş, katılımcılar liselerde özellikle, sigara, alkol, uyuşturucu, şiddet ve cinsel risk faktörleri hakkında bilgilendirme hizmetlerinin (%96), ortaokullarda (%56) davranış düzeltme programlarının, ilkokullarda ise aileye yönelik programların (%74) ağırlık kazandığını ifade etmişlerdir. Okul ve sınıf güvenliğini arttırmaya yönelik güvenlik uygulamaların, şehir merkezindeki okullarda, ilkokul ve liselerle kıyaslandığında ise ortaokullarda daha sıkı uygulandığı, bunun için yerel polis ya da özel güvenlik personelinin yardım alındığı saptanmıştır. Okulların disiplin problemleriyle baş etmede kullandıkları yöntemler; 5 günden uzun bir süre okul içindeki aktivitelerden uzaklaştırma, dersten sonra okulda bekletme, ceza olarak iş verme, öğrenciye verdiği maddi zararı ödetme, okul danışmanına gönderme, yazılı uyarı, toplum hizmeti verme, özel bir programa zorunlu katılım ve başka okula transfer olarak bulunmuştur.

Ding, Li, Li ve Kulm (2007) yaptıkları çalışmada da öğretmenlerin öğrencilerin sınıftaki istenmeyen davranışlarıyla ilgili algılarını incelemişlerdir. Araştırmaya Çin'in Jiangsu and Anhui adlı iki vilayetindeki ilkokul, ortaokul ve liselerde görev yapan toplam 244 öğretmen katılmıştır. Veri toplama amacıyla araştırmacılar tarafından geliştirilen görüşme formu kullanılmış ve öğretmenlere sınıflarında en sık karşılaştıkları ve baş etmesi zor olan istenmeyen davranışlar, öğrencilerin istenmeyen davranışlarıyla baş etmede kullandıkları stratejiler sınıf yönetimi konusundaki ihtiyaçları ve endişeleri ile ilgili sorular yöneltilmiştir. Öğretmenlerin çoğu (65.6%) sınıf yönetimini büyük bir sorun olarak görmemiş ve sınıftaki istenmeyen davranışların yönetimine çok zaman harcamadıklarını ifade etmişlerdir. Araştırma sonucuna göre “dalgınlık” ve arkasını dönerek konuşma” en sık karşılaşılan; dalgınlık ve yavaşlık ise baş etmesi en zor olan istenmeyen davranışlar olmuştur. Öğretmenler dalgınlığı öğrencinin dersi dinliyor olarak görünmesi ama öğretmenin gözlerine ya da yüzüne konuya ilgisiz olarak bakma olarak betimlemişlerdir. Yedi öğretmen haricinde araştırmaya katılan diğer öğretmenler sınıf yönetimi özellikle de öğrencilerin davranışlarının arkasındaki psikolojik sebepleri anlama konusunda yardıma ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlere göre kültürel farklılıklar öğrenci davranışlarında bir neden olarak görülmemiş, bununla birlikte Çin eğitim sistemindeki “sınav için öğretim” (teaching for testing) sisteminin

öğretmenler üzerinde büyük bir baskı oluşturduğunu ifade etmişlerdir. Bu sınavın öğrenciler için büyük bir önem taşıdığını ve tüm öğrencileri tam olarak geliştirmek için zamanlarının olmadığını belirten öğretmenler, bu durumun en çok düşük ve orta seviyelerdeki öğrencilerde motivasyon eksikliği yarattığını belirtmişlerdir.

Öğretmenlerin sınıf disiplin problemlerini önleme ve yönetmede başarılı buldukları stratejileri belirlemeyi amaçlayan bir diğer çalışma Zuckerman (2007) tarafından yapılmıştır. Çalışmada 68 Fen bilgisi öğretmenin öğrencilere ders verdikleri ilk haftalarda sınıf yönetimi ile ilgili iyi hatırlanan bir olayı temel alarak bu olayda, başarılı bir şekilde kullandıkları baş etme stratejilerini belirtmeleri istenmiştir. Öğretmenlere disiplin problemlerini önleme stratejileri olarak ders planı yapma, hazırlık, sınıf rutinleri, sınıf kuralları, sınıf normları (sevgi, saygı, beklentiler) ve yer düzenlemeleri verilmiştir. Araştırmaya göre öğretmenlerin özellikle başarılı buldukları stratejiler; dersin temposunu (akışını) değiştirmek, sözlü olmayan stratejilerden sözlü olan stratejiler dizisi boyunca en az müdahale gerektiren yöntemi kullanmak ve sürekli yaramazlık yapan öğrenciyle özel görüşme yapmak olmuştur.

Öğretmenlerin istenmeyen öğrenci davranışları ile ilgili algılarını ölçmek amacıyla yapılan bir diğer çalışma da Kyriacoua and Martín (2009) tarafından yapılan araştırmadır. Araştırmaya, İspanya'nın Andalusia bölgesinde (a one-year initial teacher training course) ilk öğretmenlik eğitimi kursu alan ve daha sonra atanan 53 erkek ve 123 kadın olmak üzere 176 stajyer öğretmen katılmıştır. Branşları Fen bilgisi, matematik, tarih, İngilizce ve İspanyolca olan stajyer öğretmenlerden veriler anket yoluyla toplanmıştır. Öğretmenlerden öğrencilerin problem davranışlarına neden olan faktörleri, ankette verilen 20 istenmeyen davranıştan en sık karşılaştıklarını, 14 disiplin stratejisi arasında en etkili bulduklarını ve istenmeyen davranışlarla baş etme konusunda kendilerine olan güvenleri sorulmuştur. Araştırma sonucuna göre öğretmen adayları istenmeyen davranışların en önemli nedeni olarak "çocuklarına okul yanlısı değerler vermeyen ebeveynler", "öz disiplin eksikliği" ve "duygusal ve davranışsal zorluklar" olarak belirlenmiştir. En sık karşılaşılan problem davranışları ise "izinsiz konuşma, hoyratlık, kabadayılık ve diğer öğrencileri rahatsız etmektir". Öğretmenlerin en etkili buldukları disiplin stratejiler ise "dersten sonra öğrenci ile bir görüşme yapma", "davranışlar hakkında açık sınıf ve okul kuralları koymak", "anlayışlı ve tehditkar olmadan davranışın nedenini araştırmak" olarak belirlenmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin üçte birinden fazlası öğrencileri sınıfta tutma konusunda "kendinden biraz emin" ya da "kendinden hiç emin değil" maddelerini işaretlemişlerdir.

Cothran, Kulinna ve Garrahy'in (2009) çalışmasında ise istenmeyen öğrenci davranışlarının neden ve sonuçları öğrenci ve öğretmen bakış açısından değerlendirilmiştir. Çalışma Amerika Birleşik Devletlerinde 23 Beden Eğitimi öğretmeni ve 182 ortaokul öğrencisiyle gerçekleştirilmiş, veriler öğretmen ve öğrencilerle görüşme yapılarak toplanmıştır. Öğretmenlerin çoğu istenmeyen davranışın nedeninin “bilmiyorum” şeklinde cevaplamışlar veya evdeki olumsuz yaşantılara bağlamışlardır. Öğrenciler ise istenmeyen davranışların nedenlerini “dikkat çekmek istemek” ve “ders içeriğini anlamsız bulmaları (sıkıcı gelmesi)” olarak belirtmişlerdir. Araştırmada ortaya konan diğer bir sonuç ise istenmeyen davranışların sonuçları üzerine olmuş, öğretmen ve öğrenciler istenmeyen davranışların sınıftaki ders saatini, ders içeriğini ve öğretmenin tavırlarını negatif olarak etkilediğini belirtmişlerdir. Öğretmenler derslerinin büyük çoğunluğunu disiplin problemlerine harcadıklarını belirtirken öğretmen ve öğrenciler sınıftaki istenmeyen davranışların öğretmenin motivasyonunu ve enerjisini azalttığını ifade etmişlerdir.

2.2.2. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Aydın (2001), tarafından yapılan araştırmada sekizinci sınıflarda gözlenen disiplin sorunları, nedenleri ve çözüm yöntemleri araştırılmıştır. On iki öğretmen, 13 sınıftan öğrenci grubu ve 5 yönetici ile görüşmeler yapılmış ve gözlem tekniği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğrenciler sınıftaki disiplin sorunlarını, konuşma, yanındakini rahatsız etme, ders dışında başka şeylerle ilgilenme, saygısız davranma olarak tanımlamışlardır. Öğretmenler en çok karşılaştıkları disiplin problemlerini derse ilgisizlik, ders dışı işler yapma, arkadaşını rahatsız etme, çalışmama, öğretmene ve arkadaşlarına kaba ve saygısız davranma şeklinde; yöneticiler de ilgisizlik, öğretmeni alaya alma, dersten kaçma, ödev yapmama, birbirine vurma, geç gelme birbirine söz veya hareketlerle saygısız davranma olarak ifade etmişlerdir. Öğrenciler disiplin sorunlarının nedenlerini; sıkılma, öğretmenin ayrıcalık yapması, ders anlatma yöntemindeki aksaklıklar ve öğrenciye karşı olumsuz tutumlar olarak ifade ederken öğretmenler aile, ergenlik döneminin özellikleri, öğrencinin dikkat çekme isteği ve öğrenme güçlüğüne neden göstermişlerdir. Öğretmenler disiplin sorunlarının çözümünde öğrencilerle özel olarak konuşmayı tercih ettiklerini ayrıca sözel uyarı, ciddi ders anlatma, görmezden gelme, ilk derste kuralları koyma, kapının önünde bekletme, açıklama yapma stratejilerini kullandıklarını ifade etmişlerdir. Dövme ve bağırma

disiplini sağlamada güçlük çeken öğretmenleri kullandığı stratejiler olmuştur. Öğrencilerin öğretmenlerden beklentileri dersi zevkli hale getirmeleri, iyi ve eşit davranmaları, kendileriyle konuşmaları, sorunun nedenini araştırmalarını ve öğrencilerle ilgili “başarısız” vb. diyerek önyargıda bulunmamalarıdır. Öğretmenlerin beklentileri ise daha çok disiplin yönetmeliğinde yapıcı cezaların olması, sistemin ceza ve ödül şeklinde işletilmesi, kuralların biraz katı olması, çalışmayan öğrencinin sınıfını geçmemesi ve sorunların çözümünde rehberlik servisinin aktif olması şeklinde dile getirilmiştir.

Güven ve Akdağ (2002), 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin, öğretmenlerinin sınıf yönetimi etkinliklerine ilişkin algılarını incelemişlerdir. Malatya il merkezinden seçilen dört ilköğretim okulunda 293 öğrenci (139 kız, 154 erkek) ile gerçekleştirilen araştırmada veriler anket kullanılarak elde edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre; öğretmenlerin genellikle ders yılı başında kendi derslerine ilişkin uyulması gereken kuralları açıkladıkları, sınıfta düzeni bozan öğrenciye karşı çok sert davrandıkları, öğrenciyi okul yönetimine bildirdikleri, tüm sınıfı cezalandırdıkları ve dersi dinlemeyen öğrencilere düşük not verme eğiliminde oldukları ortaya çıkmıştır.

Dönmez’in (2006) araştırması ise ilköğretim kademesindeki velilerin okuldan beklentilerini incelemeye yöneliktir. On dört ilköğretim okulundan 402 velinin katıldığı araştırmanın verileri anket yoluyla toplanmıştır. Araştırma sonucunda öğrenci sayısı az olan okulların velilerinin okul yönetimi ve öğretmen tutumlarından daha az memnun olduğu, okul çevresinin sosyo-ekonomik düzeyi yükseldikçe okulun fiziki koşullarının yeterli, öğrenci sayısı arttıkça ise yetersiz algılandığı saptanmıştır. Sosyo-ekonomik açıdan orta halli velilerin öğrenci servislerini, okuldaki sosyal etkinlikleri daha yeterli bulduğu; üst-sosyo ekonomik düzeydeki velilerin derslerde testlere ağırlıklı olarak yer verilmesini ve öğrenci başarısının yapılan bu testlere göre değerlendirilmesini daha uygun bulduğu saptanmıştır. Okuldaki rehberlik hizmetlerini alt ve ortas sosyo-ekonomik düzeydeki veliler daha yeterli algılarken; okuldaki iletişimi alt sosyo-ekonomik düzeydeki veliler daha yeterli bulmuşlardır. Çocuğu sekizinci sınıfta okuyan veliler, diğer sınıfların velilerine göre, okul yönetimi ve öğretmen ilgisinden daha memnun iken, dördüncü sınıf velileri en az memnuniyet gösteren veliler olmuşlardır.

İlköğretim okullarında istenmeyen davranışlar ve çözüm yolları ile ilgili bir diğer araştırma da Elban (2006) tarafından Konya ilinde gerçekleştirilmiştir. Selçuklu, Meram ve Karatay ilçelerinden seçilen 5 ilköğretim okulunda görev yapan I. ve II. Kademe öğretmenlerle yapılan araştırma sonucunda en sık karşılaşılan istenmeyen

davranışlar “ders esnasında ders dışı etkinliklerle ilgilenmek”, “dersi dinlememek”, “izin almadan konuşmak”, “derse hazırlıksız gelmek” ve “kavga etmek” olarak ifade edilmiştir. Öğretmenler istenmeyen davranışların nedenleri olarak en çok; aile içi problemler, ailelerin çocukların eğitimine gerekli önemi göstermemesi, “ailenin çocuklarına karşı olumsuz tutum ve davranış sergilemesi, televizyon ve diğer medya araçlarının şiddet eğilimli programlarını göstermişlerdir. Öğretmenlerin istenmeyen davranışlara karşı kullandıkları yöntemler ise; “sözlü uyarı”, “görmezden gelme”, “beden diliyle uyarı”, “öğrenci ile birebir konuşma”, “sevdiği bir şeyden mahrum bırakma” ve “öğrencinin ailesine haber vermek” olmuştur. Öğretmenlere göre istenmeyen davranışları önlemeye yönelik yaklaşımlardan en etkili olanları; “dersi öğrencinin dikkatini çekecek şekilde işlemek”, “öğrenciyle birebir ilgilenmek”, “olumlu davranışlarında öğrenciyi ödüllendirmek”, okul, aile ve öğretmenin iletişim içinde olma” dır.

Tütüncü (2007), ilköğretim II. Kademedeki öğretmenlerin sınıf içi davranışlarını öğrenci algısına göre incelemiştir. Araştırma İstanbul’da toplam 150 ilköğretim öğrencisiyle, anket kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda öğrenciler, yüksek oranda öğretmenlerinin kendine güvendiğini, içten, düzenli, çalışkan ve iyimser olduklarını, öğretmenlerinin her zaman kendilerini selamladığını, kendilerini anladığını, düşündüğünü, destek olduğunu, saygı gösterdiğini, davranışlarını beğendiklerini, sorularına cevap verdiklerini ve konuşmalarına izin verdiklerini düşünmektedirler. Öğrenciler öğretmenlerinin olumsuz olarak nitelendirilen ceza verme, fiziksel şiddet uygulama, tutarsız davranma gibi davranışları fazla göstermediklerini düşünmekte; 6.sınıfta okuyan öğrenciler 8.sınıfta okuyan öğrencilere göre öğretmenlerini daha içten bulmaktadır. Ayrıca 6.sınıf öğrencileri 8.sınıf öğrencilere göre öğretmenlerinin kendilerini daha çok anladığını ifade etmişlerdir.

Kuruöz vd.(2007) tarafından yapılan araştırmada da öğrencilerin saldırganlık düzeyleri incelenmiş, araştırmaya 239 kız, 261 erkek olmak üzere toplam 500 öğrenci katılmıştır. STE (Saldırganlık Tutum Envanteri) ile toplanan verilerin analizi sonucunda ilköğretim öğrencilerinin engelleri aşmada saldırganlığı bir baş etme tarzı olarak görme düzeylerinin yüksek olduğu görülmüştür. Erkek öğrencilerin kız öğrencilere, üst sınıflardaki öğrencilerin alt sınıflardaki öğrencilere göre karşılaşılan engeli aşmada saldırganlığı bir baş etme yöntemi olarak görme düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. Algıların anne-baba tutumu; akademik başarı ve sosyo-ekonomik düzey ile engelleri

aşmada saldırganlığı bir baş etme tarzı olarak görme düzeyinde arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Korkmaz, Korkmaz ve Özkaya'nın (2007) Bursa ilinde yaptıkları çalışmada da beden eğitim öğretmenlerinin eğitim uygulamaları anında istenmeyen davranışlarla hangi sıklıkta karşılaştıkları, bu davranışların nedenleri ve istenmeyen davranışlara karşı hangi yöntemi kullandıkları belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmaya 119 beden eğitimi öğretmeni katılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, öğrencilerin öğretim ortamını bozan davranışları, “izin istemeden konuşmak”, “ders akışını bozacak davranışlarda bulunmak” ve “aşırı ve rahatsız edici biçimde konuşmak” şeklindedir. Öğretmenler istenmeyen davranışların nedenlerini ise, aile içi problemler, televizyon ve diğer kitle iletişim araçlarında sergilenen şiddet olaylarının etkisi, ailelerin çocukların eğitimine olan ilgisizliği olarak belirtmişlerdir. Beden eğitimi öğretmenleri, öğrenme ortamını bozan davranışlarla karşılaştıklarında, samimi bir sınıf ortamı oluşturma, bu tür davranış gösterenleri olumlu davranış gösteren öğrenciler ile diyalog kurmasını sağlama, gözlerinin içine bakma şeklindeki davranışlarla bu sorunu çözme yolunu benimsediklerini belirtmişlerdir.

Vatansever (2008) yaptığı çalışmada ilköğretim 2. Kademedeki Matematik, Sosyal Bilgiler, Fen Bilgisi ve Türkçe branşlarında disiplin sorunlarının hangi durumlarda ve ne sıklıkta meydana geldiği ve baş etme yollarının neler olduğu birbiriyle karşılaştırılarak belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmada veriler anket yoluyla, hepsi devlet okulu olmak üzere 20 okulda görev yapan 160 öğretmen ve 240 öğrenciden elde edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre sosyal bilimler derslerinde belirgin bir fark olmamakla birlikte biraz daha fazla problem yaşanmakta, disiplin bireysel sorun olarak algılanmakta, sistemin sorunu olarak görülmemekte, öğretmenler ve öğrenciler disiplin sorunlarının nedenlerini dış etkenlere bağlamaktadırlar. Öğretmenlere göre; derste öğrencileri uygun olmayan davranışlara iten en önemli faktör, konunun öğrencinin ilgisini çekmemesi, öğrencilere göre derste sıkılmadır. Bayan öğretmenler devamsızlık ve derste söz almadan konuşma davranışları ile daha sık karşılaştıklarını ifade etmişlerdir.

Ergen (2008) tarafından yapılan çalışmada ise ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin davranış bozukluklarının engellenmesinde veli iletişiminin rolü araştırılmıştır. İstanbul ilinde gerçekleştirilen araştırmada rastgele seçilen 300 veliye anket uygulanmış ve velilerin veli toplantısı dışında çocuğunun öğretmeni ile görüşmeye çok fazla gitmedikleri tespit edilmiştir. Genellikle öğretmenin tutumundan

ve yaklaşımından memnun oldukları görülen veliler, çocuklarının kişisel gelişimi, sorunları, eğitimi ile yeterince ilgilendiklerini düşünmediklerini belirtmişlerdir. Elde edilen bulgular velilerin büyük kısmının öğretmenlerin çocuklarında gözlemledikleri davranış bozuklukları hakkında kendilerini bilgilendirmelerini istediğini ve çocuğu olumsuz davranışlardan vazgeçirmek amacıyla öğretmen ile ortak hareket edebileceğini belirtmiştir. Altıncı sınıf velilerinin diğerlerine göre çocuklarıyla daha çok ilgilendikleri ortaya konulurken, velilerin okulda kendilerini pek rahat hissetmedikleri ancak okula gittiklerinde öğretmenler ile görüşmede sorun yaşamadıklarını düşündükleri saptanmıştır. Velilerin yarıdan fazlası çocuğunda gördüğü bir problemi çözme konusunda öğretmeniyle görüştüğünü, öğretmenlerinden bir problem bildirildiğinde de çocuklarını cezalandırdıklarını ifade etmişlerdir.

İlköğretim ikinci kademede şube-rehber öğretmenlerinin disiplin sağlamada kullandıkları yöntemleri ve bu yöntemlerin öğrenciler üzerindeki etkilerini araştıran bir başka çalışmada Yıldız (2009) tarafından yapılmıştır. Araştırmaya İstanbul İli Sarıyer ilçesinde 36 resmi ilköğretim okulunda görev yapan 274 sınıf-şube rehber öğretmeni katılmıştır. Araştırma sonucunda sınıf-şube rehber öğretmenlerinin sınıf disiplinini sağlamada en fazla psikolojik ve sosyal ödül yöntemlerini kullandıkları, bu yöntemleri maddi ödüllerin izlediği sonucuna varılmıştır. Sınıf disiplininde en az başvuru alan yöntemlerin ise; psikolojik, sosyal ve fiziksel cezalar olduğu ortaya konulmuştur. Anket sonuçlarına göre sınıf-şube rehber öğretmenlerinin olumsuz öğrenci davranışlarına yaklaşımda sabırlı ve hoşgörülü, öğrencilerle sağlıklı iletişim kurma konusunda yeterli bilgi ve tecrübeye sahip oldukları düşünülmektedir.

Çelikkaleli, Balcı, Çapri ve Büte (2009) yaptıkları çalışmada öğretmenlerin ilköğretim okullarında yaşanan istenmeyen öğrenci davranışlarının nedenleri üzerine görüşlerini incelemişlerdir. Araştırmaya Mersin il Merkezi'nde bulunan farklı ilköğretim okullarından 247'si kadın, 256'sı erkek toplam 503 öğretmen katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre kadın öğretmenler öğrencilerin ailelerinin sahip olduğu özellikleri istenmeyen öğrenci davranışlarının ortaya çıkmasında erkek öğretmenlere göre daha önemli bir neden olarak görmekte; erkek öğretmenler ise, "öğretmenlerin sahip olduğu özellikleri kadın öğretmenlere göre daha önemli bir neden olarak vurgulamaktadır. Bunun yanında, I. kademe öğretmenleri öğrencinin bireysel özelliklerini II. kademede çalışan öğretmenlere göre daha önemli görmekteyken; II. kademe öğretmenleri göç ve kentleşmenin etkisini I. kademe öğretmenlerine göre daha önemli bir neden olarak görmüşlerdir. Araştırmada son olarak, kıdem ve bulunulan

okuldaki çalışma süresinin öğretmenlerin istenmeyen öğrenci davranışlarının nedenlerinin önemliliğine ilişkin görüşlerinde önemli bir fark yaratmadığı belirlenmiştir.

Budak (2009), ilköğretim ikinci kademedeki görev yapan öğretmenlerin sınıf disiplinini sağlamak amacıyla başvurdukları ödül ve ceza yöntemlerini araştırmıştır. Araştırma, Kayseri ilindeki ilköğretim okullarında görev yapan 333 ikinci kademe öğretmeniyle anket uygulanarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmada kadın öğretmenlerin sınıf içinde disiplin sağlamada sosyal ceza ve maddi ödül yöntemlerini erkek öğretmenlere göre daha çok kullandıkları saptanmıştır. Bekâr öğretmenlerin sosyal ödül yöntemini evli öğretmenlere göre daha az, fiziksel cezayı ise daha fazla kullandıkları; çocuk sahibi olmayan öğretmenlerin çocuk sahibi olanlara göre fiziksel ceza yöntemine daha çok başvurdukları; matematik öğretmenlerinin, resim, müzik ve beden eğitimi öğretmenlerine göre ödül yöntemini anlamlı şekilde daha az kullandıkları görülmüştür.

Sezgin ve Duran (2010) tarafından yapılan çalışmada ise ilköğretim okulu öğretmenlerinin istenmeyen öğrenci davranışlarıyla karşılaşma ve bu davranışlara yönelik önleyici stratejiler ile müdahale yöntemlerini kullanma düzeylerini araştırılmıştır. Araştırmaya Ankara'daki ilköğretim okullarında görevli toplam 249 öğretmen katılmıştır. Yapılan çalışmalar öğretmenlerin en fazla karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışlarının “ders zili çaldığında derse hazır olmama”, “sorulan sorulara ve işlenen konuya kayıtsız kalma” ve “derse geç gelme” olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin istenmeyen öğrenci davranışları önlemek amacıyla en fazla kullandıkları stratejilerin “konunun ya da öğrenilenlerin önemini vurgulama”, “kavramlar ya da konular arası geçişleri özenle yapma” ve “öğrencilerin derse aktif katılımını sağlama” olduğu belirlenmiştir. Öğretmenlerin istenmeyen öğrenci davranışlarına müdahale yöntemleri arasında en fazla “öğrencinin bulunduğu yere ya da sıraya doğru yönelme” şeklinde ifade edilen fiziksel yakınlık uygulamasını kullandıkları görülmüştür. Bunun yanında “soru sorarak öğrenciyi derse katma ve “adını söyleyerek öğrencinin dikkatini çekme” gibi müdahale yöntemleri araştırmada en çok kullanılan diğer stratejiler olarak belirlenmiştir.

Yıldırım'ın (2010) yaptığı çalışmada da sınıf için disiplin sorunları ile anne-baba tutumları arasındaki ilişkiyi incelenmiştir. Çalışma Erzurum İli Yakutiye İlçesi İlköğretim okullarındaki 7. ve 8. sınıf kız ve erkek öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Araştırma evreninde amaçlı örneklem yoluyla gelir düzeyi yüksek, orta ve düşük olmak üzere dört okul belirlenmiş, yaklaşık 40 öğretmen, 399 öğrenci araştırmanın örneklemi oluşturmuştur. Araştırma sonunda öğrencilerin demokratik ana baba

tutumu puanı arttıkça sınıf içi disiplin sorunlarının azaldığı, otoriter ana baba tutumu puanı arttıkça sınıf içi disiplin sorunlarının arttığı, ailenin ekonomik durumu iyileştikçe öğrencilerin sınıf içi disiplin sorunlarının azaldığı bilgilerine ulaşılmıştır.

2.2.3. İlgili Araştırmaların Değerlendirilmesi

İlgili araştırmalar incelendiğinde gerek yurt içinde gerekse yurt dışında yapılan çalışmalarda öğretmenlerin öğrencilerin sınıf içinde hangi davranışlarının disiplin problemi olarak nitelendirildiği, bu davranışlarla karşılaşma sıklığı ve nasıl baş edildiği konularının ayrı ayrı çalışmalarda ele alındığı görülmektedir. Öğretmen, yönetici ve öğrenci gibi farklı çalışma gruplarına yönelik olan bu araştırmalarda veri toplama aracı olarak genellikle anket gibi nicel veri toplama yöntemleri izlenmiştir. Öğretmen ve öğrenci algıları ile öğretmen, öğrenci ve veli algılarını aynı çalışmada inceleyen araştırmaların sayısı oldukça azdır. Öğretmen, öğrenci ve velilerin öğrencilerin sınıf içindeki problem davranışları ile bu davranışlarla nasıl baş edildiğini bir arada inceleyip, karşılaştıran ve bunun yanı sıra bu üç grubun disiplin konusunda birbirlerinden beklentilerini derinlemesine inceleyen bir araştırmaya ise ulaşılamamıştır. Disiplin ile ilgili çalışmaların daha çok ilköğretim birinci kademeye yoğunlaştığı ve tür ve kademedeki okullarda yaşanan disiplin problemlerinin sürekliliği dikkate alındığında öğrencilerin sosyalleşmesi ve kendi davranışlarının sorumluluğunu alabilecek ve kontrol edebilecek bireyler olarak yetiştirilmeleri sorumluluğu olan okullarda öğrenci davranışları ve uygun olmayan davranışlara nasıl müdahale edildiği ile ilgili süreci değerlendiren çalışmalara her zaman gereksinim olduğu söylenebilir. Sadece öğrencilerin davranışlarının öğrenci, öğretmen ve veli açısından nasıl algılandığı değil, baş etme sürecini de ilgili üç grubun bakış açısından değerlendirerek, beklentileri karşılaştıran bu çalışmanın ilköğretim ikinci kademede disiplin girişimlerinin daha sağlıklı olmasına katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama aracı, verilerin toplanması ve verilerin analizi ile ilgili ayrıntılı bilgiler yer almaktadır.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma, ilköğretim ikinci kademedede (6.,7. ve 8. sınıflarda) gözlenen disiplin problemleri ve baş etmede kullanılan stratejiler ile ilgili öğretmen, öğrenci ve velilerin görüşlerini belirlemeye amacıyla yapılmış, nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin birlikte kullanıldığı tarama modelinde betimsel bir çalışmadır.

Nicel araştırmalar, sayısal değerler aracılığıyla hipotezleri test etmeyi amaçlayan araştırmalardır (Suter, 2005, s.41). Var olan durumu belirleyerek genel bir betimleme yapabilme olanağı sağlaması nicel araştırmaların avantajıdır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2008). Nitel araştırmalar ise, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik bir sürecin izlendiği araştırmalardır (Yıldırım ve Şimşek, 1999, s.19). Amaç, sözel betimlemelerle karmaşık fenomenleri açıklamak, kişiler arası sosyal ve kültürel bağlamları daha iyi ortaya koymaktır (Suter, 2005, s.41; Hara, 1995, s.59). Olgu ve olayları kendi ortamları içinde inceleyerek, derinlemesine açıklamaya dayalı araştırmalar yapma amacıyla son yıllarda nitel ve nicel yöntemler bir arada kullanılmaktadır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2008). Bu araştırmada tarama yöntemi, çok fazla sayıda deneğe ulaşabilme ve var olan durumu belirleyerek genel bir betimleme yapabilme, görüşme yöntemi de bireylerin, çeşitli konulardaki bilgi, düşünce, tutum ve davranışları ile bunların olası nedenlerinin öğrenilmesinde en kestirme yol olması nedeniyle (Karasar, 1991) tercih edilmiştir. Böylece hem geniş kitlelerden daha objektif ve genellenebilir bilgilere hem de küçük gruplardan derinlemesine ve ayrıntılı bilgilere ulaşılabilineceği düşünülerek, konunun çok boyutlu bir şekilde açıklığa kavuşturulması sağlanmıştır.

3.2.Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Adana merkez ilçelerinde (Seyhan, Yüreğir, Çukurova, Sarıçam) bulunan devlet ilköğretim okullarının ikinci kademesinde görev yapan öğretmenler, bu okullarda eğitim-öğretim gören öğrenciler ve bu öğrencilerin velileri oluşturmaktadır. Araştırmada evreninin tamamına ulaşmanın zaman ve ekonomik olanaklar açısından mümkün olmaması nedeniyle örneklem alma yoluna gidilmiştir. İlk aşamada Adana İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden alınan bilgiler doğrultusunda alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzey çevrelerde bulunan ilköğretim okullarından “yansızlık ilkesi” ne de uyularak “tesadüfî küme örnekleme” yapılmış ve bağlamda üç sosyo-ekonomik düzey çevreden 10’ ar okul seçmek yoluyla 30 okul belirlenmiştir. Araştırmanın nitel bir boyutunun olması nedeniyle ikinci aşamada da nitel araştırma geleneği içinde yer alan ve olasılık temelli olmayan örneklem tekniklerinden, amaçlı örnekleme, kolay ulaşılabilir örnekleme ve maksimum çeşitlilik örnekleme izlenmiş ve katılımcı sayısının birbirine yakın olmasına özen göstererek alt sosyo-ekonomik düzey çevrelerde bulunan 6, orta sosyo-ekonomik düzeydeki çevrelerde bulunan 9 ve üst sosyo-ekonomik düzey çevrelerde bulunan 8 ilköğretim okuluna ulaşılmıştır. Bu süreç sonunda araştırmanın nicel boyutunda gönüllük esasına dayalı olarak 310 öğretmen, 508 öğrenci; nitel boyutunda ise 15 öğretmen, 15 öğrenci ve 15 veli ile çalışılmıştır. Aşağıda araştırmaya katılan öğretmen, öğrenci ve veliler hakkında ayrıntılı bilgiler yer almaktadır.

Öğretmen Grubu: Araştırmanın nicel boyutuna katılan 310 öğretmenin kişisel bilgileri Tablo 1’ de yer almaktadır. Tablo 1’ de görüldüğü gibi öğretmenlerin %56.8’i kadın, %43.2’si erkektir. Kıdem açısından öğretmenlerin yaklaşık yarısının (%42.3) 10-19 yıl; %26.1’ inin 20 yıldan fazla öğretmenlik yaptığı görülmektedir. Öğretmenlerin %78.7’ si bekâr olup %19.3’ ü 30 yaş altı; %19.7’ si 30-34 yaş; %21.0’i 35-39 yaş ve %40.0’ ı 40 yaş ve üzeri yaş dilimindedir. Sınıf mevcutları açısından incelendiğinde öğretmenlerin %55.8’ inin 30-39; %30.0’ unun 40-49; %12.6’ sının 30 öğrenciden az ve %1.6’ sının ise 50’ den fazla öğrenci olan sınıflarda görev yaptığı görülmektedir. Yaklaşık %70’i eğitim fakültesi olduğu görülen öğretmenlerin %20.6’ sı 6.sınıf; %18.7’ si 7.sınıf; %23.5’i 8.sınıf ve %20.3’ ü üç sınıf düzeyinde de derse girmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin branşları ise çoğunlukla Türkçe (%19.3); İngilizce (%16.1); Matematik (%14.2); Fen ve Teknoloji (10.6), Teknoloji ve Tasarım (%10.6)

ve Sosyal Bilgilerdir (%10.0). Katılımcıların %28.4'ü alt; %35.4' ü orta ve %36.2' si üst sosyo-ekonomik düzey çevrelerde bulunan okullarda görevlidir.

Tablo 1

Öğretmenlerin (N=310) Kişisel Bilgileri

	f	%		f	%
Cinsiyet			Derse girilen sınıflar		
Kadın	176	56.8	6. sınıf	64	20.6
Erkek	134	43.2	7. sınıf	58	18.7
Kıdem			8. sınıf	73	23.5
10 yıl altı	98	31.6	6 ve 7. Sınıf	15	4.8
10-19 yıl	131	42.3	6 ve 8. Sınıf	19	6.1
20 ve üzeri	81	26.1	7 ve 8. Sınıf	17	5.8
Yaş			6-7-8. sınıf	63	20.3
30 yaş altı	60	19.3	Branş		
30-34 arası	61	19.7	Türkçe	60	19.3
35-39 arası	65	21.0	İngilizce	50	16.1
40 ve üzeri	124	40.0	Matematik	44	14.2
Medeni durum			Teknoloji ve Tasarım	33	10.6
Evli	66	21.3	Fen ve Teknoloji	33	10.6
Bekâr	244	78.7	Sosyal Bilgiler	31	10.0
			Din Kül.ve Ahlak Bil.	18	5.8
Mezuniyet			Resim	12	3.9
Eğitim Fakültesi	213	68.7	Müzik	12	3.9
Fen-Ede. Fak.	53	17.1	Beden Eğitimi ve Spor	7	2.3
Diğer	44	14.2	Bilişim Teknolojileri	7	2.3
Sınıf Mevcudu			Rehberlik ve Psk. Dan.	3	1.0
30' un altı	39	12.6	Okul Çevresi SED		
30-39 arası	173	55.8	Alt sosyo-ekonomik	88	28.4
40-49 arası	93	30.0	Orta sosyo-ekonomik	110	35.4
50 ve üzeri	5	1.6	Üst sosyo-ekonomik	112	36.2

Araştırmanın nitel boyutuna katılan 15 öğretmenin ise dördü erkek, 11'i kadındır. Öğretmenlerden beşi alt, beşi orta, beşi üst sosyo-ekonomik düzeydeki çevrelerde bulunan ilköğretim okullarında görev yapmaktadır. Öğretmenlerden üçünün

branşı matematik, üçünün Türkçe, ikisinin fen ve teknoloji, ikisinin teknoloji ve tasarımıdır. Birer öğretmen ise sosyal bilgiler, İngilizce, beden eğitimi, müzik ve görsel sanatlar derslerine girmektedir.

Öğrenci Grubu: Araştırmanın nicel boyutuna katılan 508 öğrencinin kişisel bilgileri Tablo 2’ de yer almaktadır.

Tablo 2

Öğrencilerin (N=508) Kişisel Bilgileri

	f	%		f	%
Cinsiyet			Baba Eğitim Durumu		
Kız	278	54.7	Okuma-yazma bilmiyor	32	6.3
Erkek	230	45.3	İlkokul mezunu	174	34.3
Sınıf Düzeyi			Ortaokul mezunu	74	14.6
6. Sınıf	175	34.4	Lise mezunu	124	24.4
7.Sınıf	179	35.3	Üniversite mezunu	104	20.5
8. Sınıf	154	30.3			
Anne Eğitim Durumu			Baba Mesleği		
Okuma-yazma bilmiyor	102	20.1	Serbest meslek	246	48.4
İlkokul mezunu	182	35.8	İşçi	69	13.5
Ortaokul mezunu	50	9.8	Çalışmıyor	50	9.84
Lise mezunu	117	23.0	Polis	16	3.14
Üniversite mezunu	57	11.2	Doktor	5	0.98
Anne Mesleği			Mühendis	10	1.96
Ev hanımı	414	81.4	Teknisyen-tekniker	10	1.96
Memur	14	2.75	Emekli	27	5.31
Öğretmen	24	4.72	Memur	30	5.90
Serbest Meslek	23	4.52	Özel sektörde personel	19	3.74
Doktor	1	0.19	Öğretmen	22	4.33
Tekniker –Teknisyen	5	0.98			
İşçi	17	3.34	Okul Çevresi SED		
Mühendis	1	0.19	Alt sosyo-ekonomik	186	36.6
Emekli	5	0.98	Orta sosyo-ekonomik	140	27.6
Özel sektör	4	0.78	Üst sosyo-ekonomik	182	35.8

Tablo 2 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin 54,7'sinin kız, %45.3'ünün erkek olduğu görülmektedir. Katılımcıların %34.4'ü 6.sınıf; %35.3'ü 7.sınıf ve %30.3'ü 8.sınıf öğrencisidir. Öğrencilerin %20.1'inin annesi okur- yazar değilken; %35.8'inin annesi ilkokul; %9.8'inin ortaokul; %23.0'ünün lise ve %11.2'sinin üniversite mezunudur. Öğrenciler % 81.4'ünün annesi ev hanımı, geri kalan 18.6'sının anneleri ise çoğunlukla öğretmen, memur veya işçi olarak çalışmaktadır. Tablo 2 öğrencilerin babalarının eğitim durumları açısından incelendiğinde %6.3'ünün okur- yazar olmadığı; %34.3'ünün ilkokul; %14.6'sının ortaokul; %24.4'ünün lise ve %20.5'inin üniversite mezunu olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin babalarının meslekleri ise (4 öğrenci bu soruya cevap vermemiştir) çoğunlukla (%48.4) serbest meslekle uğraşmakta olup, öğrencilerin %36.6'sı alt; %27.6'sı orta ve %35.8'i üst sosyo-ekonomik düzeydeki çevrelerde bulunan ilköğretim okullarına devam etmektedir.

Araştırmanın nitel boyutuna katılan on beş öğrencinin ise dördü erkek, on biri kızdır. Öğrencilerin beşi alt, beşi orta, beşi üst sosyo-ekonomik düzeydeki çevrelerde bulunan ilköğretim okullarına devam etmekte olup, iki öğrenci 6. sınıf, sekiz öğrenci 7. sınıf, beş öğrenci 8. sınıfa devam eden öğrencilerdir.

Veli Grubu: Bu araştırmada veliler araştırmanın sadece nitel boyutunda yer almışlardır. Üç erkek ve on iki kadın veliye ulaşılmış olup, velilerin de beşi alt, beşi orta, beşi üst sosyo-ekonomik düzey çevrelerde yaşamaktadır. Görüşme yapılan 12 bayan veliden dokuzu ev hanımı biri emekli (inşaat sektörü), biri işçi ve bir veli de öğretmenliği bırakmıştır. Alt sosyo-ekonomik çevreden iki ve orta sosyo-ekonomik çevreden olmak üzere görüşülen üç erkek veli ise memur, fizik öğretmeni ve taksi durağı işletmecisidir. Üç velinin çocuğu 6.sınıf, sekiz velinin çocuğu 7.sınıf, 5 velinin ise çocuğu 8.sınıfa devam etmektedir.

3.3. Veri Toplama Yöntemi

Yıldırım ve Şimşek'e (1999) göre her bir veri toplama yöntemi farklı nitelikte veri sağlamakta ve sosyal gerçekliğin farklı bir boyutunu açıklamaktadır. Bu nedenle tek bir yöntemle bilgi toplamak her zaman yeterli değildir. Adana ili merkez ilçelerinde bulunan ilköğretim ikinci kademedeki gözlenen disiplin problemleri ve baş etmede kullanılan stratejiler ile ilgili öğretmen, öğrenci ve velilerin görüşlerini belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada bu nedenle nitel ve nicel yöntemler birlikte kullanılarak,

üçgenleme yöntemi izlenmiştir. Üçgenleme yöntemi, insan davranışlarının çeşitli yönleri hakkında iki ya da daha fazla yöntemle bilgi toplama sürecidir (Cohen ve diğerleri (2001, s.112–113). Dört temel üçgenleme çeşidi aşağıda tanımlanmıştır (Denzin, 1978, Akt. Patton, 1990, s.187):

Veri Üçgenlemesi: Bu üçgenleme çeşidinde verilerin farklı kaynaklardan toplanması söz konusudur.

Araştırmacı Üçgenlemesi: Aynı araştırmada birden fazla araştırmacının kullanılmasıdır.

Kuramsal Üçgenleme: Araştırma verilerinin birden fazla kuramsal yaklaşımla incelenmesi söz konusudur.

Yöntem Üçgenlemesi: Bir olgunun farklı yöntemlerle araştırılması söz konusudur. İki boyutu vardır.

Yöntem İçi Üçgenleme: Aynı yöntemlerin tekrarlanmasıdır. Bu, araştırmanın güvenilirliğini artırma açısından önemlidir.

Yöntemler Arası Üçgenleme: Bu üçgenleme çeşidi, araştırmanın nesnelliği geçerliliğini artırma açısından önemlidir.

Veri toplama yöntemi olarak “yöntemler arası üçgenleme” nin kullanıldığı bu araştırmanın verilerinin toplanmasında iki aşamalı bir süreç izlenmiştir. Birinci aşamada örneklemde yer alan 310 öğretmen ve 508 öğrenciye nicel veri toplama yöntemlerinden anket uygulanmış, ikinci aşamada ise konu ile ilgili derinlemesine bilgi almak amacıyla nitel çalışma grubunda yer alan 15 öğretmen, 15 öğrenci ve 15 veliyle görüşme yapılmıştır.

Görüşme, bireylerin deneyimlerine, tutumlarına, görüşlerine, şikâyetlerine, duygularına ve inançlarına ilişkin bilgi etmede oldukça etkili olmasından dolayı nitel araştırmalarda sıklıkla kullanılan yöntemdir (Yıldırım ve Şimşek, 1999). Sohbet tarzı görüşme, görüşme formu yaklaşımı ve açık uçlu görüşme olmak üzere üç tür görüşme yaklaşımı bulunmaktadır (Patton, 1990). Sohbet tarzı görüşmede önceden belirlenmiş sorular yok iken; standartlaştırılmış açık uçlu görüşmede ise sorular her bireye aynı tarz ve sırada sorulur. Bu yöntem bazı insanlardan daha yoğun bazılarında daha yüzeysel bilgi edinilmesine yol açabilir. Görüşme formu yöntemi ise, değişik insanlardan aynı tür bilgilerin alınması amacıyla hazırlanır. Görüşmeci önceden hazırladığı konu veya alanlara sadık kalarak hem önceden hazırlanmış soruları sorma hem de bu sorular konusunda daha ayrıntılı bilgi alma amacıyla ek sorular sorma özgürlüğüne sahiptir. Sorular veya konuların belirli bir öncelik sırasına konmaması zorunlu değildir. Farklı bireylerden daha sistematik ve karşılaştırılabilir bilgi elde etme olanağı sunması, verilerin düzenlenmesi ve analizindeki kolaylığı görüşme formunun avantajlarıdır. Bu nedenlerle araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme formu yaklaşımı izlenmiştir.

3.4. Veri Toplama Araçları

Verilerin toplanmasında araştırmanın alt amaçları doğrultusunda ilgili literatür ve bu konuda yapılan araştırmaların veri toplama araçlarının incelenmesiyle araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan Disiplin Problemlerini Değerlendirme Anketi (DPDA) öğretmen ve öğrenci formu ile öğretmen, öğrenci ve veliler yönelik olarak birbirine paralel hazırlanmış olan Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu kullanılmıştır. Aşağıda veri toplama araçları hakkında ayrıntılı bilgiler yer almaktadır.

3.4.1. Disiplin Problemlerini Değerlendirme Anketi (DPDA)

Bu araştırmada Disiplin Problemlerini Değerlendirme Anketi (DPDA), araştırmanın yürütüldüğü okullardaki öğretmen ve öğrencilerin disiplin problemi olarak nitelendirilen öğrenci davranışları, bu davranışların gözlenme sıklığı, önem derecesi, nedenleri ve öğretmenlerin baş etme stratejileri ile ilgili görüşlerini belirlemek amacıyla kullanılmıştır. Formların hazırlanma aşamasında konuyla ilgili literatür taraması yapılmış, ulaşılabilen araştırmaların kuramsal açıklamaları ve veri toplama araçları incelenmiştir. Hazırlanan Disiplin Problemlerini Değerlendirme Anketi (DPDA) öğretmen ve öğrenci formları daha sonra Ç.Ü. Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı ve Sınıf Öğretmenliği Bölümü'nde görev yapan konu alanıyla ilgili öğretim elemanlarına sunulmuş, gelen öneriler doğrultusunda yeniden düzenlenmiştir. Soruların anlaşılabilirliği ve uygulama süresini test amacıyla gönüllülük ilkesine bağlı kalınarak 10 öğretmen ve 10 öğrenciyle pilot uygulama yapılmıştır. Uygulama sonrasında bazı ifadelerde düzeltmeler yapılarak son şekli verilen DPDA öğrenci ve öğretmen formları iki bölümden oluşmaktadır.

Her iki formda da birinci bölümde kişisel bilgilere, ikinci bölümde ise araştırmanın alt amaçlarına yönelik hazırlanmış sorular bulunmaktadır. Öğretmen formundaki ilk beş (toplam 10 soru) ve öğrenci formundaki sorular (toplam 5 soru) ortak olup, katılımcılara kendilerine verilen 58 öğrenci davranışının disiplin problemi olup olmadığı (evet-kısmen-hayır); bu davranışların sınıflarında gözlenme sıklığı (her zaman-ara sıra-hiç) ve önem derecesini (ciddi değil-ciddi-çok ciddi); kendilerine verilen 15 faktörü disiplin problemlerinin nedeni olarak nitelendirip nitelendirmedikleri (evet-kısmen-hayır) ve kendilerine verilen 27 baş etme stratejisini öğretmenlerin hangi sıklıkta kullandıkları (her zaman-ara sıra-hiç) belirtmeleri istenmiştir. Öğretmenlere

öğrencilerden farklı olarak ayrıca öğrencilerin sınıf içindeki istenmeyen davranışları ile baş etmede velilerden ve öğrencilerden beklentileri, ailelere bu konuda yardımcı olmak için ne yaptıkları, velilerin onlardan beklentilerini olup olmadığı ve bu konudaki düşüncelerini belirlemek amacıyla beş açık uçlu soru daha yöneltilmiştir (Bkz. Ek-1, s.240 ve Ek-2, s.250).

3.4.2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Araştırmacı tarafından katılımcıların disiplin problemleri ile ilgili görüşlerini daha ayrıntılı almak amacıyla Disiplin Problemlerini Değerlendirme Anketi (DPDA) doğrultusunda geliştirilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formu şeklinde düzenlenen görüşme formları birbirine paralel hazırlanmış öğretmen, öğrenci ve veli formlarından oluşmaktadır. Taslak olarak hazırlanan görüşme formları öncelikle Ç.Ü. Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı ve Sınıf Öğretmenliği Bölümü'nde görev yapan konu alanıyla ilgili öğretim elemanlarına sunulmuş, gelen öneriler doğrultusunda yeniden düzenlenmiştir. Soruların anlaşılabilirliği ve uygulama süresini test amacıyla gönüllülük ilkesine bağlı kalınarak Disiplin Problemlerini Değerlendirme Anketi (DPDA)'nin pilot uygulamasının yapıldığı gruba uygulanmış ve herhangi bir sorunla karşılaşılmamıştır. Uygulama sonrasında bazı ifadelerde küçük düzeltmeler yapılarak son şekli verilen görüşme formları ile ilgili ayrıntılı bilgiler aşağıda açıklanmıştır.

Öğretmen Görüşme Formu'nda disiplin problemlerine yönelik üç, baş etme stratejilerine yönelik beş, nedenlerle ilgili bir, ailelerden beklentiler ve ailelere destek olma ile ilgili dört olmak üzere toplam 13 soru bulunmaktadır (Bkz. Ek-3, s.259). Öğrenci Görüşme Formu ise disiplin problemleri ve nedenleri ile ilgili iki, baş etme stratejilerine yönelik bir, öğretmenlerinden beklentileri ve bu konudaki düşüncelerinin neler olduğu ile ilgili iki soru olmak üzere toplam beş sorudan oluşmaktadır. Bunun yanında öğrencilerden sınıf içinde yaşanan bir olayı ve nasıl müdahale edildiğini anlatmaları istenmiştir (Bkz. Ek-4, s.260). Veli Görüşme Formu'nda da disiplin problemleri ile ilgili üç, nedenler ile ilgili bir, baş etme ile ilgili bir, öğretmenlerden beklentileri ve nasıl destekte bulundukları ile ilgili iki, konu ile ilgili eklemek istediklerini belirten bir soru olmak üzere toplam sekiz sorudan oluşmaktadır (Bkz. Ek-5, s.261).

3.5. Verilerin Toplanması

Verilerin toplanması için ilk olarak Adana İl Milli Eğitim Müdürlüğünden resmi izinler alınmış, sonraki süreçte örnekleme yer alan okullara gidilerek, yönetici ve öğretmenlere yapılan çalışmanın genel amacı hakkında bilgi verilmiştir. Eylül-Aralık 2010 tarihleri arasında araştırmacı okul ziyaretlerini gerçekleştirerek, uygulama yapılan gün ve saatlerde okulda bulunan öğrenci ve öğretmenlere gönüllük esasına dayalı olarak Disiplin problemlerini Değerlendirme Anketlerini (DPDA) kendisi uygulamıştır. Ulaşılamayan öğretmenler konusunda ise idarecilerin yardımına başvurulmuştur. Öğrenci anketlerinin uygulanması sırasında birden fazla şubesi olan okullarda tesadüfi örnekleme yoluyla uygulama yapılacak şubeler belirlenmiş ve katılımcı sayısının 6. 7. ve 8. sınıflar eşit dağılımına dikkat edilmiştir. Ayrıca eğitim ve öğretimi aksatmamak amacıyla uygulamalar öğretmenler için uygun olan ders saatlerinde gerçekleştirilmiştir. Uygulama öncesinde araştırmacı tarafından öğrencilere veri toplama aracı hakkında bilgi verilmiş, ardından anketin yönerge ve soruları tek tek yüksek sesle okunarak öğrencilere açıklanmıştır. Öğrencilerden gelen sorular cevaplandırıldıktan sonra uygulama başlatılmış ve uygulamalar bir ders saatinde tamamlanmıştır.

Görüşme yapılacak öğretmen ve öğrencilerin belirlenmesi amacıyla ilk adım anketlerin uygulanması tamamlandıktan sonra atılmış ve gönüllü olan öğretmen ve öğrencilerle görüşme yapılması planlandığı ifade edilmiştir. Görüşme yapma konusunda istekli olan öğretmen ve öğrencilerle onlar için uygun olan gün ve saatler belirlenmiş ve öğretmenlerle genellikle okul çıkışı veya boş olan ders saatlerinde, öğrencilerle de boş derslerinde öğretmenlerinden izin alınarak ya da okul çıkışlarında görüşülmüştür. Katılımcıların görüşme sırasında rahat olması açısından görüşmeler öğretmenler odası, rehberlik odası, memur odası, müdür yardımcısının odası, boş bir sınıf gibi araştırmacı ve görüşmecinin yalnız kalabileceği ortamlarda yapılmıştır. Velilerle yapılan görüşmeler ise genellikle okulda gerçekleşmiş (13 veli), bir bayan veli ile evde, bir erkek veli ile de işyerinde görüşülmüştür. Görüşme öncesi katılımcılara (öğretmen, öğrenci ve veliler) verdikleri bilgilerin sadece bu araştırmada kullanılacağı, hiç bir kişi ya da kurum ve kuruluşa verilmeyeceği açıklanmış, görüşme sırasında onayları alınarak ses kayıt cihazı kullanılmış, ayrıca görüşme formu üzerine de araştırmacı tarafından notlar alınmıştır. Görüşme öncesi kayıt cihazı kontrol edilmiş, görüşme süresi dikkate alınarak yeterli güce sahip olması sağlanmıştır. Böylece görüşmeler belirlenen sürede ve

veri kaybına uğramadan tamamlanmıştır. Öğrenci görüşmeleri ortalama 10-15 dakika, veli ve öğretmen görüşmeleri ise ortalama 25-40 dakikada tamamlanmıştır.

3.6. Verilerin Analizi

Disiplin Problemlerini Değerlendirme Anketi' nin (DPDA) uygulanmasıyla elde edilen nicel veriler, SPSS istatistik paket programı aracılığı ile çözümlenmiş, verilerin frekans, yüzde, aritmetik ortalama ve standart sapma dağılımları incelenmiştir. Öğretmen ve öğrencilerin DPDA' da verilen öğrenci davranışlarını disiplin problemi olarak nitelendirme durumu, gözlenme sıklığı ve ciddilik düzeyleri ile ilgili görüşlerinin analizinde listede yer alan her bir davranış için (toplam 58 davranış) madde ortalamaları hesaplanmış ve madde ortalamaları, 1-1.6 “Kesinlikle katılmıyorum”; 1.7-2.3 “Biraz katılıyorum” ve 2.4-3 “Kesinlikle katılıyorum” aralıklarına göre değerlendirilmiştir. Bunun yanı sıra ikili grupların karşılaştırılmasında, elde edilen puanların normal dağılım göstermesi durumunda bağımsız gruplar t-testi, normal dağılım göstermemesi durumunda Mann Whitney U-Testi kullanılmıştır. U-testi, puanların normallik varsayımının karşılanmadığı durumlarda bağımsız gruplar t-testinin alternatifi olarak da kabul edilmektedir (Büyüköztürk, 2007, 256). Öğretmen ve öğrenci görüşlerinin araştırmada ele alınan diğer çoklu değişkenler açısından anlamlı farklılıklar gösterip göstermediğini belirlemek üzere ise elde edilen puanların normal dağılım göstermesi durumunda tek yönlü ANOVA, normal dağılım göstermemesi durumunda da Kruskal-Wallis testi kullanılmıştır. Bu analiz “puanların grup değişkenine göre oluşturulan her bir alt grupta (örnekleme) normal dağılım ve varyansların eşitliği” varsayımlarını gerektirmediği için tek yönlü varyans analizine alternatif bir tekniktir (Büyüköztürk, 2007, 158).

Görüşmelerden elde edilen nitel veriler üzerinde ise betimsel analiz yapılmıştır. Betimsel analizde veriler daha önce belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Böyle bir analizde amaç elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde sunmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 1999, 158-159). Bu araştırmada analize hazırlık yapmak amacıyla yapılan görüşmeler tek tek dinlenmiş ve bilgisayarda Word programı aracılığıyla yazıya dökülmüştür. Bu süreç sonunda öğrenci görüşmelerinden 42 sayfa; öğretmen görüşmelerinden 84 sayfa ve veli görüşmelerinden 63 sayfa olmak üzere toplam 189 sayfa ham veri metni elde edilmiştir. Daha sonra betimsel analize çerçeve oluşturmak amacıyla görüşmede sorulan sorular ve DPDA' nde yer alan boyutlar

dikkate alınarak analiz için çerçeve oluşturulmuş ve ham veri metinleri araştırmacı tarafından satır satır okunarak, katılımcıların görüşlerini tanımlayan ifadeler seçilmiş, anlamlı ve mantıklı bir biçimde bir araya getirilmiştir. Seçilen ifadelerin betimleyiciliğini ve organizasyonunun güvenilirliğini sağlamak amacıyla metinler üzerinde “tekrar okuma” işlemleri gerçekleştirilmiştir. Ayrıca her bir görüşme grubundan (öğretmen-öğrenci-veli) rastgele seçilen ikişer örnek üzerinde araştırmacı ve danışman ayrı ayrı seçim yapmış, sonuçlar karşılaştırılmış ve böylece organizasyonun önyargı ve yanlış anlamadan uzak, ortak bir anlayışa göre yapılması sağlanmıştır. Üçüncü aşamada ise organize edilen veriler gerekli yerlerde doğrudan alıntılarla desteklenerek tanımlanmış ve yapılan açıklamaların okunabilir bir dille yapılmasına ve gereksiz tekrarlardan kaçınılmasına dikkat edilmiştir. Son aşamada ise bulgular ilişkilendirilerek, karşılaştırılarak yorumlanmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde, öğretmen, öğrenci ve velilerden farklı veri toplama araçlarıyla elde edilen bulgular yer almaktadır. Okuma ve karşılaştırma kolaylığı sağlaması amacıyla nicel ve nitel bulgular araştırmanın alt amaçları doğrultusunda bir arada verilmiştir. Nitel bulguların sunumunda öğretmen, öğrenci ve veli görüşlerinden örnek ifadeler turnak içinde, ÖA1B, ÖğrO1E8 ve VA1 olmak üzere kodlar kullanılarak, değişiklik yapılmadan sunulmuştur. Örneğin, ÖA1B, görüşme yapılan birinci öğretmenin alt sosyo-ekonomik düzey çevredeki bir okulda görev yapan, bayan öğretmen olduğunu, ÖğrO7E8 görüşme yapılan yedinci öğrencinin orta sosyo-ekonomik düzeydeki ilköğretim okulunda sekizinci sınıfta okuyan erkek öğrenci olduğunu, V12UB görüşme yapılan on ikinci bayan velinin üst sosyo-ekonomik düzeydeki çevrede yaşadığını ifade etmektedir.

4.1. Öğretmenlerin Disiplin Problemleri, Nedenleri ve Baş Etme Stratejileri İle İlgili Görüş ve Beklentileri

Araştırmanın birinci sorusu “Öğretmenlerin disiplin problemleri, nedenleri ve baş etme stratejileri ile ilgili görüş ve beklentileri nelerdir? şeklinde ifade edilmiş ve bu soruya cevap aramak amacıyla 310 öğretmene Disiplin Problemlerini Değerlendirme Anketi (DPDA) uygulanarak, 15 öğretmenle görüşme yapılmıştır. ilköğretim ikinci kademedeki (6.,7. ve 8. sınıflarda) görev yapan öğretmenlerden elde edilen bulgular aşağıda yer almaktadır.

4.1.1. Disiplin Problemi Olarak Nitelen Öğrenci Davranışları, Gözlenme Sıklığı ve Önem Derecesi (Ciddilik) İle İlgili Bulgular

Öğretmenlerin öğrencilerin hangi davranışlarının disiplin problemi olduğu, gözlenme sıklığı ve önem derecesi ile ilgili görüşlerinden elde edilen bulgular Tablo 3’ de yer almaktadır.

Tablo 3

Öğretmenlerin Disiplin Problemi Olarak Nitelendirdiği Öğrenci Davranışları, Gözlenme Sıklığı ve Önem Derecesi

Öğrenci Davranışları	Öğretmen (N= 310)		
	Problem $\bar{x}$	Sıklık $\bar{x}$	Önem $\bar{x}$
Sınıf içinde bir şeyler yemek- içmek	2.47	2.09	1.83
Gürültü yapmak	2.77	2.19	2.18
İzin almadan konuşmak	2.62	2.37	2.03
Derse karşı ilgisizlik, dikkatsizlik	2.48	2.25	2.09
Dersle ilgisiz konularda sürekli konuşmak	2.63	2.18	2.13
Sınıfta uyumak	2.19	1.57	1.88
Öğretmene karşı gelmek	2.59	1.88	2.40
Derse geç gelmek,	2.35	2.10	2.00
Yerinde oturmamak	2.51	2.04	2.07
Kaba ve küfürlü konuşmak	2.60	1.91	2.48
Ders dışı şeylerle ilgilenmek	2.64	2.18	2.16
Komiklik yapmak	2.33	2.08	1.78
Ders araç-gereçlerini getirmemek	2.50	2.19	2.17
Hırsızlık yapmak	2.54	1.64	2.64
Eşyalara zarar vermek	2.65	2.03	2.56
Kopya çekmek-çekilmesine yardımcı olmak	2.46	1.97	2.26
Kıyafet yönetmeliğine uygun giyinmemek	2.36	2.16	1.96
Yerinde düzgün oturmamak	2.45	2.12	1.99
Ödevlerini yapmamak, eksik yapmak	2.47	2.20	2.10
Arkadaşlarını rahatsız etmek	2.61	2.16	2.27
Arkadaşlarına saygısızlık etmek	2.66	2.22	2.38
Sınıfı kirletmek, yerlere çöp atmak,	2.60	2.29	2.21
Sigara içmek, üzerinde sigara bulundurmak	2.52	1.46	2.56
Yetersizlik sergilemek	2.17	2.10	1.97
Okula müstehcen dergi, cd, resim vb. getirmek.	2.47	1.39	2.54
Müstehcen konuşma, şakalar yapmak vb	2.54	1.70	2.46
Teneffüste sınıf dışına çıkmamak	2.08	2.20	1.70
Temizlik kurallarına uymamak	2.37	2.04	2.05
Yalan söylemek	2.55	2.09	2.49
Dersi bölmek, engellemek	2.57	2.08	2.31
İzinsiz sınıftan çıkmak	2.53	1.55	2.40
Öğretmen masasına bir şeyler atmak	2.44	1.32	2.41
Ders esnasında eşyalarla oynamak	2.43	1.89	2.14
Sınavlara girmemek, yapılmasını engellemek	2.47	1.56	2.37
Aşırı samimiyet/yakınlık göstermek	2.15	1.61	2.01
Söz /davranışla taciz etmek/sarkıntılık etmek	2.54	1.40	2.53
Sağlıklı iletişim kuramamak (alınganlık, çekingenlik)	2.05	1.98	1.98
Öğretmene saygısızlık yapmak	2.51	1.75	2.50
Yerinde sessizce oturmak	2.05	2.07	1.85
Kıskançlık	2.03	1.95	1.88
İftira atmak, başkalarını haksız yere suçlamak	2.58	1.93	2.46
Kavga etmek, kavga çıkarmak	2.60	2.15	2.48
Cinsiyet ayrımı yapmak	2.34	1.65	2.28
Farklı düşünenleri eleştirmek, kusur bulmak	2.15	1.95	2.08

(Tablo 3'ün Devamı)

Şikâyet etmek	2.32	2.31	2.00
Sınıfa biri geldiğinde farklı davranmak	2.26	2.02	2.00
Başkalarının eşyalarına zorla el koymak	2.53	1.55	2.59
Sınıf düzenini bozan davranışı taklit etmek	2.47	1.92	2.28
Söz -davranışla tehdit etmek, gözdağı vermek,	2.55	1.89	2.52
Okula -sınıfa kesici, delici vb. alet getirmek	2.50	1.52	2.63
İzinsiz okul dışına çıkmak/kaçmak	2.54	1.82	2.51
Kumar ya da benzeri oyunlar oynamak	2.49	1.37	2.63
Kendine zarar vermek, yaralamak	2.50	1.44	2.60
Sahtecilik yapmak	2.47	1.42	2.54
Çete kurmak, çete üyesi olmak	2.53	1.46	2.64
Flört etmek	2.23	1.78	2.01
Ders esnasında telefonunun çalması	2.27	1.40	2.02
Dedikodu yapma	2.33	1.98	2.08

Tablo 3 incelendiğinde ankette verilen öğrenci davranışlarından 40' ının (%69.0) aritmetik ortalamasının 2.4-3.0 arasında olduğu ve öğretmenler tarafından “kesinlikle” disiplin problemi olarak nitelendirildiği görülmektedir. Sınıfta uyuma, derse geç gelme, komiklik yapma, kıyafet yönetmeliğine uygun giyinmeme, yetersizlik sergileme, teneffüste sınıf dışına çıkmama, temizlik kurallarına uymama, aşırı samimiyet gösterme, sağlıklı iletişim kuramama, sessizce oturma, kıskançlık, cinsiyet ayrımı yapma, farklı düşünenleri eleştirmek, şikâyet etme, sınıfa biri geldiğinde farklı davranma, flört etme, derste cep telefonunun çalması ve dedikodu yapma davranışları ise öğretmenler tarafından “kısmen” ($\bar{x}=1.7-2.3$) disiplin problemi olarak nitelendirilen öğrenci davranışları olmuştur. İzin almadan konuşma ($\bar{x}=2.37$), şikâyet etme ($\bar{x}=2.31$) ve sınıfı kirlletme ($\bar{x}=2.29$) öğretmenlerin sınıflarında en sık gözledikleri disiplin problemleri olurken; çete kurma- çete üyesi olma ($\bar{x}=2.64$), hırsızlık yapma ($\bar{x}=2.64$) ve okula -sınıfa kesici, delici vb. alet getirme ($\bar{x}=2.63$) davranışları öğretmenlerin “en ciddi” algıladığı disiplin problemleri olmuştur.

Görüşmeler sırasında da 15 öğretmene disiplin problemlerinin gözlenme sıklığının derslere göre değişip değişmediği, sınıflarda ortalama kaç öğrencinin sürekli disiplin problemi gösterdiği ve cinsiyeti ile ilgili sorular yöneltilmiştir. Disiplin problemlerinin gözlenme sıklığının derslere göre değişip değişmediği ile ilgili soruya 15 öğretmen “*evet değişiyor*” şeklinde yanıt vermiştir. Yedi öğretmen bu değişimin nedenini hem dersin ve öğretmen özellikleri ile açıklarken; üç öğretmen veli tutumları, iki öğretmen ise öğrenci özelliklerine bağlamıştır. Dersin özellikleri daha çok konuların zorluğu, kapsamın genişliği, sınavlarda soru gelme yüzdesi ve materyal eksikliği ile; öğretmen özellikleri öğretmenin tutum, davranış, alan hakimiyeti, iletişim becerileri,

sınıf yönetim tarzı, izlediği yöntem ve teknikler vb. ile açıklanmış, öğrenci ile ilgili noktalar ise korku, öğrenme güçlüğü ve dersin önemini algılayamama, veli ile ilgili özellikler ise derslere sınavlarda soru gelme oranına göre önem verme olarak ifade edilmiştir. Çoğunluğu üst sosyo-ekonomik düzeydeki öğretmenler olmak üzere sekiz öğretmenin ortak görüşüne göre Türkçe, matematik ve fen ve teknoloji derslerinde özellikle ortaöğretime geçiş sınavlarında soru geldiği için disiplin problemleri daha az yaşanmakta; gerek öğrenciler gerekse veliler tarafından sınavlarda etkisi olmadığı düşünüülerek, önemsenmeyen resim, müzik, teknoloji tasarım, beden eğitimi vb. derslerde artmaktadır.

Örneğin bu konudaki görüşler;

...Öğretmenin tavırları önemli, sindirme dediğimiz bir olay var. Öğretmen sınıfa girmiş, öğrenciyi sindirmiş, sesini yükseltmişse veya öğretmen dersine güzel hazırlanmışsa, dersini güzel bir şekilde verebiliyorsa, çocuk dersini anlayabilmişse olay değişiyor (ÖÖ1E)

...Derslere göre değişmesinin en önemli sebebi de öğrencinin o dersi anlamaması. Mesela ben İngilizce öğretmeniyim, benim dersimde öğrenciler Türkçe bile konuşamıyor...çocuk anlamadığı için sağındaki solundakini çekiştirerek dersi dağıtmaya çalışıyor (ÖA2B)

... Veli tutumları da var. Veli toplantısı yaparsanız veli ağırlıklı olarak matematik ve fen dersleriyle görüşmeyi ister. Vakit kaldı mı hadi bir de resim dersini aradan çıkarayım der. Veli böyle davrandığı zaman öğrenci de dersin anlamını kavrayamıyor (ÖA4B)

şeklinde açıklanmıştır. Sınıflarda ortalama kaç öğrencinin sürekli disiplin problemi gösterdiği ile ilgili soruya sekiz öğretmen 1-5 öğrenci şeklinde cevap verirken altı öğretmen ise 6-10 öğrenci arasında olduğunu ifade etmiştir. Bir öğretmen ise “*girdiğim sınıflarda disiplin problemi yaşamıyorum* (ÖÜ3B)” şeklinde cevap vermiştir. Dört öğretmenin görüşü disiplin problemi gösteren öğrenci sayısının sınıflara göre değiştiği yönündedir. Öğretmenlerden ikisi, bu konuda ki görüşünü “*öğrenciler ikinci kademeye uyum sağlama sorunları yaşadıklarından dolayı daha çok altıncı sınıflarda disiplin problemlerinin artıyor*” şeklinde açıklarken iki öğretmen ise disiplin problemi gösteren öğrenci sayısının seviye sınıflarına göre değiştiğini belirtmiştir.

Sürekli disiplin problemi yaratan öğrencilerin cinsiyeti ile ilgili öğretmenlerin ortak görüşü bu öğrencilerin çoğunlukla erkek olduğu (f:10) yönünde olmuştur. İki öğretmen kızlarla erkek öğrenciler arasında bu konuda herhangi bir fark olmadığını ifade ederken, üç öğretmen ise son yıllarda kız öğrencilerin sayısının arttığını belirtmiştir. Örneğin ÖA4B “*bana kız öğrenciler daha öndeymiş gibi geliyor, çok sinsi*

bir şekilde yapıyorlar. Hep alışmışız erkek öğrenciler kendini gösterir diye ama ben takip ediyorum kaynağı kız öğrencilerimiz olabiliyor” şeklinde açıklama yaparken bir diğer öğretmen görüşünü “fark etmiyor, kız öğrencilerimizde zaman zaman erkek öğrenciler gibi davranabiliyor” şeklinde ifade etmiştir (ÖO1E).

4.1.2. Disiplin Problemlerine Neden Olan Faktörler İle İlgili Bulgular

Öğretmenlerin okullardaki disiplin problemlerinin nedenleri hakkındaki görüşleri ile ilgili bulgular Tablo 4’ de yer almaktadır.

Tablo 4

Öğretmen Görüşlerine Göre Disiplin Problemlerine Neden Olan Faktörler

Faktörler	Öğretmen (N=310)						
	Evet		Kısmen		Hayır		$\bar{x}$
	f	%	f	%	f	%	
Öğrenci ile ilgili özellikler	185	59.7	121	39.0	4	1.3	2.58
Aile ile ilgili özellikler	239	77.1	71	22.9	-	-	2.77
Toplumsal ve kültürel değ. değişim	208	67.1	95	30.6	7	2.3	2.64
Arkadaş çevresi	216	69.7	91	29.4	3	1.0	2.68
Kitle iletişim araçları	198	63.9	109	35.2	3	1.0	2.62
Okulun özellikleri	100	32.3	166	53.5	44	14.2	2.18
Eğitim programı	118	38.1	143	46.1	49	15.8	2.22
Çevresel özellikler	149	48.1	135	43.5	26	8.4	2.39
Öğretmen özellikleri	83	26.8	163	52.6	64	20.6	2.06
Öğrenci merkezli eğitime geçiş	77	24.8	156	50.3	77	24.8	2.00
Okul yönetimi ile ilgili özellikler	82	26.5	149	48.1	79	25.5	2.00
Sınıf ve okul kural.belirsizliği	85	27.4	145	46.8	80	25.8	2.01
Sınıfların özellikleri	116	37.4	124	40.0	70	22.6	2.14
Öğretmen değişikliği, eksikliği	72	23.2	127	41.0	111	35.8	1.87
Sınıfta öğretmen adaylarının olması	31	10.0	93	30.0	186	60.0	1.50

Tablo 4 incelediğinde öğretmenlerin disiplin problemlerinin nedenlerini öncelikle aile ($\bar{x}=2.77$), arkadaş çevresi ($\bar{x}=2.68$), toplumsal yapıda ve kültürel değerlerde meydana gelen değişim ($\bar{x}=2.64$), kitle iletişim araçları ($\bar{x}=2.62$) ve öğrenci ile ilgili özellikler ($\bar{x}=2.58$) ile açıkladığı görülmektedir. Sınıf ortamında staj yapmak üzere bulunan öğretmen adayları ise öğretmenler tarafından disiplin problemlerine neden olan bir faktör olarak değerlendirilmemiştir.

Disiplin problemlerinin nedenleri ile düşüncelerini almak amacıyla öğretmenlere görüşme sırasında da disiplin problemlerinin onlara göre en önemli nedenin ne olduğu sorulmuştur. Elde edilen bulgular nicel verilere paralel olmuş, görüşme yapılan 15

öğretmen de disiplin problemlerinin öncelikli nedenini olarak aile olarak ifade etmişlerdir. Öğretmenlere göre ailenin çocuğun eğitimine karşı ilgisizliği (f:7), ekonomik özellikleri (f:5), disiplin anlayışı (f:5), aile içi davranış biçimleri (f:5) ve aile içi şiddet (f:3) ailenin çocukların davranışları etkileyen temel özellikleri olmuştur. Ailenin ilgisizliği daha çok “Çocuğu okuldan kaçıyor,haber ediyorsun duyarsız kalıyor, sanki veli çocuğunu okula gönderdiğinde her şey bitiyor,kafası rahat,bir sorun için aradığımda, tamam ,haberim var diyor” (ÖÜ4B) veya “... çocuklar okula geliyor gidiyor belli saatlerde duruyor. Bu çocuklar duyarsız velilerin çocukları, hiç tanımadığım veliler var, 3 yıldır dersine giriyorum, kör mü topal mı diye merak edip gelmiyor” (ÖÜ4B) şeklinde ifade edilirken; ailenin maddi durumu sıkıntılar nedeniyle çocukların çalışmak durumunda kalması olarak ifade edilmiştir. Bir öğretmen bu konudaki görüşünü “...En az 10 kardeşten oluşuyorlar,baba çalışmıyor ya da ölmüş ve çocuklar kendi geçimlerini sağlamak zorunda kalıyorlar.Erkek öğrencilerin çoğu kendileri çalışmak zorunda kaldıkları için hem derse adapte olamıyorlar hem de sürekli dışarıdalar..” (ÖA2B) şeklinde ifade ederken bir diğer öğretmen “....çalışmak zorunda olup çocuğun başına dedesini ninesini dikenler var...(ÖA1B) şeklinde belirtmiştir. Ailenin disiplin anlayışı, aile içindeki bireylerin davranış biçimleri ve aile içi şiddetin çocuk üzerindeki etkisi ile ilgili öğretmen görüşlerinden alıntı örnekleri ise şöyledir:

“çocuğun kişilik yapısı aileden geliyor, annenin babaya, babanın anneye, evde kaba kuvvet varsa okulda kaba kuvvet kullanıyor, arkadaşlarını rahatsız ediyor, küfür varsa küfürlü konuşuyor.” (ÖA3B)

“... öğretmeninden öğrendiği yalan söylememesi gerektiği, sınıfta nasıl kurallara uyup oturması gerektiğini öğreniyor evde bu pervasızlıklarla, kuralsızlıklarla siliniyorsa,biz burada şekillendirdiğimiz evde aile desteklemiyorsa o zaman çocukların sınıfta ne tür davranışlar sergileyeceği ile ilgili bocaladıkları oluyor.” (ÖÜ2B)

“çocuk yanındaki arkadaşı cevap vermeyince,bir tane vuruyor. Niye böyle yaptın diye sorduğumda, niye öğretmenim, dayak en güzel yöntemdir, bizim evde ödümüz kopar babamdan, elime kemer aldı mı, sopayı aldı mı, annem terliği eline aldı mı ooh diyor nasıl oluyor disiplin” (ÖO4B)

“...aile tarafından dışlanan,sen bir işe yaramazsın ,sen de adam mısın gibi dışlandığı zaman okulda olumsuz davranışlarıyla alkışlanan çocuklar var,oradaki yetersizliği burada dolduruyor” (ÖA4B)

Görüşmelerde dile getirilen bir diğer önemli faktör kişilik (f:5), gelişim özellikleri (f:3) ve fizyolojik özellikleri (f:3) ile öğrencinin kendisi olmuştur (f:11). Örneğin ÖA1B görüşünü“...ilgi alanlarının değişmesi, kız-erkek ilişkilerine yoğunlaşmalar artıyor, birbirlerine kendilerini beğendirmeye çalışıyorlar ”şeklinde

açıklarken; ÖA4B “... Kendini keşfedeceği bir döneme giriyor, kendinde bir belirsizlik oluyor, başkalarını daha çok önemsiyor” şeklinde açıklamasıyla çocukların ergenlik döneminde olduklarını vurgulamışlardır. Bir öğretmen “yanındaki öğrenciye pat diye indiriyor, içinden gelen bir şiddet duygusu var, çocuğun karakterinden geliyor”(ÖA5E) şeklindeki açıklamasıyla öğrencinin kişilik; bir diğer öğretmen ise “hiperaktif olanlar var ne yapsan tutamıyorsun çocukları...” (ÖÜ4B) diyerek çocukların fizyolojik özelliklerinin önemli olduğunu belirtmişlerdir. Okulun bulunduğu çevre (f: 7), arkadaş çevresi (f:4) ve teknolojik gelişmeler (f:3) öğretmenlerin görüşme sırasında disiplin problemlerinin nedenleri öne çıkardıkları diğer faktörler olmuştur. Aşağıda öğretmenlerin faktörlerle ilgili açıklamalarından örnekler yer almaktadır.

“Büyük oranda çevreden kaynaklanıyor.burası kenar bir semt,örnek aldığı abileri ailesi,iş yeri sahipleri ve çevresinden görüyor.Genellikle çocukların kendi aralarında ve büyükleriyle yaptıkları sohbetler şiddet içerikli oluyor,çocuk da onun bir şey olduğunu zannediyor..”(ÖA3B)

“...köylerden taşımayla gelen öğrenciler var,kıyı kenarlardan gelen öğrenciler için bu tarz yerler, şehir ortamı cazip geliyor, ne yapıyor bir özlem duyuyor, okul için gelmiyor”(ÖÜ4B)

“...aileden görmüyor mesela çocuk, arkadaşları kendinden farklı hareketlerde ve davranışlarda bulunuyor, çocuğun arkadaşları tarafından kabul görmesi için aynı davranışları sergilemek zorunda, sergilemediği zaman ne oluyor, süt çocuğu.bazı davranışları arkadaşları ve sokaktan öğreniyor,çünkü bu şekilde arkadaşları onu kabulleniyor ve seviyor..”(ÖO3B)

“çocuklar evde odalarına kapatılmışlar, bilgisayar, internet, facebook, kendi dünyalarındalar. Nerde çocuklar kafedeler, facebookta ,gittikleri ortamlar orda, orda çocuklar kendilerini ifade etmek için ne gibi sohbet yaparlar. Çocukların modelleri kalmamış”(ÖÜ1E)

Bunlara ek olarak iki öğretmen idarenin izin verici tavırları veya taviz vermesini birer öğretmen de materyal eksikliğini, öğretmenlerin yaptırım gücünün olmamasını, toplumdaki kültürel çözülme, okul yöneticisi, öğretmen, öğrenci ve velilerin sorumluluklarını, programı ve sistemi anlamamasını, ders geçme sistemini, yaşam şartlarının değişmesini, öğrencilerin ders çalışmayı bilmemesini ve sınıfların kalabalık olmasını disiplin problemlerinin nedenleri olarak göstermişlerdir.

4.1.3. Disiplin Problemleriyle Baş Etmede Kullanılan Stratejiler İle İlgili Bulgular

Tablo 5, araştırmaya katılan öğretmenlerin disiplin problemleriyle baş etmede kullandıkları stratejiler ile ilgili görüşlerinden elde edilen bulguları göstermektedir.

Tablo 5 incelendiğinde öğretmenlerin olumlu pekiştireç kullanma ($\bar{x}=2.69$), doğrudan sözel uyarı ($\bar{x}=2.60$), rehberlik yapma ($\bar{x}=2.56$), davranışın nedenini araştırma ($\bar{x}=2.52$), açıklama yapma ($\bar{x}=2.51$), beden diliyle uyarı ($\bar{x}=2.51$), öğrenciye yaklaşma-fiziksel yakınlık denetimi ($\bar{x}=2.50$) ve dolaylı sözel uyarıda bulunma ($\bar{x}=2.44$) stratejilerini “her zaman” kullandıkları görülmektedir. Öğrencinin notunu azaltma-kırma, fiziksel ve sosyal izolasyon, zorla özendirme, bedensel acı verme, alay etme/küçük düşürme, öğrenciyi okul idaresine gönderme, fazladan ödev verme, dersi bırakma (konuyu atlatma, işlenmiş sayma) ve azarlama-gözdağı verme ise öğretmenler tarafından “hiç” kullanılmadığı belirtilen stratejiler olmuştur.

Tablo 5

Öğretmenlerin Disiplin Problemleriyle Baş Etmede Kullandıkları Stratejiler

Baş Etme Stratejileri	Öğretmen (N=310)						
	Hiç		Ara sıra		Her zaman		$\bar{X}$
	f	%	f	%	f	%	
Doğrudan sözel uyarı	5	1.6	113	36.5	192	61.9	2.60
Dolaylı sözel uyarı	7	2.3	157	50.6	146	47.1	2.44
Beden diliyle uyarı	9	2.9	133	42.9	168	54.2	2.51
Fiziksel yakınlık denetimi	6	1.9	142	45.8	162	52.3	2.50
Açıklama yapma-nasihat etme	5	1.6	139	44.8	166	53.5	2.51
Azarlama-gözdağı verme	54	17.4	224	72.3	32	10.3	1.92
Görmezden gelme	107	24.5	180	58.1	23	7.4	1.72
Anlaşma yapma	28	9.0	214	69.0	68	21.9	2.12
Cezayı hatırlatma	25	8.1	226	72.9	59	19.0	2.10
Sınıf çevresini değiştirme	44	14.2	227	73.2	39	12.6	1.98
Ara verme (Etkinliği durdurma)	26	8.4	233	75.2	51	16.5	2.08
Sorumluluk verme	6	1.9	172	55.5	132	42.6	2.40
Notunu azaltma-kırma	166	53.5	128	41.3	16	5.2	1.51
Fiziksel izolasyon	122	39.4	169	54.5	19	6.1	1.66
Sosyal İzolasyon	200	64.5	104	33.5	6	1.9	1.37
Zorla özendirme	143	46.1	156	50.3	11	3.5	1.57
Rehber öğretmene gönderme	55	17.7	241	77.7	14	4.5	1.86
Bedensel olarak acı verme	239	77.1	67	21.6	4	1.3	1.24
Alay etme/küçük düşürme	264	85.2	44	14.2	2	.6	1.15
Öğrenciyi okul idaresine gönderme	131	42.3	169	54.5	10	3.2	1.60
Aile ile görüşme	17	5.5	223	71.9	70	22.6	2.17
Fazladan ödev verme	217	70.0	80	25.8	13	4.2	1.34
Rehberlik yapma	7	2.3	121	39.0	182	58.7	2.56
Davranışın nedenini araştırma	6	1.9	134	43.2	170	54.8	2.52
Olumu pekiştireç kullanma	5	1.6	86	27.7	219	70.6	2.69
Model olma	29	9.4	155	50.0	126	40.6	2.31
Dersi bırakma (işlenmiş sayma)	257	82.9	46	14.8	7	2.3	1.19
Disiplin prob. dersle ilişkilendirme	41	13.2	217	70.0	52	16.8	2.03

Öğretmenlere görüşme sırasında da disiplin problemleriyle baş etmede en etkili ve etkisiz buldukları stratejiler, disiplin sağlamada yaşadıkları zorluklar, bu konuda kendi yeterlikleri ile algıları ve baş etmesi en zor olan davranışlar ile ilgili görüşleri sorulmuştur. Elde edilen bulgulara göre öğretmenlerin en etkili buldukları stratejiler; öğrenciyle bireysel görüşme (f:6), teşvik etme (f:5), derste değişiklik yapma (f:4), göz kontağı kurma (f:3), doğrudan sözel uyarı yapma, ismiyle hitap etme (3), kural ve beklentiler oluşturmaktır (f:2). Bunun yanı sıra iki öğretmen öğrencinin notunu kırmamanın, bir öğretmen ise öğrenciyi idareye göndermenin etkili olduğunu belirtirken; üç öğretmen sadece kullanılan yöntemlerin değil aynı zamanda öğretmenlerin tutum ve tavırlarının da öğrenciler üzerinde etkili olduğunu, derste disiplin sorunlarını engellediğini belirtmişlerdir. İki öğretmen tatlı-sert, babacan tavırların öğrenci davranışlarını daha olumlu etkilediğini ifade ederken bir öğretmen *“Ben gülmeyi çok severim ama sınıfa girince farklı oluyor....çocuklar seni seviyor ama sus dediğinde susmuyorlar.sınıfta biraz daha ciddiym ,öyle olmak zorundayım”*(ÖÜ2B) şeklinde açıklama yaparak ciddi yaklaşımın gerektiğini vurgulamıştır.

Öğrenciyle bireysel görüşmeyi etkili bulan öğretmenler gerekçe olarak öğrencinin önemsendiğini hissettiğini ve öğretmenin de görüşme sırasında öğrencinin gerçekten neyi niçin yaptığı anlama fırsatı bulduklarını belirtmişlerdir. Bu konuda bir öğretmen *“bire-bir konuşmak etkili oluyor, çocuk açılıyor,derdini anlatıyor.”*(ÖÖ1E) şeklinde açıklama yaparken diğer öğretmen de *“.....çekerim bir kenara ,neden böyle yapıyorsun ,bak sınıfın içinde de uyardım seni bir kaç defa sana karşı olumsuz davranmak istemiyorum .Bunu bilinçli mi yapıyorsun yoksa ciddi bir problemin mi var bileyim ,ben de senin üzerine fazla gelmeyeyim ....diye bir kenara çekip konuşurum.”*(ÖÜ5B). şeklinde ifade etmiştir. İki öğretmenin açıklaması ise daha çok öğrenciye değer verdiğini hissettirme açısından görüşme yöntemi daha etkili bulduklarını ifade etmişler ve düşüncelerini *“...çocuklar onunla özel olarak ilgilendiğimi ve vakit harcadığımı görüyor,gözlerindeki ışığı görebiliyorsunuz* (ÖA4B); *“bire-bir çeker konuşurum ,bazen işe yarayabiliyor çünkü,çok sivri olan bir çocuğa tam tersine ben sana güveniyorum ,seni seviyorum mesajını veriyorum* (ÖÜ2B)” belirtmişlerdir.

Teşvik etme yöntemini etkili bulan öğretmenler ise bunu sağlamak için duyularını ifade etkilerini (seni seviyorum, sana güveniyorum) veya yaptığı olumlu davranıştan dolayı sınıf içinde öğrenciyi onurlandıracak şeyler söyleyip, pekiştireç verdiklerini belirtmişlerdir. Öğretmenlerden biri izlediği bu yöntemle ilgili görüşünü

“bak ne güzel ortamımız var, şu 80 dakika bu kadar oturmaktansa en azından, şurada ortaya çıkaracağın bir ürün veya fikrini yazacağın bir ürünle çok rahat 4-5 alabilirsin. Herkes bir şeyle uğraşırken sen niye karneye bir düşürmek için gayret ediyorsun dediğimde öğrenci o an düşünüyor.....çoğunu öyle yakalayıp ta ertesi hafta ürün getirdiğini gördüm”(ÖÜ5B) şeklinde ifade ederken diğer bir öğretmen ise *“...derse malzemelerini tam getiren öğrencilerime diğerlerine model olması için gurur duyuyorum seninle, seni yetiştiren anne-babayı tanımak ve onlara teşekkür etmek isterim diyorum” (ÖÜ1E)* şeklinde açıklama yapmıştır. Derste değişiklik yapmanın ve etkili ders işlemenin de öğrencileri olumlu etkilediğini belirten öğretmenler bunu sağlamak için farklı konulara girerek, dersin işleniş amacını açıklayarak, derste (haydi eller havaya, güzel ülkemizin güzel yavruları vb) dikkat çekici söz ve davranışta bulunarak, konuları güncelleştirerek ve hikayeleştirerek ders anlattıklarını belirtmişlerdir. Bir öğretmen daha başta sınıfa pozitif girmenin etkisi olduğunu belirterek; *“ dersime hakimimdir, bir bakarsın sıraya çıkarak ders anlatırım, farklı drama teknikleri kullanırım, kravatımı dağıtırım, çocukların dikkatini çekmek için konu ile ilgili bir şeyler anlatırım”(ÖÜ1E)* şeklinde düşüncelerini açıklarken diğer iki öğretmen *“ ders işlerken çok güncel olaylardan bahsettiğimiz zaman, ilgi çekici tarzda hikayeleştirdiğimiz zaman dersi dinliyorlar”(ÖÖ5E)* ve *“onların dikkatlerini çekebilecekleri bir konu açıyorum, gündelik hayattan örnekler veriyorum, ya da espriler yapıyoruz kafaları dağılıyor” (ÖÖ2B)* şeklinde düşüncesini belirtmiştir.

Öğretmenler göz kontağı kurmayı öğrenciye ne yaptığının farkındayım mesajını verme; ismiyle hitap etmeyi dikkatini yaptığı şeyden sınıfa çekme; kural ve beklentileri oluşturup, öğrencilerle paylaşmanın öğrencinin artık o öğretmenin ne istediğini bilmesini ve ona göre davranmasını sağlama açısından etkili bulurken; not kırma ve öğrenciyi idareye gönderme veya idarecinin sınıfa çağrılmasının öğrencinin korkması açısından etkili bulunmuştur. Aşağıda öğretmenlerin etkili buldukları bu stratejilerle ilgili görüşlerinden alıntı örnekleri yer almaktadır:

“Sözlü uyarılarda bulunuyorum ,ismiyle seslenmek çok etkili oluyor, “Ahmet ne yaptığını görüyorum” “Mehmet ne yaptığina dikkat et gibi” (ÖA1B)

“ben onu gözlemlerim, daha devam ediyorsa uzaktan bir bakışırız. Sen bunu yapıyorsun ama ben bunu görüyorum farkındayım mesajıdır bu, etkili olur” (ÖÜ5B)

“notu silah olarak kullanma ama bizim toplumumuz, bizim yetiştirdiğimiz öğrenci ,bizim insanımız böyle şeylerden anlıyor”(ÖÜ2B)

“ben ilk başta bir dersime girdiğimde çocuklar ben böyleyim bunları sizden isterim ,diyerek kuralları koyarım ve uygularım da”(ÖÜ1E)

“öğrencinin hareketleri saygısızlık ve ahlaksızlık boyutuna vardığı zaman direk idareye göndermek ya da idarecilerden biri gelip çocukları uyarıyor” (ÖA2B)

Görüşme yapılan 15 öğretmene göre disiplin problemleriyle baş etmede en etkisiz bulunan stratejiler; bağırma (f: 5), şiddet uygulama (f:2), sürekli sözlü olarak uyarma (f:1), nasihat etmek (f:1), göz dağı verme (f:2), öğrenciye seçim sunma (f:1), görmezden gelme (f:1) ve öğrenciyi izole etme/sınıftan dışarı atmadır (f:1). Öğretmenler açıklamalarında bağırma ve gözdağı vermeyi anlık çözüm getirdiği ve bir süre sonra öğrencilerde alışkanlık yaptığı; şiddet uygulamayı öğrencilerin öğretmenden nefret etmesine yol açtığı; sürekli uyarmayı öğrenciler dikkate almadığı /aldırmadığı; nasihat etmeyi öğrencinin kendini göstermek için daha çok olumsuz davranışa yönelttiği, öğrenciyi sınıftan uzaklaştırmanın (izole etme) ödül olarak algılanması nedeniyle etkisiz bulduklarını ifade etmişlerdir. Görüşmeden elde edilen bir diğer bulgu ise ders dışı şeylerle ilgilenme (f:7), ilgisizlik (f:6), derse hazırlıksız gelme (f:5), kendi aralarında konuşma (f:4), öğretmene saygısızlık yapma (f:4), kaba ve küfürlük konuşma (f:2), derse engel olma (f:2), devamsızlık yapma (f:2), el şakaları yapma (f:1) ve sessizliğin (f:1) öğretmenlerin baş etmesi en zor olarak tanımladıkları öğrenci davranışları olmasıdır. Bununla birlikte görüşme yapılan öğretmenler disiplin problemleriyle baş etmede kendilerini yeterli algılamışlardır (f:14). “*Kendimi yeterli hissediyorum ancak sorunlu yetersiz kaldığım noktalar var*” (ÖO2B), “*mutlaka her öğretmenin eksiği vardır,ders değil ama eğitim konusunda kendimi yetersiz hissediyorum*” (ÖA2B) vb. sözleriyle zaman zaman kendilerini yetersiz hissettiklerini ifade eden öğretmenlere göre bunun temel gerekçesi (f:8), okullarda disiplin konusunda bir yaptırım ve bazı kuralların olmayışıdır. Diğer gerekçeler ise sınıfların kalabalık oluşu, kuralların uygulanmıyışı, çocukların yaptıklarını kabul etmeleri/savunmaya geçmeleri ve ailede kazanılan olumsuz davranışlar olmuştur.

Aşağıda öğretmenlerin bu konuyla ilgili açıklamalarından alıntı örnekleri yer almaktadır:

“...yaptırım gücümüz olmalı, ilköğretimde yaptırım yok” şeklinde ifade ederken diğer bir öğretmen“ben cezalardan yanayım ,ama öğrenciye zarar verecek kadar değil.Bunun da sosyal açıdan karşılığı olacak şekilde yaptırımı olursa ,şu anda elimizde hiç bir şey yok, çocuğu çağırıyoruz şöyle yapma böyle yapma ,havada kalıyor” (ÖO4B)

“Ben şu anki disiplini yetersiz buluyorum.Mesela çocuğu caydıracak,onun yaptığı hatanın gerçekten hata olduğunu anlayabilecek bir yaptırımımız yok ,onlarla ilgili

sözleşmeler imzalıyoruz ,zaten kendilerinden önce gelen üst ağabeylerinde ve ablalarında görüyorlar yaptırım olmadığını, katı kurallar demiyorum, bu durum tekrarı azaltacaktır” (ÖÖ2B)

“Bugüne kadar temel sorun şu aslında, çocuğu korumak, çocuğa zarar vermemek gibi düşünürken bazı yönetmelik maddeleri uygulanmadığı nedeniyle olumsuzluklar arttı.”(ÖÜ1E)

“Sınıflarımız kalabalık, 40’ın üzerinde sınıf mevcudu. Kendi aralarında konuşmaları tüm sınıfın konsantresini bozmaya yetiyor”. (ÖA3E)

“...bizim okulda en çok saygı ,öğrencilerin saygısızlığı konusunda baş edemiyoruz çünkü aile çok kötü,ailede disiplin yok” (ÖÖ5E)

“...genellikle hemen kendilerini savunmaya geçiyorlar, hiç bir zaman suçlarını kabul etmiyorlar, ama kabul edip özür dileyenler de var”(ÖA1B)

4.1.4. Öğretmenlerin Disiplin Problemleriyle Baş Etme Konusunda Öğrenci ve Velilerden Beklentileri İle İlgili Bulgular

Disiplin problemleriyle baş etme sürecinde öğretmenlerin öğrenci ve velilerden beklentileri, ailelere bu konuda destek olmak için ne yaptıkları ve velilerin onlardan neler bekledikleri ile ilgili görüşlerini öğrenmek amacıyla 310 öğretmene Disiplin Problemlerini Değerlendirme Anketi’ nde, 15 öğretmene ise görüşmeler sırasında dörder soru yöneltilmiştir.

DPDA’ da öğrencilerden beklentilerinin neler olduğu ile ilgili soruya cevap veren 220 öğretmenin görüşleri analiz edildiğinde öğretmenlerin öğrencilerden çoğunlukla özdenetim sağlama (f:111; % 50.4); beklentiler yönünde davranma (f:82; %37.2), uyarıları dikkate alma (f:31, %14.1) ve iletişime açık olma (f:29, %23.2) yönünde davranışlar beklediği görülmüştür. Öğretmenlerin açıklamalarına göre öğrencilerin yaptığı davranışlar üzerinde düşünmesi (f:37), neden böyle davrandığını ve sonuçlarını öz eleştiri yaparak fark etmeye çalışması (f:43) ve davranışlarının sorumluluğunu alarak, değiştirme yönünde istek ve çaba içine girmesi (f:31) öğrencilerin olumsuz davranışlarını düzeltmelerinin temel koşuludur. Bir öğretmen bu konuda “*Yaptığı davranışın yanlış olduğunu fark eden her öğrenci bu davranışı bir daha tekrar etmez. Tek beklentim hatalarının farkına varmaları.*”(ÖA60K) şeklinde görüş bildirirken, bir diğer öğretmen görüşünü “*Kendi yaptıklarının farkına varmaları önemli, iyi niyet dürüstlük, iyi vatandaş olmaları... yaşadıklarım beni korkutuyor, yalan-kandırmaca şiddet yanlısı olmaları beni üzüyor* (ÖÜ248K) ” şeklinde belirtmiştir. Öğrencilerin davranışlarını düzeltmeye istekli olmadıkları sürece davranışlarında herhangi bir değişimin olmayacağı yönünde görüş bildiren öğretmenler ise, en azından

öğretmen tarafından uyarıda bulunulduğunda kulak vermelerini, davranışlarının yanlışlığını fark etmeye çalışmalarını beklediklerini ifade etmişlerdir. Benzer görüşte olan 31 öğretmen de uyarılarının önemsenmediğini, bu nedenle öğrencilerden beklentilerinin uyarılarını dikkate almaları olduğunu ifade ederken, 29 öğretmen de öğrencilerin empati kurma (f:10), sıkıntılarını paylaşma (f:7), başkalarının görüşlerine ve duygularına saygı duyma (f:7) ve gerektiğinde özür dileme (f:5) olarak ifade ettikleri iletişim becerileri sergilemelerini beklediğini belirtmiştir. Aşağıda öğretmenlerin bu konudaki görüşlerinden örnek alıntılar yer almaktadır:

“Doğru örnekler sergilendiğinde ve uyarıda bulunulduğunda en azından davranışının yanlışlığını fark etmelerini bekliyorum”(ÖÜ268K)

“Yaşları gereği biraz öğüt dinlemeyi sevmiyorlar,ama biraz dinleseler ve uyarılara uysalar,bu davranışların devam etmediğini göreceğiz.”(ÖÖ156K)

“Öğretmenlerini dinleyip doğru davranışlar sergilemelerini bekliyorum, sınıf düzenini bozan problem davranıştan uzak durmaları, kaba ve küfürlü konuşmaktan kaçınmaları” (ÖA13K)

“Davranışın kötülüğünün farkına varmalı, kendisine ve topluma zarar verdiğini öğrenerek bir daha tekrarlamamalı.” (ÖÖ103E)

Öğretmenlerin açıklamalarında dile getirdikleri diğer beklentiler ise öğrencilerin; olumlu davranışları model alma (f:4), okulun önemini anlama (f:2), arkadaş çevresini gözden geçirme (f:1), grup dinamiğinin etkisinde kalmama (f:1), herhangi bir sosyal etkinlikte buluna (f:1) ve aile ile öğretmen arasında çıkarları doğrultusunda hareket etmeme (f:1)yönünde tutum ve davranışlar sergilemeleri olmuştur.

Ankette velilerden beklentilerinin neler olduğuyla ilgili soruya cevap veren 250 öğretmenin görüşleri analiz edildiğinde ise ailelerden beklentilerin çocukla ilgilenme/sevgi gösterme ve değer verme (f: 172; %69.0) ile öğretmenle sağlıklı iletişim kurma (f: 136; %54.4) üzerinde yoğunlaştığı görülmüştür. Velilerden çocuğa yakın ilgi ve sevgi göstermesini bekleyen öğretmenlerin çoğunlukla (f: 78; %45.3) vurguladığı nokta ise; velilerin ev ortamında bir takım kurallar koyarak, çocuklara toplumsal açıdan ahlaki değerleri ve okulla ilgili takım kuralları model olarak öğretmeleri olmuştur. Bir öğretmen bu konuda “*Veliler çocuklarına doğru yanlışı ayırt edebilmeyi öğretmeliler, yanlışlıklar aile tarafından düzeltilmezse verilenlerin altı boş kalacaktır*” (ÖÜ224K) şeklinde açıklarken, başka öğretmen görüşünü “*Öğrencinin o yaşa kadar öğrenmesi gereken kurallar var, bunlar zamanında kazandırılmazsa ya da*

okulda öğretilenler evde desteklenmezse amaca ulaşmak çok zor olur” (ÖO114K) şeklinde ifade etmiştir.

Çocuğa karşı yakın ilgi ve sevgiyi ona yeterince vakit ayırma, dinleme, enerjilerini olumlu kullanması için fırsatlar sunma, şeklinde açıklayan öğretmenlerin altını çizdiği nokta ise (f:57; %33.1), çocuğa bir birey olarak değerli olduğunu hissettirmek olmuştur. Velilerin çocuklarının davranışlarını düzeltmede daha yakından ilgilenmelerinin öğrenciyi olumlu etkileyeceğini ifade eden öğretmenlerden biri bu konuda görüşünü *“Kendilerine değer verilmesini isteyen ve bu tür eksiklikleri olan çocuklar o kadar çok ki” (ÖÜ250K) şeklinde açıklarken iki öğretmen ise görüşlerini “Çocuğun bir birey ve önemli olduklarını hissettirilirse çocukta değişim başlar” (ÖÜ243E) ve “Veliler evde çocukları ile diyalog kurmalı, biraz ilgilenseler yeter, onları sevdiklerini ve önemsediklerini çocuklarına hissettirmeleri gerekiyor”(ÖA67K) şeklinde açıklamışlardır. Velilerden çocuklarına yakın ilgi göstermeleri yönünde beklenti içinde olan 37 öğretmenin (%21.5) açıklamaları ise velilerin çocuklarını okul içinde ve dışında davranışlarını, arkadaş çevrelerini, yaptıklarını gözlemlemeleri ve kontrol altında tutmalarıdır. Bir öğretmen bu konuyla ilgili *“Onları başı boş bırakmamalı, kimlerle gezdiklerini bilmeli, gözleri sürekli üstlerinde olmalı”(ÖA43K) şeklinde belirtirken bir diğer öğretmen de benzer yöndeki görüşlerini “Veli çocuğunu takip etmeli, kimlerle arkadaşlık kurduğunu, sosyal çevresini, kötü alışkanlıkları varsa bunlara engel olacak tedbirler almalı”(ÖO166E) şeklinde açıklamıştır.**

Öğrenci davranışlarının tek taraflı olarak düzeltilmesinin zor olacağını, mutlaka aile tarafından desteklenmesi gerektiğini belirten öğretmenler ise (f: 136), veliler sık sık okula geldiğinde, ailenin öğretmenle olan iletişimini ve işbirliğini gören öğrencilerin davranışlarına daha çok dikkat ettiklerini belirtmişlerdir. Öğretmenlerin velilerden diğer beklentileri ise; çocukların hatalarını kabul etmeleri ve aşırı koruyucu tutumdan vazgeçmeleri (f:18); çocuklarını tanımaya çalışmaları (f:12), her şeyi öğretmenden beklememeleri (f: 5), anne-baba olarak kendilerini geliştirmeleri (f:5), profesyonel yardım almaya açık olmaları (f:3), çocuklarının anlattıklarına dayanarak öğretmenleri eleştirmemeleri (f:1), çocuğun yanında öğretmeni küçük düşürmemeleri (f:1) ve anneler kadar babaların da okula gelmeye çalışmaları (f:1) olmuştur. Aşağıda öğretmenlerin bu konuyla ilgili açıklamalarından örnek alıntılar yer almaktadır:

Veliler sık sık okula gelerek çocukların durumları hakkında bilgi almalı, gözlemlemeli, bu sayede öğrenciler de veli tarafından kontrol edildiğinin farkında olur *“Okula daha sık gelerek çocuğu kontrol ettiklerini ona hissettirmeleri gerek” (ÖÜ222K)*

“Veli-öğretmen işbirliği olmazsa öğrenci davranışlarındaki problemler sadece öğretmen çabasıyla düzeltilemez. Zira öğrenciler velileri tarafından takip edildiklerini bilirlerse faydalı oluyor” (ÖÜ290K) şeklinde açıklarken bir diğer öğretmen “veliler öğretmenle yönetimle daha iç içe olduklarında daha çok verim alınıyor. Çocuk ailesinin de kendisiyle ilgilendiğini düşünüp daha dikkatli davranıyor.” şeklinde açıklamıştır (ÖA28K)

“Velilerden beklentim öncelikle çocuğu istenmeyen bir davranışı yaptığında evet çocuğum yapmıştır, bu sorun çözmemiz lazım demesidir. Çünkü velilerin bir çoğu öğrencinin sınıfta yaptığı istenmeyen davranışı yaptığını kabul etmiyor” “Velilerin aşırı korumacı tavrı, olumsuz davranışları görmezden gelmesi çözümü zorlaştırıyor.” (ÖO145E)

Disiplin Problemlerini Değerlendirme Anketi’ nde öğretmenlere bu konuyla ilgili yöneltilen bir diğer soru da ailelere destek olmak ne yaptıkları olmuştur. Bu soruya cevap veren 236 öğretmenin açıklamaları analiz edildiğinde 151 öğretmenin (%64) aileyle iletişim kurma, bilgilendirme ve işbirliği yapma yönünde çalıştığını ifade ettiği saptanmıştır. Öğretmenlerin yazılı açıklamalarına göre veli görüşme saatleri, veli ziyaretleri ve aileye telefon açarak görüşme talebinin iletilmesi ailelerle iletişim kurma yollarının başında gelmektedir. Bir öğretmen bu konuda “*ailelere devamlı telefonda bilgi verilmekte “Sürekli telefon görüşmesi yapıyorum ,okula çağırıyorum,çocuklarına nasıl davranmaları gerektiği hakkında bilgi veriyorum”*(ÖA14K) şeklinde görüş bildirirken, bir diğer öğretmen ise açıklamasını “*Ailelere telefon ederek gerekli durumdan bahsederim”*(ÖÜ223E) şeklinde yapmıştır. Veliler okula geldiğinde duruma göre toplu ya da bireysel görüşmeler yaptıklarını ifade eden 151 öğretmenden 114’ ü (%75.5) velilere çocukların akademik durumları, olumsuz hareketleri ve sınıf içi sorunları hakkında bilgi verdiklerini; 53’ ü (%35.1) sadece öğrencilerin durumları hakkında bilgi vermeyip, sorunların çözümü hakkında neler yapabileceklerini, çocuğun davranışını nasıl değiştirebileceklerini ve evde nasıl davranmaları gerektiğini açıklayıp, nasihat ettiklerini; 48’ i de (%31.8) işbirliği yapmaya çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Özellikle çok ciddi sorunlar karşısında velileri rehberlik servisine yönlendirdiklerini ifade eden 37 öğretmen ise (%24.5) bu konudaki görüşlerini “*Ailelerle çocuğun zeka ve beden gelişimine göre rehber öğretmenle birlikte rehberlik yapılmaya çalışılmaktadır”*(ÖO103E), “*Rehberlik servisi ile işbirliği içerisindeyiz, öğrencilerin davranışlarını takip edip aileyi haberdar etmekte gerekli durumlar da veliyi de rehberlik servisine sevk etmekteyiz”* (ÖO104E), “*Eğer sorun ciddi ise hem öğrenciyi hem de aileyi rehberlik servisine yönlendiriyoruz”*(ÖÜ282K) şeklinde açıklamışlardır. Öğretmenlerin bu konuyla ilgili yaptıkları açıklamalardan alıntı örneklerine aşağıda yer verilmiştir:

“Görüşmeye gelen velilerle öğrencinin sınıf içindeki davranışlarını söyleyerek, gözlem yaparak, çocuğu izlemesini öneriyorum” (ÖÜ200K)

“Başta iyi bir insan yetiştirmelerini, bunun için çocuklarına iyi örnek olmaları gerektiğini açıklamaktayım. Rehberliğe yönlendirmekteyim”(ÖÖ148K)

“Ailelerle işbirliği yapıyorum ,ergenlik çağında olduklarını unutmamalarını söylüyorum, onlara değer vermeleri konusunda uyarıyorum, sevdiklerini göstermelerini istiyorum”(ÖÜ241K)

“Velisi gelen öğrencilerle ortak bir çalışma içine girebiliyoruz. Dolayısıyla veli ancak bu şekilde yönlendirilebiliyor” (ÖA83K)

“Olumsuz bir davranış görüldüğünde aile ile işbirliği sağlanmakta, düzeltme yolları hakkında birlikte karar verilmektedir. Gerekirse bu konuda bir uzmana yönlendirilmektedir” (ÖÜ278K)

Öğretmenlerin ailelere destek olmak amacıyla dile getirdikleri diğer girişimleri ise; öğrenciyle bire-bir görüşme yapma (f:32), veli toplantısı düzenleme (f: 24), ev ziyaretleri yapma olmuştur (f:15) ve velileri okul idaresiyle görüştürme (f:3) olmuştur.

Öğretmenlere bu konuyla ankette yöneltilen son açık uçlu soru ise velilerin onlardan neler beklediği olmuştur. Bu soruya cevap veren 204 öğretmenin cevapları analiz edildiğinde velilerin öğretmenlerden beklentilerinin çocuklarının olumsuz davranışlarını düzeltme (f:166; %81.3), bireysel olarak ilgilenme (f:50; %24.5), akademik ilgi gösterme (f:29, %14.2) ve kendilerini bilgilendirmeleri (f: 36, %17.6) olduğu görülmüştür. Öğretmenlerin açıklamalarına göre velilerin çoğu sorunun çözümünü tamamen öğretmene bırakmakta, sorumluluk almamakta, kendilerinin baş edemediği sorunların çözümünü öğretmende aramaktadır. Bir öğretmen bu konudaki görüşünü “*Veliler genellikle her şeyi öğretmenden beklemektedir. Öğretmenin elinde sihirli bir sopa varmış da bir dokunuşta bütün sorunları çözebilecekmiş gibi düşünüyor*”(ÖA7K) şeklinde ifade ederken diğer bir öğretmen görüşünü “*Veli çocuğun üzerinde etkili olamadığını düşündüğünden, çocuğun üzerinde yalnız bizlerin etkili olacağını söylüyor*” (ÖÜ296K) şeklinde ifade etmiştir.

Öğrencilerin olumsuz davranışlarını düzeltme konusunda velilerin kendilerinden otoriter davranmalarını ve baskı kurma, ceza uygulama yoluyla disiplin sağlamalarının beklendiğini (f:32) ifade eden öğretmenler velilerin bu beklentilerini “*Onlara kızmamızı istiyorlar, kendi yapmak istediklerini benim söylememi istiyorlar, bazen ben de evde başa çıkamıyorum, beni dinlemiyorlar diyorlar*” (ÖÜ241K); “*Kızmamı bazen fiziksel şiddet uygulamamı isteyenler var*” (ÖA71K); “*Bazı veliler dövmemizi istiyorlar, sorun burada zaten eve sürekli şiddete maruz kaldığı için okulda bunu*

göremeyince her fırsatı değerlendiriyor..öncelikle bu konuda ailelerin eğitilmesi gerektiğini düşünüyorum” (ÖÖ134K) şeklinde ifade etmişlerdir. Çocukları disipline etme konusunda beklenti içinde olan velilerin kendilerinden talep ettiği diğer girişimleri ise öğretmenler; öğrencinin sınıf içindeki yerini değiştirme (f:24), öğrencilere sorumluluk verme (f:2), öğrenciler hakkında diğer öğretmenleriyle görüşme (f.1) ve davranışın nedenlerini anlamaya çalışma (f.1) şeklinde belirtmişlerdir.

Velilerin kendilerinden öğrencilere bireysel ilgi göstermelerini beklediğini ifade eden öğretmenler (f:50; %24.5) velilerin bu beklentilerini; öğrenci ile konuşmalarını, yanlış yaptıklarında onları uyarmalarını, hoşgörülü ve sabırlı davranmalarını, övgü dolu sözlerle öğrencileri desteklemeleri şeklinde dile getirdiklerini ifade etmişlerdir. Konu ile ilgili olarak bir öğretmen *“İlgi göstermemizi ve sık sık konuşmamızı istiyorlar” (ÖÜ198E) şeklinde ifade ederken diğer iki öğretmen görüşlerini “Çocuklarıyla her an ilgilenmemizi istiyorlar” (ÖÜ256K); “Bizim daha etkili olduğumuzu düşünerek çocuklarıyla birebir ilgi beklentisi içindeler” (ÖÖ89K) şeklinde açıklamıştır. Velilerin akademik beklentilerinin çoğunlukla notla ilgili olduğunu belirten öğretmenler ise velilerin bu noktada kendilerinden puan yükseltme, derste kaldırma, söz hakkı verme, ödev verme, daha çok bilgi verme vb. istediklerini ifade etmişlerdir. Bu konuda bir öğretmen “Velilerin beklentileri en çok çocuklarının yüksek not almaları” (ÖÖ127K) şeklinde ifade ederken diğer bir öğretmen “Bizden çalışma alışkanlığı konusunda yardım istiyorlar”(ÖÖ169E) şeklinde ifade etmiştir. Dokuz öğretmen velilerin yüksek not beklentilerinin eğitimden daha önce gelmesinden ve velinin çocuğun davranışıyla ilgilenememesinden şikayet etmiş, bu konuda bir öğretmen görüşünü “Genel olarak velilerimiz öğrencilerimizin notlarıyla ilgileniyor, çocukların davranış bozuklukları onları derslerdeki başarısızlık kadar ilgilendirmiyor”(ÖA78K) şeklinde açıklamıştır. Velilerin bilgilendirilmek istediğini ifade eden 36 öğretmen ise velilerin bu yöndeki bu beklentilerini; öğrencisiyle ilgili kendisine bilgi verilmesi (f: 22), öğretmenle sürekli iletişim içinde olma (f: 4), sorunlar karşısında ortak çözüm arama (f:9) ve veli toplantılarının daha sık yapılmasını isteme (f:1) şeklinde vurgulamışlardır.*

Disiplin problemleriyle baş etme süresince öğretmen ve velilerin birbirlerinden beklentileri ile ilgili öğretmen görüşlerini almak amacıyla 15 öğretmene görüşmeler sırasında da sorular yöneltilmiş ve elde edilen bulguların anket sonuçlarına paralel olduğu görülmüştür. Öğretmenlerin görüşme sırasında yaptıkları açıklamalara göre velilerden beklentileri; çocuklarına ilgi gösterme (f:7), okulla daha çok ilgilenme (f:3)

ve öğretmenlerle işbirliği içinde olmalarıdır (f:3). Veliler çocuklarıyla ilgilenmediği sürece çocukların sorunlarının artacağını düşünen öğretmenlerden (f:4) biri bu konudaki görüşünü “*veliler ilgilenmediği için öğrencinin sorunu daha çok oluyor çözmek ,daha çok zaman alıyor,aile biraz daha ilgilense daha az sorun olacak (ÖA3E)*” sözleriyle ifade ederken, bir diğer öğretmen velilerden çocuklarına gerçekten ilgi göstermelerini beklediğini “*çocuklarına ilgi göstermelerini beliyorum , okula değil, biraz daha şefkat (ÖA5B)*” şeklinde ifade etmiştir. Velinin çocuklarına ilgisini çocuklarının arkadaş çevrelerini ve okul yaşantılarını takip etme olarak açıklayan öğretmenler (f: 3) ise bu konuyu genellikle çocukla okulda neler yaptığı, okuldan çıktığında nereye gittiği ve kimlerle olduğu hakkında konuşma olarak vurgulamışlardır. Örneğin bir öğretmen bu konuyla ilgili görüşünü “*İlgilenmeleri ve sevgi göstermeleri, örneğin bugün takip edecek ne yaptın, ne işledin, nereye gittin vb (ÖÜ3B)*” şeklinde açıklayarak velilerden çocuklarını kontrol etmelerini beklediği ifade ederken, bir diğer öğretmen düşüncelerini “*dersine yardım etsin demiyoruz, herkes üniversite mezunu olmayabilir ama çocuğun ne yaptığını kontrol edecek, ne yapıyor, ders mi çalışıyor, haylazlık mı, kötü arkadaşları mı var? (ÖÖ1E)*” şeklinde belirtmiştir. Velilerin okula karşı ilgisizliğinden, genellikle sorunlu olan öğrencilerin velilerinin okula hiç gelmediğinden şikayet ederek, velilerin okula daha düzenli gelip gitmelerini, çocuklarının durumunu öğrenmelerini, en azından telefonla çağrıldıklarında okula gelmelerini (f:3) ve öğretmenlerle işbirliği içerisinde olmalarını bekleyen (f:3) öğretmenlerin açıklamalarından örnek alıntılar ise şöyledir:

“Veliler sene başından itibaren haftada bir 10-15 güne bir gelip gitmeliler.,öyle veliler var ki telefonla ulaşmama rağmen bir aydır gelmiyor” (ÖÖ4B)

“Benim 65 kişilik bir sınıfım var. 3 yıldır sınıf öğretmenleriyim. 20 tanesinin velisini hiç görmedim.Her toplantıya çağırım. 3 yıldır bir kere gelemeyen mi?” (ÖA1B)

“Sadece çağırdığımızda gelsinler, veli toplantısına 10 velim bile gelmiyor, Türkçe bilmiyoruz, anlaşılamayız diye gelmeyenler de var”(ÖA2B)

“Veli ile problemi bire bir karşılıklı görüştüğüm zaman, ben okulda şunu gördüm, şöyle davrandım dediğimde bunun devamını veli evde getirmeli, kararlı olmalıyız.”(ÖÖ3B)

“ onları çağırıp konuştuğumda çocuklarının sorunlu olduğunu kabul etmeyen veliler var, öyle öğrencilerle düzeltme kaydetmemiz de çok zor oluyor. Veli ile işbirliği yaparsak böyle daha iyi oluyor. Mesela bir kaç öğrencimde çok güzel düzeltilmeler oldu” (ÖA1B)

“.....veli öğrenci ile ilgili bir takım şeylerini okulda paylaşmalı, çocuğunun bu süreçte öğretmenlerinin de katkı sağlayacağını bilmeli, eğitim öğretimi süreci içinde diyalog halinde olmalı, öğretmene bu konuda yardımcı olmalı” (ÖÜ1E)

Görüşme yapılan 15 öğretmenin velilere yönelik dile getirdiği diğer beklentiler ise; çocuğa huzurlu bir aile yaşantısı sunma (f:1), ahlaki değerleri kazandırma (f:1), çocuklarını tanımaya çalışma (f:1) ve öğretmene karşı suçlayıcı davranmama (f:1) olarak ifade edilmiştir. Örneğin ÖÜ2B aile yaşantısının önemi ile görüşünü “*Çocuğun evde kahvaltısını yapmış olması, okulda evdeki bir probleme kafasını yormaması, anne-babanın tartışmasının onun kişiliğini etkilemesi, anne-babanın saygısız tavırları, onun karakterini etkiliyor, bunlar ailede olmamalı*” şeklinde ifade ederken, velinin çocuğunu iyi tanımamasını eksiklerini görmesini ve öğretmene karşı suçlayıcı olmamasını bekleyen bir diğer öğretmen ise düşüncelerini “*veli bazen ön yargılı geliyor, çocuğum ne yapmış hiç sormuyor, ama veli diyecek ki, çocuğum bana anlattı ama bir de sizden dinlemek istiyorum*”(ÖÜ5B) şeklinde açıklamıştır.

Velilerin kendilerine karşı tavırlarının nasıl olduğu sorulduğunda ise yedi öğretmen genel olarak velilerin davranışlarını çocuklarının davranışlarını kabullenmemeleri nedeniyle olumsuz olarak nitelendirmiştir. Velilerin çocuklarının arkasında durduğunu belirten öğretmenlerden biri bu konuyla ilgili yaşadıklarını “*hocam şu çocuk şunu demiş benimkine neden tokat attın, neden disipline vermiyorsunuz o çocuğu, sen kim oluyorsun da çocuğum hakkında disiplin işlemi yapıyorsun, valiliğe giderim (ÖÖ4B)*” diyorlar şeklinde açıklarken diğer iki öğretmen velilerin tavırlarını “*tek benim çocuğumu mu görüyorsunuz, bakın herkes yapıyor o zaman benimkide yapabilir diyerek öğrencinin arkasında duruyorlar (ÖÖ2B)*”, “*ben böyle yetiştirmiyorum çocuğumu sizin gibi bakmıyorum (ÖÜ1E)*” şeklinde tavır sergiliyorlar şeklinde örneklendirmiştir. İki öğretmen bu tür olumsuz tavırlarla ara sıra karşılaştıklarını ifade ederken, üç öğretmen ise “*genel olarak hiç bir veli ile olumsuz tepkiyle karşılaşmadım, gayet saygılı bizden memnun (ÖÜ3B)*”, “*Aileye yansıttığım zaman ciddi bir problem olduğunu bilir, sen gereksiz yere kızmışsın gibi bir dönütle karşılaşmadım (ÖÜ3B)*” şeklindeki sözleriyle velilerin tavırlarının olumlu olduğunu belirtmiştir.

Görüşmeler sırasında öğretmenler disiplin problemleriyle ilgili olarak ailelere destek olmak için telefonla arayarak, okula çağırarak ya da veli okula geldiğinde bire-bir görüştüklerini ifade etmişlerdir (f:12). Görüşme sırasında öğrencinin sorunları hakkında bilgi verdiklerini ve çözümü için neler yapılması gerektiğini velilere açıkladıklarını belirten öğretmenlerden ikisi gerektiğinde velileri uzmana veya rehber öğretmene yönlendirdiğini, böylece hem anne, hem de çocuğun psikolojik destek alması için yardım ettiklerini belirtmişlerdir. İki öğretmen ise veliyi kazanmak için olumlu

yaklaşmak gerektiğini vurgulayarak, olumlu sözlerle onları motive ettiklerini ifade etmiş, bu görüşte olan öğretmenlerden biri görüşünü “*öğrenci bunu bunu yaptı diye başlarsan veliye anında itici olursunuz. Çocuğunuzun kılık kıyafeti gerçekten harika, ama şu şu şu konularda da çocuğumuzu kazanırsa daha başarılı olacağımıza inanıyorum diye başlarsan veli en azından nasıl olumlu yönlendirebilirim diye düşünmeye başlar* (ÖÜ1E) şeklinde açıklamıştır. Yedi öğretmen aileye bu konuda yardımcı olabilmek adına sorunlu öğrencilerle daha yakından ilgilendiklerini ifade ederek, öğrencilerle bire-bir konuştuklarını, özel olarak ilgilendiklerini, sorunun nedenini araştırdıklarını, onları olumlu davranışa yönlendirmek için çalıştıklarını, motive ettiklerini, öğrenciyi (ders ve davranış olarak) uyarıp takip ettiklerini belirtmişlerdir. Konu ile ilgili olarak öğretmenlerin görüşlerinden örnekler aşağıda yer almaktadır:

(ÖÖ5E); “gerekirse ders aralarında, teneffüslerde çocuğun olumsuz bir davranışı varsa onunla bire –bir görüşürüm”

(ÖÜ5B); “öğrenciyle arkadaş olabilirsiniz, şu an senin önünde bir sınavı var çok erken şeklinde yönlendiririz. Hatta öğrencilerin kendilerinden büyük kişilerden hoşlandıkları oldu onlara da çok engel olduk iyi ki anlatmışlar”

Görüşmeler sırasında öğretmenler velilere destek olmaya yönelik diğer girişimlerini ise; ailelerin okulda yapılan seminerlere katılması sağlamaya çalışma (f:1), veliyle okul dışında karşılaşıldığında konuşma (f:1) ve öğrencilerin davranışları ile ilgili not tutma (f:1) olarak ifade etmişlerdir. Aşağıda öğretmenlerin açıklamalarından örnekler verilmiştir:

“Bir kaç öğrencimin velisiyle güzel ilişki kurduk .Psikolog ön yargılarını da yıktık. Hatta doktor randevularını ben aldım. Anne-çocuk beraber gittiler.şimdi sıkıntılar hafifledi. Öğrencilerin davranışları daha olumlu hale geldi.çocuğun sıkıntısı;anne aileden uzak,paylaşımı yok önceden getirdiği sıkıntılar var,baba çalışıyor olmasında dolayı çocuklara ilgi alaka yok. İşte öğrencide gece altına kaçırmalar.Sıkılgan,utangaç tavırlar sergiliyor.Böyle bir surum vardı. Konuşuyorsunuz ama yeterli kalmıyordu. Mutlaka dışarıdan destek ,takviye gerekiyordu.anne ile bir iki görüştükten sonra anne dede sıkıntılar olduğunu gözlemledim. Ben de dedim ki ikiniz beraber gidin, sen durumunu düzelt ki çocuğuna faydalı olasın,her hangi bir sıkıntılarını yok .Gitmeye devam ediyorlar da.” (ÖA2B)

“Okulumuzda seminerler oluyor. Velilerimizin katılımlarını salıyoruz.Telefon görüşmelerim oluyor. Bire-bir görüşmelerim oluyor.Envanter çalışması yapıyoruz okul olarak.Sorunlu öğrencilerim için tuttuğum dosyalarım var.1. dönem ve 2 .dönem ayrı tuttuğumuz ayrıca sınıf öğretmeni olarak kendi tuttuğumuz dosyalarım var. Orada öğrencilerimle ilgili ,tanıyoruz bazılarını ama not tutarım davranışlarıyla ilgili,dersin işlenişyle ilgili not tutuyorum” (ÖA6B)

“Genellikle toplantılarda çocuklarının başarılı olması için, iyi bir birey olmaları için en azından neler yapmaları gerektiğini söylüyoruz ama uyguluyorlar, ama uygulamıyorlar... Kendi çocuklarımda olduğu için derterini sıkıntılarını biliyorum. Ergenlik diye tutturmuş gidiyorlar ama bunlar gibi değil. Biraz da başta velinin duyarsız davranması” (ÖÜ4B)

“Veli öğrenci ile ilgili bir takım şeylerini okulda paylaşmalı öğretmeni ile paylaşmalı. Çocuğu ile ilgili olan sağlık sorunu ise çocuğu ile ilgili utanılacak bir şey olmadığını. Çocuğunun bu süreçte öğretmenlerinin de katkıda sağlayabileceğini bilmeli .Eğitim – Öğretim süreci içerisinde diyalog halinde olmalı .Öğretmene bu konuda yardımcı olmalı” (ÖÜ6E)

Öğretmenlerin velilerin kendilerinden neler beklediği ile ilgili açıklamaları analiz edildiğinde de anket sonuçlarına paralel bulgular elde edilmiş, görüşme yapılan 15 öğretmenden 12’ si velilerin genellikle derslerle ilgili olarak okula geldiklerini ve etkili ders çalışma, eğitim-öğretim ve yüksek not verme olarak ifade ettikleri akademik beklentiler içinde olduklarını belirtmişlerdir. Bu öğretmenlerden beşi velilerin genellikle daha çok ödev vermelerini ve çocukların sınavlara daha iyi hazırlanmaları için daha çok test çözdürmelerini istediklerini belirtirken; öğretmenler diğer akademik beklentileri çocukları daha çok test çözmeye yönlendirme (f:2), verimli ders çalışma konusunda çocuklara yardım etme (f:2) ve sene sonunda karne notlarını yüksek verme (f:4) şeklinde ifade etmişlerdir. Velilerin öğretmenlerden beklentileri ile ilgili diğer açıklamalar ise; çocukları sıkıştırıp, kızmaları (f:1), çocuğunun derslerinde başarılı olmasını ve okumasını sağlama (f:1), çocuklarla özel olarak konuşma (f:1), çocukların iyi yetiştirilmeleri (f:1), çocukla her yönden ilgilenme (f:1) olarak ifade edilmiş; bir öğretmen ise velinin “*siz öğretmen değil misiniz?Bu konuda siz eğitim almışsınız, ben bilemem siz düzeltereksiniz diyor, çıkıyor gidiyor*”” diyerek velilerin beklentiden çok tepki içinde olduklarını belirtmiştir. Öğretmenlerin bu konudaki düşüncelerinden örnekler aşağıda verilmiştir:

(ÖÜ5B) “öğretmen derse girsin, farklı sorular yöneltsin, sınava hazırlasın, hep böyle sınava yönelik ders ağırlıklı şeyler bekliyorlar.”

(ÖA5B) “ben söylüyorum test çöz diye diyince çözümüyor ama siz diyince dinliyor hocam, test çözmesini söyleyin”

(ÖÖ1E) “ çocuğumuzu biz ne yapsak çalıştıramıyoruz, ne yapalım, siz de söyleyin”

(ÖÜ1E) “karne verilmeye 10-15 gün kala not için geliyorlar,hocam bizim çocuk gelip akıllı duruyor mu derste” diye sormuyorlar”

(ÖA3E) “bizden beklentileri çok, çocuğun derslerinde başarılı olması, okuması, kendilerinin çektiği sıkıntıları çekmemesi, ama kendilerinde bir çaba yok”

(ÖA4B) “öğrenciye iyi not verelim, girecekleri sınavlar bize hatırlatılıyor, ya da hoca hanım şımarırsa ederse kızın.....”.

4.1.5. Öğretmenlerin Cinsiyet, Kıdem ve Okulun Bulunduğu Çevrenin Sosyo-ekonomik Düzeyine Göre Disiplin Problemleri, Nedenleri, Baş Etme Stratejileriyle İlgili Görüşleri

Bu bölümde öğretmenlerin disiplin problemleri, nedenleri ve baş etme stratejileri ile ilgili görüşlerinde cinsiyet, kıdem ve okulun bulunduğu çevrenin sosyo-ekonomik düzeyine göre anlamlı farklılıklar olup olmadığını test yapmak amacıyla yapılan analizlerden elde edilen bulgular yer almaktadır.

4.1.5.1. Öğretmenlerin Cinsiyet, Kıdem ve Okulun Bulunduğu Çevrenin Sosyo-ekonomik Düzeyine Göre Disiplin Problemleri İle İlgili Görüşleri

Öğretmenlerin disiplin problemleri ile ilgili görüşlerinin araştırmada ele alınan değişkenler açısından dağılımı; hangi davranışların disiplin problemi olarak nitelendirildiği, gözlenme sıklığı ve önem derecesi olmak üzere üç başlık altında sunulmuştur.

4.1.5.1.1. Öğretmenlerin Cinsiyet, Kıdem ve Okulun Bulunduğu Çevrenin Sosyo-ekonomik Düzeyine Göre Disiplin Problemi Olarak Nitelendirdiği Öğrenci Davranışları İle İlgili Bulgular

Öğretmenlerin disiplin problemi olarak nitelendirdiği öğrenci davranışlarında cinsiyete göre anlamlı farklılıklar olup olmadığını tespit etmek amacıyla t-testi yapılmış, farkların anlamlı olduğu öğrenci davranışları Tablo 6’ da verilmiştir.

Tablo 6

Disiplin Problemi Olarak Nitelendirilen Öğrenci Davranışlarının Öğretmenin Cinsiyetine Göre t-Testi Sonuçları (Sd= 308)

Öğrenci Davranışları	Kadın (N=176)		Erkek (N= 134)		t	p
	$\bar{X}$	Ss	$\bar{X}$	Ss		
Ders dışı şeylerle ilgilenmek	2.71	.50	2.55	.60	2.326	.021*
Yerinde düzgün oturmamak	2.52	.62	2.37	.62	2.098	.037*
Ödevlerini yapmama, eksik yapmak	2.55	.55	2.36	.59	2.889	.004**
Arkadaşlarını rahatsız etmek	2.67	.53	2.53	.62	1.978	.049*
Sınıfı kirletmek, yerlere çöp atmak,	2.67	.54	2.52	.59	2.327	.021*
Yalan söylemek	2.61	.56	2.47	.66	2.082	.038*
Dersi bölmek, engellemek	2.64	.57	2.47	.62	2.377	.018*
Ders esnasında eşyalarla oynamak	2.50	.65	2.34	.71	2.058	.041*
Aşırı samimiyet/yakınlık göstermek	2.23	.74	2.05	.70	2.095	.037*
Öğretmene saygısızlık yapmak	2.61	.66	2.38	.78	2.743	.007*
Kıskançlık	2.13	.54	1.91	.60	3.308	.001**
Farklı düşünenleri eleştirmek	2.24	.68	2.02	.69	2.710	.007*
Şikâyet etmek (birbirini, aileyi vb.)	2.41	.58	2.21	.60	2.892	.004**
Sınıfa biri gel. farklı davranma	2.34	.68	2.15	.72	2.343	.020*
Düzeni bozan davranışı taklit etmek	2.54	.62	2.38	.69	2.071	.039*

*: .05; **: .005

Tablo 6' da görüldüğü gibi cinsiyete göre puanlar arasındaki anlamlı farklılıklar kadın öğretmenler lehinedir.

Disiplin problemi olarak nitelendirilme durumunun öğretmenin mesleki kıdemine göre anlamlı farklılıklar gösterdiği saptanan öğrenci davranışları ise Tablo 7' de yer almaktadır.

Tablo 7

Disiplin Problemi Olarak Nitelendirilen Öğrenci Davranışlarının Öğretmenlerin Kademelerine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları (Sd=2)

Öğrenci Davranışları	Sıra Ortalamaları			χ^2	P	Anlamlı Fark U Testi
	0-9 yıl (N=98)	10-19 yıl (N=131)	20 yıl + (N=81)			
Sınıf içinde bir şeyler yemek- içmek	165.46	160.77	134.93	7.596	.022*	
Gürültü yapmak	172.33	155.82	134.64	16.242	.000** *	A>B ve C; B>C
İzin almadan konuşmak	178.08	152.06	133.75	16.438	.000** *	A>B ve C; B>C
Derse karşı ilgisizlik, dikkatsizlik	180.01	147.52	138.76	14.482	.000** *	A>B ve C
Dersle ilgisiz konuda sürekli konuşma	170.15	153.23	141.44	7.075	.029*	A>C
Derse geç gelmek,	185.29	149.24	129.59	22.779	.000** *	A>B ve C
Kaba ve küfürlü konuşmak	172.93	147.38	147.55	8.480	.014*	A>B ve C
Ders dışı şeylerle ilgilenmek	180.17	146.91	139.54	16.998	.000** *	A>B ve C
Ders araç-gereçlerini getirmemek	177.14	145.45	145.58	10.893	.004**	A>B ve C
Eşyalara zarar vermek	172.07	153.62	138.50	10.384	.006*	A>B ve C
Kopya çekmek	169.49	156.47	137.01	7.498	.024*	A>C
Kıyafet yönet. uygun giymeme	179.86	150.24	134.52	14.950	.001**	A>B ve C
Yerinde düzgün oturmamak	180.73	152.00	130.62	18.037	.000** *	A>B ve C
Ödevlerini yapmamak, eksik yapmak	187.31	146.01	132.37	24.741	.000** *	A>B ve C
Arkadaşlarını rahatsız etmek	178.87	151.15	134.27	16.780	.000** *	A>B ve C
Arkadaşlarına saygısızlık etmek	181.52	149.68	133.43	21.838	.000** *	A>B ve C
Sınıfı kirlletmek, yerlere çöp atmak,	185.50	151.19	125.81	29.461	.000** *	A>B ve C; B>C
Müstehcen konuşma, şaka yapmak vb	174.15	151.26	139.78	10.460	.005**	A>B ve C
Temizlik kurallarına uymamak	183.91	145.48	137.33	18.264	.000** *	A>B ve C
Yalan söylemek	173.35	155.76	133.49	12.006	.002**	A>C; B>C
Dersi bölmek, engellemek	171.92	156.19	134.51	10.741	.005*	A>C; B>C
Ders esnasında eşyalarla oynamak	175.90	152.05	136.39	11.255	.004**	A>B ve C
Öğretmene saygısızlık yapmak	170.12	153.95	140.32	7.058	.029*	A>C
Kavga etmek, kavga çıkarmak	175.33	153.61	134.57	13.907	.001**	A>B ve C; B>C
Farklı düşünenleri eleştirmek	172.85	155.59	134.36	9.748	.008*	A>C; B>C
Şikâyet etmek	179.10	155.27	127.31	18.798	.000** *	A>B ve C; B>C

(Tablo 7 ‘ninDevamı)

Sınıfa biri geldiğinde farklı davranma	171.85	151.88	141.57	6.437	.040*	A>C
Düzeni bozan davranışı taklit etmek	175.23	155.52	131.59	13.547	.001**	A>C; B>C
Söz / davranışla tehdit etmek	172.68	153.55	137.88	10.004	.007*	A>C
İzinsiz okul dışına çıkmak/kaçmak	174.98	152.70	136.46	12.445	.002**	A>B ve C
Flört etmek	172.08	153.05	139.41	7.072	.029*	A>C
Dedikodu yapma	173.13	152.60	138.85	8.177	.017*	A>C

*: .05; **: .005; ***: .0001

A: 0-9 yıl

B: 10-19 yıl

C: 20 yıl ve +

Tablo 7 incelendiğinde puanlar arasındaki anlamlı farklılıkların “dersle ilgisiz konularda sürekli konuşmak, kopya çekmek, öğretmene saygısızlık yapmak, sınıfa biri geldiğinde farklı davranmak, söz veya davranışla tehdit etmek, flört etmek ve dedikodu yapma” davranışlarında kıdemi 0-9 yıl ile 20 yılın üzerinde olanlar arasında, kıdemi 0-9 yıl olan öğretmenler lehine olduğu görülmüştür. Sınıf içinde bir şeyler yeme-içme, gürültü yapma, sınıfı kirletme, kavga etme ve şikayet etme davranışlarında anlamlı farklar kıdemi 0-9 yıl ile 10-19 yıl olanlar arasında kıdemi 0-9 yıl; 11-19 yıl ile 20 yılın üzerinde olan öğretmenler arasında kıdemi 11-19 yıl olan öğretmenler lehine olurken, diğer davranışlarda ise üç grup arasında kıdemi 0-9 yıl olan öğretmenler lehine olmuştur.

Disiplin problemi olarak nitelendirilme durumunun okulun bulunduğu çevrenin sosyo-ekonomik düzeyine göre anlamlı farklılıklar gösterdiği saptanan öğrenci davranışları Tablo 8’ de verilmiştir.

Tablo 8

Disiplin Problemi Olarak Nitelendirilen Öğrenci Davranışlarının Okulun Bulunduğu Çevrenin Sosyo-Ekonomik Düzeyine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları (Sd=2)

Öğrenci Davranışları	Sıra Ortalamaları			χ^2	p	Anlamlı Fark U Testi
	ASED (N=88)	OSED (N=110)	USED (N=112)			
Gürültü yapmak	174.49	146.37	149.54	11.569	.003**	A>O ve U
İzin almadan konuşmak	173.05	152.78	144.38	7.636	.022*	A>O ve U
Derse karşı ilgisizlik, dikkatsizlik	182.11	153.63	136.43	16.655	.000***	A>O ve U
İlgisiz konularda sürekli konuşma	171.25	152.80	145.78	6.234	.044*	A>U
Derse geç gelmek	186.12	149.35	137.48	19.132	.000***	A>O ve U
Kaba ve küfürlü konuşmak	173.44	148.53	148.25	7.703	.021*	A>O ve U
Ders dışı şeylerle ilgilenmek	177.41	152.62	141.12	12.532	.002**	A>O ve U
Ders araç-gereçlerini getirmemek	175.89	148.41	146.44	8.332	.016*	A>O ve U
Eşyalara zarar vermek	173.37	152.64	144.27	8.821	.012*	A>O ve U
Kıyafet yönet. uygun giyinmemek	178.80	152.60	140.05	11.574	.003**	A>U
Yerinde düzgün oturmamak	180.22	155.08	136.49	14.864	.001**	A>O ve U
Ödevlerini yapmama, eksik yapmak	181.56	152.16	138.30	15.094	.001**	A>O ve U
Arkadaşlarını rahatsız etmek	175.56	154.57	140.66	10.914	.004**	A>O ve U
Arkadaşlarına saygısızlık etmek	177.03	155.25	138.83	14.254	.001**	A>O ve U
Sınıfı kirlletmek, yerlere çöp atmak,	185.45	155.81	131.66	25.653	.000***	A>O ve U; O>U
Müstehcen konuşma, şaka yapma	173.34	150.85	146.05	7.483	.024*	A>O ve U
Teneffüste sınıf dışına çıkmamak	172.35	155.60	142.16	6.829	.033*	A>U
Temizlik kurallarına uymamak	182.80	157.36	132.22	19.439	.000***	A>O ve U; O>U
Yalan söylemek	173.61	156.41	140.38	9.300	.010*	A>U
Dersi bölmek, engellemek	179.16	148.57	143.71	12.118	.002**	A>O ve U
Ders esnasında eşyalarla oynamak	175.75	148.61	146.35	7.928	.019*	A>O ve U
Aşırı samimiyet/yakınlık göstermek	176.89	149.41	144.67	8.322	.016*	A>O ve U
Öğretmene saygısızlık yapmak	172.72	147.66	149.67	6.479	.039*	A>O ve U
Kavga etmek, kavga çıkarmak	175.81	154.75	140.29	11.658	.003**	A>O ve U
Farklı düşünenleri eleştirmek	171.69	158.81	139.52	7.848	.020*	A>U
Şikâyet etmek	181.03	141.78	148.91	13.107	.001**	A>O ve U
Düzeni bozan davranışı taklit etmek	181.00	144.82	145.96	12.823	.002**	A>O ve U
Söz / davranışla tehdit etmek	176.29	150.29	144.29	10.102	.006*	A>O ve U
İzinsiz okul dışına çıkmak/kaçmak	174.38	154.58	141.57	9.797	.007*	A>U
Flört etmek	182.66	150.72	138.85	14.294	.001**	A>O ve U

*: .05; **: .005; ***: .0001

A: ASEd O: OSEd U: USED

Tablo 8’ de görüldüğü gibi puanlar arasındaki anlamlı farklılıklar “dersle ilgisi olmayan konularda sürekli konuşma, kıyafet yönetmeliğine uygun giyinmeme,

teneffüste sınıftan dışarı çıkmama, yalan söyleme, farklı düşünenleri eleştirme ve izinsiz sınıftan çıkma davranışlarında alt ve üst SED arasında; tabloda yer alan diğer bütün davranışlarda ise üç grup arasında alt SED çevrelerde görev yapan öğretmenler lehinedir.

4.1.5.1.2. Öğretmenlerin Cinsiyet, Kıdem ve Okulun Bulunduğu Çevrenin Sosyo-ekonomik Düzeyine Göre Disiplin Problemlerinin Gözlenme Sıklığı İle İlgili Bulgular

Öğretmenlerin disiplin problemlerinin gözlenme sıklığı ile ilgili görüşlerinde cinsiyete göre anlamlı farklılıklar olup olmadığını tespit etmek amacıyla yapılan t-testi sonucunda farkların anlamlı olduğu saptanan öğrenci davranışları Tablo 9’ da verilmiştir.

Tablo 9

Disiplin Problemlerinin Gözlenme Sıklığının Öğretmenin Cinsiyetine Göre t-Testi Sonuçları (Sd= 308)

Öğrenci Davranışları	Kadın (N= 176)		Erkek (N= 134)		t	p
	$\bar{x}$	Ss	$\bar{x}$	Ss		
Sınıfı kirletme, yerlere çöp atmak,	2.35	.58	2.20	.56	2.181	.030*
Teneffüste sınıf dışına çıkmamak	2.26	.57	2.11	.54	2.208	.028*
Yerinde sessizce oturmak	2.02	.46	2.14	.49	-2.158	.032*
Şikâyet etmek	2.37	.57	2.23	.54	2.245	.025*

*: .05

Tablo 9 incelendiğinde disiplin problemlerinin gözlenme sıklığı ile ilgili puanlar arasındaki anlamlı farkların yerinde sessizce oturma davranışı haricinde kadın öğretmenler lehine olduğu görülmektedir.

Tablo 10, öğretmenlerin disiplin problemlerinin gözlenme sıklığı ile ilgili görüşlerinde mesleki kıdeme göre anlamlı farkların olduğu öğrenci davranışlarını göstermektedir.

Tablo 10

Disiplin Problemlerinin Gözlenme Sıklığının Öğretmenlerin Kıdemlerine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları (Sd=2)

Öğrenci Davranışları	Sıra Ortalamaları			χ^2	P	Anlamli Fark U Testi
	0-9 yıl (N=98)	10-19 yıl (N=131)	20 yıl + (N=81)			
Sınıf için de bir şeyler yeme- içme	173.62	146.09	148.80	11.351	.003**	A>B ve C
Gürültü yapmak	175.45	150.24	139.86	10.679	.005*	A>B ve C
İzin almadan konuşmak	175.99	144.19	149.00	10.025	.007*	A>B ve C
Derse karşı ilgisizlik, dikkatsizlik	175.70	148.09	143.04	10.749	.005*	A>B ve C
Öğretmene karşı gelmek	175.40	150.66	139.25	10.046	.007*	A>B ve C
Derse geç gelmek,	171.66	151.46	142.48	9.711	.008*	A>B ve C
Yerinde oturmamak	173.54	152.13	139.13	9.384	.009*	A>B ve C
Kaba ve küfürlü konuşmak	172.80	146.34	149.40	6.662	.036*	A>B
Ders dışı şeylerle ilgilenmek	176.48	152.40	135.13	14.185	.001**	A>B ve C
Ders araç-gereçlerini getirmemek	169.78	151.92	144.01	6.761	.034*	A>C
Kıyafet yönet. uygun giyinmeme	174.84	149.37	142.01	10.146	.006*	A>B ve C
Ödevlerini yapmamak	177.72	149.35	138.57	15.547	.000***	A>B ve C
Arkadaşlarını rahatsız etmek	176.85	144.62	147.26	12.520	.002**	A>B ve C
Arkadaşlarına saygısızlık etmek	175.54	152.32	136.40	12.129	.002**	A>B ve C
Sınıfı kirletme, yerlere çöp atma	172.44	150.12	143.71	7.077	.029*	A>B ve C
Sigara içmek, bulundurmamak	171.69	148.97	146.46	6.511	.039*	A>B ve C
Teneffüste sınıf dışına çıkmamak	174.38	151.27	139.49	10.078	.006*	A>B ve C
Temizlik kurallarına uymamak	172.81	149.41	144.41	8.644	.013*	A>B ve C
Yalan söylemek	172.68	151.41	141.33	9.290	.010*	A>B ve C
Dersi bölmek, engellemek	182.35	148.76	133.91	20.584	.000***	A>B ve C ve C
Sınavlara girmeme, engelleme	168.45	156.23	138.65	6.162	.046*	A>C
Öğretmene saygısızlık yapmak	179.54	147.97	138.60	12.989	.002**	A>B ve C
Kavga etmek, kavga çıkarmak	185.34	150.10	128.14	26.725	.000***	A>B ve C; B>C
Şikâyet etmek	185.97	154.12	120.86	31.173	.000***	A>B ve C B>C
Düzeni bozan dav. taklit etme	175.43	151.33	138.13	11.429	.003**	A>B ve C
Söz / davranışla gözdağı vermek	178.03	149.58	137.82	12.583	.002**	A>B ve C
Okula -sınıfa kesici alet getirme	172.36	147.87	147.44	6.484	.039*	A>B ve C
İzinsiz okul dışına çıkmak	181.97	149.18	133.69	17.319	.000***	A>B ve C
Kumar, benzeri oyunlar oynamak	170.88	152.69	141.43	7.919	.019*	A>C
Dedikodu yapma	173.33	152.66	138.52	9.865	.007*	A>B ve C

*: .05; **: .005; ***: .0001

A: 0-9 yıl B: 10-19 yıl C: 20 yıl ve +

Tablo 10’ da görüldüğü gibi toplam 30 disiplin probleminin sınıflarda meydana gelme sıklığı ile ilgili öğretmen görüşleri mesleki kıdeme göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Yapılan Mann Whitney-U testleri sonucunda puanlar arasındaki anlamlı farklılıkların “kaba ve küfürlü konuşma” davranışında kıdemi 0-9 yıl ile 10-19 yıl olan öğretmenler arasında kıdemi 0-9 yıl; ders araçlarını getirmeme, sınavlara girmeme ve kumar yada benzeri oyunlar oynama” davranışlarında kıdem yılı 0-9 yıl

ile 20 yıl ve üzerinde olan öğretmenler arasında kıdemi 0-9 yıl; diğer davranışlarda ise üç grup arasında kıdemi 0-9 yıl olan öğretmenler lehine olduğu görülmüştür.

Okulun bulunduğu çevrenin sosyo-ekonomik düzeyine göre gözlenme sıklığı anlamlı farklılıklar gösteren öğrenci davranışları ise Tablo 11’ de yer almaktadır.

Tablo 11

Disiplin Problemlerinin Gözlenme Sıklığının Okulun Bulunduğu Çevrenin Sosyo-Ekonomik Düzeyine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları (Sd=2)

Öğrenci Davranışları	Sıra Ortalamaları			χ^2	p	Anlamlı Fark U Testi
	ASE D (N=88)	OSD (N=110)	USED (N=112)			
Sınıf içinde bir şeyler yemek- içmek	172.60	153.22	144.30	9.652	.008*	A>B ve C
Gürültü yapmak	176.36	150.37	144.15	9.514	.009*	A>B ve C
Derse karşı ilgisizlik, dikkatsizlik	174.53	156.45	139.61	10.833	.004**	A>C
Dersle ilgisiz konularda sürekli konuşmak	174.45	149.60	146.41	7.905	.019*	A>B ve C
Sınıfta uyumak	173.67	145.62	150.69	6.826	.033*	A>B ve C
Öğretmene karşı gelmek	183.90	137.99	150.39	17.085	.000** *	A>B ve C
Derse geç gelmek,	177.33	141.84	151.76	14.999	.001**	A>B ve C
Yerinde oturmamak	186.45	140.90	145.52	20.248	.000** *	A>B ve C
Kaba ve küfürlü konuşmak	189.94	139.60	144.05	22.579	.000** *	A>B ve C
Ders dışı şeylerle ilgilenmek	183.74	149.95	138.77	19.074	.000** *	A>B ve C
Komiklik yapmak	172.43	144.42	153.08	9.521	.009*	A>B ve C
Ders araç-gereçlerini getirmemek	182.88	143.60	145.68	19.313	.000** *	A>B ve C
Hırsızlık yapmak	178.07	143.30	149.75	9.893	.007*	A>B ve C
Eşyalara zarar vermek	176.63	144.16	150.04	10.256	.006*	A>B ve C
Kopya çekmek	174.47	148.48	147.49	7.503	.023*	A>B ve C
Yerinde düzgün oturmamak	173.75	146.54	149.96	8.061	.018*	A>B ve C
Ödevlerini yapmamak, eksik yapmak	182.61	152.13	137.51	20.745	.000** *	A>B ve C
Arkadaşlarını rahatsız etmek	178.43	148.41	144.45	12.477	.002**	A>B ve C

(Tablo 11'in Devamı)

Arkadaşlarına saygısızlık etmek	182.19	147.92	141.97	15.459	.000** *	A>B ve C
Sınıfı kirletmek, yerlere çöp atmak,	173.91	151.18	145.28	7.144	.028*	A>B ve C
Sigara içmek, üzerinde bulundurmak	191.36	130.12	152.25	31.819	.000** *	A>B ve C; C>B
Yetersizlik sergilemek	179.50	149.66	142.38	17.652	.000** *	A>B ve C
Müstehten konuşma, şakalar yapmak vb	175.57	140.65	154.31	9.017	.011*	A>B ve C
Teneffüste sınıf dışına çıkmamak	171.95	155.54	142.54	7.406	.025*	A>C
Temizlik kurallarına uymamak	187.69	144.45	141.06	25.048	.000** *	A>B ve C
Yalan söylemek	177.49	141.00	152.46	13.082	.001**	A>B ve C
Dersi bölmek, engellemek	192.56	144.59	137.10	30.935	.000** *	A>B ve C
İzinsiz sınıftan çıkmak	194.91	134.34	145.32	31.107	.000** *	A>B ve C
Ders esnasında eşyalarla oynamak	170.35	142.32	156.78	6.683	.035*	A>B ve C
Sınavlara girmemek, yapılmasını engel.	192.30	141.39	140.45	25.960	.000** *	A>B ve C
Aşırı samimiyet/yakınlık göstermek	165.01	136.44	166.75	9.741	.008*	A>B; C>B
Öğretmene saygısızlık yapmak	187.84	137.30	147.97	20.085	.000** *	A>B ve C
Kavga etmek, kavga çıkarmak	193.05	147.90	133.46	32.555	.000** *	A>B ve C
Şikâyet etmek (birbirini, öğretmenleri vb.)	186.60	147.52	138.91	20.339	.000** *	A>B ve C
Sınıfa biri geldiğinde farklı davranma	172.14	147.05	138.91	6.044	.049*	A>B
Başkalarının eşyalarına zorla el koymak	180.59	145.76	145.35	12.139	.002**	A>B ve C
Sınıf düzenini bozan davranışı taklit etmek	181.07	148.75	142.03	14.425	.001**	A>B ve C
Söz / davranışla tehdit, gözdağı verme	190.59	142.72	140.48	23.945	.000** *	A>B ve C
Okula -sınıfa kesici, delici alet getirmek	191.06	139.68	143.10	24.834	.000** *	A>B ve C
İzinsiz okul dışına çıkmak/kaçmak	203.28	135.55	137.55	43.233	.000** *	A>B ve C
Kumar ya da benzeri oyunlar oynamak	192.32	137.16	144.58	13.831	.001**	A>B ve C
Kendine zarar vermek, yaralamak	180.95	143.90	146.89	15.748	.000** *	A>B ve C
Sahtecilik yapmak	182.31	141.63	148.06	18.979	.000** *	A>B ve C
Flört etmek	168.68	144.06	156.38	10.053	.007*	A>B
Ders esnasında telefonunun çalması	150.73	141.73	172.78	16.362	.000** *	C>B

*: .05; **: .005; ***: .0001

A: ASED O: OSED U: USED

Tablo 11’de verilen analiz sonuçlarına göre puanlar arasındaki anlamlı farklılıklar “derse karşı ilgisizlik ve teneffüste sınıftan çıkmama” davranışlarında alt ve üst SED arasında alt; “sınıfa biri geldiğinde farklı davranma ve flört etme” davranışlarında alt ve orta SED arasında alt; tabloda verilen diğer davranışlarda ise üç grup arasında alt SED çevrelerde bulunan okullar lehinedir. Tabloda görüldüğü gibi sigara içme ve aşırı samimiyet gösterme davranışlarının gözlenme sıklığı da orta ve üst SED arasında üst SED çevrelerde bulunan okullar lehine anlamlıdır.

4.1.5.1.3. Öğretmenlerin Cinsiyet, Kıdem ve Okulun Bulunduğu Çevrenin Sosyo-ekonomik Düzeyine Göre Disiplin Problemlerinin Önem Derecesi İle İlgili Bulgular

Yapılan t-testi sonucunda öğretmenlerin disiplin problemlerinin önem derecesi ile ilgili görüşlerinde cinsiyete göre anlamlı farklar olduğu saptanan öğrenci davranışları Tablo 12’ de verilmiştir.

Tablo 12

Disiplin Problemlerinin Önem Derecesinin Öğretmenin Cinsiyetine Göre t-Testi Sonuçları (Sd= 308)

Öğrenci Davranışları	Kadın (N=176)		Erkek (N=134)		t	p
	$\bar{X}$	Ss	$\bar{X}$	Ss		
Ders araç-gereçlerini getirmemek	2.25	.57	2.07	.64	2.492	.013*
Hırsızlık yapmak	2.75	.57	2.50	.71	3.329	.001**
Eşyalara zarar vermek	2.63	.58	2.46	.63	2.46	.014*
Kopya çekmek-çekilmesine yardımcı olmak	2.34	.62	2.16	.69	2.31	.021*
Sigara içmek, üzerinde sigara bulundurmamak	2.64	.60	2.45	.72	2.492	.013*
Okula müstehcen cd, resim vb. getirmek.	2.64	.62	2.40	.79	2.938	.004**
Müstehcen konuşma, şakalar yapmak vb	2.57	.62	1.31	.72	3.303	.001**
Yalan söylemek	2.57	.59	2.38	.69	2.594	.010*
Sınavlara girmemek, yapılmasını engel.	2.45	.63	2.27	.67	2.369	.019*
Kıskançlık	1.97	.61	1.75	.65	3.062	.002**
İftira atmak, başkalarını suçlamak	2.57	.60	2.32	.73	3.311	.001**
Kavga etmek, kavga çıkarmak	2.56	.59	2.38	.65	2.597	.010*
Farklı düşünenleri eleştirmek, kusur bulmak	2.15	.67	1.98	.72	2.090	.038*
Başkalarının eşyalarına zorla el koymak	2.67	.59	2.50	.70	2.254	.025*
Sınıf düzenini bozan davranış taklit etmek	2.34	.59	2.19	.66	2.092	.037*
Söz ya da davranışla tehdit, gözdağı vermek	2.61	.60	2.41	.71	2.544	.012*
Okula -sınıfa kesici, delici vb. alet getirmek	2.73	.58	2.50	.74	2.890	.004**
İzinsiz okul dışına çıkmak/kaçmak	2.61	.59	2.38	.72	2.931	.004**
Kumar ya da benzeri oyunlar oynamak	2.73	.56	2.50	.72	3.028	.003**
Kendine zarar vermek, yaralamak	2.72	.58	2.45	.73	3.461	.001**
Sahtecilik yapmak	2.64	.62	2.41	.74	2.873	.004**
Çete kurmak, çete üyesi olmak	2.72	.58	2.52	.74	2.542	.012*

*: .05; **: .005

Tablo 12’ de görüldüğü gibi disiplin problemlerinin önem derecesi ile ilgili puanlar arasındaki anlamlı farklılıklar kadın öğretmenler lehinedir.

Tablo 13, önem derecesinin (ciddilik) kıdeme göre anlamlı bir şekilde farklı algılandığı tespit edilen disiplin problemlerini göstermektedir.

Tablo 13

Disiplin Problemlerinin Önem Derecesinin Öğretmenlerin Kıdemlerine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları (Sd=2)

Öğrenci Davranışları	Sıra Ortalamaları			χ^2	P	Anlamlı Fark U Testi
	0-9 yıl (N=98)	10-19 yıl (N=131)	20 yıl + (N=81)			
Gürültü yapmak	173.62	145.56	149.65	7.514	.023*	A>B ve C
İzin almadan konuşmak	181.13	146.45	139.12	16.411	.000***	A>B ve C
İlgisiz konuda sürekli konuşmak	175.67	149.64	140.58	10.356	.006*	A>B ve C
Öğretmene karşı gelmek	181.40	145.02	141.12	14.950	.001**	A>B ve C
Derse geç gelmek,	173.09	150.72	141.94	8.607	.014*	A>B ve C
Kaba ve küfürlü konuşmak	173.46	152.22	139.08	8.870	.012*	A>B ve C
Hırsızlık yapmak	175.17	152.75	136.15	14.455	.001**	A>B ve C
Eşyalara zarar vermek	170.89	156.83	134.73	10.020	.007*	A>C; B>C
Kopya çekmek	169.38	157.44	135.57	7.831	.020*	A>C
Ödevlerini yapmamak, eksik yapmak	178.62	149.20	137.72	13.892	.001**	A>B ve C
Arkadaşlarını rahatsız etmek	173.24	151.63	140.29	8.120	.017*	A>B ve C
Arkadaşlarına saygısızlık etmek	176.04	146.55	145.13	9.405	.009*	A>B ve C
Sınıfı kirlletmek, yerlere çöp atmak	172.50	152.22	140.24	8.305	.016*	A>B ve C
Sigara içmek, sigara bulundurmak	171.04	152.16	142.10	7.093	.029*	A>C
Yetersizlik sergilemek	162.63	161.66	136.92	6.304	.043*	A>C; B>C; B>C
Okula müstehcen cd, resim getirmek	176.68	157.63	126.43	20.457	.000***	A>B ve C; B>C
Müstehcen konuşma, şaka yapmak	184.08	153.29	124.50	25.300	.000***	A>B ve C; B>C
Temizlik kurallarına uymamak	175.49	145.08	148.17	9.792	.007*	A>B ve C
Yalan söylemek	173.34	157.24	131.10	12.878	.002**	A>C; B>C
Dersi bölmek, engellemek	173.95	150.35	141.51	8.117	.017*	A>B ve C
İzinsiz sınıftan çıkmak	179.84	151.41	132.67	15.781	.000***	A>B ve C
Öğretmen masasına bir şeyler atmak	168.38	157.05	137.42	6.647	.036*	A>C
Sınavlara girmeme, yapıl. engelleme	172.24	153.03	139.23	7.607	.022*	A>C
Aşırı samimiyet/yakınlık göstermek	175.35	159.37	125.23	16.972	.000***	A>C; B>C
Söz /davranışla taciz etmek	166.44	159.16	136.35	7.521	.023*	A>C

(Tablo 13'ün Devamı)

Öğretmene saygısızlık yapmak	169.87	156.08	137.18	7.758	.021*	A>C
İftira atmak, haksız yere suçlamak	173.22	154.46	135.75	9.999	.007*	A>C
Kavga etmek, kavga çıkarmak	177.05	153.45	132.75	14.137	.001**	A>B ve C
Cinsiyet ayrımı yapmak	158.83	165.39	135.48	6.907	.032*	A>C; B>C
Farklı düşünenleri eleştirmek	164.99	162.94	131.98	9.047	.011*	A>C; B>C
Düzeni bozan davranışı taklit etmek	176.19	146.98	144.25	9.601	.008*	A>B ve C
Söz /davranışla tehdit etme, gözdağı	174.93	147.06	145.64	9.182	.010*	A>B ve C
Okula kesici, delici alet getirme	168.84	152.55	142.91	7.237	.027*	A>B ve C
İzinsiz okul dışına çıkmak/kaçmak	172.37	155.30	135.41	10.103	.006*	A>C
Kumar / benzeri oyunlar oynamak	168.10	155.47	140.30	7.151	.028*	A>C
Sahtecilik yapmak	166.04	158.95	137.17	7.075	.029*	A>C; B>C

*: .05; **: .005; ***: .0001

A: 0-9 yıl

B: 10-19 yıl

C: 20 yıl ve +

Tablo 13 incelendiğinde toplam 36 davranışın önem derecesinde belirlenen anlamlı farklılıkların kıdemi 0-9 yıl ile 20 yıl ve üzerinde olanlar arasında 0-9 yıl; “eşyalara zarar verme, kopya çekme, sigara içme, yetersizlik sergileme, yalan söyleme, öğretmen masasına bir şeyler atma, sınavlara girmeme, aşırı samimiyet sergileme, taciz etme, öğretmene saygısızlık yapma, iftira atma, cinsiyet ayrımı yapma, farklı düşünenleri eleştirme, izinsiz okuldan çıkma, kumar veya benzeri oyunlar oynama ve sahtecilik yapma” davranışları hariç diğer davranışlarda ise kıdemi 0-9 yıl ile 10-19 yıl olanlar arasında 0-9 yıl kıdemi olan öğretmenler lehine olduğu görülmüştür. Kıdemi 10-19 yıl ile 20 yıl ve üzerinde olan öğretmenlerin puanları arasında “eşyalara zarar verme, yetersizlik sergileme, okula müstehcen dergi vb. getirme, müstehcen konuşma-şaka yapma, yalan söyleme, aşırı samimiyet gösterme, cinsiyet ayrımı yapma, farklı düşünenleri eleştirme ve sahtecilik” davranışlarında gözlenen anlamlı farklar ise kıdemi 10-19 yıl olan öğretmenler lehine olmuştur.

Öğretmenlerin disiplin problemlerinin önem derecesi ile ilgili görüşlerinde görev yaptıkları çevrenin sosyo-ekonomik düzeyine göre anlamlı farklılıklar olduğu saptanan disiplin problemleri Tablo 14’de verilmiştir.

Tablo 14

Disiplin Problemlerinin Önem Derecesinin Okulun Bulunduğu Çevrenin Sosyo-Ekonomik Düzeyine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları (Sd=2)

Öğrenci Davranışları	Sıra Ortalamaları			χ^2	P	Anlamlı Fark U Testi
	ASED (N=88)	OSD (N=110)	USED (N=112)			
Gürültü yapmak	180.45	148.07	143.19	12.212	.002**	A>U
Öğretmene karşı gelmek	175.31	154.61	140.81	9.069	.011*	A>O ve U
Derse geç gelmek,	175.19	154.61	140.81	10.395	.006*	A>O ve U
Kaba ve küfürlü konuşmak	171.30	159.09	139.56	8.379	.015*	A>O ve U
Ders dışı şeylerle ilgilenmek	172.80	150.81	146.51	6.323	.042*	A>U
Hırsızlık yapmak	172.09	162.86	135.24	15.896	.000***	A>U; O>U
Eşyalara zarar vermek	173.95	158.66	137.89	11.296	.004**	A>U; O>U
Kıyafet yönet. uygun giyinmemek	173.74	149.39	147.17	6.844	.033*	A>O ve U
Ödevlerini yapmamak, eksik yapmak	172.45	146.83	150.70	6.032	.049*	A>O ve U
Arkadaşlarını rahatsız etmek	168.44	160.49	140.43	6.759	.034*	A>U
Arkadaşlarına saygısızlık etmek	166.52	163.17	139.31	7.224	.027*	A> U; O>U
Sınıfı kirlletmek, yerlere çöp atmak,	174.27	148.36	147.76	7.404	.025*	A>O ve U; O>U
Sigara içmek, üzerinde bulundurmak	168.03	163.45	137.84	9.962	.007*	A>U; O>U
Okula müstehcen resim vb. getirmek.	169.65	170.88	129.28	21.835	.000***	A>U ; O>U
Müstehcen konuşma, şakalar yapmak vb	178.20	167.63	125.75	25.646	.000***	A>U; O>U
Temizlik kurallarına uymamak	181.56	148.92	141.49	14.669	.001**	A>O ve U
Yalan söylemek	167.05	167.25	134.89	12.026	.002**	A>U; O>U
Dersi bölmek, engellemek	167.24	164.10	137.83	8.510	.014*	A>U; O>U
İzinsiz sınıftan çıkmak	162.81	168.22	137.26	9.207	.010*	A>U; O>U
Öğretmen masasına bir şeyler atmak	165.45	164.90	138.45	7.877	.019*	A>U; O>U
Aşırı samimiyet/yakınlık göstermek	168.55	166.68	134.26	11.718	.003**	A>U; O>U
Söz /davranışla taciz/sarkıntılık etmek	162.06	166.97	139.08	8.431	.015*	A>U; O>U
İftira atmak, başkalarını suçlamak	163.69	167.94	136.85	9.898	.007*	A>U; O>U
Kavga etmek, kavga çıkarmak	173.35	156.80	140.19	8.752	.013*	A>U
Başkalarının eşyalarına zorla el koymak	159.64	168.43	139.55	9.069	.011*	A>U; O>U
Düzeni bozan davranışı taklit etmek	180.41	155.41	136.02	15.110	.001**	A>O ve U
Söz / davranışla tehdit, gözdağı vermek,	175.95	157.38	137.59	12.382	.002**	A>U
Okula -sınıfa kesici, delici alet getirmek	162.66	164.53	141.01	7.845	.020*	A>U; O>U
Kumar ya da benzeri oyunlar oynamak	161.03	166.79	140.06	9.058	.011*	A>U; O>U
Kendine zarar vermek, yaralamak	164.02	163.86	140.59	7.592	.022*	A>U; O>U
Sahtecilik yapmak	161.86	164.66	141.50	6.194	.045*	O>U
Çete kurmak, çete üyesi olmak	154.61	169.38	142.56	8.562	.014*	O>U
Flört etmek	170.76	159.95	139.14	7.767	.021*	A>U

*: .05; **: .005; ***: .0001

A: ASE D O: OSD U: USED

Tablo 14’ de görüldüğü gibi anlamlı farklılıklar “gürültü yapma, derse geç gelme, kıyafet yönetmeliğine uygun giyinmeme, ödevlerini yapmama, sınıfı kirletme, temizlik kurallarına uymama ve sınıf düzenini bozan davranışı onaylama” davranışlarında alt ve orta SED arasında alt; “sahtecilik yapma ve çete kurma-üyesi olma” davranışları haricindeki diğer 31 davranışta alt ve üst SED arasında alt SED çevrelerde bulunan okullar lehinedir. “Hırsızlık, eşyalara zarar verme, arkadaşlarına saygısızlık yapma, sigara içme, müstehcen konuşma, okula müstehcen dergi vb. getirme, yalan söyleme, dersi bölme, izinsiz sınıftan çıkma, öğretmen masasına bir şeyler atma, taciz, aşırı samimiyet, iftira atma, başkalarının eşyalarına zorla el koyma, kumar veya benzeri oyunlar oynama, okula kesici aletler getirme, kendine zarar verme, sahtecilik ve çete kurma-üyesi olma” davranışlarındaki anlamlı farklar da orta ve üst SED arasında orta SED çevrelerde bulunan okullar lehine olmuştur.

4.1.5.2. Öğretmenlerin Cinsiyet, Kıdem ve Okulun Bulunduğu Çevrenin Sosyo-ekonomik Düzeyine Göre Disiplin Problemlerinin Nedenleri İle İlgili Görüşleri

Tablo 15, öğretmenlerin disiplin problemlerinin nedenleri ile ilgili görüşlerinin t-testi sonuçlarını göstermektedir.

Tablo 15

Öğretmenlere Göre Disiplin Problemlerine Neden Olan Faktörlerin Cinsiyete Göre t-Testi Sonuçları (Sd= 308)

Faktörler	Kadın (N=176)		Erkek (N=134)		t	P
	$\bar{X}$	Ss	$\bar{X}$	Ss		
Öğrenci ile ilgili özellikler	2.64	.51	2.50	.51	2.275	.024*
Aile ile ilgili özellikler	2.81	.38	2.70	.45	2.229	.027*
Toplumsal ve kültürel değ. değişim	2.72	.47	2.54	.57	3.005	.003**
Arkadaş çevresi	2.72	.46	2.64	.51	1.418	.157
Kitle iletişim araçları	2.64	.49	2.61	.51	.517	.605
Okulun özellikleri	2.15	.68	2.21	.61	-.847	.398
Eğitim programı	2.21	.72	2.23	.66	-.360	.719
Çevresel özellikler	2.40	.64	2.38	.63	.389	.697
Öğretmen özellikleri	2.11	.68	1.98	.68	1.711	.088
Öğrenci merkezli eğitime geçiş	1.98	.72	2.02	.68	-.490	.625
Okul yönetimi ile ilgili özellikler	2.04	.74	1.96	.68	1.012	.313
Sınıf ve okul kurallarının belirsizliği	2.09	.74	1.91	.70	2.091	.037*
Sınıfların özellikleri	2.21	.78	2.06	.72	1.660	.098
Öğretmen değişikliği, eksikliği	1.91	.81	1.82	.68	1.105	.270
Sınıfta öğretmen adaylarının olması	1.54	.70	1.44	.61	1.392	.165

*, .05; **, .005

Tablo 15 incelendiğinde iki grubun puanları arasındaki farkların öğrenci ve ailenin özellikleri, sınıf/okul kurallarının belirsizliği ve toplumsal-kültürel değerlerde meydana gelen değişim faktörlerinde kadın öğretmenler lehine anlamlı olduğu görülmektedir.

Öğretmenlerin disiplin problemlerinin nedenleri ile ilgili görüşlerinde kıdem yılına göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan analiz sonuçları Tablo 16’ da verilmiştir.

Tablo 16

Öğretmenlere Göre Disiplin Problemlerine Neden Olan Faktörlerin Mesleki Kıdeme Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları (Sd=2)

Faktörler	Sıra Ortalamaları			χ^2	p	Anlamlı Fark U Testi
	0-9 yıl (N=98)	10-19 yıl (N=131)	20 yıl + (N=81)			
Öğrenci ile ilgili özellikler	172.09	157.96	131.46	12.751	.002**	A>U; O>U
Aile ile ilgili özellikler	172.02	156.69	139.59	15.462	.000***	A>U; O>U
Toplumsal ve kültürel değ. değişim	153.42	157.92	154.11	.250	.882	
Arkadaş çevresi	176.96	150.58	137.49	14.585	.001**	A>O ve U
Kitle iletişim araçları	153.97	156.43	155.85	.063	.969	
Okulun özellikleri	169.79	151.65	144.44	4.894	.087	
Eğitim programı	151.66	163.13	147.81	2.045	.360	
Çevresel özellikler	189.87	146.10	129.12	28.382	.000***	A>O ve U
Öğretmen özellikleri	148.71	165.51	147.52	3.431	.180	
Öğrenci merkezli eğitime geçiş	144.80	159.06	162.69	2.523	.283	
Okul yönetimi ile ilgili özellikler	160.29	157.02	147.24	1.178	.555	
Sınıf ve okul kurallarının belirsizliği	151.42	164.98	145.10	3.211	.201	
Sınıfların özellikleri	186.28	145.41	134.59	20.208	.000***	A>O ve U
Öğretmen değişikliği, eksikliği	193.76	142.51	130.23	30.983	.000***	A>O ve U
Sınıfta öğretmen adaylarının olması	157.40	155.50	153.20	.128	.938	

:.005; *:.0001

A: 0-9 yıl B: 10-19 yıl C: 20 yıl ve +

Tablo 16’ da görüldüğü gibi grupların puanları arasındaki farklılıklar istatistiksel olarak; öğrenci, aile, çevre ve sınıfların özellikleri ile arkadaş çevresi ve öğretmen eskiliği faktörlerinde anlamlıdır. Mann Whitney-U testleri sonucunda anlamlılığın arkadaş çevresi, çevresel özellikler, sınıfın özellikleri ve öğretmen eksiliği-değişimi faktörlerinde üç grup arasında kıdemi 0-9 yıl; öğrenci ve aile ile ilgili özellikler faktörlerinde ise kıdemi 0-9 yıl ile 20 yıl ve üzerinde olanlar arasında 0-9 yıl ve kıdemi 10-19 ve 20 yıl ve üzerinde olanlar arasında kıdemi 10-19 yıl olan öğretmenler lehine olduğu görülmüştür.

Tablo 17’ de öğretmenlerin disiplin problemlerinin nedenleriyle ilgili görüşlerinde görev yaptıkları çevrenin sosyo-ekonomik düzeyine göre yapılan Kruskal Wallis testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 17

Öğretmenlere Göre Disiplin Problemlerine Neden Olan Faktörlerin Okulun Bulunduğu Çevrenin Sosyo-Ekonomik Düzeyine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları (Sd=2)

Faktörler	Sıra Ortalamaları			χ^2	P	Anlamlı Fark U Testi
	ASED (N= 88)	OSED (N=110)	USED (N=112)			
Öğrenci ile ilgili özellikler	172.09	159.58	138.46	10.012	.007**	A>U; O>U
Aile ile ilgili özellikler	178.67	154.36	138.41	18.820	.000***	A>O ve U; O>U
Toplum ve kültürel değ. değişim	163.46	154.61	150.12	1.657	.437	
Arkadaş çevresi	179.82	145.40	146.31	14.228	.001**	A>O ve U
Kitle iletişim araçları	149.81	156.06	159.42	.823	.663	
Okulun özellikleri	179.05	148.50	143.88	10.650	.005*	A>O ve U
Eğitim programı	158.02	155.99	153.04	.187	.911	
Çevresel özellikler	210.18	136.51	131.19	56.999	.000***	A>O ve U
Öğretmen özellikleri	146.98	147.21	170.33	5.811	.055	
Öğr. merkezli eğitime geçiş	154.18	145.97	165.90	3.292	.193	
Okul yönetimi ile ilgili özellikler	159.64	153.33	154.38	.316	.854	
Sınıf-okul kurallar. belirsizliği	153.71	155.73	156.68	.064	.968	
Sınıfların özellikleri	193.75	135.04	145.54	26.534	.000***	A>O ve U
Öğretmen değişikliği, eksikliği	197.46	137.19	140.51	30.941	.000***	A>O ve U
Sınıfta öğretmen aday. olması	167.48	140.85	160.48	6.425	.040*	A>O; O>U

*: .05; **: .005; ***: .0001 A: ASE D O: OSE D U: USE D

Tablo 17 incelendiğinde puanlar arasındaki farkların öğrenci, aile, arkadaş çevresi, çevre, sınıfın özellikleri ve öğretmen değişikliği faktörlerinde anlamlı olduğu görülmektedir. Yapılan analizler sonucunda anlamlı farkların aile, arkadaş, okul, çevre ve sınıfların özellikleri ile öğretmen eksikliği faktörlerinde üç grup arasında alt; öğrenci özellikleri faktöründe alt ve üst grup arasında alt; sınıfta öğretmen adaylarının olması faktörlerinde alt ve orta grup arasında alt sosyo-ekonomik düzey çevrelerdeki okullar lehine olduğu görülmüştür. Öğrenci ve aile özellikleri ile sınıfta öğretmen adaylarının olması faktörlerinde orta ve üst grup arasında da anlamlı farklılıklar ise orta sosyo-ekonomik düzey çevrelerdeki okullar lehine olmuştur.

4.1.5.3. Öğretmenlerin Cinsiyet, Kıdem ve Okulun Bulunduğu Çevrenin Sosyo-ekonomik Düzeyine Göre Disiplin Problemleriyle Baş Etme Stratejileri İle İlgili Görüşleri

Tablo 18, öğretmenlerin disiplin problemleriyle baş etmede kullandıkları stratejilerin cinsiyete göre t-testi sonuçlarını göstermektedir.

Tablo 18

Öğretmenlerin Disiplin Problemleriyle Baş Etmede Kullandıkları Stratejilerin Cinsiyete Göre t-Testi Sonuçları (Sd=308)

Baş Etme Stratejileri	Kadın (N= 176)		Erkek (N= 134)		t	P
	$\bar{X}$	Ss	$\bar{X}$	Ss		
Doğrudan sözel uyarı	2.57	.54	2.63	.48	-.931	.353
Dolaylı sözel uyarı	2.52	.53	2.34	.53	3.018	.003**
Beden diliyle uyarı	2.57	.56	2.42	.53	2.451	.015*
Fiziksel yakınlık denetimi	2.60	.50	2.37	.55	3.740	.000***
Açıklama yapma-nasihat etme	2.50	.53	2.54	.52	-.735	.463
Azarlama-gözdağı verme	1.97	.58	1.87	.54	1.633	.104
Görmezden gelme	1.77	.50	1.67	.58	1.501	.134
Anlaşma yapma	2.25	.53	1.97	.50	4.692	.000***
Cezayı hatırlatma	2.17	.53	2.02	.46	2.704	.007*
Sınıf çevresini değiştirme	2.01	.51	1.94	.51	1.294	.197
Ara verme (Etkinliği durdurma)	2.09	.51	2.06	.46	.426	.670
Sorumluluk verme	2.45	.54	2.34	.50	1.855	.065
Notunu azaltma-kırma	1.60	.61	1.40	.55	3.002	.003**
Fiziksel izolasyon	1.67	.60	1.65	.56	.291	.772
Sosyal İzolasyon	1.43	.53	1.29	.50	2.251	.025*
Zorla özendirme	1.59	.57	1.54	.54	.810	.419
Rehber öğretmene gönderme	1.90	.44	1.82	.45	1.587	.114
Bedensel olarak acı verme	1.23	.45	1.25	.46	-.393	.695
Alay etme/küçük düşürme	1.15	.37	1.15	.38	-.076	.940
Öğrenciyi okul idaresine gönderme	1.64	.55	1.55	.54	1.401	.162
Aile ile görüşme	2.20	.49	2.12	.51	1.344	.180
Fazladan ödev verme	1.32	.54	1.35	.56	-.447	.655
Rehberlik yapma	2.57	.54	2.54	.52	.564	.573
Davranışın nedenini araştırma	2.59	.51	2.44	.55	2.533	.012*
Olumu pekiştireç kullanma	2.72	.48	2.64	.50	1.263	.208
Model olma	2.28	.68	2.35	.56	-.939	.349
Dersi bırakma (dersi işlenmiş sayma)	1.17	.43	1.21	.46	-.775	.439
Disiplin prob. dersle ilişkilendirme	2.05	.58	2.00	.49	.803	.423

*: .05; **: .005; ***: .0001

Tablo 18’ de görüldüğü gibi dolaylı sözel uyarı, beden diliyle uyarı, fiziksel yakınlık denetimi, anlaşma yapma, cezayı hatırlatma, notunu azaltma-kırma, sosyal

izolasyon ve davranışın nedenini araştırma stratejilerinde kadın öğretmenler lehine anlamlı farklar bulunmaktadır.

Öğretmenlerin disiplin problemleriyle baş etmede kullandıkları stratejilerde kıdemlerine göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını görmek amacıyla yapılan analiz sonuçları Tablo 19’ da verilmiştir.

Tablo 19

Öğretmenlerin Disiplin Problemleriyle Baş Etmede Kullandıkları Stratejilerin Kıdemlerine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları (Sd= 2)

Baş Etme Stratejileri	Sıra Ortalamaları			χ^2	p	Anlamlı Fark U Testi
	0-9 yıl (N=98)	10-19yıl (N=131)	20 yıl + (N=81)			
Doğrudan sözel uyarı	155.72	158.89	149.76	.728	.695	
Dolaylı sözel uyarı	174.83	160.98	123.25	20.284	.000***	A>C; B>C
Beden diliyle uyarı	172.84	153.65	137.52	9.162	.010*	A>C
Fiziksel yakınlık denetimi	182.97	147.74	134.81	19.051	.000***	A>B ve C
Açıklama yapma-nasihah etme	156.01	158.27	140.62	.514	.773	
Azarlama-gözdağı verme	163.62	158.62	140.62	5.184	.075	
Görmezden gelme	177.46	139.26	155.20	13.358	.001**	A>B ve C
Anlaşma yapma	169.61	161.78	128.27	15.992	.000***	A>C; B>C
Cezayı hatırlatma	160.07	160.34	142.15	4.022	.134	
Sınıf çevresini değiştirme	171.24	144.40	154.01	8.369	.015*	A>B
Ara verme (Etkinliği durdurma)	157.32	157.06	150.78	.533	.766	
Sorumluluk verme	165.13	155.44	143.94	3.295	.192	
Notunu azaltma-kırma	167.38	158.06	136.98	6.812	.033*	A>C
Fiziksel izolasyon	158.26	156.49	150.57	.455	.796	
Sosyal İzolasyon	163.66	152.39	150.65	1.741	.419	
Zorla özendirme	152.36	160.27	151.58	.836	.658	
Rehber öğretmene gönderme	154.23	155.70	141.22	.064	.967	
Bedensel olarak acı verme	171.05	152.70	141.22	9.654	.008*	A>B ve C
Alay etme/küçük düşürme	151.59	157.19	157.50	.719	.698	
Öğrenciyi okul idaresine gönderme	166.08	154.15	144.88	3.321	.190	
Aile ile görüşme	157.53	157.77	149.38	.831	.660	
Fazladan ödev verme	155.70	156.54	153.57	.087	.957	
Rehberlik yapma	150.17	158.39	157.28	.696	.706	
Davranışın nedenini araştırma	154.28	160.08	149.57	.947	.623	
Olumu pekiştireç kullanma	166.77	152.58	146.60	3.971	.137	
Model olma	161.63	156.82	145.94	1.744	.418	
Dersi bırakma (dersi işlenmiş sayma)	154.28	155.05	157.71	.166	.920	
Disiplin prob. dersle ilişkilendirme	149.58	164.96	147.36	3.931	.140	

*: .05; **: .005; ***: .0001

A: 0-9 yıl B: 10-19 yıl C: 20 yıl ve +

Tablo 19 incelendiğinde dolaylı uyarı, beden diliyle uyarı, fiziksel yakınlık denetimi, görmezden gelme, anlaşma yapma, sınıf çevresini değiştirme, not azaltma-kırma ve bedensel acı verme stratejilerinin kullanmada öğretmenlerin kıdemlerine göre anlamlı fark olduğu görülmektedir. Analizler sonucunda anlamlı farkların fiziksel yakınlık denetimi, görmezden gelme ve bedensel olarak acı verme stratejilerinde üç grup arasında kıdemi 0-9 yıl; dolaylı uyarı, beden diliyle uyarı, anlaşma yapma ve not kırma stratejilerinde kıdemi 0-9 yıl ile 10-19 yıl olanlar arasında kıdemi 0-9 yıl olan öğretmenler lehine olduğu saptanmıştır. Dolaylı uyarı ve anlaşma yapma stratejilerinde 10-19 yıl ile 20 yıl ve üzerinde kıdemi olanlar arasında görülen anlamlı farklar ise 10-19 yıl kıdemi olan öğretmenler lehine olmuştur.

Tablo 20’ de ise disiplin problemleriyle baş etmede kullanılan stratejilerin görev yapılan okulun sosyo-ekonomik düzeyine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği ile ilgili yapılan analiz sonuçları görülmektedir.

Tablo 20

Öğretmenlerin Disiplin Problemleriyle Baş Etmede Kullandıkları Stratejilerin Okulun Bulunduğu Çevrenin Sosyo-Ekonomik Düzeyine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları (Sd= 2)

Baş Etme Stratejileri	Sıra Ortalamaları			χ^2	p	Anlamlı Fark U Testi
	ASED (N=88)	OSD (N= 110)	USED (N= 112)			
Doğrudan sözel uyarı	159.44	159.05	148.92	1.323	.516	
Dolaylı sözel uyarı	180.55	156.76	134.58	16.967	.000***	A>O ve U; O>U
Beden diliyle uyarı	177.00	149.24	144.76	9.462	.009*	A>O ve U
Fiziksel yakınlık denetimi	179.41	150.06	142.05	12.069	.002**	A>O ve U
Açıklama yapma-nasihat etme	156.55	154.10	156.05	.057	.972	
Azarlama-gözdağı verme	166.45	149.47	152.81	3.103	.212	
Görmezden gelme	180.36	140.42	150.78	13.364	.001**	A>O ve U
Anlaşma yapma	175.09	145.01	150.41	9.203	.010*	A>O ve U
Cezayı hatırlatma	165.38	156.42	146.83	3.514	.173	
Sınıf çevresini değiştirme	169.75	147.94	151.73	5.319	.070	
Ara verme (Etkinliği durdurma)	161.89	152.95	152.99	1.094	.579	
Sorumluluk verme	163.02	148.92	156.05	1.619	.445	
Notunu azaltma-kırma	169.41	150.24	149.74	3.816	.148	
Fiziksel izolasyon	158.85	166.69	141.88	5.691	.058	
Sosyal İzolasyon	163.93	152.13	152.19	1.568	.457	
Zorla özendirme	153.19	158.54	154.33	.264	.877	
Rehber öğretmene gönderme	155.12	156.23	155.08	.022	.989	
Bedensel olarak acı verme	170.82	152.31	146.59	7.181	.028*	A>U
Alay etme/küçük düşürme	151.75	155.11	158.83	.819	.664	
Öğrenciyi okul idaresine gönderme	175.06	148.90	146.62	7.724	.021*	A>O ve U

(Tablo 20'nin Devamı)

Aile ile görüşme	160.47	156.12	150.99	.909	.635	
Fazladan ödev verme	156.57	157.52	152.67	.281	.869	
Rehberlik yapma	150.18	158.90	156.34	.648	.723	
Davranışın nedenini araştırma	160.00	152.37	155.04	.476	.788	
Olumu pekiştireç kullanma	173.27	149.70	147.23	7.784	.028*	A>O ve U
Model olma	164.65	148.40	155.28	1.991	.370	
Dersi bırakma- işlenmiş sayma	151.98	151.28	162.41	2.449	.294	
Disiplin prob. dersle ilişkilendirme	152.34	161.65	151.94	1.238	.538	

*: .05; **: .005; ***: .0001

A: ASED

O: OSED

U: USED

Tablo 20' de görüldüğü gibi dolaylı sözel uyarı, beden diliyle uyarı, fiziksel yakınlık denetimi, görmezden gelme, anlaşma yapma, bedensel olarak acı verme, okul idaresine gönderme ve olumlu pekiştireç verme stratejilerinin kullanımında okulun bulunduğu çevrenin SED'ine göre anlamlı farklar bulunmaktadır. Yapılan analizler sonucunda farkların bedensel acı verme stratejisinde alt ve üst SED arasında alt; diğer stratejilerde ise üç grup arasında alt SED çevrelerdeki okullarda görev yapan öğretmenler lehine olduğu görülmüştür. Dolaylı sözel uyarıda bulunma stratejisinde ise orta ve üst SED arasındaki anlamlı farklılık orta SED çevrelerdeki okullarda görev yapan öğretmenler lehine olmuştur.

4.2. Öğrencilerin Disiplin Problemleri, Nedenleri ve Baş Etme Stratejileri İle İlgili Görüş ve Beklentileri

Araştırmada cevap aranan ikinci soru öğrencilerin disiplin problemleri, nedenleri ve baş etme stratejileri ile ilgili görüş ve beklentilerinin neler olduğudur. Bu soruya cevap aramak amacıyla 508 öğrenciye Disiplin Problemlerini Değerlendirme Anketi (DPDA) Öğrenci Formu uygulanarak, 15 öğrenciyle görüşme yapılmıştır. Aşağıda ilköğretim ikinci kademedeki (6. 7. ve 8. sınıflarda) öğrencilerden elde edilen bulgular yer almaktadır.

4.2.1. Öğrencilere Göre Disiplin Problemi Olarak Nitelen Öğrenci Davranışları, Gözlenme Sıklığı ve Önem Derecesi (Ciddilik) İle İlgili Bulgular

Öğrencilerin sınıf içinde hangi davranışların disiplin problemi olduğu, gözlenme sıklığı ve önem derecesi ile ilgili görüşlerinden elde edilen bulgular Tablo 21' de yer almaktadır. Tablo 21' de görüldüğü gibi öğrenciler aritmetik ortalaması 1.7-2.3 arasında

olan derse geç gelme, kıyafet yönetmeliğine uygun giyinmeme, teneffüste sınıftan dışarı çıkmama, sağlıklı iletişim kuramama, yerinde sessizce oturma ve kıskançlığı “kısmen”; aritmetik ortalaması 2.4-3.0 arasında olan diğer 51 davranışı ise “kesinlikle disiplin problemi olarak nitelendirmişlerdir. Öğrenciler bu davranışların yaklaşık %50.0’ sinin (29 davranış) kendi sınıflarında “hiç”, gözlenmediğini belirtmekle birlikte madde ortalamaları açısından en sık gözlenen disiplin problemleri; izin almadan konuşma ($\bar{x}$ =2.18), gürültü yapma ($\bar{x}$ =2.15), dersle ilgisi olmayan konularda sürekli konuşma ($\bar{x}$ =2.12), komiklik yapma ($\bar{x}$ =2.12), sınıfta bir şeyler yeme-içme ($\bar{x}$ =2.09), derse geç gelme ve ders dışı şeylerle ilgilenme ($\bar{x}$ =2.07), ilgisizlik ($\bar{x}$ =2.06) ve teneffüste dışarı çıkmamadır ($\bar{x}$ =2.02). Öğrenciler sınıfta bir şeyler yeme ($\bar{x}$ =1.79) ve teneffüste sınıftan dışarı çıkmamayı ($\bar{x}$ =1.75) diğer davranışlara göre “ciddi olmayan” disiplin problemleri olarak algılamak; hırsızlık yapma ($\bar{x}$ =2.53), sigara içme ($\bar{x}$ =2.51), okula -sınıfa kesici, delici vb. alet getirme ($\bar{x}$ =2.50), kumar oynama ($\bar{x}$ =2.48) ve başkalarının eşyalarına zorla el koyma ($\bar{x}$ =2.48) “en ciddi” algılanan disiplin problemleri olmuştur.

Tablo 21

Öğrencilere Göre Disiplin Problemi Olarak Nitelenen Öğrenci Davranışları İle İlgili Bulgular

Öğrenci Davranışları	Öğrenci (N= 508)		
	Problem $\bar{x}$	Sıklık $\bar{x}$	Önem $\bar{x}$
Sınıf içinde bir şeyler yemek- içmek	2.55	2.09	1.79
Gürültü yapmak	2.71	2.15	2.15
İzin almadan konuşmak	2.66	2.18	2.10
Derse karşı ilgisizlik, dikkatsizlik	2.56	2.06	2.04
Dersle ilgisiz konularda sürekli konuşmak	2.67	2.12	2.18
Sınıfta uyumak	2.40	1.60	1.98
Öğretmene karşı gelmek	2.66	1.78	2.36
Derse geç gelmek,	2.38	2.07	1.99
Yerinde oturmamak	2.59	1.95	2.06
Kaba ve küfürlü konuşmak	2.68	1.91	2.45
Ders dışı şeylerle ilgilenmek	2.61	2.07	2.05
Komiklik yapmak	2.41	2.12	1.83
Ders araç-gereçlerini getirmemek	2.54	1.92	2.03
Hırsızlık yapmak	2.70	1.40	2.53
Eşyalara zarar vermek	2.71	1.71	2.35
Kopya çekmek-çekilmesine yardımcı olmak	2.49	1.95	2.22
Kıyafet yönetmeliğine uygun giyinmemek	2.35	1.84	2.01
Yerinde düzgün oturmamak	2.53	1.94	2.01
Ödevlerini yapmamak, eksik yapmak	2.55	1.98	2.12
Arkadaşlarını rahatsız etmek	2.69	1.90	2.21
Arkadaşlarına saygısızlık etmek	2.73	1.97	2.28
Sınıfı kirletmek, yerlere çöp atmak,	2.69	1.89	2.19

(Tablo 21'in Devamı)

Sigara içmek, üzerinde sigara bulundurmak	2.67	1.34	2.51
Yetersizlik sergilemek	2.47	1.82	2.08
Okula müstehcen cd, resim vb. getirmek.	2.42	1.58	2.18
Müstehcen konuşma, şakalar yapmak vb	2.51	1.76	2.18
Teneffüste sınıf dışına çıkmamak	2.05	2.02	1.75
Temizlik kurallarına uymamak	2.59	1.69	2.15
Yalan söylemek	2.67	1.79	2.37
Dersi bölmek, engellemek	2.66	1.90	2.29
İzinsiz sınıftan çıkmak	2.67	1.46	2.23
Öğretmen masasına bir şeyler atmak	2.69	1.38	2.33
Ders esnasında eşyalarla oynamak	2.57	1.80	2.21
Sınavlara girmemek, yapılmasını engellemek	2.60	1.52	2.29
Aşırı samimiyet/yakınlık göstermek	2.43	1.61	2.19
Söz /davranışla taciz etmek/sarkıntılık etmek	2.62	1.50	2.41
Sağlıklı iletişim kuramamak (alınganlık, çekingenlik)	2.29	1.80	2.00
Öğretmene saygısızlık yapmak	2.69	1.69	2.45
Yerinde sessizce oturmak	2.20	1.90	1.90
Kıskançlık	2.37	1.76	2.02
İftira atmak, başkalarını haksız yere suçlamak	2.71	1.68	2.45
Kavga etmek, kavga çıkarmak	2.64	1.95	2.34
Cinsiyet ayrımı yapmak	2.58	1.51	2.27
Farklı düşünenleri eleştirmek, kusur bulmak	2.53	1.74	2.16
Şikâyet etmek	2.49	1.88	2.14
Sınıfa biri geldiğinde farklı davranmak	2.62	1.82	2.21
Başkalarının eşyalarına zorla el koymak	2.69	1.41	2.48
Sınıf düzenini bozan davranışı taklit etmek	2.65	1.73	2.27
Söz -davranışla tehdit etmek, gözdağı vermek,	2.67	1.65	2.39
Okula -sınıfa kesici, delici vb. alet getirmek	2.64	1.49	2.50
İzinsiz okul dışına çıkmak/kaçmak	2.61	1.63	2.37
Kumar ya da benzeri oyunlar oynamak	2.63	1.38	2.48
Kendine zarar vermek, yaralamak	2.58	1.41	2.42
Sahtecilik yapmak	2.66	1.35	2.45
Çete kurmak, çete üyesi olmak	2.59	1.52	2.37
Flört etmek	2.44	1.62	2.24
Ders esnasında telefonunun çalması	2.54	1.42	2.23
Dedikodu yapma	2.50	1.76	2.16

Görüşmeler sırasında da 15 öğrenciye sınıflarında en sık gözlenen disiplin problemlerinin neler olduğu sorulmuş ve analizler sonucunda anket bulgularına paralel sonuçlar elde edildiği görülmüştür. Öğrenci görüşlerine göre sınıflar da en sık karşılaşılan disiplin problemi “dersle ilgisi olmayan konularda sürekli konuşma” dır (f:9). Bu görüşte olan öğrencilere göre sürekli konuşma dersi bölmekte, hocayı rahatsız etmekte ve kendilerinin dikkatini dağıtarak, dersi dinlemelerini ve anlamalarını engellemektedir. Görüşme sırasında öğrencilerden biri bu konuda “*Arkadaşlarımızın çok konuşması yüzünden fazla ders işleyemiyoruz (ÖğrA2K7)*” şeklinde düşüncesini belirtirken diğer iki öğrenci “*Kalabalıktan dolayı çok konuşulduğu için fazla dersi*

anlayamamak (ÖğrA3K8)” ve “Sınıfta ders içinde çok konuşuluyor, rahatsız ediyor ve olumsuz etkiliyor, dersleri dikkatle dinlememizi bozuyor (ÖğrO1K7)” şeklinde düşüncesini belirtmiştir. Üç öğrenciye göre “izin almadan konuşma” veya “birbirleri konuşurken söz kesme” davranışı sınıfta en sık gözlenen disiplin problemi iken, iki öğrenci “öğretmene karşılık verme” davranışının sınıflarında daha sık olduğunu ifade etmiştir. Öğrencilere göre sınıf ortamında en sık gözlenen diğer davranışlar ise; komiklik yapma (f:1), öğrencilerin birbirine lakap takması (f:1), kavga etme (f:1), eşyalara zarar verme (f:1), küfür etme (f:1), öğrencilerin birbirleriyle iyi geçinmemesi, dışlamasıdır (f:1). Aşağıda öğrencilerin bu konuyla ilgili açıklamalarından örnekler yer almaktadır:

“Parmak kaldırmadan konuşmak, ders güzel bir şekilde işlenirken araya gereksiz gereksiz konuşmalar giriyor” (ÖğrÜ3E7)

“Hocayı sinir ediyorlar derste. İki konu işliyoruz üçüncü konuya bırakmıyorlar işleyelim. Dersi hocayı sinir ederek geçiriyorlar o yüzden hoca dersi terk edip gidiyor” (ÖğrA2K7)

“Ders dinlememe, birebirlerinin sözünü dinlememe, çoğu kez haklı olduğumda ben de kesiyorum.çoğunlukla kız arkadaşlarımın sözünü kesiyorum. Zaten kızlar ve erkekler arasında çok fazla çatışma olmuyor. Olursa da birbirimizi haklı buluyoruz. Okulda ve sınıfta kavga yok. Bazı durumlarda ağzımızı bozabiliyoruz” (ÖğrO2K8)

“Arkadaşın birbirleriyle dalga geçmeleri, hocayı kötülemeleri, hocaların dersini hiç dinlememeleri” (ÖğrÜ3E6)

4.2.2. Disiplin Problemlerine Neden Olan Faktörler İle İlgili Bulgular

Öğrencilerin okullardaki disiplin problemlerinin nedenleri hakkındaki görüşleri ile ilgili bulgular Tablo 22’ de yer almaktadır.

Tablo 22

Öğrenci Görüşlerine Göre Disiplin Problemlerine Neden Olan Faktörler

Faktörler	Öğrenci (N=508)						
	Evet		Kısmen		Hayır		$\bar{x}$
	f	%	f	%	f	%	
Öğrenci ile ilgili özellikler	317	62.4	125	24.6	66	13.0	2.49
Aile ile ilgili özellikler	272	53.5	153	30.1	83	16.3	2.37
Toplumsal ve kültürel değ. değişim	230	45.3	194	38.2	84	16.5	2.28
Arkadaş çevresi	344	67.7	116	22.8	48	9.4	2.58
Kitle iletişim araçları	244	48.0	163	32.1	101	19.9	2.28
Okulun özellikleri	215	42.3	194	38.2	99	19.5	2.22
Eğitim programı	203	40.0	211	41.5	94	18.5	2.21
Çevresel özellikler	223	43.9	194	38.2	91	17.9	2.25
Öğretmen özellikleri	248	48.8	172	33.9	88	17.3	2.31
Öğrenci merkezli eğitime geçiş	222	43.7	192	37.8	94	18.5	2.25
Okul yönetimi ile ilgili özellikler	235	46.3	168	33.1	105	20.7	2.25
Sınıf ve okul kurallarının belirsizliği	233	45.9	190	37.4	85	16.7	2.29
Sınıfların özellikleri	246	48.4	171	33.7	91	17.9	2.30
Öğretmen değişikliği, eksikliği	221	43.5	177	34.8	110	21.7	2.21
Sınıfta öğretmen adaylarının olması	173	33.5	159	31.3	179	35.2	1.98

Tablo 22 incelediğinde öğrencilerin arkadaş çevresi ($\bar{x}=2.58$) ve öğrenci ile ilgili özellikleri ($\bar{x}=2.49$) “kesinlikle” diğer faktörleri ise “kısmen” bir neden olarak değerlendirdiği görülmektedir.

Öğrencilere görüşme sırasında da sınıflarındaki disiplin problemlerinin en önemli nedeninin ne olduğu sorulmuş, cevaplar analiz edildiğinde görüşme yapılan öğrencilerin hepsinin (f:15) disiplin problemlerine neden olarak kendileriyle ilgili özellikleri vurguladığı görülmüştür. Öğrenci görüşlerine okumayı istememe veya tembellik (f:4), derste sıkılma (f:4), kıskançlık veya çekememezlik (f:4) ve ergenlik döneminde olma (f:3) öğrencileri disiplin problemleri yaratmaya iten kendileri ile ilgili faktörlerdir. Görüşme esnasında derste sıkıldıkları için, konuya odaklanamadıklarını ve kendi aralarında konuştuklarını ifade eden öğrencilerden biri bu konudaki görüşünü “konuyu eğer biliyorsam sıkılırım, başka bir konu hakkında konuşurum ya da ileriki konular hakkında konuşmaya başları (Öğr3Ü2K6) şeklinde ifade ederken, dört öğrenci ilköğretimden sonra liseye gitmeyecek olan arkadaşlarının dersleri umursamadıklarını belirtmiştir. Konu ile ilgili olarak öğrencilerin açıklamalarından örnek alıntılar aşağıda yer almaktadır:

“Çoğu arkadaşımız buradan mezun olduktan sonra okumayacak, o yüzden takmıyorlar kafalarına” (ÖğrA1K8)

“Öğrenmek istemiyorlar. Okumak ta istemiyorlar o yüzden bize de engel oluyorlar. Zorlarına mı gidiyor.aslında hepsi kadar var ama öğrenmek istemiyorlar” (ÖğrO1K7)

“Hiç birisi çalışkan değil dersi kaynatmak için yapıyorlar, zaman geçsin diye, bazı dersleri sevmiyorlar, öğrencilerin zoruna gidiyor, matematik gibi dersler” (ÖğrA4E7)

Disiplin problemlerinin nedenlerini ergenlik döneminde olma ile açıklayan öğrencilerden biri “ ...sadece dersi dinlememe değil, çok küfür var, belki ergenliğe girdiği için bunu bir marifet olarak görüyor olabilir, karizması artıyor (ÖğrÜ4K8)” şeklinde açıklarken, dört öğrenci öğrencilerin birbirlerini kışkırdıklarını, birbirlerini çekemediklerini, dışladıklarını ve kendilerini büyük görüp havalandıklarını “Kendilerini çok büyük görüyorlar, biz en büyüğüz diye havalanıyorlar, çünkü 8-B okulun en iyi sınıfı, zekamızla herkesten üstünüz diyorlar, bu yüzden ders esnasında konuşuyorlar. Birbirlerine karşı böyle yapamıyorlar ama öğretmenin karşısına geçtikleri zaman böyle bir havalanma bir şeyler geliyor (ÖğrO3K8) gibi sözlerle ifade etmişlerdir.

Görüşme verilerinin analizi sonucunda öğrencilerin disiplin problemlerine neden olarak gösterdikleri diğer faktörler ise öğretmen özellikleri (f:4), arkadaş çevresi (f:4) ve ailedir (f:4). Öğretmen vurgusu yapan öğrencilerden üçü daha çok öğretmenin öğrencileri başı boş bıraktığını ve disiplin problemlerini önemsemediğini ifade ederken; benzer görüşte olan bir diğer öğrenci ise bu durumu öğretmenden öğretmene yaşanan değişikliklerle açıklamaya çalışmıştır. Örneğin, konu ile ilgili olarak bir öğrenci “Sosyal Bilgiler dersinde hiç durmuyoruz, konuşuyoruz, hoca bir şey yapmıyor, herkes hocanın bir şey yapmayacağını bildiği için konuşuyor (ÖğrO4E7)” şeklinde ifade ederken diğer öğrenciler görüşlerini;

“Hocaya göre değişiyor, hoca ilgisiz oluyor, ne yaparsa yap diyor. Onu bir köşede bırakıyor, yüzüne bakmayınca yüz vermeyince o daha beter yapmaya başlıyor” (ÖğrÜ5K7)

“öğretmen öğrencinin sorunlarına karşı ilgisiz kaldığında -örneğin moralim bozuk olur, ailemde bir sorun olduğu zaman, hoca üstüme geliyor, hocaya ben cevap vermiyorum, hocaya cevap vermeyince hoca daha çok sinirleniyor, herkesin içinde beni azarladığı için” (ÖğrA5E7)

“Mesela hoca bir şaka yapıyor ama bu şakanın bence ders sırasında fazla abartılmaması lazım.Çünkü biz yıl sonunda bir sınava giricez. SBS’ye hazırlanıyoruz. Ders dışında yapması daha uygun ya da ne bilim öğrencilerle çok fazla laubali olmamalılar. Yüz buluyorlar,onlar da belki derste bir şeyler yapsak öğretmen bir şey demez diye düşünüyorlar” (ÖğrO1K7)

şeklinde açıklamıştır. İstenmeyen davranışların nedenini ailevi sebeplerle açıklayan öğrencilerden (f.2) biri açıklamalarında “Evde bazı sorunlar olabiliyor,çocuğun morali bozulabiliyor, çocuğun en ufak bir yanlış davranışında ailenin o bağırması olabiliyor,

karşılık beklemeden bir şey yapıyor mesela anne ona kızabiliyor (ÖğrÜ5K7)” şeklindeki sözleriyle ailevi sorunların davranışlarını etkilediğini belirtirken iki öğrenci ise aile içindeki disiplin yöntemlerini ve ailenin ilgisizliğini dile getirmişlerdir. Derste arkadaşların birbirlerini etkilediğini, derste konuşarak diğerlerini de etkilediklerini ya da birbirlerine model aldıklarını belirten dört öğrenci ise disiplin problemlerinin öncelikli nedeninin arkadaş çevresi olduğunu ifade etmişlerdir. Konu ile ilgili olarak öğrencilerin açıklamalarında örnek alıntılar ise şöyledir:

“Bazıları kendi arkadaş çevresine bakıyorlar, arkadaş çevresi nasılsa öyle davranıyorlar, bazıları da çok yaramaz onlar da o büyüklere bakıp yaramazlık yapabiliyorlar” (ÖğrA2K7)

“Arkadaşlar dürtüyor, konuşturuyorlar.” (ÖğrO4E7)

“Anne-baba bir çocuğa özen göstermezse derse ilgili hocalara gelip sormazsa çocuk kendini bırakır” (ÖğrU6E8)

Öğrencilerin bunların dışında disiplin problemlerine neden olarak gösterdiği diğer faktörler ise sınıf değişikliği (f:1), sınıfların birleştirilmesi (f:1), öğrencinin teknoloji (bilgisayar, televizyon) merakı (f:1) ve sürekli performans ödevi verilmesi (f:1) olmuştur. Örneğin bir öğrenci bu konuda *“Performans ödevi olayı çok saçma ve sınavlar gerçekten bizi çok bunalttı. Sinir sistemimiz zayıflıyor bu yaştayken. Kendini yenilemeyen bir sistem. Biz daha bu yaştayken bu kadar stres altına girmemiz sağlığınıza çok zararlı. Yaramaz olanlar bu strese hiç gelemiyorlar. Onlar işin kolayına kaçıyorlar. Okumam burada giderim açık öğretimden okurum diyorlar. Ama okumak isteyenler yapmak zorundayız (çalışmak anlamında) ben lise okumak istiyorum üniversite okumak istiyorum alternatif yok (ÖğrO1K7) şeklinde açıklarken; diğer iki öğrenci görüşlerini;*

“önceden 6-F idik. Sonra sınıf mevcudumuz az olunca 7-E ‘ye katıldık. Ondan dolayı sorunlar çıkıyor, dışlanmalardan doğan sonuçlar bunlar. Herhangi bir şeyde hemen sınıfımıza neden geldiniz gibi şeyler söylüyorlar (ÖğrO4K8)”

“Kafalarını başka bir şeye takmış olabilirler. Ailevi de problemleri olabilir.Ya da bilgisayar ya da televizyondan etkileniyor da olabilirler.Genelde bilgisayar ve internet üzerine merak var (ÖğrO5K7)” şeklinde açıklamıştır.

4.2.3. Disiplin Problemleriyle Baş Etmede Kullanılan Stratejiler İle İlgili Bulgular

Tablo 23, öğrenci görüşlerine göre öğretmenlerin disiplin problemleriyle baş etmede kullandıkları stratejiler ile ilgili bulguları göstermektedir.

Tablo 23

Öğrenci Görüşlerine Göre Öğretmenlerin Disiplin Problemleriyle Baş Etmede Kullandıkları Stratejiler

Baş Etme Stratejileri	Öğrenci (N=508)						
	Hiç		Ara sıra		Her zaman		$\bar{X}$
	f	%	f	%	f	%	
Doğrudan sözel uyarı	76	15.0	211	41.5	221	43.5	2.28
Dolaylı sözel uyarı	116	22.8	211	41.5	181	35.6	2.12
Beden diliyle uyarı	125	24.6	219	43.1	164	32.3	2.07
Fiziksel yakınlık denetimi	129	25.4	211	41.5	168	33.1	2.07
Açıklama yapma-nasihat etme	90	17.7	196	38.6	222	43.7	2.25
Azarlama-gözdağı verme	127	25.0	201	39.6	180	35.4	2.10
Görmezden gelme	213	41.9	230	45.3	65	12.8	1.70
Anlaşma yapma	152	29.9	250	49.2	106	20.9	1.90
Cezayı hatırlatma	118	23.2	233	45.9	157	30.9	2.07
Sınıf çevresini değiştirme	185	36.4	213	41.9	110	21.7	1.85
Ara verme (Etkinliği durdurma)	221	43.5	209	41.1	78	15.4	1.71
Sorumluluk verme	103	20.3	252	49.6	153	30.1	2.09
Notunu azaltma-kırma	139	27.4	220	43.3	149	29.3	2.01
Fiziksel izolasyon	159	31.3	217	42.7	132	26.0	1.94
Sosyal İzolasyon	211	41.5	218	42.9	79	15.6	1.74
Zorla özendirme	160	31.5	227	44.7	121	23.8	1.92
Rehber öğretmene gönderme	195	38.4	222	43.7	91	17.9	1.79
Bedensel olarak acı verme	151	29.7	245	48.2	112	22.0	1.92
Alay etme/küçük düşürme	222	43.7	198	39.0	88	17.3	1.73
Öğrenciyi okul idaresine gönderme	143	28.1	266	52.4	99	19.5	1.91
Aile ile görüşme	104	20.5	254	50.0	150	29.5	2.09
Fazladan ödev verme	201	39.6	217	42.7	90	17.7	1.78
Rehberlik yapma	131	25.8	235	46.3	142	28.0	2.02
Davranışın nedenini araştırma	126	24.8	238	46.9	144	28.3	2.03
Olumu pekiştireç kullanma	124	24.4	215	42.3	169	33.3	2.08
Model olma	193	38.0	213	41.9	102	20.1	1.82
Dersi bırakma (dersi işlenmiş sayma)	231	45.5	199	39.2	78	15.4	1.70
Disiplin prob. dersle ilişkilendirme	139	27.4	248	48.8	121	23.8	1.96

Tablo 23’ de görüldüğü gibi öğrenciler bu stratejilerin öğretmenleri tarafından “ara sıra” kullanıldığını düşünmektedir. Öğrenci görüşlerine göre doğrudan sözel uyarı yapma ($\bar{x}$ =2.28), açıklama yapma ($\bar{x}$ =2.25), dolaylı sözel uyarıda bulunma ($\bar{x}$ =2.12) ve azarlama-gözdağı verme ($\bar{x}$ =2.10) öğretmenlerin nispeten daha sık kullandığı

stratejiler olurken; görmezden gelme ($\bar{x}=1.70$), bir süreliğine derse ara verme ($\bar{x}=1.71$) ve dersi bırakıp işlenmiş sayma ($\bar{x}=1.70$) öğretmenlerin neredeyse hiç kullanmadığı stratejilerdir.

Öğretmenlerin disiplin problemleriyle nasıl baş ettiği ile ilgili öğrenci görüşlerini almak amacıyla görüşme sırasında da öğrencilerden sınıfta son zamanlarda yaşadıkları bir disiplin problemini anlatmaları ve öğretmenlerinin bu problemle nasıl baş ettiği, kullandığı yöntemin etkililiği hakkında ne düşündükleri ve hangi stratejilerin daha etkili olacağı konusundaki görüşleri sorulmuştur. Görüşme yapılan öğrencilerin açıklamaları sonucunda anket bulgularına paralel sonuçlar elde edilmiş, 10 öğrenci son zamanlarda sınıflarında yaşadıkları disiplin problemlerini genellikle derste konuşma (f:5) ve gürültü yapma (f:5) olarak tanımlamışlardır. Öğrencilerin dile getirdiği diğer disiplin problemleri ise kavga etme (f:2), lakap takma-alay etme (f:1), öğretmene karşı gelme (f:1) ve sınıfta dolaşma (f:1) olmuştur. On beş öğrenci öğretmenlerinin disiplin problemleri karşısında öncelikle kullandığı stratejileri ise “uyarma” (f:8), uyarılar dikkate alınmadığında ise bağırma/azarlama (f:7) olarak tanımlamışlardır. Öğrencilerden ikisi öğretmenlerin “*kavga etmeyin, konuşmayın vb.*” diyerek ya da uyarıyı dikkate almazsa ne yapacaklarını söyleyerek uyardıklarını belirtirken, bir öğrenci hariç diğerleri uyarı yapıldıktan sonra davranış devam ettiği takdirde öğretmenlerin tavırlarının sertleştiğini, kızıp, bağırıklarını ifade belirtmişlerdir. Dört öğrencinin görüşü ise öğretmenlerinin disiplin problemleri karşısında direk azarlama yoluna gitmesidir. Öğrenci uyarılara aldırmadığında öğretmenlerin daha sert uyarılarda bulunduklarını ifade eden bu öğrencilerden üçü öğretmenlerinin uyarıdan sonra davranışlarına devam eden öğrencileri dövdüğünü ya da vurduğunu belirtmiş ve öğrencilerden ikisi bu konuyla ilgili görüşlerini “*uyarıyor, sonra dövüyor, kavga etmeyin diyor, dövüyor (ÖğrA5E7)*” ve “*önce uyarılıyor,sonra maalesef ki okulda dayak var, bizim öğretmenlerimizin en çok başvurduğu şey dayak (ÖğrO5K7)*” şeklinde belirtmişlerdir.

Altı öğrencinin görüşü ise öğretmenlerinin öğrenciyi/öğrencileri yanına çağırıp sorunu dinleyerek ve problemin kaynağına inmeye çalışarak, problemleri çözmeye çalıştığı yönünde olmuştur. Öğrencilerden biri bu konuda “*öğretmen önce yanına çağırıyor, sorunu anlattırıyor, hoca dinliyor, soruna çözüm arıyor, kavga olduğunda bizi barıştırıyor, bir daha yapmayın diyor (ÖğrO4E7)*” şeklinde örnek verirken, bir diğer öğrenci mesele çok ciddi olduğunda öğretmenin konunun kaynağına indiğini belirterek “*büyük bir mesele olduğunda konunun neyden başladığını, kaynağının ne*

olduğuna bakıyor,ona göre davranıyor (ÖğrÜ5K7) şeklinde düşüncesini belirtmiştir. Öğretmenlerin uyarı sonrasında sertleştiğini ifade eden öğrencilere göre disiplin problemleri karşısında uygulanan diğer stratejiler; öğrenciyi sınıftan atma (f:4), hakaret etme-laf sokma (f:1), eksi not verme (f:1), rehber öğretmene gönderme (f:1), anlaşma yapma (f:1), idareye gönderme (f:1) ve tehdit etmedir (okuldan atma, sınıfta bırakma, f:2). Konu ile ilgili olarak öğrenciler genellikle “sinirleniyor, bağırıyorlar, dersten atmalar falan oluyor (ÖğrO1K7)” ve “öğretmen uyarır, tekrar dinlemezse tekrar uyarıyor, bu sefer de dinlemezlerse ya sınıftan çıkarır ya da eksi verir (ÖğrA3K8) şeklinde düşüncelerini belirtirken, öğretmenlerin olumlu davranışları ödüllendirdiğini ve küçük yaramazlıkları görmezden geldiğini sadece birer öğrenci gündeme getirmiştir. Aşağıda öğrencilerin açıklamalarında yer verdiği sınıf olaylarından örnekler yer almaktadır:

“Mesela Sosyal bilgiler dersinde; Arkadaş çok konuşuyor, kendini büyük görüyor hava atıyor. Hoca derse girdiğinde önce köşeye geçiyor, hoca ders anlatırken ayağa kalkıyor, çıkıyor dışarı geri geliyor, ortalıkta dolaşıyor. Hoca hiç bir şey yapmıyor, bakıyor sadece. İleri gittiğinde ya vuruyor kafasına ya da yerine geç otur diyor. O ise bir şey yapmıyor, devam ediyor yine” (ÖğrU6K7)

“Arkadaşımı sınıftan atmıştı. Arkadaşım pek bir şey yapmadı, derste konuşmuştu, arkadaşım fazla sınıftan atılan bir arkadaş değil ve hani fazla psikolojiyi etkiliyor ve dersi de sevememesine neden oluyor. Bu sefer arkadaş dersi sevmesine rağmen soğuttu biraz dersten” (ÖğrU2K6)

“Bir arkadaşımız Türkçe yazılısından 84 almıştı karnesinde 4 düşecekti. O da 5 düşmesini istiyordu. Hoca da 4 vericem dedi, 5 veremem dedi. Bu puanı sen aldın daha çok çalışsaydın dedi.Hocaya biraz yalvardı hocam ne olur bir puan daha verin dedi . Hoca da vermedi ve 84'lük Mehmet demeye başladı. Bu da çocuğun çok zoruna gidiyordu. O da dalgasına ve şakasına yapıyordu, adı öyle kaldı. Onun da zoruna gidiyor biz söylemiyoruz. Hoca arada bir takılıyor o na onun zoruna gidiyor” (ÖğrO1K7)

“İngilizce öğretmenimiz o kadar bağırıyor ve sınıfı terk ediyor. Öğretmenimiz bize hiç vurmamış ama bizim sınıftan biri gitmiş, Ayşe hocamıza , Hoca bize vuruyor küfrediyor diye. Sonra bizim hoca da geldi bizimle konuştu. Hoca diyor bakın sizi seviyorum diyor, sizin iyi bir yerlere yerleşmenizi istiyorum ama siz hiç geleceğinizi düşünmüyorsunuz diye” (ÖğrA2K7)

Görüşme sırasında 15 öğrenciye bu konu ile ilgili sorulan bir diğer soru ise öğretmenlerinin disiplin problemleriyle baş etmede kullandıkları stratejilerin etkiliği hakkında ne düşündükleridir. Dört öğrenci öğretmenin öğrencileri belirli şeylerle tehdit etmesinin disiplin problemlerini durdurmada etkili olduğunu belirtirken; bu öğrencilerden ikisi öğrenciler notu önemseydiği için notla, biri okuldan atma veya başka okula gönderme ile tehdit etmenin, bir öğrenci ise öğrencinin gözünü korkutmanın daha

etkili olduğunu ifade etmiştir. Öğrenciler konu ile ilgili düşüncelerini “*Nottan çok korkuyor bizimkiler, öğretmen notunuzu kırarım dediği zaman çok etkili oluyor* (ÖğrO3K8)”, “*Eğer bir daha yaramazlık olursa başka okula göndeririz, başka bir okulda cezası var diyor* (ÖğrA2K7) şeklinde açıklarken, üç öğrenci öğretmenin öğrenciyle bire-bir görüşmesi ve örnekler vererek açıklama yapmasını daha etkili bulduklarını ifade etmişlerdir.

Bu öğrencilerden biri konuşmanın öğrenci konu ile ilgilendiği takdirde etkili olduğunu aksi takdirde etkili olmadığını “*Konuşuyorlar, genellikle onlara kendi hayatlarından örnekler veriyorlar, okumayan insanların ne olduğundan neler yapıldığından örnekler veriyorlar. Eğer gerçekten konuyla ilgileniyorsa etkisi oluyor* (ÖğrO5K7)” sözleriyle ifade ederken; bir diğer öğrenci konuşmanın diğer öğrencilerin yanında yapılmadığı zaman daha etkili olacağını “*çekip bir kenara konuşunca, arkadaşlarının içinde değil de dışarıda konuşsa daha iyi olur, bazı öğretmenler yapıyor* (Öğr3AK8)” şeklinde ifade etmiştir. Bu konuda farklı düşünen bir diğer öğrenci ise sınıf hırçınlaştığında sert konuşmaların daha etkili olduğunu belirtmiştir. Öğrencilerin disiplin problemleriyle baş etmede etkili olduğunu düşündükleri diğer stratejiler ise; öğrenciyi korkuttuğu için dövme-fiziksel ceza (f:1), öğrenciyi idareye gönderme (f:1), öğrencilerin ödülü almak için her şeyi yapacağı düşüncesiyle ödüllendirme (f:1) ve öğretmen seviyeli davrandığında ve sınıfta laubali hareketlere izin vermediğinde sınıfta disiplinin daha iyi olduğu gerekçesiyle tutarlı olma (f:1) olmuştur.

Öğrenci görüşlerine göre uygulanan stratejinin etkili olup olmaması öğretmene göre değişmekle birlikte, uyarma (f:6) ve bağırma-çağırma, azarlama (f:6) en etkisiz stratejiler olarak nitelendirilmiştir. Öğretmenin bin kere sus demesinin etkili olmadığını, öğrencilerin sıkılıp hocadan uzaklaştığını belirten öğrenciler bu konudaki görüşlerini “*susun denildiği zaman etkili olmuyor* (ÖğrO3K8)”, “*Sadece uyarıyorlar o hiç bir işe yaramıyor, mesela kavga etti biri “kavga etmiceksin diyor, kavga etmek kötü bir şey, siz buraya okumak için geliyorsunuz...” ama ertesi gün tekrar yapıyor aynı şey* (ÖğrÜ5K7)” şeklinde açıklarken; öğrencilere kızmanın etkili olmadığını, öğrencinin konsantresini bozduğunu, sert çıkışların ve öğrencilerin üzerine gitmenin öğrencileri daha beter yaptığını ve öğrencilerin davranışlarına devam ettiğini belirten öğrenciler görüşlerini şöyle açıklamışlardır:

“bazı öğretmenler kızınca öğrencinin tam konsantresi bozuluyor, hiç bir şekilde etkili olmuyor.” (ÖğrA3K8)

“öğretmen ne kadar bağırırsa bağırırsın dinlemiyorlar, elindeki cetveli tahtaya vuruyor, susuyorlar ondan iki saniye sonra tekrar başlıyorlar.” (ÖğrO2K8)

“Bir kere boş bırakırsa, yani birileri konuştuğunda o da hala ders anlatmaya devam ettiğinde daha çok yüz buluyorlar ve konuşuyorlar. Bu sınıfın disiplinin bozuyor” (ÖğrU4E7)

Öğrencilerin etkisiz olarak değerlendirdikleri diğer baş etme stratejilerini ise, inatlaşma yarattığı için öğrenciyi dövme (f.3), öğrenciyi sınıftan dışarı atma (f.2), açıklama yapma (f.1), görmezden gelme (f.1), sadece göz korkuttuğu ve öğrenciler bunu bildiği için öğrenciyi disipline gönderip, tutanak tutma (f.1) olarak tanımlamışlardır.

4.2.4. Öğrencilerin Disiplin Problemleriyle Baş Etme Konusunda Öğretmenlerinden Beklentileri İle İlgili Bulgular

Disiplin problemleriyle baş etme sürecinde öğrencilerin öğretmenlerinden beklentilerini öğrenmek amacıyla 15 öğrenciye görüşme sırasında okullarda disiplin problemlerinin azalması-önlenmesi için öğretmenlerinden nasıl davranmalarını bekledikleri sorulmuştur. Öğrencilerin bu sorulara verdikleri cevaplar analiz edildiğinde altı öğrencinin öğretmenlerinden daha yakın ilgi beklediklerini ve bunu duyarlı olma, arkadaş gibi olma, sorunlarını dinleme ve anlamaya çalışma, gerekirse kendileriyle sınıf içinde değil dışarıda özel görüşme şeklinde ifade ettikleri görülmüştür. Bu öğrencilerden biri öğretmenlerin arkadaş gibi olmalarını ama mesafeli de davranmaları gerektiğini belirtirken bir diğer öğrenci ise öğretmenin ailesi ile değil kendisi ile konuşmasını istediğini belirtmiştir. Konu ile ilgili olarak öğrencilerin düşüncelerinden alıntılar aşağıda yer almaktadır.

“Öğrencilerle öğretmen-öğrenci ilişkisinden çok arkadaş ilişkisi kurulmalı ama aradaki mesafe çok iyi ayarlanmalı. Çünkü eğitim dışında onlar bizi hayata da hazırlıyorlar. Biz orda sadece ders görelim soru çözelim ona gitmiyoruz. Biz orda hayata da hazırlanıyoruz. Mesela konferanslar düzenlenebilir. Üniversitelerde daha çok oluyor ama ilköğretim ya da lisede olmuyor Bence yapılması gerekir.” (ÖğrA2K7)

“Daha anlayışlı olmalarını isterim. Sonuçta onlarda bizim yaşlarımızdan geçtiler. Bizim yaşlarımızda oldular. Bunları sınıf içinde değil de daha sonra gündeme getirebilirler. Öğrenci ile özel olarak görüşebilirler sorunlarını hakkında. Fazla üstüne gitmeden halledebilirler. Dersten soğuyabiliyoruz.” (ÖğrÜ2K8)

“Velini falan çağırırım olmasın direk bizimle konuşsunlar, ailemizle nereye kadar sorunlarımızı halledebilirler ki ,öğretmenin benimle olan sorununda annemin ne alakası var” (ÖğrÜ1K8)

“Sorunumuzu anlayabilsinler, dinlemiyorlar sorunlarımızı” Sorunumuzu dinlemelerini isterim ,dinlemeden etmeden bağırıyor çağırıyorlar” (ÖğrA5E7)

Dört öğrenci ise öğretmenlerinden beklentilerini sorunları öğrenci ve aileleriyle birlikte ele almaları olmuştur. Bu öğrencilerden biri görüşünü veli-öğretmen-öğrenci toplantısı yapılarak, öğrenciye davranışının nedenini anlattırılması, ve her iki tarafa da nasıl davranmaları gerektiğinin açıklanması şeklinde belirtirken diğer iki öğrenci de “*Bu saatten sonra değiştirilemez bence, küçüklükten gelen bir şey o, hani aileleri ile konuşarak onlara daha anlayışlı davranmaları gerektiğini ya da çok şımartmamaları gerektiğini söyleyebilirler* (ÖğrÜ4K8)” ve “*Veli-öğretmen-öğrenci ile beraber konuşabilir. O zaman öğrenci neden öyle davrandığını söyler. Velisi de ona karşı nasıl davranması gerektiğini söyler* (ÖğrO2K8)” şeklinde açıklama yapmışlardır.

Üç öğrencinin disiplin problemleri karşısında öğretmenden beklentisi tehdit veya gözdağı vererek öğrencilerin gözünü korkutması olmuş ve bu beklentilerini genel olarak “öğretmenlerin daha sert davranmaları gerektiği” şeklinde açıklamışlardır. İki öğrenci notla korkutmanın daha etkili olabileceğini belirtirken, bir öğrenci problem davranış gösteren öğrenci ile sözleşme yapılarak müdüre verilemesi gerektiğini ifade etmiştir. Örneğin ÖğrO4E7’ nin konuyla ilgili açıklaması “*gözümüzü korkutsunlar da yapmayalım..Bir Suat hocamız vardı. Matematik dersinde sınıf başkanları yaramazları yazıyordu, yazılanların hoca kulağını falan okşuyordu,kimse tahtaya yazılmıyordu. Yazılmak istemiyordu*” şeklinde olurken; ÖğrO3K8 düşüncelerini “*Sözel dersi öğretmenlerinin daha sıkı yönetime girmelerini isterim. Çok rahatlar. Mesela bizim sözel öğretmenlerimizin not kırma gibi bir olayı yok. Susun, susun diyorlar, ”notunuzu kırarım” demiyorlar. Bizim sınıf bundan anlıyor*” sözleriyle ifade etmiştir. Öğrencilerin görüşme sırasında ifade ettikleri diğer beklentiler ise; tehdit etmeme (notla, aileyi çağırmakla vb. f:2), uyarma (f:1), doğrudan idareye gönderme (f:1), disipline verme (f:1), tutarlı davranma (f:1), dersi daha eğlenceli yapma (f:1), önyargılı davranmama (f:1), öğrencilere daha çok söz hakkı verme (f:1), oturma düzeninde değişiklik yapma (f:1) ve sorunlu öğrencileri sınıftan izole etme, aynı sınıfta toplama (f:1) olmuştur. Aşağıda öğrencilerin bu beklentilerle ilgili açıklamalarından örnekler yer almaktadır:

“Öğretmenler notları kullanmasınlar, Çünkü SBS’ de çok etkiliyor. Sonra velimi falan çağırırım da olmasın direk bizimle konuşsun. Ailemizle nereye kadar her şeyimizi halledebilirler ki. Öğretmenin benimle olan sorunumda annemin ne alakası var” (ÖğrU4E7)

“Direk hemen ön yargılı davranıyorlar. Bir sorun olunca hiç dinlemiyorlar. Yer değişikliği yapıyorlar, idareye gönderiyorlar. Ya bi dinleseler ona göre karar alsalar” (ÖğrO4E6)

“Duyarlı olmalarını istiyorum. Mesela bir şey yaptığımda beni uyarsınlar. Belki uyarıyorlar susmuyorsam? o da var. Sıkılıyorum... öğretmen daha iyi ders anlatabilir belki? bir de beni ön sıraya oturtmalarını istiyorum...Arkaya geçtiğim zaman konuşuyorum yalan yok” (ÖğrA3E6)

“Sözel dersi öğretmenlerin daha sıkı yönetime girmelerini isterim. Çok rahatlar. Mesela bizim sözel öğretmenlerimiz not kırma gibi bir olayı yok. “Susun yoksa notunuzu kırarım demiyor,Susun ,susun,Susun diyorlar sadece dediği bu.”Bizim sınıf bundan anlıyor” (ÖğrO3K8)

“Sınıfta öğretmenler yapıcım dediği bir şeyi yapmalı, istikrarlı olmalı .Mesela fen öğretmenimiz kaç defa sözleşme imzalattı ama yürürlüğe koymadı. Ama en azından göz korkutma gibi bir şey oluyor. Onun dersinde yine sessiz falan duruyorlar, dersi dinliyorlar ister istemez korkarak da olsa dinleyip bir şey öğrenmiş oluyorlar” (ÖğrO4K8)

“Bence uyarmak yetmiyor, sadece uyarmamalı, direk disipline yollamalı. Sonuçta bir saygısızlık var ortada. Bir daha yapmayacak bir ceza verilebilir” (ÖğrU1K7)

“...bir sözleşme yapıp müdüre verilmeli. Çünkü onlar kendi geleceklerini düşünmüyorsa,öğretmen neden düşünsün” (ÖğrO2K8)

“Yaramazlık yapanları ayrı bir sınıfa koysunlar. Birbirlerine bakarak biz niye bu sınıfa düştük, biz de iyi sınıflarda olabiliriz düşüncesiyle iyi olabilirler. Diğer arkadaşlarını örnek vererek, onları anneleri bırakmıyor okusunlar, onlar çok pis gelecekteler, kendi geleceğinizi düşünüp okuyun diyebilirler” (ÖğrO1E6)

Öğrencilere yöneltilen son soru ise söylemek istedikleri başka şeyler olup olmadığı olmuş, bu soruya cevap veren altı öğrencinin açıklamaları incelendiğinde de ortaöğretime yerleştirme sınavı (f:1), ailelerin çocuklarına karşı tutumları (f:1), disiplin (f:1) ve öğretmenlerin disiplin konusundaki yeterlikleri (f:2) ve öğretmenlerin tutum ve davranışları karşısındaki yaşadıklarını paylaştıkları görülmüştür (f:1).

Aşağıda öğrencilerin açıklamaları yer almaktadır:

“Sınıfta kurallarına uymalarını istiyorum. Onlarda uyarsa ben de uyabilirim”(ÖğrA3E6)

“Biz en küçük bir hatada müdür yardımcısının yanına giderek dövüyor, uyarıyor, sonra en sonunda yine dövüyor elimize vurduğu gibi elimizi kaldıramıyoruz” (ÖğrA6E7)

“Eğitim sistemi yanlış. Sınavlar yanlış. SBS ve ÖSS. SBS çok yanlış . Sanırım Avrupa’da sadece diploma notuna göre liseler belirleniyor. Sadece sınava odaklanıyoruz. Okuldaki işler aksıyor. Sosyal yaşam gerçekten çok zayıflıyor. Yani sınava hazırlanacam, sınava hazırlanacam diye basketbola gidiyordum 4 yıldır bıraktım bu yıl sınava giricem diye. Geçen yıl gitmiştim ama biraz düşük aldım. Bu yıl sadece derse odaklanayım dedim. Sosyal yaşamım gerçekten zayıfladı. Ben babamla ayda en az bir kez sinemaya giderdik, onu bile yapamaz oldum” (ÖğrO1K7)

Ailenin öğrenci üzerindeki etkisi bence hem iyi hem kötü oluyor. Mesela aile öğrenciyi tehdit etmemeli. Eğer sen dersine çalışmazsan seni liseye göndermem gibisinden bir şeyler söylerlerse artık öğrenci zati böyle yapacaklar, beni şöyle yapacaklar diye

düşünmemeli. Belki de bizim sınıftaki bir çok öğrenci bu şekilde boş vermiş olabilir. Aile seni liseye göndermicem dedi. Öğrencide neden çalışayım ki bir düşünceye çarpılır. Ama aile sen liseye gideceksin okuyacaksın derse o öğrenci en azından bir şeyler öğrenmeye çalışır. Bazen ben de ailemden tepkiler alıyorum ama. Kitap okumaya bağımlıyım, kitap okuyorum ya da başka bir şey. O zaman test çöz diyorlar, bazen çok baskı uyguluyorlar. Ben de bunalıyorum. Ya bu hem önemli hem de önemsiz. Her şey ailede başlıyor sonra okul. Ama ikisi de kötü olursa hiç bir işe yaramaz. Önemli olan öğrencinin kendi isteği. Eğer istediği olmazsa hiç bir işe yaramaz. Kişiden kişiye değişir. Okula başladığı ilk günden itibaren hep bir ders isteği içinde değil de derste olmalı, gezmede olmalı, oyunda olmalı, derse tabi ki daha çok önem verilmeli” (ÖğrO4K8)

“Disiplin konusunda öğretmenlerimizi çok yeterli bulmuyorum. Ama onları da haklı buluyorum. 30 kişiyle baş etmek bence de kolay değil” (ÖğrO5K7)

“Ders akıcı bir şekilde gidiyorsa kimse bozmamalı onu herkesin daha iyi anlaması açısından. Her zaman kendine yapılması istemediği davranışı başkasına yapmamalı. Öğretmenlerimiz de yeteri kadar disiplinli olmaya çalışıyorlar. Ellerinden geleni yapıyorlar” (ÖğrU4E7)

4.2.5. Öğrencilerin Cinsiyet, Sınıf Düzeyi ve Okulun Bulunduğu Çevrenin Sosyo-ekonomik Düzeyine Göre Disiplin Problemleri, Nedenleri, Baş Etme Stratejileriyle İlgili Görüşleri

Bu bölümde öğrencilerin disiplin problemleri, nedenleri ve baş etme stratejileri ile ilgili görüşlerinde araştırmada ele alınan değişkenler açısından anlamlı farklılıklar olup olmadığını test yapmak amacıyla DPDA’ den aldıkları puanlar üzerinde yapılan analizlerden elde edilen bulgular yer almaktadır.

4.2.5.1. Öğrencilerin Cinsiyet, Sınıf ve Okulun Bulunduğu Çevrenin Sosyo-ekonomik Düzeyine Göre Disiplin Problemleri İle İlgili Görüşleri

Öğrencilerin disiplin problemleri ile ilgili görüşleri; hangi davranışları disiplin problemi olarak nitelendirdikleri, gözlenme sıklığı ve önem derecesi olmak üzere üç başlık altında sunulmuştur.

4.2.5.1.1. Öğrencilerin Cinsiyet, Sınıf ve Okulun Bulunduğu Çevrenin Sosyo-ekonomik Düzeyine Göre Disiplin Problemi Olarak Nitelendirdiği Öğrenci Davranışları İle İlgili Bulgular

Araştırmaya katılan 508 öğrencinin disiplin problemi olarak nitelendirdiği davranışlarda cinsiyete göre anlamlı farklılıklar olup olmadığını tespit etmek amacıyla t-testi yapılmış, farkların anlamlı olduğu öğrenci davranışları Tablo 24’ de verilmiştir.

Tablo 24

Disiplin Problemi Olarak Nitelendirilen Öğrenci Davranışlarının Öğrencinin Cinsiyetine Göre t-Testi Sonuçları (Sd= 506)

Öğrenci Davranışları	Kız (N= 278)		Erkek (N= 230)		t	p
	$\bar{x}$	Ss	$\bar{x}$	Ss		
Sınıf içinde bir şeyler yemek- içmek	2.61	.61	2.47	.69	2.391	.017*
Gürültü yapmak	2.83	.46	2.57	.70	4.718	.000***
İzin almadan konuşmak	2.79	.46	2.50	.72	5.366	.000***
Derse karşı ilgisizlik, dikkatsizlik	2.66	.54	2.43	.71	4.007	.000***
Dersle ilgisiz konularda sürekli konuşmak	2.78	.49	2.54	.68	4.359	.000***
Sınıfta uyumak	2.53	.70	2.52	.84	4.046	.000***
Öğretmene karşı gelmek	2.73	.58	2.58	.71	2.564	.011*
Derse geç gelmek,	2.48	.60	2.26	.70	3.588	.000***
Yerinde oturmamak	2.70	.58	2.46	.72	4.060	.000***
Kaba ve küfürlü konuşmak	2.81	.52	2.53	.76	4.761	.000***
Komiklik yapmak	2.50	.64	2.30	.74	3.188	.002**
Ders araç-gereçlerini getirmemek	2.61	.60	2.46	.71	2.516	.012*
Hırsızlık yapmak	2.80	.56	2.59	.73	3.497	.001**
Eşyalara zarar vermek	2.82	.49	2.57	.71	4.415	.000***
Kopya çekmek	2.55	.69	2.42	.76	2.073	.039*
Yerinde düzgün oturmamak	2.64	.61	2.40	.73	3.982	.000***
Ödevlerini yapmamak, eksik yapmak	2.63	.59	2.46	.67	2.856	.004**
Arkadaşlarını rahatsız etmek	2.82	.45	2.53	.69	5.389	.000***
Arkadaşlarına saygısızlık etmek	2.82	.46	2.62	.66	3.717	.000***
Sınıfı kirletmek, yerlere çöp atmak,	2.80	.46	2.56	.73	4.391	.000***
Sigara içmek, üzerinde sigara bulundurmak	2.77	.58	2.54	.78	3.726	.000***
Yetersizlik sergilemek	2.59	.59	2.33	.72	4.343	.000***
Okula müstehcen cd, resim vb. getirmek.	2.48	.73	2.34	.80	2.106	.036*
Müstehcen konuşma, şakalar yapmak vb	2.65	.60	2.34	.78	4.985	.000***
Temizlik kurallarına uymamak	2.69	.60	2.48	.76	3.396	.001**
Yalan söylemek	2.79	.46	2.51	.72	5.055	.000***
Dersi bölmek, engellemek	2.78	.49	2.50	.75	4.796	.000***
İzinsiz sınıftan çıkmak	2.80	.51	2.51	.79	4.778	.000***
Öğretmen masasına bir şeyler atmak	2.80	.51	2.54	.76	7.422	.000***
Ders esnasında eşyalarla oynamak	2.64	.62	2.49	.75	2.437	.015*

(Tablo 24'ün Devamı)

Sınavlara girmemek, yapılmasını engellemek	2.72	.58	2.46	.78	4.116	.000***
Aşırı samimiyet/yakınlık göstermek	2.55	.68	2.30	.82	3.665	.000***
Söz /davranışla taciz etmek/sarkıntılık etmek	2.75	.61	2.46	.81	4.331	.000***
Sağlıklı ilet. kuramamak (alınganlık, çekingenlik)	2.39	.70	2.17	.79	3.218	.001**
Öğretmene saygısızlık yapmak	2.82	.48	2.53	.79	4.757	.000***
Kıskançlık	2.47	.70	2.26	.81	3.181	.002**
İftira atmak, başkalarını haksız yere suçlamak	2.82	.49	2.57	.75	4.213	.000***
Kavga etmek, kavga çıkarmak	2.79	.53	2.47	.76	5.286	.000***
Cinsiyet ayrımı yapmak	2.72	.60	2.41	.83	4.719	.000***
Farklı düşünenleri eleştirmek, kusur bulmak	2.64	.59	2.40	.73	4.101	.000***
Şikâyet etmek (birbirini, öğretmenleri, aileyi vb.)	2.60	.62	2.35	.77	3.915	.000***
Sınıfa biri geldiğinde farklı davranışlar göstermek	2.74	.54	2.48	.78	4.294	.000***
Başkalarının eşyalarına zorla el koymak	2.80	.56	2.55	.76	4.100	.000***
Sınıf düzenini bozan davranışı taklit etmek	2.74	.57	2.54	.74	3.293	.001**
Söz / davranışla tehdit etmek, gözdağı vermek,	2.79	.52	2.52	.75	4.612	.000***
Okula -sınıfa kesici, delici vb. alet getirmek	2.80	.54	2.45	.81	5.484	.000***
İzinsiz okul dışına çıkmak/kaçmak	2.74	.56	2.45	.81	4.603	.000***
Kumar ya da benzeri oyunlar oynamak	2.76	.60	2.48	.81	4.245	.000***
Kendine zarar vermek, yaralamak	2.70	.64	2.44	.79	4.069	.000***
Sahtecilik yapmak	2.79	.56	2.50	.79	4.524	.000***
Çete kurmak, çete üyesi olmak	2.75	.57	2.40	.82	5.388	.000***
Flört etmek	2.59	.68	2.26	.85	4.739	.000***
Ders esnasında telefonunun çalması	2.68	.63	2.36	.80	4.916	.000***
Dedikodu yapma	2.60	.66	2.37	.81	3.490	.001**

*: .05; **: .005; ***: .0001

Tablo 24' de yer alan toplam 54 davranışa ait istatistiksel veriler incelendiğinde anlamlı farkların, aritmetik ortalamaları daha yüksek olan kız öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. Ders dışı şeylerle ilgilenmek, kıyafet yönetmeliğine uygun giyinmemek, teneffüste sınıf dışına çıkmamak ve yerinde sessizce oturmak davranışlarının disiplin problemi olarak nitelendirilme durumunda ise öğrencilerin cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık olmamıştır. Öğrencilerin hangi davranışların disiplin problemi olduğu ile ilgili görüşlerinde sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık olduğu saptanan davranışlar Tablo 25' de yer almaktadır.

Tablo 25

Disiplin Problemi Olarak Nitelendirilen Öğrenci Davranışlarının Öğrencilerin Sınıf Düzeyine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları (Sd=2)

Öğrenci Davranışları	Sıra Ortalamaları			χ^2	p	Anlamlı Fark U Testi
	6.Sınıf (N=175)	7.Sınıf (N=179)	8.Sınıf (N=154)			
Sınıf içinde bir şeyler yemek- içmek	269.50	256.57	235.05	6.396	.041*	6S>8S
Gürültü yapmak	265.62	259.70	235.83	7.578	.023*	6S> 8S; 7S> 8S
İzin almadan konuşmak	272.88	251.19	237.46	8.391	.015*	6S> 8S
Derse karşı ilgisizlik, dikkatsizlik	278.92	251.78	229.91	12.927	.002**	6S>7S ve 8S
Yerinde oturmamak	268.28	257.34	235.54	6.334	.042*	6S>8S
Komiklik yapmak	271.91	253.42	235.97	6.124	.047*	6S>8S
Hırsızlık yapmak	263.24	261.78	236.10	7.752	.021*	6S>8S
Eşyalara zarar vermek	270.61	250.11	241.30	7.208	.027*	6S>7S ve 8S
Kopya çekmek	273.89	260.39	225.62	12.799	.002**	6S>8S; 7S> 8S
Yerinde düzgün oturmamak	266.99	259.89	234.04	6.275	.043*	6S>8S
Ödevlerini yapmamak, eksik yapmak	276.73	259.22	223.76	15.299	.000***	6S>8S; 7S> 8S
Arkadaşlarını rahatsız etmek	260.91	265.05	234.96	7.341	.025*	6S>8S; 7S> 8S
Sınıfı kirlilemek, yerlere çöp atmak,	275.22	253.94	231.60	13.838	.001**	6S>7S ve 8S
Sigara içmek, üzerinde sigara bulundurmak	264.45	261.19	235.42	7.815	.020*	6S>8S; 7S> 8S
Yetersizlik sergilemek	268.88	260.73	230.92	7.720	.021*	6S>8S; 7S> 8S
Okula müstehcen cd, resim vb. getirmek.	273.08	251.66	236.69	6.681	.035*	6S>8S
Müstehcen konuşma, şakalar yapmak vb	277.33	253.92	229.23	12.202	.002**	6S>8S
Dersi bölmek, engellemek	268.27	259.22	233.37	8.718	.013*	7S> 8S
Öğretmen masasına bir şeyler atmak	269.45	259.38	231.84	11.569	.003**	7S> 8S
Ders esnasında eşyalarla oynamak	267.77	261.65	231.11	8.748	.013*	6S>8S; 7S> 8S
Söz /davranışla taciz etme/sarkıntılık etmek	264.82	261.51	234.62	7.587	.023*	7S> 8S
Kıskançlık	280.53	249.70	230.50	12.188	.002**	6S>7S
İftira atmak, başkalarını suçlamak	267.55	258.56	234.95	9.297	.010*	6S>8S; 7S> 8S
Kavga etmek, kavga çıkarmak	268.23	260.12	232.37	9.433	.009**	6S>8S; 7S> 8S
Cinsiyet ayrımı yapmak	271.71	246.53	244.21	6.061	.048*	6S>7S
Farklı düşünenleri eleştirmek	274.02	260.06	225.85	12.768	.002**	6S>8S; 7S> 8S
Şikâyet etmek (birbirini, öğretmenleri vb.)	262.99	254.01	245.43	1.574	.455	6S>8S
Başkalarının eşyalarına zorla el koymak	268.55	258.97	233.33	10.794	.005*	6S>8S; 7S> 8S
Sınıf düzenini bozan davranışı taklit etmek	272.03	259.33	228.97	13.100	.001**	7S> 8S
Söz/davranışla tehdit,gözdağı vermek,	269.92	256.26	234.93	8.964	.011*	6S>8S
Okula -sınıfa kesici, delici alet getirmek	276.56	254.44	229.50	15.980	.000***	6S>7S ve 8S
İzinsiz okul dışına çıkmak/kaçmak	278.34	259.54	221.56	21.552	.000***	6S>8S; 7S> 8S
Kumar ya da benzeri oyunlar oynamak	276.66	254.24	229.62	16.195	.000***	6S>8S
Kendine zarar vermek, yaralamak	270.30	253.92	237.22	6.909	.032*	6S>8S

(Tablo 25'in Devamı)

Sahtecilik yapmak	273.79	260.15	226.01	18.111	.000***	6S>8S; 7S> 8S
Çete kurmak, çete üyesi olmak	272.72	263.95	222.81	17.807	.000***	6S>8S; 7S> 8S
Flört etmek	278.82	260.52	219.87	18.602	.000***	6S>8S; 7S> 8S
Ders esnasında telefonunun çalması	273.08	254.89	232.94	9.175	.010*	6S>8S
Dedikodu yapma	272.07	254.56	234.47	7.595	.022*	6S>8S

*, .05; **, .005; ***, .0001

Tablo 25' de görüldüğü gibi puanlar arasındaki anlamlı farklılıklar “dersi bölme, öğretmen masasına bir şeyler atma ve söz/davranışla taciz etme” davranışlarında 7. ve 8. sınıflar arasında 7. sınıf öğrencileri; sınıfta bir şeyler yeme-içme, izin almadan konuşma, yerinde oturmama, komiklik yapma, hırsızlık, yerinde düzgün oturmama, müstehcen konuşma, okula müstehcen dergi, resim getirme, tehdit etme, dedikodu yapma ve ders esnasında telefonun çalması davranışlarında 6. ve 8.sınıflar arasında 6. sınıflar; diğer davranışlar da ise 6. 7. ve 8.sınıflar arasında 6.sınıf öğrencileri lehinedir.

Tablo 26, disiplin problemi olarak nitelendirilme durumu, okulun bulunduğu çevrenin sosyo-ekonomik düzeyine göre anlamlı farklılıklar gösteren öğrenci davranışlarını göstermektedir.

Tablo 26 incelendiğinde sıra ortalamalarının “teneffüste sınıftan çıkmamak, temizlik kurallarına uymamak, yerinde sessizce oturmak, kavga etmek, okula kesici-delici aletler getirmek ve ders esnasında telefonun çalması” davranışlarında alt, diğer davranışlarda ise orta sosyo-ekonomik düzey çevrelerde bulunan okullardaki öğrencilere ait olduğu görülmektedir. Anlamlı farkların hangi gruplar lehine olduğunu belirlemek amacıyla yapılan analizler sonucunda “sınıfta uyumak, ders dışı şeylerle ilgilenme, komiklik yapmak, öğretmen masasına bir şeyler atma, sınava girmeme ve sağlıklı iletişim kuramama” davranışlarında üç grubun puanları arasındaki farkların orta, tabloda verilen tüm davranışlarda ise orta ve üst grup arasında orta sosyo-ekonomik düzey çevrelerdeki öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. Ayrıca Tablo 26 da görüldüğü gibi “izin almadan konuşmak, derse ilgisizlik, eşyalara zarar vermek, ödevlerin i yapmamak, müstehcen konuşma-şaka yapmak, dersi bölmek, taciz etmek, sağlıklı iletişim kuramamak, sınıfa biri geldiğinde farklı davranmak, düzeni bozan davranış taklit etmek, kumar veya benzeri oyunlar oynamak ve çete kurmak” davranışları haricinde diğer davranışlardaki anlamlı farklar alt ve üst grup arasında alt sosyo-ekonomik düzey çevrelerdeki öğrenciler lehinedir.

Tablo 26

Öğrencilere Göre Disiplin Problemi Olarak Nitelendirilen Davranışların Okulun Bulunduğu Çevrenin Sosyo-Ekonomik Düzeyine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları (Sd=2)

Öğrenci Davranışları	Sıra Ortalamaları			χ^2	p	Anlamlı Fark U Testi
	ASED (N=186)	OSEd (N=140)	USED (N=182)			
Sınıf içinde bir şeyler yemek-içmek	278.39	288.14	204.20	47.118	.000***	O>U; A>U
Gürültü yapmak	262.70	269.63	234.49	11.103	.004**	O>U; A>U
İzin almadan konuşmak	256.65	278.28	234.01	12.408	.002**	O>U
Derse karşı ilgisizlik, dikkatsizlik	258.80	271.64	236.93	6.549	.038*	O>U
İlgisiz konularda sürekli konuşmak	264.31	273.93	229.53	14.862	.001**	O>U; A>U
Sınıfta uyumak	255.41	296.31	221.41	26.670	.000***	O>U ve A; A>U
Öğretmene karşı gelmek	263.43	275.34	229.34	16.375	.000***	O>U; A>U
Derse geç gelmek,	278.13	283.58	207.99	35.144	.000***	O>U; A>U
Yerinde oturmamak	265.53	281.64	222.35	22.077	.000***	O>U; A>U
Kaba ve küfürlü konuşmak	262.30	273.00	232.30	13.868	.001**	O>U; A>U
Ders dışı şeylerle ilgilenmek	264.90	288.32	217.85	29.994	.000***	O>U ve A; A>U
Komiklik yapmak	261.01	289.21	221.15	21.857	.000***	O>U ve A; A>U
Ders araç-gereçlerini getirmemek	268.45	277.87	222.26	19.548	.000***	O>U; A>U
Eşyalara zarar vermek	255.94	270.37	240.82	6.636	.036*	O>U
Kopya çekmek	268.26	287.23	215.26	29.713	.000***	O>U; A>U
Kıyafet yönet. uygun giyinmemek	274.67	288.34	207.85	36.149	.000***	O>U; A>U
Yerinde düzgün oturmamak	269.42	276.23	222.54	18.984	.000***	O>U; A>U
Ödevlerini yapmamak, eksik yapmak	256.75	277.03	234.87	9.217	.010*	O>U
Arkadaşlarına saygısızlık etmek	268.63	262.32	234.04	11.616	.003**	O>U; A>U
Sınıfı kirlletmek, yerlere çöp atmak,	261.39	272.27	233.78	11.639	.003**	O>U; A>U
Yetersizlik sergilemek	262.03	277.91	228.80	12.438	.002**	O>U; A>U
Okula müstehcen cd, resim getirmek.	269.52	280.50	219.15	21.972	.000***	O>U; A>U
Müstehcen konuşma, şaka yapmak	255.75	273.91	238.30	6.487	.039*	O>U
Teneffüste sınıf dışına çıkmamak	291.23	272.33	203.24	40.478	.000***	O>U; A>U
Temizlik kurallarına uymamak	268.56	265.41	231.73	10.960	.004**	O>U; A>U
Yalan söylemek	265.41	268.34	232.70	10.976	.004**	O>U; A>U
Dersi bölmek, engellemek	254.62	281.30	233.76	14.717	.001**	O>U
İzinsiz sınıftan çıkmak	259.96	270.79	236.39	9.603	.008*	O>U; A>U

(Tablo 26'nın Devamı)

Öğretmen masasına bir şeyler atmak	251.65	276.38	240.59	9.803	.007*	O>U ve A
Ders esnasında eşyalarla oynamak	263.84	282.13	223.70	20.833	.000***	O>U; A>U
Sınavlara girmeme, yapılmasını engel.	260.10	283.04	226.82	19.773	.000***	O>U ve A; A>U
Aşırı samimiyet/yakınlık göstermek	268.12	279.35	221.47	19.443	.000***	O>U; A>U
Söz /davranışla taciz etmek/sarkıntılık	257.62	275.02	235.53	10.843	.004**	O>U
Sağlıklı ilet. kuramamak	252.88	286.76	231.34	13.393	.001**	O>U ve A
Yerinde sessizce oturmak	270.32	266.50	229.10	9.841	.007*	O>U; A>U
Kavga etmek, kavga çıkarmak	268.84	266.26	230.79	13.230	.001**	O>U; A>U
Şikâyet etmek	258.45	280.07	230.79	12.229	.002**	O>U; A>U
Sınıfa biri geldiğinde farklı davranma	255.61	271.99	239.91	6.372	.041*	O>U
Düzeni bozan davranışı taklit etmek	250.81	273.88	243.37	6.422	.040*	O>U
Söz / davranışla tehdit etmek-gözdağı	263.17	265.90	236.87	7.870	.020*	O>U; A>U
Okula -sınıfa kesici, delici alet getirme	266.99	262.79	235.36	9.274	.010*	O>U; A>U
İzinsiz okul dışına çıkmak/kaçmak	264.73	270.47	231.76	11.871	.003**	O>U; A>U
Kumar ya da benzeri oyunlar oynamak	255.19	272.98	239.57	7.905	.019*	O>U
Kendine zarar vermek, yaralamak	260.67	270.74	235.70	8.344	.015*	O>U; A>U
Çete kurmak, çete üyesi olmak	253.62	274.61	239.93	7.423	.024*	O>U
Flört etmek	275.44	282.61	211.48	33.397	.000***	O>U; A>U
Ders esnasında telefonunun çalması	272.21	266.01	227.54	14.534	.001**	O>U; A>U
Dedikodu yapma	271.80	280.13	217.11	26.362	.000***	O>U; A>U

*: .05; **: .005; ***: .0001

A: ASED

O: OSED

U: USED

4.2.5.1.2. Öğrencilerin Cinsiyet, Sınıf ve Okulun Bulunduğu Çevrenin Sosyo-ekonomik Düzeyine Göre Disiplin Problemlerinin Gözlenme Sıklığı İle İlgili Bulgular

Öğrencilerin disiplin problemlerinin gözlenme sıklığı ile ilgili görüşlerinde cinsiyete göre anlamlı farklılıklar olup olmadığını tespit etmek amacıyla yapılan t-testi sonucunda farkların anlamlı olduğu öğrenci davranışları Tablo 27' de verilmiştir.

Tablo 27

Disiplin Problemlerinin Gözlenme Sıklığının Öğrencinin Cinsiyetine Göre t-Testi Sonuçları (Sd= 506)

Öğrenci Davranışları	Kız (N= 278)		Erkek (N= 230)		t	p
	$\bar{x}$	Ss	$\bar{x}$	Ss		
Hırsızlık yapmak	1.34	.62	1.48	.69	-2.397	.017*
Sigara içmek, üzerinde bulundurmak	1.26	.59	1.43	.66	-2.904	.004**
Yalan söylemek	1.70	.65	1.91	.73	-3.468	.001**
Söz /davranışla taciz, sarkıntılık etmek	1.42	.67	1.59	.75	-2.611	.009**
Başkalarının eşyalarına zorla el koymak	1.35	.61	1.48	.71	-2.107	.036*
Okula/sınıfa kesici, delici alet getirmek	1.42	.66	1.57	.71	-2.537	.012*
Kumar veya benzeri oyunlar oynamak	1.29	.59	1.50	.71	-3.662	.000***
Çete kurmak, çete üyesi olmak	1.44	.67	1.62	.78	-2.809	.005**

*: .05; **: .005; ***: .0001

Tablo 27 incelendiğinde “hırsızlık, sigara içme, yalan söyleme, söz-davranışla taciz etme, başkalarının eşyalarına zorla el koyma, okula kesici-delici aletler getirme, kumar veya benzeri oyunlar oynama ve çete kurma-üyesi olma” davranışlarındaki kız ve erkek öğrencilerin puanları arasındaki anlamlı farkların erkek öğrenciler lehine anlamlı olduğu görülmektedir.

Tablo 28’ öğrencilerin disiplin problemlerinin gözlenme sıklığı ile ilgili görüşlerinde sınıf düzeyine göre anlamlı farklar olduğu saptanan davranışların Kruskal Wallis testi sonuçlarını içermektedir.

Tablo 28

Disiplin Problemlerinin Gözlenme Sıklığının Öğrencinin Sınıf Düzeyine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları (Sd=2)

Öğrenci Davranışları	Sıra Ortalamaları			χ^2	p	Anlamlı Fark U Testi
	6.Sınıf (N=17 5)	7.Sınıf (N=17 9)	8.Sınıf (N=15 4)			
İlgisiz konularda sürekli konuşmak	277.30	241.23	244.02	7.409	.025*	6>7 ve 8
Sınıfta uyumak	273.95	231.39	259.25	9.427	.009*	6>7
Öğretmene karşı gelmek	275.47	246.49	239.99	6.580	.037*	6>7 ve 8
Kaba ve küfürlü konuşmak	281.75	227.38	255.06	13.753	.001**	6>7
Kopya çekmek	227.58	245.45	295.61	21.604	.000***	8>6 ve 7
Kıyafet yönet. uygun giyinmemek	234.13	254.22	277.98	8.655	.013*	8>6
Arkadaşlarına saygısızlık etmek	279.49	242.23	240.36	8.896	.012*	6>7ve 8
Sigara içmek, üzerinde bulundurmak	248.57	243.73	273.76	6.697	.035*	8>6 ve 7
Öğretmene saygısızlık yapmak	277.45	248.70	235.16	8.592	.014*	6>7 ve 8
İftira atmak, başkalarını suçlamak	277.66	251.32	231.87	9.665	.008*	6>8
Kavga etmek, kavga çıkarmak	273.67	238.47	251.35	6.061	.048*	6>7
Cinsiyet ayrımı yapmak	276.62	260.08	222.88	14.877	.001**	6>8 ve 7>8
Farklı düşünenleri eleştirmek	277.52	246.72	237.38	8.319	.016*	6>7ve 8
Sınıfa biri geldiğinde farklı davranma	268.06	260.31	232.34	6.081	.048*	6>8
Düzeni bozan davranışı taklit etmek	277.05	243.14	242.07	7.497	.024*	6>7 ve 8
Söz / davranışla tehdit etme, gözdağı	276.50	231.12	256.68	10.232	.006*	6>7
İzinsiz okul dışına çıkmak/kaçmak	233.38	260.37	271.67	7.300	.026*	8>6
Kendine zarar vermek, yaralamak	271.69	236.97	255.34	7.245	.027*	6>7
Çete kurmak, çete üyesi olmak	263.45	235.26	266.69	6.378	.041*	6>7 ve 8>7
Flört etmek	244.21	244.30	278.04	6.965	.031*	8>6 ve 7
Ders esnasında telefonunun çalması	275.56	223.66	266.42	17.836	.000***	6>7 ve 8>7

*: .05; **: .005; ***: .0001

Tablo 28’ de verilen anlamlı farkların hangi gruplar lehine olduğunu tespit etmek amacıyla yapılan analizler sonucunda; ilgisiz konularda sürekli konuşma, öğretmene karşı gelme, öğretmene saygısızlık yapma, farklı düşünenleri eleştirme ve sınıf düzenini bozan davranışı taklit etme davranışlarındaki anlamlılığın 6.-7. ve 8.sınıflar arasında 6.sınıf; kopya çekme, sigara içme ve flört etme davranışlarında ise 8.sınıf öğrencileri lehine olduğu saptanmıştır. Sınıfta uyuma, küfürlü konuşma, kavga etme, tehdit etme ve kendine zarar verme davranışlarında gözlenen anlamlı farklılık 6 ve 7. sınıflar arasında 6.sınıflar lehine olurken; kıyafet yönetmeliğine uygun

giyinmeme ve izinsiz okuldan çıkma davranışlarında ise anlamlılık 6 ve 8.sınıflar arasında 8.sınıflar lehine olmuştur. Çete kurma ve ders esnasında telefonun çalması davranışlarındaki anlamlı farklar da 6. ve 7. sınıflar arasında 6.sınıf; 7. ve 8.sınıflar arasında 8.sınıf öğrencileri lehinedir. Tablo 30’ da görüldüğü gibi cinsiyet ayrımı yapma davranışındaki anlamlı farklılık 6. ve 8.sınıflar arasında 6.sınıf; 7. ve 8.sınıflar arasında 7.sınıf öğrencileri lehinedir. Kruskal Wallis testi sonuçlarına göre gözlenme sıklığının okulun bulunduğu çevrenin sosyo-ekonomik düzeyine göre anlamlı farklılıklar gösterdiği saptanan öğrenci davranışları ise Tablo 29’ da yer almaktadır.

Tablo 29

Öğrencilere Göre Disiplin Problemlerinin Gözlenme Sıklığının Okulun Bulunduğu Çevrenin Sosyo-Ekonomik Düzeyine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları (Sd=2)

Öğrenci Davranışları	Sıra Ortalamaları			χ^2	p	Anlamlı Fark U Testi
	ASED (N=18 6)	OSED (N=14 0)	USED (N=18 2)			
Sınıf içinde bir şeyler yemek- içmek	263.15	216.31	275.04	18.844	.000***	U>O; A>O
Gürültü yapmak	241.38	215.81	297.66	31.341	.000***	U>O ve A
İzin almadan konuşmak	250.52	205.98	295.89	35.194	.000***	U>O ve A; A>O
Derse karşı ilgisizlik, dikkatsizlik	251.19	197.68	301.59	47.721	.000***	U>O ve A; A>O
Dersle ilgisiz konularda sürekli konuşma	248.77	207.14	296.79	34.303	.000***	U>O ve A; A>O
Sınıfta uyumak	249.15	211.53	293.03	30.460	.000***	U>O ve A; A>O
Öğretmene karşı gelmek	240.98	220.76	294.27	26.207	.000***	U>O ve A
Derse geç gelmek,	271.54	202.17	277.34	31.040	.000***	U>O; A>O
Yerinde oturmamak	265.72	196.26	287.84	38.667	.000***	U>O ; A>O
Kaba ve küfürlü konuşmak	248.86	194.45	306.46	52.667	.000***	U>O ve A; A>O
Ders dışı şeylerle ilgilenmek	246.19	206.70	299.76	38.606	.000***	U>O ve A; A>O
Komiklik yapmak	248.01	205.17	299.08	38.891	.000***	U>O ve A; A>O
Ders araç-gereçlerini getirmemek	248.92	222.05	285.16	18.521	.000***	U>O ve A
Eşyalara zarar vermek	242.67	218.41	294.34	27.215	.000***	U>O ve A
Kopya çekmek	259.27	194.18	296.02	44.488	.000***	U>O ve A; A>O
Kıyafet yönet. uygun giyinmemek	271.45	211.97	269.89	19.212	.000***	U>O ; A>O
Yerinde düzgün oturmamak	248.91	210.90	293.75	30.666	.000***	U>O ve A; A>O
Ödevlerini yapmamak, eksik yapmak	250.39	210.89	292.25	31.297	.000***	U>O ve A; A>O
Arkadaşlarını rahatsız etmek	242.72	217.73	294.83	27.428	.000***	U>O ve A
Arkadaşlarına saygısızlık etmek	245.81	225.61	285.61	16.350	.000***	U>O ve A
Sınıfı kirletmek, yerlere çöp atmak,	253.48	201.37	296.41	38.123	.000***	U>O ve A; A>O
Sigara içmek, üzerinde bulundurmamak	273.66	236.41	248.84	9.550	.008*	A>O

(Tablo 29'un Devamı)

Yetersizlik sergilemek	258.45	216.27	279.87	18.528	.000***	U>O; A>O
Okula müstehcen cd, resim vb. getirmek.	245.69	224.43	286.64	19.026	.000***	U>O ve A
Müstehcen konuşma, şakalar yapmak vb	265.63	206.56	280.00	25.032	.000***	U>O ; A>O
Teneffüste sınıf dışına çıkmamak	252.55	208.12	292.17	30.409	.000***	U>O ve A; A>O
Temizlik kurallarına uymamak	258.80	214.94	280.54	19.074	.000***	U>O ve A; A>O
Yalan söylemek	244.40	221.17	290.46	22.595	.000***	U>O ve A
Dersi bölmek, engellemek	241.51	217.79	296.01	29.367	.000***	U>O ve A
İzinsiz sınıftan çıkmak	276.74	226.45	253.35	12.880	.002**	U>O ; A>O
Öğretmen masasına bir şeyler atmak	261.30	227.48	268.34	10.248	.006*	U>O ; A>O
Ders esnasında eşyalarla oynamak	241.14	205.86	305.57	46.109	.000***	U>O ve A; A>O
Sınavlara girmemek, yapılmasını engel.	267.83	232.86	257.53	6.049	.049*	U>O ; A>O
Aşırı samimiyet/yakınlık göstermek	242.66	237.08	208.00	10.668	.005*	U< O ve A
Söz /davranışla taciz,sarkıntılık etmek	241.46	240.55	278.56	10.351	.006*	U>O ve A; A>O
Sağlıklı ilet. kuramamak (alınanlık vb.)	273.07	212.28	268.00	19.870	.000***	U>O ; A>O
Öğretmene saygısızlık yapmak	240.72	221.69	293.82	25.767	.000***	U>O ve A
Yerinde sessizce oturmak	254.86	222.54	278.72	14.529	.001**	U>O ve A; A>O
Kıskançlık	272.43	235.83	250.54	6.084	.048*	A>O
İftira atmak, başkalarını suçlamak	250.81	226.47	279.83	12.697	.002**	U>O ve A
Kavga etmek, kavga çıkarmak	255.65	215.28	283.49	19.984	.000***	U>O ve A; A>O
Farklı düşünenleri eleştirmek	266.13	214.67	273.25	17.415	.000***	U>O; A>O
Şikâyet etmek	261.21	219.77	274.36	13.593	.001**	U>O; A>O
Sınıfa biri geldiğinde farklı davranmak	232.52	214.47	307.76	44.350	.000***	U>O ve A
Sınıf düz. bozan davranışı taklit etme	247.50	213.36	293.30	28.690	.000***	U>O ve A; A>O
Söz / davranışla tehdit etmek, gözdağı	249.43	217.34	288.27	22.650	.000***	U>O ve A; A>O
Okula -sınıfa kesici, delici alet getirmek	259.79	225.15	271.66	11.283	.004**	U>O; A>O
İzinsiz okul dışına çıkmak/kaçmak	276.49	214.06	263.14	18.722	.000***	U>O; A>O
Kumar ya da benzeri oyunlar oynamak	261.38	227.64	268.13	10.526	.005*	U>O; A>O
Sahtecilik yapmak	273.85	238.84	246.77	8.677	.013*	U< A; A>O
Çete kurmak, çete üyesi olmak	241.57	231.31	285.55	17.423	.000***	U>O
Flört etmek	257.09	225.86	273.88	10.489	.005*	U>O; A>O
Ders esnasında telefonunun çalması	247.67	225.82	283.54	18.333	.000***	U>O ve A
Dedikodu yapma	246.90	216.15	291.76	25.576	.000***	U>O ve A

*: .05; **: .005; ***: .0001

A: ASED O: OSED U: USED

Tablo 29 incelendiğinde hırsızlık, cinsiyet ayrımı yapma, başkalarının eşyalarına zorla el koyma ve kendine zarar verme davranışları haricindeki toplam verilen 54 davranışın gözlenme sıklığında okulun bulunduğu sosyo-ekonomik çevreye göre anlamlı fark olduğu görülmektedir.

Yapılan analizler sonucunda puanlar arasındaki anlamlı farklılıkların; sınıfta bir şeyler yeme-içme, derse geç gelme, yerinde oturmama, kıyafet yönetmeliğine uygun giyinmeme, yetersizlik sergileme, müstehcen konuşma, izinsiz sınıftan çıkma, öğretmen masasına bir şeyler atma, sınavlara girmeme, sağlıklı iletişim kuramama, farklı düşünenleri eleştirme, şikayet etme, okul kesici alet getirme, izinsiz okuldan çıkma, kumar veya benzeri oyunlar oynama ve flört etme davranışlarında alt ve orta SED arasında alt; üst ve orta SED arasında üst; diğer davranışlarda ise üç grup arasında üst SED çevrelerde bulunan okullar lehine olduğu görülmüştür. Sigara içme ve kıskançlık davranışları anlamlı bir şekilde alt ve orta grup arasında alt sosyo-ekonomik düzey çevrelerdeki okulda daha sık gözlenirken; aşırı samimiyet sergileme alt ve orta SED, sahtecilik yapma ise alt SED düzey çevrelerdeki okulda daha sık gözlenen davranışlar olmuştur.

4.2.5.1.3. Öğrencilerin Cinsiyet, Sınıf ve Okulun Bulunduğu Çevrenin Sosyo-ekonomik Düzeyine Göre Disiplin Problemlerinin Önem Derecesi İle İlgili Bulgular

Tablo 30, yapılan analizler sonucunda öğrencilerin disiplin problemlerinin önem derecesi ile ilgili görüşlerinde cinsiyete göre farklılıklar olduğu belirlenen öğrenci davranışlarını göstermektedir. Tablo 30’ de görüldüğü gibi kız ve erkek öğrencilerin puanları arasındaki anlamlı farklar, aritmetik ortalamaları daha yüksek olan kız öğrenciler lehinedir.

Tablo 30.

Disiplin Problemlerinin Önem Derecesinin Öğrencinin Cinsiyetine Göre t-Testi Sonuçları (Sd= 506)

Öğrenci Davranışları	Kız (N= 278)		Erkek (N= 230)		t	p
	$\bar{x}$	Ss	$\bar{x}$	Ss		
Gürültü yapmak	2.24	.66	2.05	.72	3.034	.003**
İlgisiz konularda sürekli konuşmak	2.25	.69	2.10	.67	2.478	.014*
Öğretmene karşı gelmek	2.44	.70	2.26	.75	2.760	.006*
Yerinde oturmamak	2.13	.73	1.97	.68	2.505	.013*
Kaba ve küfürlü konuşmak	2.52	.69	2.36	.75	2.589	.010*
Hırsızlık yapmak	2.62	.68	2.43	.75	2.956	.003**
Eşyalara zarar vermek	2.46	.70	2.22	.73	3.715	.000***
Kopya çekmek	2.29	.76	2.14	.76	2.170	.030*
Arkadaşlarını rahatsız etmek	2.29	.69	2.12	.70	2.825	.005*
Arkadaşlarına saygısızlık etmek	2.37	.67	2.18	.69	3.082	.002**
Sigara içme, üzerinde bulundurma	2.58	.67	2.44	.74	2.191	.029*
Müstehcen konuşma, şaka yapmak	2.26	.73	2.09	.77	2.471	.014*
Yalan söylemek	2.48	.69	2.24	.72	3.808	.000***
Dersi bölmek, engellemek	2.38	.70	2.17	.68	3.337	.001**
Öğretmen masasına bir şeyler atma	2.41	.71	2.23	.68	2.857	.004**
Ders esnasında eşyalarla oynamak	2.27	.73	2.14	.69	1.974	.049*
Aşırı samimiyet/yakınlık göstermek	2.30	.77	2.06	.76	3.453	.001**
Söz/davranışla taciz etmek	2.52	.69	2.26	.74	4.012	.000***
Öğretmene saygısızlık yapmak	2.52	.68	2.36	.70	2.563	.011*
Kıskançlık	2.09	.75	1.94	.70	2.304	.022*
İftira atmak, başkalarını suçlamak	2.55	.66	2.33	.70	3.568	.000***
Kavga etmek, kavga çıkarmak	2.46	.68	2.19	.75	4.222	.000***
Cinsiyet ayrımı yapmak	2.33	.75	2.20	.68	2.051	.041*
Farklı düşünenleri eleştirmek	2.26	.70	2.05	.67	3.447	.001**
Şikâyet etmek	2.20	.69	2.06	.68	2.254	.025*
Sınıfa biri gel. farklı davranma	2.28	.72	2.12	.70	2.471	.014*
Düzeni bozan davranışı taklit etmek	2.34	.70	2.19	.66	2.455	.014*
Söz / davranışla tehdit etmek,	2.47	.68	2.28	.70	3.085	.002**
Okula kesici, delici alet getirme	2.58	.71	2.41	.74	2.610	.009*
İzinsiz okul dışına çıkmak/kaçmak	2.44	.69	2.29	.73	2.293	.022*
Kumar/benzeri oyunlar oynamak	2.57	.68	2.38	.71	2.961	.003**
Sahtecilik yapmak	2.54	.70	2.34	.73	3.097	.002**
Çete kurmak, çete üyesi olmak	2.47	.70	2.24	.77	3.458	.001**
Flört etmek	2.31	.78	2.16	.81	2.059	.039*
Ders esnasında telefonunun çalması	2.33	.73	2.12	.76	3.063	.002**

*: .05; **: .005; ***: .0001

Öğrencilerin problem davranışların önem derecesi ile ilgili görüşlerinde sınıf düzeylerine göre anlamlı farkların olduğu saptanan disiplin problemleri Tablo 31’ de gösterilmiştir.

Tablo 31

Disiplin Problemlerinin Önem Derecesinin Öğrencinin Sınıf Düzeyine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları (Sd=2)

Öğrenci Davranışları	Sıra Ortalamaları			χ^2	p	Anlamlı Fark U Testi
	6.Sınıf (N=175)	7.Sınıf (N=179)	8.Sınıf (N=154)			
Sınıf içinde bir şeyler yemek-içmek	277.01	240.04	245.73	7.726	.021*	6> 7 ve 8
Ders dışı şeylerle ilgilenmek	266.37	266.62	226.92	9.238	.010*	6> 8; 7> 8
Komiklik yapmak	286.93	242.67	231.39	15.775	.000***	6> 7 ve 8
Kopya çekmek	291.50	253.67	213.42	26.852	.000***	6> 7 ve 8; 7> 8
Kıyafet yönet. uygun giyinmemek	274.05	249.91	237.62	6.293	.043*	6> 8
Ödevlerini yapmamak, eksik yapmak	266.33	263.04	231.13	6.799	.033*	6> 8; 7> 8
Arkadaşlarına saygısızlık etmek	260.26	269.97	229.97	7.858	.020*	6> 8; 7> 8
Dersi bölmek, engellemek	261.04	268.60	230.68	7.210	.027*	6> 8; 7> 8
İzinsiz sınıftan çıkmak	271.15	259.70	229.54	8.187	.017*	6> 8; 7> 8
Ders esnasında eşyalarla oynamak	279.30	251.82	229.44	11.201	.004**	6> 7 ve 8
Sınavlara girmeme, yapılmasını engel.	276.21	258.66	225.00	12.105	.002**	6> 8; 7> 8
Yerinde sessizce oturmak	275.47	257.84	226.79	10.710	.005*	6> 8; 7> 8
Kıskançlık	281.31	266.29	210.33	24.196	.000***	6> 8; 7> 8
İftira atmak, başkalarını suçlamak	261.79	267.27	231.37	7.191	.027*	6> 8; 7> 8
Kavga etmek, kavga çıkarmak	271.82	269.74	217.10	17.287	.000***	6> 8; 7> 8
Cinsiyet ayrımı yapmak	280.88	251.23	228.33	12.532	.002**	6> 7 ve 8
Şikâyet etmek	277.09	250.57	233.40	8.898	.012*	6> 8
Sınıfa biri geldiğinde farklı davranmak	275.05	272.26	210.50	23.288	.000***	6> 8; 7> 8
Başkalarının eşyalarına zorla el koyma	274.44	259.62	225.88	12.299	.002**	6> 8; 7> 8
Okula -sınıfa kesici, delici alet getirme	267.01	270.39	221.81	15.367	.000***	6> 8; 7> 8
İzinsiz okul dışına çıkmak/kaçmak	272.61	270.83	214.94	19.614	.000***	6> 8; 7> 8
Kumar ya da benzeri oyunlar oynamak	267.99	261.60	230.92	7.812	.020*	6> 8; 7> 8
Kendine zarar vermek, yaralamak	261.56	266.87	232.10	6.679	.035*	6> 8; 7> 8
Sahtecilik yapmak	263.11	265.36	232.10	6.711	.035*	6> 8; 7> 8
Çete kurmak, çete üyesi olmak	270.34	265.49	223.72	12.060	.002**	6> 8; 7> 8
Flört etmek	274.17	261.67	223.82	12.048	.002**	6> 8; 7> 8
Ders esnasında telefonunun çalması	269.76	265.98	223.81	11.305	.004**	6> 8; 7> 8
Dedikodu yapma	267.34	262.45	230.67	6.805	.033*	6> 8; 7> 8

*, .05; **, .005; ***, .0001

Tablo 31 incelendiğinde tabloda yer alan bütün davranışlarda 6. sınıf öğrencilerinin puanlarına ait sıra ortalamalarının 8. sınıf ayrıca “sınıf içinde bir şeyler yeme, komiklik yapma, kopya çekme, ders esnasında eşyalarla oynama ve cinsiyet ayrımı yapma” davranışlarında da 7. sınıf öğrencilerinden anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu görülmektedir. Yapılan analizlerin sonuçlarına göre 7.sınıf öğrencilerinin puanlarına ait sıra ortalamaları da “sınıf içinde bir şeyler yeme-içme, komiklik yapma, kıyafet yönetmeliğine uygun giyinmeme, ders esnasında eşyalarla oynama, cinsiyet ayrımı yapma ve şikayet etme” dışındaki diğer bütün davranışlarda 8.sınıf öğrencilerinden anlamlı bir şekilde daha yüksektir.

Tablo 32’ de, öğrencilere göre önem derecesinin öğrencilerin devam ettikleri okulun bulunduğu çevrenin sosyo-ekonomik düzeyine göre anlamlı farklılıklar gösterdiği disiplin problemleri yer almaktadır.

Tablo 32

Öğrencilere Göre Disiplin Problemlerinin Önem Derecesinin Okulun Bulunduğu Çevrenin Sosyo-Ekonomik Düzeyine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları (Sd=2)

Öğrenci Davranışları	Sıra Ortalamaları			χ^2	p	Anlamlı Fark U Testi
	ASED (N=186)	OSED (N=140)	USED (N=182)			
Sınıf içinde bir şeyler yemek-içmek	261.89	273.61	232.25	8.481	.014*	A ve O>U
Gürültü yapmak	273.76	251.06	237.46	6.823	.033*	A >U
Sınıfta uyumak	257.64	281.13	230.81	10.742	.005*	O >U
Derse geç gelmek,	273.13	255.26	234.88	7.608	.022*	A >U
Kaba ve küfürlü konuşmak	274.59	253.43	234.79	8.799	.012*	A >U
Ders dışı şeylerle ilgilenmek	256.13	276.25	236.11	7.049	.029*	O>U
Komiklik yapmak	254.32	287.06	229.64	14.122	.001**	O> A ve U
Ders araç-gereçlerini getirmemek	257.88	283.51	228.74	13.320	.001**	A ve O>U
Kopya çekmek	263.80	272.66	231.02	8.741	.013*	A ve O>U
Kıyafet yönetmeliğine uygun giyinmemek	268.37	282.43	218.84	20.677	.000***	A ve O>U
Yerinde düzgün oturmamak	260.66	278.83	229.49	11.268	.004**	A ve O>U
Ödevlerini yapmamak, eksik yapmak	251.07	281.10	237.54	8.585	.014*	O> A ve U
Arkadaşlarını rahatsız etmek	251.61	281.24	236.88	8.673	.013*	O> A ve U
Sınıfı kirletmek, yerlere çöp atmak,	259.91	276.04	232.40	8.919	.012*	A ve O>U
Yetersizlik sergilemek	255.25	280.15	234.00	9.411	.009*	O>U
Müstehcen konuşma, şakalar yapmak vb	244.79	287.16	239.30	11.177	.004**	O> A ve U
Teneffüste sınıf dışına çıkmamak	262.43	280.58	226.34	13.551	.001**	A ve O>U
Dersi bölmek, engellemek	261.75	279.10	228.17	12.193	.002**	A ve O>U
Öğretmen masasına bir şeyler atmak	247.09	285.22	238.45	10.552	.005*	O> A ve U

(Tablo 32'nin Devamı)

Ders esnasında eşyalarla oynamak	254.12	284.43	231.86	11.910	.003**	O> A ve U
Sağlıklı ilet. kuramamak (alınganlık vb.)	241.35	290.78	240.02	14.118	.001**	O> A ve U
Öğretmene saygısızlık yapmak	272.92	255.36	235.02	7.867	.020*	A >U
Yerinde sessizce oturmak	244.41	294.78	233.82	17.593	.000***	O> A ve U
Kıskançlık	237.90	292.04	242.59	14.717	.001**	O> A ve U
Kavga etmek, kavga çıkarmak	260.55	275.85	231.89	9.142	.010*	A ve O>U
Cinsiyet ayrımı yapmak	233.90	277.85	257.59	8.588	.014*	O> A
Şikâyet etmek	256.57	277.46	234.72	8.074	.018*	O> A
Sınıfa biri geldiğinde farklı davranmak	242.41	288.78	240.48	12.359	.002**	O> A ve U
İzinsiz okul dışına çıkmak/kaçmak	250.54	277.12	214.15	6.061	.048*	O> A
Kumar ya da benzeri oyunlar oynamak	253.60	277.41	237.80	7.679	.022*	O> A
Çete kurmak, çete üyesi olmak	254.41	285.88	230.46	13.859	.001**	O> A ve U
Flört etmek	267.20	283.32	219.35	20.160	.000***	A ve O>U
Ders esnasında telefonunun çalması	263.60	273.79	230.36	9.371	.009*	A ve O>U
Dedikodu yapma	252.65	290.59	228.63	16.257	.000***	O> A ve U

*: .05; **: .005; ***: .0001

A: ASED O: OSED U: USED

Tablo 32' de verilen değerler incelendiğinde en düşük sıra ortalamalarının üst sosyo-ekonomik çevrelerdeki okullara devam eden öğrencilerin puanlarına ait olduğu görülmektedir. Yapılan analizler puanlar arasındaki anlamlı farklılıkların “komiklik yapma, ödevleri yapmama, arkadaşlarını rahatsız etme, müstehcen konuşma, öğretmen masasına bir şeyler atma, ders esnasında eşyalarla oynama, sağlıklı iletişim kuramama, yerinde sessizce oturma, kıskançlık, sınıfa biri geldiğinde farklı davranma, çete kurma-üyesi olma ve dedikodu yapma” davranışlarında üç grup arasında orta SED çevrelerdeki okullarda devam eden öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. Gürültü yapma, derse geç kalma, kaba ve küfürlü konuşma ve öğretmene saygısızlık yapma alt ve üst SED arasında alt SED çevrelerde bulunan okullardaki öğrenciler tarafından daha ciddi problem olarak algılanırken; “cinsiyet ayrımı yapma, şikâyet etme, izinsiz okul dışına çıkma ve kumar veya benzeri oyunlar oynama” davranışlarındaki anlamlı farklılık alt ve orta grup arasında orta SED çevrelerde bulunan okullardaki öğrenciler lehine olmuştur. Tablo genel olarak incelendiğinde alt ve orta SED düzeydeki okullara devam eden öğrencilerin disiplin problemlerini üst SED çevrelerde bulunan okullardaki öğrencilere göre anlamlı bir şekilde daha ciddi algıladığı görülmektedir.

4.2.5.2. Öğrencilerin Cinsiyet, Sınıf ve Okulun Bulunduğu Çevrenin Sosyo-ekonomik Düzeyine Göre Disiplin Problemlerinin Nedenleri İle İlgili Görüşleri

Araştırmaya katılan öğrencilerin disiplin problemlerinin nedenleri ile ilgili görüşlerinde cinsiyete göre anlamlı farklar olup olmadığını saptamak amacıyla yapılan t-testi sonuçları Tablo 33’ de verilmiştir.

Tablo 33

Öğrencilere Göre Disiplin Problemlerine Neden Olan Faktörlerin Cinsiyete Göre t-Testi Sonuçları (Sd=506)

Faktörler	Kız (N= 278)		Erkek (N= 230)		t	p
	$\bar{X}$	Ss	$\bar{X}$	Ss		
Öğrenci ile ilgili özellikler	2.56	.66	2.41	.76	2.305	.022*
Aile ile ilgili özellikler	2.46	.70	2.25	.78	3.156	.002**
Toplumsal ve kültürel değ. değişim	2.34	.69	2.21	.77	2.067	.039*
Arkadaş çevresi	2.63	.60	2.52	.70	1.876	.061
Kitle iletişim araçları	2.34	.75	2.20	.78	2.154	.032*
Okulun özellikleri	2.21	.76	2.24	.73	-.413	.680
Eğitim programı	2.24	.74	2.18	.72	.894	.372
Çevresel özellikler	2.29	.74	2.21	.73	1.294	.196
Öğretmen özellikleri	2.35	.75	2.26	.73	1.244	.214
Öğrenci merkezli eğitime geçiş	2.30	.71	2.18	.78	1.769	.077
Okul yönetimi ile ilgili özellikler	2.28	.76	2.22	.79	.783	.434
Sınıf ve okul kurallarının belirsizliği	2.31	.73	2.26	.74	.726	.468
Sınıfların özellikleri	2.36	.74	2.23	.76	1.909	.057
Öğretmen değişikliği, eksikliği	2.30	.75	2.11	.79	2.669	.008*
Sınıfta öğretmen adaylarının olması	2.00	.83	1.96	.82	.530	.597

*: .05; **: .005

Tablo 33’ de görüldüğü gibi aritmetik ortalamalar okulun özellikleri faktöründe erkek, diğer faktörlerde ise kız öğrencilerde daha yüksek olup, iki grubun puanları arasındaki farkların; öğrenci ve ailenin özellikleri, sınıf/okul kurallarının belirsizliği, kitle iletişim araçları ve toplumsal-kültürel değerlerde meydana gelen değişim faktörlerinde kız öğrenciler lehine anlamlıdır.

Tablo 34, öğrencilerin disiplin problemlerinin nedenleri ile ilgili görüşlerinde sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis testi sonuçlarını göstermektedir.

Tablo 34

Öğrencilere Göre Disiplin Problemlerine Neden Olan Faktörlerin Sınıf Düzeyine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları (Sd=2)

Faktörler	Sıra Ortalamaları			χ^2	p	Anlamlı Fark U Testi
	6.Sınıf (N=175)	7.Sınıf (N=179)	8.Sınıf (N=154)			
Öğrenci ile ilgili özellikler	246.52	261.01	255.99	1.196	.550	
Aile ile ilgili özellikler	249.06	256.70	258.13	.460	.794	
Toplumsal ve kültürel değ. değişim	275.89	240.82	246.09	6.822	.033*	6> 7 ve 8
Arkadaş çevresi	246.58	254.28	263.76	1.659	.436	
Kitle iletişim araçları	245.79	262.98	254.54	1.430	.489	
Okulun özellikleri	251.34	246.84	267.00	1.958	.376	
Eğitim programı	260.52	163.79	236.86	3.768	.152	
Çevresel özellikler	246.22	257.74	260.14	1.021	.600	
Öğretmen özellikleri	261.87	246.12	255.86	1.236	.539	
Öğrenci merkezli eğitime geçiş	271.43	261.44	227.19	9.413	.009*	6 ve 7>8
Okul yönetimi ile ilgili özellikler	263.97	253.19	245.26	1.581	.454	
Sınıf /okul kurallarının belirsizliği	258.81	260.31	242.85	1.656	.437	
Sınıfların özellikleri	244.92	250.39	270.16	3.129	.209	
Öğretmen değişikliği, eksikliği	258.31	254.63	250.02	.302	.860	
Sınıfta öğretmen adaylarının olması	266.10	241.67	256.24	2.794	.247	

*: .05

Tablo 34 incelendiğinde sıra ortalamalarının toplumsal ve kültürel değerlerde değişim, eğitim programı, öğretmen ve okul yönetiminin özellikleri ile öğrenci merkezli eğitime geçiş faktörlerinde 6; okul ve sınıf kurallarının belirsizliği, kitle iletişim araçları ve öğrencinin özellikleri faktörlerinde 7; aile, çevre, okul ve sınıfların özellikleri ile arkadaş çevresi faktörlerinde 8.sınıf öğrencilerde daha yüksek olduğu görülmektedir. Ancak tabloda görüldüğü gibi grupların puanları arasındaki bu farklılıklar istatistiksel olarak toplumsal ve kültürel değerlerde değişim ile öğrenci merkezli eğitime geçiş faktörlerinde anlamlıdır. Anlamlılığın hangi gruplar lehine olduğunu tespit etmek amacıyla grupların ikili kombinasyonları üzerinden yapılan Mann Whitney-U testleri sonucunda “toplumsal ve kültürel değerlerde değişim” faktöründeki anlamlı farklılığın 6-7 ve.sınıflar arasında 6.sınıf; “öğrenci merkezli eğitime geçiş” faktöründe ise 6 ve 7.sınıf öğrencileri lehine olduğu saptanmıştır.

Disiplin problemlerine neden olan faktörlerle ilgili öğrenci görüşlerinde okulun bulunduğu çevrenin sosyo-ekonomik düzeyine göre anlamlı bir farklılık olup olmadığıyla ilgili olan Kruskal Wallis testi sonuçları ise Tablo 35’ de yer almaktadır.

Tablo 35

Öğrencilere Göre Disiplin Problemlerine Neden Olan Faktörlerin Okulun Bulunduğu Çevrenin Sosyo-Ekonomik Düzeyine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları (Sd=2)

Faktörler	Sıra Ortalamaları			χ^2	p	Anlamlı Fark U Testi
	ASED (N=186)	OSED (N=140)	USED (N=182)			
Öğrenci ile ilgili özellikler	244.00	246.34	271.51	5.171	.075	
Aile ile ilgili özellikler	255.22	259.35	250.04	.399	.819	
Toplumsal ve kültürel değ. değişim	229.78	256.67	278.09	11.810	.003**	U>A
Arkadaş çevresi	254.46	241.59	264.48	2.844	.241	
Kitle iletişim araçları	249.35	250.30	262.99	1.123	.570	
Okulun özellikleri	242.91	241.89	276.04	7.099	.029*	U> A ve O
Eğitim programı	227.07	248.33	287.28	18.433	.000***	U> A ve O
Çevresel özellikler	256.78	251.79	254.25	.109	.947	
Öğretmen özellikleri	235.15	240.00	285.43	15.104	.001**	U> A ve O
Öğrenci merkezli eğitime geçiş	239.19	271.53	257.05	4.628	.099	
Okul yönetimi ile ilgili özellikler	242.48	255.20	266.25	2.823	.244	
Sınıf /okul kurallarının belirsizliği	244.00	256.64	263.59	1.982	.371	
Sınıfların özellikleri	251.15	257.48	255.63	.196	.907	
Öğretmen değişikliği, eksikliği	251.94	258.83	253.79	.211	.900	
Sınıfta öğret. adaylarının olması	249.49	280.14	239.90	7.079	.029*	O> A ve U

*: .05; **: .005; ***: .0001

A: ASE D O: OSE D U: USE D

Tablo 35’ de görüldüğü gibi çevre faktöründe alt; aile, öğrenci merkezli eğitime geçiş, sınıfların özellikleri, öğretmen değişimi/eksikliği ve sınıfta öğretmen adaylarının olması faktörlerinde orta, diğerlerinde ise üst sosyo-ekonomik düzeydeki okullara devam eden öğrencilerin sıra ortalamaları daha yüksektir. Ancak grupların puanları arasındaki bu farklılıklar istatistiksel olarak toplumsal ve kültürel değerlerde değişim, eğitim programı, öğretmen özellikleri ve sınıfta öğretmen adaylarının olması faktörlerinde anlamlı bulunmuştur. Yapılan Mann Whitney-U testleri sonucunda anlamlı farkların “okul ve öğretmen özellikleri ve eğitim programı” faktörlerinde alt, orta ve üst SED arasında üst; “toplumsal ve kültürel değerlerde değişim” faktöründe üst ve alt SED arasında üst; sınıfta öğretmen adaylarının olması faktöründe ise alt, orta ve üst grup arasında orta SED çevrelerde bulunan okullara devam eden öğrenciler lehine olduğu saptanmıştır.

4.2.5.3. Öğrencilerin Cinsiyet, Sınıf ve Okulun Bulunduğu Çevrenin Sosyo-ekonomik Düzeyine Göre Disiplin Problemleriyle Baş Edilme Stratejileri İle İlgili Görüşleri

Tablo 36, öğretmenlerin disiplin problemleriyle baş etmede kullandıkları stratejiler ile ilgili öğrenci görüşlerinde cinsiyete göre anlamlı farklar olup olmadığını saptamak amacıyla yapılan t-testi sonuçlarını göstermektedir.

Tablo 36

Öğrenci Görüşlerine Göre Disiplin Problemleriyle Baş Edilmede Kullanılan Stratejilerin Cinsiyete Göre t-Testi Sonuçları (Sd=506)

Baş Etme Stratejileri	Kız (N= 278)		Erkek (N= 230)		t	P
	$\bar{X}$	Ss	$\bar{X}$	Ss		
Doğrudan sözel uyarı	2.35	.72	2.20	.67	2.368	.018*
Dolaylı sözel uyarı	2.19	.77	2.04	.71	2.323	.021*
Beden diliyle uyarı	2.14	.74	1.99	.74	2.343	.020*
Fiziksel yakınlık denetimi	2.09	.79	2.05	.72	.549	.583
Açıklama yapma-nasihat etme	2.33	.73	2.16	.73	2.513	.012*
Azarlama-gözdağı verme	2.14	.78	2.05	.75	1.392	.165
Görmezden gelme	1.66	.69	1.75	.65	-1.452	.147
Anlaşma yapma	1.91	.71	1.90	.70	.022	.983
Cezayı hatırlatma	2.10	.75	2.04	.70	.938	.349
Sınıf çevresini değiştirme	1.79	.73	1.92	.75	-2.020	.044*
Ara verme (Etkinliği durdurma)	1.70	.71	1.73	.70	-.343	.732
Sorumluluk verme	2.11	.70	2.07	.70	.714	.476
Notunu azaltma-kırma	2.03	.77	2.00	.72	.539	.590
Fiziksel izolasyon	1.96	.77	1.92	.73	.566	.572
Sosyal İzolasyon	1.65	.68	1.84	.72	-3.120	.002**
Zorla özendirme	1.92	.73	1.92	.74	.041	.967
Rehber öğretmene gönderme	1.79	.72	1.80	.72	-.134	.894
Bedensel olarak acı verme	1.84	.73	2.01	.68	-2.599	.010*
Alay etme/küçük düşürme	1.64	.71	1.84	.74	-3.002	.003**
Öğrenciyi okul idaresine gönderme	1.88	.68	1.94	.68	-1.030	.303
Aile ile görüşme	2.11	.70	2.06	.69	.740	.460
Fazladan ödev verme	1.73	.74	1.83	.69	-1.517	.130
Rehberlik yapma	2.02	.74	2.01	.72	.119	.905
Davranışın nedenini araştırma	2.06	.73	2.00	.72	.875	.382
Olumlu pekiştirme kullanma	2.11	.76	2.05	.72	.991	.322
Model olma	1.79	.74	1.85	.74	-.986	.325
Dersi bırakma (dersi işlenmiş sayma)	1.63	.70	1.77	.73	-2.139	.033*
Disiplin prob. dersle ilişkilendirme	2.01	.71	1.90	.71	1.604	.109

*: .05; **: .005

Tablo 36 incelendiğinde doğrudan ve dolaylı sözel uyarı, beden diliyle uyarı ve açıklama yapma stratejilerinde kız; sınıf çevresini değiştirme, sosyal izolasyon, bedensel olarak acı verme, alay etme/küçük düşürme ve dersi bırakıp, işlenmiş sayma stratejilerinde ise erkek öğrenciler lehine anlamlı farklılık olduğu görülmektedir.

Öğretmenlerin disiplin problemleriyle baş etmede kullandıkları stratejilerle ilgili öğrenci görüşlerinde sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis Testi sonuçları Tablo 37’ de verilmiştir.

Tablo 37

Öğrenci Görüşlerine Göre Disiplin Problemleriyle Baş Edilmede Kullanılan Stratejilerin Sınıf Düzeyine Kruskal Wallis Testi Sonuçları (Sd=2)

Baş Etme Stratejileri	Sıra Ortalamaları			χ^2	p	Anlamlı Fark U Testi
	6.Sınıf (N=175)	7. Sınıf (N=179)	8.Sınıf (N=154)			
Doğrudan sözel uyarı	259.41	249.67	254.54	.462	.794	
Dolaylı sözel uyarı	255.19	254.45	253.78	.009	.996	
Beden diliyle uyarı	250.20	265.45	246.66	1.819	.403	
Fiziksel yakınlık denetimi	258.20	258.63	245.49	.951	.622	
Açıklama yapma-nasihat etme	262.29	248.60	252.50	.950	.622	
Azarlama-gözdağı verme	273.27	246.34	242.65	5.034	.081	
Görmezden gelme	248.73	261.25	253.21	.794	.672	
Anlaşma yapma	268.93	249.52	243.90	3.196	.202	
Cezayı hatırlatma	268.32	254.94	238.29	3.981	.137	
Sınıf çevresini değiştirme	252.87	251.11	260.29	.411	.814	
Ara verme (Etkinliği durdurma)	249.44	259.56	254.36	.499	.779	
Sorumluluk verme	254.31	262.25	245.70	1.250	.535	
Notunu azaltma-kırma	258.11	245.88	260.42	1.114	.573	
Fiziksel izolasyon	261.38	234.53	269.90	6.172	.046*	8>7
Sosyal İzolasyon	272.13	239.47	251.93	5.260	.072	
Zorla özendirme	274.18	247.91	239.79	5.833	.054	
Rehber öğretmene gönderme	250.82	254.69	258.46	.260	.878	
Bedensel olarak acı verme	272.27	222.39	271.63	15.547	.000***	6 ve 8>7
Alay etme/küçük düşürme	271.28	232.32	261.21	7.860	.020*	6>7
Öğrenciyi okul idaresine gönderme	270.68	233.20	260.88	7.484	.024*	6>7
Aile ile görüşme	285.05	238.28	238.64	13.754	.001**	6>7 ve 8
Fazladan ödev verme	255.42	255.16	252.69	.040	.980	
Rehberlik yapma	270.50	251.50	239.81	4.290	.117	
Davranışın nedenini araştırma	163.72	258.43	239.45	2.838	.242	
Olumu pekiştirme kullanma	271.48	249.58	240.92	4.423	.110	
Model olma	271.56	241.97	249.68	4.441	.109	
Dersi bırakma (dersi işlenmiş sayma)	256.98	246.89	260.54	.940	.625	
Disiplin prob. dersle ilişkilendirme	266.77	267.62	225.31	10.290	.006*	6 ve 7>8

*, .05; **, .005; ***, .0001

Tablo 37’ de görüldüğü gibi öğrenciyi fiziksel olarak izole etme, bedensel olarak acı verme, alay etme/küçük düşürme, öğrenciyi okul idaresine gönderme, aile ile görüşme ve disiplin problemini dersin konusuyla ilişkilendirme stratejilerinin kullanımıyla ilgili öğrenci görüşlerinde sınıf düzeyine göre anlamlı fark bulunmaktadır. Mann Whitney-U testleri sonucunda farkların “ alay etme ve öğrenciyi okul idaresine gönderme” stratejilerinde 6. ve 7.sınıf arasında 6.sınıf; “aile ile görüşme” stratejisinde 6. 7. ve 8.sınıflar arasında 6.sınıf; “disiplin problemini dersin konusu ile ilişkilendirme” stratejisinde 6. 7. ve 8.sınıflar arasında 6. ve 7.sınıf; “öğrenciyi fiziksel olarak izole etme” stratejisinde ise 7. ve 8.sınıflar arasında 8.sınıf öğrencileri lehine anlamlı olduğu görülmüştür.

Tablo 38’ de ise öğretmenlerin disiplin problemleriyle baş etmede kullandıkları stratejilerle ilgili öğrenci görüşlerinin okulun sosyo-ekonomik düzeyine göre Kruskal Wallis testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 38

Öğrenci Görüşlerine Göre Disiplin Problemleriyle Baş Edilmede Kullanılan Stratejilerin Okulun Bulunduğu Çevrenin Sosyo-Ekonomik Düzeyine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları (Sd=2)

Baş Etme Stratejileri	Sıra Ortalamaları			χ^2	p	Anlamlı Fark U Testi
	ASED (N=186)	OSEB (N= 140)	USED (N= 182)			
Doğrudan sözel uyarı	244.00	230.97	283.32	13.720	.001**	U>O ve A
Dolaylı sözel uyarı	234.61	233.61	290.90	20.016	.000***	U>O ve A
Beden diliyle uyarı	230.98	253.30	279.46	11.534	.003**	U> A
Fiziksel yakınlık denetimi	217.15	253.83	293.18	28.183	.000***	U>O ve A; O>A
Açıklama yapma-nasihat etme	239.48	260.47	265.26	3.699	.157	
Azarlama-gözdağı verme	227.95	222.69	306.10	40.036	.000***	U>O ve A
Görmezden gelme	262.19	243.04	255.45	1.649	.438	
Anlaşma yapma	239.14	262.46	264.97	5.861	.053	
Cezayı hatırlatma	229.97	255.34	278.93	11.887	.003**	U> A
Sınıf çevresini değiştirme	239.14	262.46	264.08	3.713	.156	
Ara verme (Etkinliği durdurma)	254.74	278.94	235.46	8.222	.016*	O>U
Sorumluluk verme	241.41	265.05	259.76	2.893	.235	
Notunu azaltma-kırma	240.95	238.11	280.96	10.586	.005*	U>O ve A
Fiziksel izolasyon	231.24	244.29	286.13	15.788	.000***	U>O ve A
Sosyal İzolasyon	246.60	248.49	267.19	2.523	.283	
Zorla özendirme	253.16	231.26	273.74	7.682	.021*	U > O
Rehber öğretmene gönderme	231.41	264.45	270.44	8.653	.013*	U ve O>A
Bedensel olarak acı verme	256.49	203.61	291.61	33.492	.000***	U>O ve A; A>O
Alay etme/küçük düşürme	247.83	224.39	284.48	16.277	.000***	U>O ve A
Öğrenciyi okul ida. gönderme	232.74	227.92	297.18	29.107	.000***	U>O ve A

(Tablo 38'in Devamı)

Aile ile görüşme	233.22	236.30	290.25	20.055	.000***	U>O ve A
Fazladan ödev verme	241.63	232.61	284.49	14.205	.001**	U>O ve A
Rehberlik yapma	251.46	260.08	253.32	.340	.843	
Davranışın nedenini araştırma	245.67	265.42	255.12	1.689	.430	
Olumu pekiştireç kullanma	253.60	255.78	254.44	.020	.990	
Model olma	244.40	243.53	273.27	5.374	.068	
Dersi bırakma- işlenmiş sayma	251.44	244.61	265.23	2.005	.367	
Disiplin prob. dersle ilişkilendirme	235.90	264.63	265.73	5.553	.062	

*: .05; **: .005; ***: .0001

A: ASED

O: OSED

U: USED

Tablo 38 incelendiğinde “doğrudan ve dolaylı sözel uyarı, beden diliyle uyarı, fiziksel yakınlık denetimi, azarlama, cezayı hatırlatma, ara verme, fiziksel izolasyon, zorla özendirme, rehber öğretmene gönderme, bedensel olarak acı verme, alay etme, okul idaresine gönderme, aile ile görüşme ve fazladan ödev verme” stratejilerinin kullanımında okulun bulunduğu çevrenin sosyo-ekonomik düzeyine göre anlamlı farklılıklar olduğu görülmektedir. Farkların hangi grubun lehine olduğunu görmek amacıyla grupların ikili kombinasyonları üzerinden yapılan Mann Whitney-U testleri sonuçlarına göre “derse ara verme” stratejisi haricinde diğer stratejilerin kullanımındaki farklılıkların üst SED okullara devam eden öğrenciler lehine olduğu saptanmıştır. Tabloda görüldüğü gibi “öğrenciyi rehber öğretmene gönderme ve fiziksel yakınlık denetimi” stratejilerinde orta ve alt SED arasında orta; “bedensel acı verme” stratejisinde de orta ve alt SED arasında alt SED çevrelerdeki okullara devam eden öğrenciler lehine anlamlı farklılıklar bulunmaktadır.

4.3. Velilerin Disiplin Problemleri, Nedenleri ve Baş Etme Stratejileri İle İlgili Görüş ve Beklentileri

Araştırmanın üçüncü sorusu “Velilerin disiplin problemleri, nedenleri ve baş etme stratejileri ile ilgili görüş ve beklentileri nelerdir? şeklinde ifade edilmiş ve bu soruya cevap aramak amacıyla 15 veliyle görüşme yapılmıştır. İlköğretim ikinci kademedeki (6.,7. ve 8. sınıflarda) öğrencisi olan velilerden görüşme yoluyla elde edilen bulgular alt amaçlar doğrultusunda aşağıda yer almaktadır.

4.3.1. Velilerin Disiplin Problemlerinin Gözlenme Sıklığı ve Önem Derecesi (Ciddilik) İle İlgili Görüşleri

Görüşmeler sırasında 15 öğrenci velisine konuyla ilgili yöneltilen ilk soru “çocuğunuzla ilgili olarak öğretmenlerden en sık hangi istenmeyen davranışları duyarsınız?” olmuştur. Görüşme yapılan velilerden dördü şu ana kadar çocuklarıyla ilgili kendilerine herhangi bir olumsuz durum yansıtılmadığını belirtirken diğer veliler çocuklarının öğretmen tarafından kendilerine iletilen istenmeyen davranışlarını ders esnasında başka şeylerle ilgilenme- konuşma (f:4); kavga etme (f:3), ders çalışmama- ödevlerini yapmama (f:2); söz almadan konuşma (f:2), ilgisizlik (f:2), çekingenlik- iletişim kuramama (f:2), kaba-küfürli konuşma (f:1), dikkatsizlik (f:1), dersle ilgili materyallerini okula getirmeme (f:1), mükemmeliyetçilik (f:1), diğer öğrencilerin dikkatini dağıtma (f:1) ve sabırsızlık (f:1) olduğunu ifade etmişlerdir.

Öğrenci velilerinden V1AB bu konudaki görüşünü “*sınıftaki öğrencilerin dikkatini dağıtıyormuş, arkadaşlarıyla oyun anlamında girdimi içeriye kavga ederlerdi. Diyalog içinde değildi. Sürekli kendinin dışlanmış hissediyordu. Ters tepki verdi çocuk işte*” şeklinde açıklarken bir diğer veli ise “*Bu sene duydum, sadece benim değil genel olarak 8.sınıfların çok agresif olduklarını davranışlarının tavana vurduğunu söylüyorlar. Kendi çocuğumda düşündüğümde bazen ben ulaşamıyorum (uğraşamıyorum) çocuğumla. Oğlumun saygısızlığı falan kesinlikle yok. Çok konuştuğunu, laf yetiştirdiğini söylüyorlar. Galiba kendini çok seviyorlardı çalışkan olduğu için, derslerindeki notu düştüğü için öğretmenleri de kızıyor (V8OB)*” şeklinde açıklama yapmıştır. Orta sosyo-ekonomik düzey bir çevrede yaşayan bir diğer veli ise kızı hakkında fazla mükemmeliyetçi olduğu ile ilgili şikayet aldığını “*Kızım ile ilgili olarak çok takıntılı olduğunu, heyecan yaptığını söylediler. Fazla heyecanlı, fazla mükemmeliyetçi. Bu da kızınızı olumsuz etkiliyor sınav esnasında. Onun dışında bir şikayet olmadı, genelde memnunar kızım dan (V9OB)*” sözleriyle ifade ederken, üst sosyo-ekonomik düzey bir çevrede yaşayan bir başka veli düşüncelerini “*Biraz arkadaşlarıyla konuşuyor diyorlar ama soru sorduğumuz zaman cevap da veriyor diyorlar. Ama konuşma da ister istemez oluyor arkadaşlarına uyuyorlar. Onu engelleyemiyoruz. Tamam anne diyor ama yine yapıyor. Çocukluğunun verdiği bir şey diye düşünüyorum. Başka çocukları gördüğümde şükür diyorum benim evladına (V13ÜB)*” sözleriyle belirtmiştir.

Öğrenci velilerine konuyla ilgili yöneltilen ikinci soru ise okullarda en sık karşılaşılan disiplin problemleri ile ilgili düşünceleri olmuştur. On veli öğrencilerin öğretmene, dört veli ise birbirlerine karşı saygısız davranışlarının arttığını ifade ederken, yedi veli öğrencilerin agresif davrandıklarını (arkadaşlarıyla geçimsizlik, arkadaşına saldırma, tokat atma, kavga etme, boğuşma vb.), dört veli ise öğrencilerde argo ve küfürlü konuşmaları çok sık gözlediklerini belirtmişlerdir. Velilerin görüşme sırasında dile getirdiği diğer istenmeyen davranışlar ise ilgisizlik (f:3), gürültü yapma (f:3), sigara içme (f:3), flört etme (f:2), başkalarını sözle taciz etme (f:1), ayrımcılık yapma (f:1), çeteleşme (f:1), kılık kıyafette düzensizlik (f:1), makyaj yapma (f:1) ve çevreye zarar vermedir (f:1). Aşağıda velilerin bu konuyla ilgili açıklamalarından örnek alıntılar verilmiştir:

...çocuklar da ergenliğe adım atmış ya, dışarıda falan sigara içiyor onları özent yapıyorlar baktım bir kaç kez, hayırdır dedim çocuğum bak sen onu özent yapmıcan ,”ben içmiyorum anne ama içen var” hayır diyorum çocuğum sen uzak kalıcan. Ama anne ben kullanmıyorum, görüyorum. Görüyorsan oğlum uzak kaçıcan. Sürekli diyorum senin “dostun, kalemin defterin, silgin ,kitabın olsun ,ablan olsun, ben olayım istiyorum, okulda da öğretmenlerin olsun istiyorum , dışarıda da silgin ,kalemin defterin olsun istiyorum” (V1AB)

“Bir kesimi ilgisiz, bir kesimi disiplinsiz, çok öğretmenlere karşı gelenler var, sağa sola zarar verenler var, kıranlar var, saygısızlık yapanlar var” (V3AE)

“...çok görüyorum davranış bozuklukları. Arkadaşa saldırma, icabında rahatsız etme tokat, kavga. Hatta biz şikayete gittik. Sınıfta bir yaramaz vardı hala duruyordur herhalde. Bir kaç veli toplandık gittik. Ama yok yani baş edilmiyor çocukla. Genelde kopuk ailelerde böyle oluyor zaten” (V7OB)

“özellikle sorumsuz davranışları, sigara içme alışkanlıkları, kız –erkek ilişkileri bunları son zamanlarda özellikle okulların çevresinde çok gözlemlemeye başladık. Çarpık ilişkiler mi diyeyim, kavga, çeteleşme, kavga gürültü, bu tür şeyleri biz çok, özellikle ilköğretim okullarının çevrelerinde çok sık rastlamaya başladık” (V10OE)

“...Şimdiki çocuklar acayip derecede cinsel yönden uç noktadalar. Daha bu yaşta ilkök 1.sınıfta, 2. Sınıfta aşk, sevgili, bu mevzular çok konuşuluyor, biz uygunsuz dergilerin okula getirildiğini duyuyoruz” (V13ÜB)

“Birbirlerine kötü davranıyorlar, argo kelimeler kullanıyorlar, öğretmene arkadaş gibi davranıyorlar, saygısızca davranıyorlar” (V14ÜB)

Görüşme metinlerinin betimsel analiz sonuçlarına göre velilerin “en ciddi” olarak nitelendirdikleri disiplin problemi ise öğretmene saygısızlık (f:13) olmuştur. Veliler öğretmene karşı saygısızlık içeren davranışların (karşı gelme, arkasından konuşma, söz dinlememe, uyarılarını dikkate almama, gülme, el-kol hareketi yapma vb.) son zamanlarda çok arttığını düşündüklerini belirtirken bu konuda “*öğretmene saygısızlık yapmaması gerekiyor, şimdi öğretmeni pek kale almıyorlar, bu durum*

ilköğretime kadar düştü (V15ÜB)”, “benim için öncelik ahlaktır, öğretmene saygı çok önemli (V13ÜB), “öğretmene terbiyesizce cevap vermesi, ne olursa olsun o sana ders anlatıyor (V12ÜB)”, büyüğüne, küçüğüne, öğretmenine saygısızlık, sorumsuzluk benim için en ciddi problemdir (V10OE)”, “öğretmene saygısızlığa çok karşıyım (V1AB)” şeklinde açıklama yapmışlardır. İki veli okulda yaşanan kavga ve şiddet içerikli davranışları vurgulayarak bu tür davranışların eve de yansiyabildiğini belirtmiş, bir veli öğrencilerin ahlak dışı davranışlarını, bir veli ise çocukların kötü alışkanlıklarını ve etnik köken, dil vb. bağlı olarak birbirlerine karşı ayrımcı davranmalarını “çok ciddi” disiplin problemi olarak gördüğünü ifade etmiştir. Aşağıda velilerin bu konuyla ilgili görüşlerinden örnek ifadeler yer almaktadır:

“...Ben hiç bir şey görmedim, ama söylüyorlar yani. Mesela kötü alışkanlıklar, laf atmalar, öğrenciler arasında ayrım var... o da benim içimi acıtıyor...çocuklarımızın hepsinin sınırları bozuluyor. Laf atıyorlar, olay olan günler okula gelse sen hainsin diyorlarmış, bizden değilsin. Bize katılmıyorsun...” (V2AB)

“Öğretmene saygısızlık benim için çok ciddi bir sorundur ve sevmediğim bir sorundur ve çok karşılaştığım bir sorundur. Öğretmene saygısızlık yaptığı zaman bir öğrenci bil ki sınıfta 40 tane öğrenci varsa onun 35 ininde etkiliyordur” (V3AE)

“Öğretmene saygısızlığa çok karşıyım. Ben kendi çocukluğumu düşünüyorum böyle değildi. Şimdikilere bakıyorum öyle değil. Şimdi benim kızımda geliyor öğretmen şöyle dedi güldük, kızıyorum o zaman kızıma. Kızım diyorum biz korkardık öğretmenden, imkanı mı vardı öğretmenle böyle konuşalım, gülelim, arkasından konuşalım” (V7OB)

“İnan ki çok öğrenciler de yani kız çocuklarımızda, erkek öğrencilerimizde, arkadaş gibi davranan öğretmenlerimiz var, onlar bir anda öğretmen öğrenci ilişkisin unutuyorlar,sanki kendi arkadaşları gibi de o anda öğretmenlerini dinlemediklerini fark ediyorum. Öğrencilerin öğretmenleriyle bir saygı çerçevesi içerisinde olmalarını istiyorum. Öğretmenler yakınlığı öğrencilerimize kötü bir amaçla değil de daha yakın, daha verimli olmak için gösteriyorlar” (V8OB)

“...sınıfta cep telefonu kullanmışlar,cep telefonundan kızların resimlerini çekip face’ e koymuşlar. Erkek öğrenciler mi kız öğrenciler mi bilmiyorum. Uygunsuz resimler koymuşlar. Bu yüzden de okul idaresi önlem almaya çalıştı. Velilerle de konuşuldu, çocuklarınıza telefon vermeyin özellikle kameralı telefon vermeyin diye” (V11ÜB)

“Benim için önce ahlaktır, saygı çok önemli. Atatürk’ün bir sözü vardır. “Ben zeki ve çevik olduğu kadar ahlaklısını severim.” Diyor. Öğretmene saygı çok önemli. Sayarsa zaten sevgi duyar, dersi dinler çocuk. Kimi çocuklar ne diyor. Öğretmenimi sevmiyorum anne. Duyuyoruz çevreden. Bu da öğrencinin başarısını etkiliyor” (V13ÜB)

4.3.2. Velilerin Disiplin Problemlerinin Nedenleri İle İlgili Görüşleri

Araştırmanın bu konuyla ilgili bulgularına göre görüşme yapılan 15 veli, disiplin problemlerinin temel nedeninin aile ile ilgili özellikler olduğu konusunda hemfikir olmuşlardır. Bunu sırasıyla öğrenci özellikleri (f:11), sınıftaki diğer öğrenciler/arkadaş çevresi (f:9), öğretmen özellikleri (f:9), okul çevresinin özellikleri

(f:5), kitle iletişim araçları (f:4), kalabalık sınıflar (f:3), ortaöğretime geçişteki mevcut sınav sistemi (f:2) ve okula giriş-çıkışta kontrolün yeterince sağlanamaması-güvenlik (f:2) izlemiştir. Velilerin görüşme sırasında ifade ettikleri diğer faktörler ise ilköğretimde disiplin yönetmeliğinin olmaması (f:1), okulun eğitim kalitesinin düşük olması (f:1), yönlendirme eksikliği (f:1), toplumsal değerlerde değişim (f:1) ve kent yaşamının zorluklarıdır (f:1).

Aile ile ilgili özellikler çoğunlukla alt (f:3) ve orta sosyo-ekonomik düzey (f:2) çevrelerde yaşayan veliler tarafından anne-babanın çocuk yetiştirme tarzı ve disiplin anlayışı ile vurgulanırken; alt (f:3) ve üst (f:2) sosyo-ekonomik çevrelerde yaşayan beşer veli ise ailenin maddi durumundaki yetersizlikleri işaret etmiştir. Bu velilere göre maddi yetersizlikler nedeniyle çalışmak durumunda kalmak ve anne-babalarından öğretmene karşı olumsuz eleştiri ve tepki verildiğini görmek çocukları istenmeyen davranışlar yapmaya itebilmektedir. Velilerin aile ile ilgili dile getirdiği diğer özellikler ise; aile içinde çocuklara eşit davranılmaması, çocukların aile büyükleri veya anne-baba tarafından her istediklerinin yapılması/ şımartılması, anne-babanın çocukların davranışlarına duyarsız kalması, çocuk sayısının fazla olduğu ailelerde çocuğa yeterince sevgi ve ilgi gösterilmemesi, anne-babanın eğitim seviyelerinin düşük olması, aile içinde disiplinin ya çok otoriter ya da göz yumma şeklinde sağlanması, ailenin parçalanmış aile olma özelliği taşıması, çocukla sağlıklı iletişim kurulamaması, aile içi şiddet ve aile içi ilişkilerin sağlıklı olmasıdır.

Örneğin çocukların istenmeyen davranışlarını fazla şımartılmalarına ve her istediklerinin yapılmasına bağlayan bir veli bunu özellikle kendi anne-babasına bağlayarak “*çocukların her istediklerinin yapıyorlar, çocuğun arkasından okula kadar gelip ayakkabısını bağladıklarını biliyorum, çok üzerine düşüyorlar (V15ÜB)*” şeklinde açıklarken, velilerin çocuklarını öğretmene karşı koruduğunu, çocuğunun yanlışını kabul etmediğini, en ufak bir şeyde öğretmeni şikayet etme eğilimi içinde olduklarını ve bu durumun öğrenciyi şımartırken diğer yandan öğretmeni öğrencinin davranışını görmezlikten gelmeye ittiği görüşünde olan velilerden biri düşüncelerini; “*çocuk eve gidiyor, öğretmen beni dövdü diyor, öğretmen onu dövdüğünden değil. Veli de okul idaresine gidiyor şikayette bulunuyor. Okul idaresi öğretmeni çağırıyor, çağırmak zorunda kalıyor. O şikayette milli eğitim müfettişlerine kadar gider. Bundan dolayı bazı öğretmenler çocukların bazı davranışlarını görmemezlikten geliyorlar ve bu da eğitim öğretimi aksatır, saygısızlığı çoğaltır (V2AB)*” şeklinde açıklamıştır. Aşağıda velilerin bu konuyla ilgili açıklamalarından örnek alıntılar yer almaktadır:

“Velilerin çok rahat davranması. benim çocuğum okulda mı, benim çocuğum ne yapıyor diye sormuyor. Mesela bugünkü koşullarda çocuğun elinde bir simit bir ayran parası, bir kola parası ama sen bu çocuğun eline günde 20 TL para verirsen, bu çocuk bu harçlığı nerde harcıyor, okulda ne yapıyor diye peşinden gelmezsen, biz bir çok kez toplantı düzenledik, çocuğun okuldan kaçtığını. internet cafelere kaçtığını bilmezse, o paraları atari salonlarında o parayı harcadığını bilmezse bilmez. babanın hiç kızmayışı, annenin hiç sormayışı. Öğretmen dışarı atsa daha iyi diyor ben giderim internet sitelerine.” (V8OB)

“...Bir ailenin maddi durumu yeterli olduğu zaman, o çocuğuna da yansır, eğitime de yansır, davranışına da yansır her şeye yansır. Ama ben sabahtan akşama kadar gidip çalışacaksam gece saat 12’de eve geldikten sonra çocuk zaten yatmıştır. Sabah da çocuk okula gider ben de işe gideceğim, bu sefer görüşme olmuyor yani. Bizim buradaki çocukların çoğu çalışıyorlar, aileye destek olmak için. Ama işe gittiği zaman nelerle karşılaşılıyor. Madde bağımlıları ile karşılaşılıyor. Çocuk bu yani boyayı alıyor gidiyor, kimlerle karşılaşılıyor. Ondan sonra da o okula da yansıyor. Çalışma ortamında karşılaştığı bozukluklar okula da geliyor. Okuldan başka bir arkadaşlarına yansıyor.” (V3AE)

“...Babası biraz sorumsuz bir insan, umurunda bile değil, evde, çalışmıyor 4 senedir. Sabah gidiyor akşam geliyor. Ona çocuklarla ilgili bir şey söylemiyorum söylesem döver, bağırır...Biraz da kardeşler kalabalığız, bunun da sıkıntısı oluyor ders çalışırken, 7 kardeşler kalabalık olunca ben de depresyon geçirdim, bunalıma girdim, ondan da biraz çok kötü günler geçirdim. bazen böyle hiç bir şey düşünmek istemiyorum. Kocam biraz sorumsuz olduğu için biraz da okuma yazma sorunun olduğu için etkileniyorlar.” (V2AB)

“...huzursuz olan ailelerin çocukları problemlili oluyor. Karı-koca anlaşamayan ailelerin çocukları. Kopuk aile, anne-baba ayrı olduğu için anne ayrı ilgilenemiyor, baba da zaten hiç ilgilenmiyormuş, çocuk zaten başı boş, kimse ilgilenmeyince öyle olacak. Gelecekte topluma zararlı bir genç olarak yetişecek. Türkiye’ye zarar verecek bir şey görüyordum ben o çocukta.” (V7OB)

“Çok basit bir şeye öğretmen kızmıştır bir şey olmuştur ertesi gün veli gelir okulu basar, benim çocuğuma niye böyle dedin.Yani öyle noktaya geldi ki öğretmen olarak ne düşünürsünüz, o zaman geri adım atıyor, öğretmen geri adım atıyor. Ne yapsın bir şey yapmaya kalkıyor, tepki alıyor veliden. Elini taşı altına sokmaya çalışıyor öğretmen veliden tepki alıyor.geri adım atıyor. Bu sefer elini taşın altına atmak istemiyor. Bir şey yapıyorum ben tepki alıyorum bundan sonra ben ne ilgileneyim diyor yapmıyor hiç ilgilenmiyor bile, ne hali varsa görsün diyor.” (V10OE)

“Aile çok önemli, çocuk sayısı çok önemli çocuk sayısı arttıkça ailenin çocuğuna verdiği değer de azalıyor. Kimi çocuklar evde çok baskı görür. Affedersiniz kümeden bir tavuğu salarsınız, ne yapacağını bilemez. Yani evde aşırı baskı altında tutulan çocuk dışarıda bütün hünerlerini sergiliyor.Yani şunu yapma ,bunu yapma, buna bakma, çocuk burada kendini tamamen özgür hissediyor” (V13UB)

Öğrenci özellikleri, velilerin disiplin problemlerine neden olarak gösterdiği ikinci önemli faktör olmuştur (f:11). Orta (f:3) ve üst (f:3) sosyo-ekonomik düzey çevrelerde yaşayan velilerin öğrenciyle ilgili dile getirdiği öncelikli nokta ergenlik döneminin özellikleri (aşırı enerji dolu olma, hareket etme, büyüdüm mesajı verme, duygularda dengesizlik vb) olmuştur. Alt sosyo-ekonomik düzeyde yaşayan veliler ise (f:4) daha çok çocuğun kişilik özelliklerini (sinirlik, içine kapanıklık, kekemelik, yalan söyleme vb.) vurgulamışlardır. Öğrenmeye karşı ilgisizlik, çalışmada dikkatsizlik, öğrenme güçlüğü gibi akademik özellikler ile iletişim kuramama, düşünme ve sosyal

becerilerde eksiklikler velilerin disiplin problemlerinin nedeni olarak öğrenciyle ilgili belirttikleri diğer özellikler olmuştur. Bir veli bu konudaki düşüncesini “*suçu kimseye atamam, çünkü oğlum buluş çağının verdiği bir hız ve enerjiyle dolu, bir küskünlükler, bir dargınlıklar, içe kapanıklık, dışa dönüklük, bunların hepsini birden yaşıyor* (V14ÜB)” şeklinde belirtirken diğer bir veli görüşünü “*ergenliğe geçiyorlar, tam bir patlama döneminde, kimisi süse, kimisi makyaja düşüyor, kimisi çok laubali, büyüdüm havasına giriyorlar* (V11ÜB) şeklinde ifade etmiştir. Aşağıda velilerin bu konuyla ilgili açıklamalarından örnekler verilmiştir:

“...aslında dikkat dağınıklığı var çocuğumda, dikkatini verdiğinde alıyor aslında öğretmeni de yanımda demişti 1.sınıfta 5’ e kadar okutan öğretmeni, tek bir sefer kulağını verip dinlese, derslerde mükemmel diyor. Kafası alıyor diyor almaz değil, ama dikkat vermiyor. Kesinlikle okumcam diyor ben bunun sonucu ne olacak onu merak ediyorum, öğretmenlerinde bunda bir suçu yok. Benimde yok. Ben şimdi bunu ne yapabilirim buna bir çözüm bulamıyorum.” (V1AB)

“...ilk başta ergenlik, büyüme hevesi, büyüme moduna mı giriyor neyse benim çocuğumda da aynı şekilde, bir karar alsa ben büyüğüm gibi şeyler ...kendi kararlarını veriyorlar ama yanlış kararlarda veriyorlar” (V4AE)

“...kendi başına buyruk yaşamak istiyorlar. Karışılmasını istemiyorlar, kendi başımıza yapalım, rahat edelim bir sorun olursa kimse bize demesin niye böyle yaptın, niye şöyle yapacaksın, yapma, biz kendi kafamıza, kendi canımız nasıl istiyorsa öyle hareket edicez, kendi ailesine karşı da, öğretmenlerine karşı da böyle sorumsuz oluyorlar.” (V5AB)

“...psikolojik bence. Biz hiç böyle bir şey görmedik, kimse bizimle ilgilenmedi aman ergenliğe giriyor karışmayın. şimdi etkileniyorlar. Bak bize karışmayın ergenliğe girdik diyorlar. Ben hiç kullanmadım bu sözü kızımın yanında, hiç kimsenin yanında da açmadım bu konuyu. Maşallah çok da güzel geçiyor. Geçen yıl biraz. Ben de üstüne çok gitmedim. Yaşıtlarına göre gayet olgundur aynı zamanda. Tek çocuk olmasına rağmen hiç şımarık değil, içinden de geliyor, insanın içinde olmazsa istediğin kadar zorla.” (V7OB)

“Şimdiye kadar çok başarısız öğrencileri kendi eleştiriyordu, yani nasıl bir çocuk başarısız olabilir diye. Mutlaka onun altında yatan farklı şeyleri arayan bir çocuktü. Kendi çok başarılı bir öğrenciydi bu döneme kadar ve ilk kez biz hayatımızda 2’yi gördük. Bu ergenliğe bağlı bir şeymiş. Çok şükür atlattık.” (V6OB)

“Bazı şeylerin kişiliğinden kaynaklanabileceğini biliyorum. Onun kişiliğini biliyorum. Bilemicem, genetik yapısında taşıdıkları da vardır. Oğlumun kekemeliği olduğu içinde bazı problemler yaşadım ben. Sorunlar yaşayınca çok sıklaşan, sorunlar aza inince azalan bir problem. Ben çocuklarıma çok kibar ve güzel davranırım. Ailede gördüğü şeyi dışarıda da istiyor. Bunu görmeyince şaşkınlığı ve problemi o oluyor. Oğlum da yaşadığım problemleri buydu.” (V15UB)

“...Ailenin geliri ne olursa olsun hiç bir zaman çocuğunu mağdur edemez, ben kendimden pay biçiyorum, ben kendimden kısarım ama çocuğumdan asla, var mesela, örnek olarak kaynımın çocuğu var 2 tane onlarda bir kız bir oğlan, anne de hiç ilgi yok, sevgi yok, vaktinde yemek yok, temizlik yok, baba düzgün maaş alıyor ama kendi yiyip içiyor, ama dört dörtlük okulu var çocukların. Çok güzel derleri böyle bir şey olur mu ? Çocuğun kendisi sorun bence, çocuğun kendi içinden gelecek, bünye yapı meselesi biraz da. Kişilikle ilgili.” (V1AB)

Görüşme yapılan velilerden dokuzuna göre ise disiplin problemlerinin nedeni öğrencilerin okul içindeki ya da okul dışındaki arkadaş çevresidir. Daha çok alt (f:4) ve orta (f:3) sosyo-ekonomik düzey çevrelerde yaşayan velilerin ifade ettiği bu faktör, sınıf içinde öğrencilerin birbirlerine özenmesi veya taklit etmesi olarak ifade edilirken, beş veli özellikle sınıf içerisindeki yaramaz öğrencilerin diğerlerini olumsuz etkilediğini diğer öğrencilerin de ister istemez onlara uyduğunu, sınıftaki bir, iki kişinin bile bütün sınıfın düzenini bozmaya yettiğini vurgulamışlardır. Konu ile ilgili olarak bir veli *“bir öğrenci öğretmene saygısızlık yaptığı zaman bil ki sınıfta 40 tane öğrenci varsa onun 35’ini de etkiliyor (V2AB)”* şeklinde açıklama yaparken bir diğer veli arkadaş çevresinin önemini *“çocuğumun olumsuz davranışlarını hissettiğim an arkadaş grubuna bakıyorum, yeni bir arkadaş grubu edinmiş, konuşma şekli değişiyor (V7OB)”* şeklinde belirtmiştir. Üç veli de okulda farklı çevrelerden gelen, farklı aile terbiyesi almış ve kötü alışkanlıkları olan çocuklar olduğunu, bunların diğer öğrencilerin davranışını bozduğunu, öğrencilerin onların kötü alışkanlıklarına (küfür etme, sigara içme, kaba davranma ve kışkırtma vb) özenddiğini ve bu çocukların kaba davranışlarıyla kendi çocuklarını da tetiklediklerini belirtmişlerdir. Bu konuda bir veli düşüncesini *“mesela benim ilkokuldaki oğlum ilkokul birden sonra küfrü öğrendi. Bilmeyen çocuk öğrendi. Ben istediğim kadar evde ayıp diyim bunun etkisi olmayacaktır (V12ÜB)”* şeklinde belirtirken bir başka velinin açıklaması; *“Kendimize ait fazla aşırı bir lüks hayatımız yok. Bu aralar baya sıkışık bir durumdayız. Parayı çok seven bir çocuk, bu sene böyle oldu önceden böyle değildi. Yeni arkadaşlar edinmiş, daha çok dışarıya çıkıyor ediyor. Dışarıya gittiği için para yok diyorum mahsus diyorum vermek istemiyorum. Yanlış bir şeyler yapmasından korkuyorum, o anda agresifleşiyor. Neden siz böylesiniz? Benim arkadaşlarım böyle değil diyor. Ama ben onun iyiliği için yapıyorum kesinlikle paraya önem veren bir insan değilim (V8OB)”* şeklinde olmuştur. Aşağıda velilerin çocuklarının arkadaş çevresi ve davranışları üzerindeki etkileri ile ilgili açıklamalarından örnekler yer almaktadır:

“...Terbiye almamış çocuklarda oluyor sınıfta, o küfürlü konuşmayı nerden öğreniyor çocuk, o çocuk okula gelirse beni çocuğum o sözleri duyar mı ? Bizim okula tahsili düşük çevrelerden çocuklar da geldi. Orda her türlü şey var, hırsızlık var. O çocuklar ister istemez burada düzeni bozdular. Onlara uyan çocuklar da oldu. Şimdi benim çocuğuma zemin hazırlarsan, benim çocuğum bir uymaz, iki uymaz, 3.de uyar, çocuk yani. Kimse bana yapmaz demesin, çocuktur bu her şeyi yapabilir. (V13UB)

“...okula başlamadan önce böyle değildi, başladıktan sonra arkadaşlara tamamen özentii yaptı çocuk, onlar ne yapıyorsa onlara uyum sağladı. Ben de artık tek bir başımlayım kızım var onla mı uğraşayım onla mı uğraşayım?” (V1AB)

“...yeni bir arkadaş grubu edinmiş, etkileniyor çocuk ister istemez, ne kadar etkiliyor düşünün, davranışını etkiliyor, konuşma şeklini etkiliyor, argoca konuşmaya başlıyor. Farklı bir arkadaşla, farklı bir grupta arkadaşlık kurduğu zaman, yani bunlar olumlu da olsa etkiliyor, olumsuz da olsa etkiliyor. Kayıtsız kalması mümkün değil, bu yaşlardaki çocuk sosyal bir çocuktur. Özünde o vardır. İster istemez etkileşim içerisinde bulunuyor.” (V10OE)

“... arkadaşları çok etkiliyor çocukları. Bir arkadaşlarıyla ilgili çok büyük tartışmalar yaşadık bu dönem, çok büyük hatalar yaptı. Arkadaşı kızımın korkak olduğunu söylemiş, yapamazsın , işte sen ana kuzususun, annen sürekli burada diyip kızıma yapamayacağı şeyi yaptırdılar ve bu beni çok üzdü. Kendisi de bunun çok kötü olduğunu farkına vardı, kendine zarar verdi. Bileklerini kesti. İşte sen yapamazsın dedikleri için ufak bir jilet attı. Zaten bu konuda çok ürkek ve korkak bir çocuktuk, kendine asla zarar vermeyen bir çocuktuk. Zaten bu olayı yapar yapmaz, yaptığı hatanın farkına varır varmaz öğretmeninin yanına gitmiş, öğretmenim ben böyle bir hata yaptım .Sakin annem duymasın duyarsa çok üzülür demiş.” (V6OB)

Genellikle üst (f:4) ve orta (f:3) sosyo-ekonomik düzey çevrelerde yaşayan dokuz velinin görüşüne göre ise ilköğretim ikinci kademede gözlenen disiplin problemlerinin nedeni, öğretmenlerin tutum ve davranışlarıdır. Velilere göre öğrencileri tehdit etme-azarlama (f:4), öğrencileri tanımama (f:3), disiplini sağlamada tutarsız davranma (f:2), öğrencilerin onuruna ve kişiliğine zarar verecek şekilde davranma-konuşma (f:2), ilgisizlik (f:2), öğrenciler arasında yarım yapma (f:2), otorite kuramama (f:1), gerçekçi olmayan beklentiler içinde olmaları (f:1) ve şiddet uygulama (f:1) öğretmenlerin öğrencileri disiplin problemi yaratmaya iten olumsuz tutum ve davranışlarıdır. Öğretmenin öğrencileri sürekli azarlamasının veya özellikle notla tehdit etmesinin öğrencisi üzerindeki etkileri ile ilgili olarak bir veli “*Kızıyorlar, biraz tehditkar davranıyorlar, notlarınızı kırarım gibi, kendi kızımda bunun etkisini görüyorum ama diğerlerinde bilmiyorum. Kızım not kırılmasında çok korkuyor. Sıkıntı yapıyor* (V8OB)” şeklinde açıklama yaparken, benzer görüşte olan diğer iki veli düşüncelerini şöyle açıklamışlardır:

“...öğretmeni herkesi azarlayarak, herkesi kızarak üzere konuşmuş için sınıfın matematik düzeyi düşük, o ders sevilmiyor. Bunlar genç bir birey ben evde pelin “ileri git” dediğimde bile pelinin yüz şekli değişiyor. O kadar öğrenci içinde azarlanmak onların hoşuna gitmiyor.” (V12ÜB)

“...geçenlerde bir öğretmen çocuğa sinirlenmiş, masayı vurup kırıyor. Karşısındaki çocuğu düşünün yani. Öğretmenin öğrenciye yaklaşımı çok önemli... Aslında keşke orda beni öğretmenim dinlese, azarlamasa, ben kendimi ifade edebilsem öyle çok daha mutlu olurum. Bana hitap şeklinin daha düzgün kullansa daha mutlu olurum diyor çocuk. Davranışım tepkiye dönüşmezdi diyor.” (V15ÜB)

Görüşlerine başvurulmuş velilerden biri öğretmenlerin disiplin konusunda özenli davranmadıkları “*bazı öğretmenlerin yetiştirme tarzları çok güzel, ama bazı öğretmenler*

salla, boş ver, ne olacak diyorlar. Ne oluyor ailede bir şey görmüyor, öğretmende bir şey görmüyor çocuk. (V7OB)” şeklinde belirtirken, bir veli öğretmenlerin çocuklardan yetişkin gibi davranmalarını beklediklerini “Sonuçta çocuklar ergenlik dönemine giriyorlar. Sonuçta çocuklar ilkokuldan başlayıp ya da ana sınıfından başlayıp böyle bir döneme kadar kişilik arayışı içine giriyorlar.Çocuklardan büyük gibi davranmalarını bekliyorlar (V11ÜB)” sözleriyle ifade etmiştir. Öğretmenlerin öğrencileri tanıma noktasında eksikleri olduğunu düşünen velilerin açıklamalarından alıntı örnekleri ise aşağıda yer almaktadır:

“Öğretmenin öğrenciye iyi yaklaşmaması, çocuğun durumunu sormadan bilmeden etmeden yaklaşması, bazı çocukların anne-babaları tarlada çalışır, hiç çalışmayanlarda vardır, bazılarının annesi çalışır babası kahvede oturur. Anne sabah erkenden tarlaya gidiyor, çocuk sabah bir kalkıyor kahvaltı yok aç bazıları kışın ayaklarında terlikle okula geliyorlar. Şimdi o çocuk açken midesini düşünür. Öyle bir durumda çocuğa kalk ders anlat dediğinde, o da bilmiyorum dediği zaman öğretmen öğrenciyi azarlıyor. O durumdaki bir çocuğunda açlık yoksulluk birleştiği zaman çocuk ne olur bomba olur patlar.” (V3AE)

“Ben 12 yıldır buradayım, çoğu öğretmenin çocuklara davranışı tamamdı, ilk başta dediğimiz aileden gelen şeyi görmüyorlar. Yani olumsuzluğu, eğitimsizliği görmeden, direk eğitilmiş bir ailenin çocuğuymuş gibi muamele yapıyorlar. Mesela diyorlar ki; çocuk neden hazırlıklı gelmiyor, bilgisayardan, teknolojiden yararlanıp gelmiyor. Vay efendim niye uyuyor sınıfta, mesela sınıfta yatan öğrencilerimiz var. Çünkü çalışıyor, gece geç saatlere kadar boyacılık yapıyor, ek iş yapıyor ki bir gelir gelsin.” (V4AE)

“Öğretmen de okul içerisinde çocuk evden çıktıktan sonra ebeveyn görevini görmektedir. Öğrencinin kişiliğine saygı göstermesi gerekiyor, sonunda kaç yaşında olursa olsun o da bir bireydir yani. Onunda bir kişilik hakları var, gururu var. Ona saygı göstermek zorunda. Bir arkadaşının yanında onu rencide edecek davranışlar içerisine girdiği takdirde iletişimi koparır. İletişimi kopardığı zaman çocuk farklı tavırlarda kendini göstermeye çalışacaktır ve olumsuz şekillerde ben varım demeye çalışacaktır. Halbuki öğretmen onun olumlu yönlerini ön plana çıkararak onu arkadaşlarına takdim etmiş olsa hep olumlu yönde ilerlemeye devam eder.” (V10OE)

“...bazı derlerde yeterince otorite kurulmuyor. İlkokulda sadece bir öğretmen derse giriyordu. Orta okula geçince farklı öğretmenler farklı derslere girmeye başladı, öğretmenler çocuklarını tanıyasıya kadar çocuklar eski disiplinlerini kaybediyorlar.” (V11ÜB)

Okulun bulunduğu çevrenin sosyal, ekonomik ve kültürel özellikleri ile çocukları istenmeyen davranışlara yöneltebildiğini belirten alt ve orta sosyo-ekonomik düzeydeki çevrelerde yaşayan beş öğrenci velisine göre bu etki daha çok olumsuz davranış örnekleri barındırma açısından kendini göstermektedir. Bir öğrenci velisi bu konudaki görüşünü “... Çevrede okula gitmeyen öğrenciler var, o öğrenciler, diğer öğrencileri, dışarı çekmeye çalışıyor. Onlara hadi gel diyor, gidelim diyor, çarşıya gidelim, sinemaya gidelim, kaçalım diyorlar. Çocuklarda onlara özeniyor, onlara bir

oyun gibi geliyor. Ders onlar için 2.planda kalıyor (V3AE)” şeklinde ifade ederken diğer iki veli ise düşüncelerini;

“Genel olarak bizim buradaki çocukların çoğu çalışıyorlar, aileye destek olmak için . Tabi şimdi o çocuklar aileye destek oluyorlar. Ama işe gittiği zaman nelerle karşılaşılıyor. Madde bağımlıları ile karşılaşılıyor. Çocuk bu yani boyayı alıyor gidiyor, kimlerle karşılaşılıyor. Ondan sonra da o okula da yansıyor. Çalışma ortamında karşılaştığı bozukluklar okula da geliyor. Okuldan başka bir arkadaşlarına yansıyor.” (V4AE) ve

“...özellikle sorumsuzluk davranışları, sigara içme alışkanlıkları, kız-erkek ilişkileri bunları son zamanlarda özellikle okulların çevresinde çok gözlemlemeye başladık .Çarpık ilişkiler mi diyeyim, kavga, çeteleşme, kavga gürültü , bu tür şeyleri biz özellikle ilköğretim okullarının çevrelerinde çok sık rastlamaya başladık. Kendi oğlumun okuduğu okulun çevresinde çok rastlamadım ama diğer okulların çevresinde çok rastladım.” (V10OE) şeklinde açıklamışlardır.

Orta (f:2) ve üst (f:2) sosyo-ekonomik düzey çevrelerde yaşayan dört velinin görüşlerine göre özellikle son yıllarda öğrencilerin davranışlarını en olumsuz etkileyen faktör, televizyon,internet ve bilgisayardır. Medyanın çocukların sosyalleşmeleri ve paylaşmayı öğrenmelerini engellediğini belirten bu veliler, çocukların internette ortamında yaşlarına uygun olmayan sitelere girerek ahlak dışı şeyler öğrendiklerini, izledikleri dizilerde veya filmlerde gördükleri uygunsuz davranışları, esprileri, konuşma tarzlarını uygulamaya başladıklarını ifade etmişlerdir. Bu görüşte olan velilerden biri “televizyon kültürü çocuklarda bazı şeyleri değiştiriyor mesela küçük çocuklarda bile kız-erkek arkadaş var mı yok mu durumlarına giriyorlar, dizideki esprileri çabuk kapıyorlar (V12ÜB)” şeklinde düşüncesini ifade ederken diğer bir veli görüşünü “zamanlarının çoğunu birbirleri ile ilişkiden çok sanal alemde geçiriyorlar bu da ilişkilerini zayıflatıyor (V7OB)” şeklinde açıklamıştır. Bir diğer veli televizyon kanallarının çok fazla olmasından dolayı öğrencilerin neredeyse televizyon başından hiç ayrılmadıklarını ifade ederken; iki veli ise televizyonun aşk, sevgili ve cinsellik gibi konularda çocukları olumsuz etkilendiğinin ve küçük yaşlardan itibaren bu tür şeylere heves etmelerine neden olduğunun altını çizmiştir. Bir veli ayrıca öğrencilerin cep telefonlarından gördükleri şeylerden de etkilediklerini ifade etmiştir. Aşağıda velilerin bu konuyla ilgili açıklamalarından örnek alıntılar yer almaktadır:

“Televizyon kültürü, medyanın çok büyük etkisi var, internetin özellikle çok büyük etkisi var. Çocuklar zamanlarının çoğunu birbirleriyle ilişki kurmaktan çok sanal alemde geçiriyorlar. Bu da onların sosyal ilişkilerini zayıflatıyor. Sosyal iletişimini engelliyor. Eskiden biz ne yapardık, arkadaşımız olmasa bile, dayımızın çocuğu, kuzenimiz, teyzemizin çocuğu onlarla zaman geçirirdik. Şimdi baktığım zaman çocuk eve bir giriyor yemeği yedikten sonra ,hele ailenin de kontrolü de yoksa akşama kadar, geç saatlere kadar bilgisayarın başında, sanal alemdeler ,özellikle son zamanlarda da sanal alemleri de çok kötüye kullanan insanlar var, küçük çocukları çok farklı amaçlara çeken internet üzerinden diye basında duyuyoruz. E buda etkiliyor yani çocukları. İnternet yüzünden, oyunlar yüzünden, sanal oyunlar yüzünden, çocuk ne yapıyor, bağlantı, sosyal etkileşim içerisine giremiyor, arkadaş çevresi kuramıyor, anne ile baba ile diyalog kuramıyor. Çünkü hep bilgisayarın başında olunca düşünme yeteneğini de kaybediyor. İletişim kurma yeteneğini de kaybettiği zamanda zaten biter her şey.” (V10OE)

“Televizyon kültürü çocuklarda bazı şeyleri değiştiriyor,mesela küçük çocuklar arasında ,mesela ilköğretimdeki çocuklarda bile kız –erkek arkadaşlığı,kızla çıkma ,erkek arkadaşın var mı yok mu şeylerine giriyor çocuklar. Bu durumda ailelerin televizyon kültürünü kendi kültürüne yakın tutması,yani en azından kanalları seçebilir ,programları seçebilir.Televizyon kültürü çocukların ahlakını çok bozuyor, ben bozduğunu düşünüyorum açıkçası. Örneğin sihirli annemdeki, ,çocuklara bir bakıyorsun bir defa izleseler bile gördüklerini yapmaya çalışıyorlar.” (V11ÜB)

“...En büyük sebep bence teknoloji. Teknoloji yokken daha saygılıydılar. Biz mesela çocukluğumuzda daha saygılıydık, anneye –babaya saygısızlık yoktu, küfür yoktu, şimdi teknoloji o kadar ilerledi ki çocuklarda bir o kadar saygısızlar. Her türlü ortama giriyorlar teknolojilerle, terbiye merbiye sıfır.” (V12ÜB)

Orta (f:1) ve üst (f:1) sosyo-ekonomik düzeyde çevrelerde yaşayan birer veli ortaöğretime geçişteki mevcut sınav sistemini çocuklarda yarattığı baskı ve stres nedeniyle disiplin problemlerinin nedeni olarak gördüklerini;

“Hocam ben bu sınavlara karşıyım. Yaşları kaç bu kadar strese giriyorlar. Biz bir aydır, daha önce-leri de oluyordu ama çocuğumuzla babasıyla beraber yaşadığımız stresi biz hiç bir zaman yaşamadık .Yani bunların yaşları kaç ki bu kadar stres giriyorlar. Bu stresi her öğrenci kaldıramıyor. Biz kaldıramıyoruz inan ki, yerine göre ben huzursuz oluyordum, strese giriyordum. (V7OB)

“...çocuklar bir yarış atı gibi, aşırı zorlanıyor, daha ilkokul birden etüt merkezine giden çocuklar var, yazık günah değil mi o çocuklara. Daha tam çocukluk çağında. Rant kapısı dershaneler, tamam ben dershaneye gönderiyorum çocuğumu ama mecburen SBS var, o vicdan azabını duymak istemiyorum, ya çocuğum yapamazsa kendimi sorgulama gereği hissederim o zaman, ben çocuğumu keşke gönder semiydim acaba diye. öğretmenlerin çoğu diyor ki çocuğunuzu göndermeyin dershaneye, her şeyi okulda alıyor. Dershaneler bizi yanıltıyor. Diyelim ki sınav yapıyor, değişik sorular çıkıyor, bunları yapamıyorlar. Okulda bunları öğrenemiyor, zaman kısıtlı çünkü. Haftada 3 saat

fen bile olsa öğretmen müfredata dayalı çalışıyor konuları belli bir sürede bitirmesi lazım.” (V13ÜB)

şeklinde belirtirken, alt ve orta sosyo ekonomik düzeydeki çevrelerde yaşayan birer veli sınıf mevcutlarının kalabalık olmasını, özellikle öğretmenlerin çocuklarla ilgilenmesini zorlaştırma, açısından disiplin problemlerine neden olarak göstermişlerdir. Üst sosyo-ekonomik düzeydeki çevreden bir veli ise sınıf mevcutlarının öğretmenleri de öğrenciler arasında yarım yapmaya itebileceğini vurgulayarak, problemlerin çözümü için öncelikle sınıf mevcutlarının azaltılması gerektiğini vurgulamıştır. Alt (f:1) ve orta (f:1) sosyo-ekonomik düzey çevrelerde yaşayan iki velinin dile getirdiği faktör ise okula giriş-çıkışta kontrolün yeterince sağlanmamasının öğrencilerin okul dışına çıkmaya teşvik etmesi nedeniyle güvenliğin yeterince sağlanamaması olmuştur. Velilerin sınıf mevcutlarının ve güvenlik eksikliğinin öğrenciler üzerindeki etkisi ile ilgili açıklamalarından alıntı örnekleri aşağıda verilmiştir:

Öğretmenlerde kime baksın, kime şey etsin. Öğretmenler de ilgi göstermeli çocuğa. Onun içinde ben şikayet etmiyorum, etmem, tek taraflı düşünmek istemiyorum, ben iki taraflı da düşünüyorum. Öğretmeni de düşünüyorum kendimi de düşünüyorum ben. 50-60 çocuğun içinde diyemem ki kızıma özel ders ver.” (AV2B)

“...geçen sene 90-100 tane mevcut vardı bir sınıfta. 110 tane öğrencimiz vardı. Bu 110 tane öğrenciyle bir öğretmen ne şekil davranabilir. Sen onu indir önce 35 -40’ a” (AV3E)

“Bizim sınıfımız 48 kişi. Öğretmen her öğrenciye 1 dakika ayırsa 48 dakika. En başta bu kalabalığa bir çare bulmak gerekiyor. Çocuklar gerçekten bir şeyler üretmek ve meydana getirmek için uğraşıyorlar. Performans ödevleri var beraber toplanıyorlar, araştırıyorlar,kesiyorlar bir proje yapıyorlar. Şimdi bunu sunma zamanı geldi. Ama ne oluyor öğretmen gözüne kestirdiği 5 kişiyi seçiyor. Siz sunun diğerleri de ödevleri masaya bıraksın diyor. Burada öğrencilerin çalıştıkları durumu sunamayınca suratları düşüyor. Ama öğretmende haklı herkese sunduramaz. Herkese proje ödevini okutturamaz. Bu sefer öğretmenle- öğrenci arası bozuluyor. Onlara torpil geçiliyor.” (V12ÜB)

“Kapımızın bir güvenlik görevlisi yok, kimin girip çıktığı belirsiz, ben onu gözlemliyorum .Hiç bir kişiye de söylemek istemiyorum beni yanlış anlarlar diye .bazı çocukların dışarıya kaçtığını öğretmenle –veliyle aralarında gerginlik yaşandığını bildiğim halde ama sırf çocuklarımız değil yani kapıda kimse yok yani, kapıda bir öğrenci bırakıyorlar o da öğrenci yani.Bir dersi boşa gidiyor onunda.” (V8OB)

“...güvenlik olması gerek aslında. Güvenlik olmalı. Balkondan bakıyorum çocuk duvarın dibine oturuyor, poşetinden yemeğini çıkarıyor yiyor, içiyor oturmuş arka üstü, okul saati bitiyor sonra gidiyor eve. Ben bunu böyle gördüm. Bir güvenlik aslında çocuğumuzun hiç güvenliği yok.” (V1AB)

Görüşme sırasında disiplin problemlerine neden olarak gösterilen diğer faktörlerden yönlendirme eksikliği, ilköğretimde disiplin yönetmeliğinin olmaması,

toplumsal değerlerde değişim ve kent yaşamı orta ve okulun eğitim kalitesinin düşük olması ise alt sosyo-ekonomik çevrede yaşayan birer veli tarafından gündeme getirilmiştir. Velilerin açıklamalarına göre okul başarısının düşüklüğü çocukların derslere gereken önemi verme; kent yaşamında kapalı mekanlar içerisinde yaşamak durumunda kalma öğrencilerin sosyal becerileri kazanma, toplumsal değerlerde değişim ise öğrencilerin manevi yönlerinin gelişme boyutunda olumsuz etkileri açısından önemli görülmüştür. Aşağıda velilerin bu tespitleriyle ilgili açıklamalarından örnek alıntılar yer almaktadır:

“...Okulun eğitimi, başarısı diğer okullara göre bizim çevreye göre düşük, diğer okullara yönelik düşük. Bu durum öğrencileri etkiliyor. Çocuklarının derslerine aileden bir şey istendiği zaman, yapılmadığı zaman çocuk da inat ediyor ,sen benim bu istediklerimi yapmadığın müddetçe ben çalışmicam dersime, yapmicam diyor” (V5AB)

“...dar bir alan içerisine sıkışmış çocuk, ... okuldan apartmana iniyor, apartman kültürü yaygın, kimse kimseyi tanımıyor, çocuk binanın içerisine hapsolunuyor, akşama kadar onu oyalayan olaylar var...dünya kadar kanal var, akşama kadar onun içerisinde o, başka bir şey yok. çocuk paylaşmayı bilmiyor, doğruyu yanlış pratik olarak öğrenmiyor, hep teoride. Deneme-yanılma yönteminin ne ile olduğunu bilmiyor. İletişim kurmaya çalıştığında da sudan çıkmış balığa dönüyor. Bir problemle karşılaştığı zaman tek başına nasıl çözeceğini öğrenemiyor çocuk, altından kalkamıyor, kimseyle paylaşamıyor.” (V10OE)

İlköğretimde disiplin yönetmeliğinin olmaması nedeniyle öğrencilerin olumsuz davranışlarının sonuçlarını yaşamadıklarını, bu durumun davranışlarını devam ettirmelerine neden olduğunu belirten bir veli ise bu konuyla ilgili görüşünü

“...ilkokulda ortaokulda disiplin yönetmeliği yok. Çocukların bazı davranışların, bazı kuralların olduğunu bilmesi gerekiyor. Bunun içinde yaptırım olması lazım. Yani ödül varsa cezada olacak yani ödül var ceza yok yani doğanın mantığına da aykırı ödül varsa ceza da olmak zorunda...5 yaşındaki çocuğuna bile yeri gelince ceza veriyorsun. Şu televizyon programını izlemiceksin, bu cezadır. Parka gitmiceksin işte bu cezadır. Yani illa kalkıp farklı bir şey uygulama değil. Ortaokulda da bunun uygulanması lazım. Bu çocuk yaptığı olumsuz bir davranışın sonucunu görmek zorunda. Ama yok, büyük bir eksiklik bu...çocuk biliyor ki sonuçta bir şey olmayacak...disiplin cezası alan çocuklar bir sonraki davranışlarında yapmamaya özen gösteriyor, geri duruyor. Ya da diğer öğrenciler gördükleri zaman ha bu çocuk şundan dolayı ceza almıştır, çocuk diğer çocuklar onun ceza aldığını gördüğü zaman

geri duruyorlar. O davranışları yapamamaya çalışıyorlar..Yaptırım olmayınca ne yapacak nasıl engelleyecek yaptırım olması lazım.” (V10OE)

şeklinde açıklamış, aynı veli okullarımızda yönlendirme eksikliğinin yaşandığını şu sözlerle ifade etmiştir:

“...her öğrenci başaracak diye bir kural yoktur, her öğrenci doktor olacak diye, her öğrenci mühendis olacak diye bir kural yoktur. Ama iyi bir vatandaş olabilir kesinlikle ama bizim toplumumuzda ilkokula başladığı andan itibaren bütün çocuklar doktor olacak. Bütün çocuklar mühendis olacak. Böyle bir anlatışla işin içine giriyoruz. Bunun dışına çıkamıyoruz. Yönlendirilme yok.” (V10OE)

4.3.3. Velilerin Öğretmenlerin Disiplin Problemleriyle Nasıl Baş Ettiği İle İlgili Görüşleri

İlköğretim ikinci kademedeki öğrenim gören öğrencilerin velilerine (f.15) konuyla ilgili yöneltilen bir diğer soru “öğretmenlerin disiplin problemleriyle nasıl baş ettiği” olmuş, veliler çoğunlukla çocuklarıyla ilgili bir problem olduğunda öğretmenlerin kendileriyle görüşüğünü (f.9) ifade etmişlerdir. Üst sosyo-ekonomik düzey çevrelerde yaşayan dört veli öğretmenlerin kendilerini telefonla aradığını ve durumu bildirdiğini ifade ederken; alt (f.3) ve orta (f.3) sosyo-ekonomik düzey çevrelerden altı veli öğretmenlerin kendileriyle bire-bir görüşüklerini belirtmişlerdir. Öğretmenlerin problemleri genellikle kendilerinin çözmeye çalıştığını, sonuç alamazlarsa kendilerine ulaştıkları yönünde görüş bildiren velilerden biri düşüncesini “*sınıfta bir problem olduğunda ilk olarak kendi konuşuyor, çözemediyse veliyi arıyor, görüşüyor* (V3AE)” şeklinde ifade ederken, öğretmenle-aile arasında diyalogun önemli olduğunu ve okul-aile-öğretmen üçgeni kurulmaya çalışıldığını belirten bir başka veli “*... Çocuk pastaneye gitmiş okula gitmemişse okul hemen aileyi ararlar* (V15ÜB)” şeklinde açıklama yapmıştır. Aşağıda velilerin bu konuyla ilgili açıklamalarından alıntılar yer almaktadır.

“İlk önce aile iletişimi sağlıyorlar, ilk önce aileyle halletmeye çalışıyorlar... Ha nasıl yapar, diyelim ki aileyle iletişime geçemediği zaman mahallenin, çevrenin ileri gelenlerini araya koyuyorlar... diyelim ki burada mahalle muhtarı olsun, imamı olsun, öğretmenlerle beraber o eve gidip o çocuğun görüşüyorlar. o çocuk artık ailesinin kendisinin üstüne gideceğini, onu yakından tanıdığını, sürekli gelip gidebileceğini,

açıklarını söyleyebileceğini hissederek biraz daha geri adım atıyor. Anlaşılamayan ailelerde çıkıyor” (V4AE)

“Sınıfta bir problem olduğu zaman aileyi çağırıyorlar. İlk kendi konuşuyor, eğer çözemediyse veliyi çağırıyor veli ile konuşuyor, görüşüyor hocalarımız, o da oluyor. Öğretmenle veli arasındaki diyalog çok önemli. Burada velilerden yanlış anlamalardan dolayı çok iyi de değil, çok kötü de değil, öğretmenlerimiz çocukların öz bakımı olsun, çocuğunuza dikkat edin, giyimine kuşamına dikkat edin diyorlar? Niye bize pasaklı mı demek istiyorsunuz ? biz cahil miyiz? Ters anlama var” (V5AB)

“...Geçen sene bir olay yaşandı .Pelinin sessiz olmasında dolayı başkasının yaptığı kabahat pelinin üstüne kalabiliyor. Öğretmeni biliyor zaten pelini yapmayacağını. Öğretmen karşılaştırıyor kağıtları. Pelin çekmiş olsa pelin alır o notu. Ama aldığı not yüksek bir not değildi. İngilizce öğretmeni ile birebir karşılıklı konuştuk, görüştük ve halledildi.” (V12ÜB)

Genellikle üst (f:3) ve orta (f:2) sosyo-ekonomik düzey çevrelerden olmak üzere altı öğrenci velisinin görüşü öğretmenlerin öğrencilerin istenmeyen davranışları karşısında bağırma-azarlama yoluna gittiği şeklinde olmuş; alt, orta ve üst sosyo-ekonomik çevreden birer veli ise öğretmenlerin fiziksel şiddet uyguladığını ifade etmiştir (f:3). Genellikle görüşlerini “korkutmuşlar, kızıyorlar, yerine göre dayak oluyor veya çocuğun huyuna göre giden öğretmenlerimiz de var, sert davranan öğretmenlerimiz de var” şeklinde ifade eden velilerden biri bununla ilgili olarak “ *Bu hepsini kapsamıyor ama direk tepki, kitap fırlatma veya iki tokat oluyor. Direkt uyarmadan, neden böyle oldu diyip, asabı bozulup fırlatma. Öğrencilerden velilerden duyduğum. Yakın çevrede oturuyorum, bütün velilerle çok yakınım. Her sene sınıf annesi olduğum için beni tanıyorlar, gelip direk şikayetlerini belirtiyorlar*” (V13ÜB) şeklinde açıklama yaparken, iki velinin açıklaması “*bir kaç kez tabi ki,ben annesiyim ben de olsa yaparım onu en doğal hakları korkutmuşlar dövmüşler en azından yani , olabilir yani, dövmek çözüm değil yani ama öyle dövme değil şiddet değil bir tokat ,o kendi evladına dahi atılır* (V1AB)” ve “*her öğretmen farklı davranıyor, Fen öğretmeni çağırır öğrenciyi dinler, İngilizce öğretmeni bilhassa telefon açar, ama matematik öğretmeni herkesi azarlar. Matematik öğretmeni bunu derse kaldırmış, benimki de cevap vermemiş. Cevap vermeyince öğretmen kızmış. Benimki de ağlaya ağlaya çıkmış tuvalete gitmiş. Cevap veremezsen böyle ağlarsın işte demiş* (V12ÜB)” şeklinde olmuştur.

Görüşme yapılan velilerden dördüne göre öğretmenler disiplin problemleri karşısında öğrencilerle ilgilenme ve bire-bir konuşma stratejilerini uygulamaktadır. Genellikle üst ve orta sosyo-ekonomik çevrelerden olan bu velilere göre öğretmenler zaman zaman çocuklar yanlış anlayıp, suiistimal etseler de onlara arkadaş gibi

davranmakta, sorunlarıyla bire-bir ilgilenmekte ve etkili olmaktadırlar. Alt, orta ve üst sosyo-ekonomik çevrelerden birer veliye göre ise öğretmenler disiplin problemleriyle baş edebilmek için rehberlik servisinden yardım almakta, gerekirse kendilerini de rehberliğe yönlendirmektedirler (f:3). Aşağıda bu yönde görüş bildiren velilerin açıklamalarından alıntı örnekleri yer almaktadır:

“İngilizce öğretmenin Pelin’in içe kapanıklığını fark ettiği için onu derslere kaldırarak İngilizceye karşı daha bir yakınlık göstermesini sağladı. Dün girdiği sınavda Pelin İngilizceyi ful yaptı. Bu da öğretmenin başarısı. Bu sene sürekli İngilizceye kaldırmasıyla oldu” (V12ÜP)

“Kendi çocuğum için önce çocukla konuşmuş, almış rehber öğretmene götürmüş, ben rehber öğretmenden sonra öğrendim. Hemen bilgilendirildim. Çok ilgililer. Kızım rehber öğretmene demiş; annem bileğimi kestiğimi bilmesin, çok üzülür diye, rehber öğretmen kızım annen bunu bir şekilde bilmek zorunda diye ikna etmiş. Kendi çocuğu gibi ilgileniyorlar. Mesela İngilizce öğretmeni bir şey olduğunda kızıma kızdığımda, kızma benim kızıma diyor, kızım yapar diyor.” (V6OB)

“...ödevlerini yapmıyor diye kaç kere rehber öğretmenle görüştük. Sert davran dedim, dövüyor musun ne yaparsan yap dedim, yani ben bir şey demem.” (V4AE)

Öğrenci velilerinin açıklamalarına göre öğretmenlerin disiplin problemleriyle baş etmede izledikleri diğer yollar; çok konuşan öğrencinin sınıf içinde yerini değiştirme (f:2), öğrenciyi sınıftan çıkarma (f:2), ödül-ceza sistemini kullanma (f:1), görmezden gelme/umursamama (f:1), öğrenciyi notla tehdit etme (f:1), uyarma (f:1), açıklama yapma (f:1), sorumluluk verme (f:1) ve idarecileri çağırma (f:1). Bir veli ise “*şimdi öyle bir devir olmuş ki hocam öğretmen öğrenciden de korkuyor. Ne yapabilir öğretmen? Öğretmen içerden dışarıya çıktığı zaman öğretmen değil o öğrenci için. Duyuyoruz sağda solda, bıçakla geziyor çocuklar. Öğretmen içerde çok üstüne gittiği zaman, hocam dışarıda görüşürüz. Bu hoca ne yapabilecek. Herkes kendinden korkuyor. Yoksa disiplinli olan hocalarımız var. Ama nereye kadar ne yapabilir. Şimdiki öğretmenlerde hemen hemen sizin yaşlarda, ne kadar olsa çekiniyorlar* (V3AE)” sözleriyle öğretmenlerin çok fazla bir şey yapamadıkları “bir veli de “*disipline varsa ne yapabilir. Biz bir çocuğu yetiştiremiyoruz helal olsun öğretmenlere yerine göre 40 kişiyi yetiştiriyorlar her gün. Biz birine cevap veremiyoruz* (V7OB)” açıklamasıyla öğretmenlerin ellerinden geleni yapmaya çalıştığını düşündüğünü ifade etmişlerdir. Aşağıda velilerin bu konuyla görüşlerinden örnek alıntılar yer almaktadır:

“...Sınıfta çok fazla gürültü olduğu için öğretmen sınıfta ders yapamıyor ve diyor ki, dersimi dinlemek istemeyenler, çıksın, dinlemek isteyenler kalsın, ve çıkıyorlar. Oğlum “anne en güzel dersi o gün dinledim dedi” (V11ÜB)

“...üç öğrenci sınıfımızın mahvediyor, diğer öğrencilerin davranışlarını da etkiliyor. Öğretmen dışarı atmış, dışarı atınca daha iyi diyor çocuk canıma minnet diyor. Öğretmen dışarı atsa daha iyi diyor ben giderim internet sitelerine” (V12ÜB)

“Okulumuzda disiplin öğretmenlerde güzel. Benim çocuğum genelde çok bahsetmez ama son zamanlarda çocuğumdan duyduğum kadarıyla, şu çocuk kopya çekti ,öğretmen göz kırptı ona. İşte şu çocuk şunun yanında oturuyor, söylüyoruz öğretmen aldırıyor diyor.” (V13ÜB)

“Müdürün yanına gittim. Şikayetlerimi anlattım. Beni çok güzel dinledi. Çok güzel karşıladı. Oğlumu çağırdı yanına, oğluma sosyal etkinlik vermek için görev verdi. Biraz sosyal etkinlik verirse kendini biraz daha rahatlatır arkadaşlarının içerisinde dedi.” (V14ÜB)

4.3.4. Velilerin Disiplin Problemleriyle Baş Etme Konusunda Öğretmenlere Destek Olma Yönündeki Davranışları

Görüşme sırasında 15 öğrenci velisine yöneltilen beşinci soru disiplin problemleriyle baş etme konusunda öğretmenlere destek olmak için ne yaptıkları/nasıl davrandıklarını belirlemeye yönelik olmuştur. Yapılan analizler sonucunda velilerin bu soruya çoğunlukla (f:10) “çocukla konuşma ve davranışının sonuçlarıyla ilgili açıklama yapma” şeklinde cevap verdikleri görülmüştür. İki veli çocuklarıyla konuşurken olumlu ve olumsuz örnekler vererek, nasihat ettiklerini ifade ederken, bir veli sadece problem olduğunda değil her gün, okuldan geldikten sonra çocuğuyla okulda gününün nasıl geçtiği, ne yaptığı, neler olduğu hakkında konuşmaya çalıştığını ifade etmiştir. Aşağıda velilerin açıklamalarından örnek alıntılar yer almaktadır:

“...öğretmenler ne yapsın ki, konuşuyoruz dikkat dağıtıyoruz, ne yapacağını şaşıyor diyor, dersi kaynatıyoruz diyor. Peki yaptığın doğru mu oğlum diyorum; anne doğru olmasa ama diyor herkes konuşuyor. Okul kötü değildir, en kötü bir okulda dedim nice iyi birinciler çıkıyor, neler çıkıyor ama siz kendiniz gayret göstereceksiniz, arkadaşlar olsun, sizler olsun diyorum , birbirinize destek olup, oyun nasıl oynuyorsunuz ,öğreniyorsunuz bir araya gelip öyle derste yapabilirsiniz diyorum. Hep öyle şeyler veriyorum kendine ama bilemiyorum sonuç alamıyorum yani pek” (V1AB)

“...kızım okula git, eve gel, o yok. Kızım derslerin nasıl geçti, okulun nasıl geçti, güzel cevap verebildin mi? Parmak kaldırdın mı dersin güzel miydi. Yatığın performansı götürdün, ne verdiler kaç aldın, hep ilgilenirim ben. Bugün ne yaptınız annem, işte bunu yaptık. Öğretmen bunu dedi, öğretmen böyle dedi diye anlatır bana. Her gün muhakkak konuşuruz. Geldiğimde bakarım suratı asık kızım bir şey mi oldu ilgilenirim yani. O da anlatır saklamaz benden bir şey” (V7OB)

“Kızımla konuşuyorum .Öğretmenin haklı olduğunu, ona yardım etmek istediğini söylüyorum. Öğretmen senin iyiliğin için yapıyor seni düşünüyor, bu senin seviyen değil senin daha iyi olmanı istiyor diyorum.” (V9OB)

“...sınıfta bir problem olduğunda ilk önce çocuğuma gelip sorarım o olayı, sen derste konuştun mu? Benim oğlum bilir ki yalan söylemez. Konuştum der. O yüzden ben de

öğretmenin yanında seni hiç bir zaman savunmadım derim. Eğer çok aşırı sert bir davranış varsa, gelirim öğretmenin bir durum var derim.” (V13ÜB)

“...mesela öğretmenlerin davranışlarını evde dinliyorum Kaan’dan. Yalanı hiç sevmiyorum. Anne ve baba olarak yalanın bizi yoracağına inandığımız için açık açık konuşuyorum evde. Saklanırsa olayların çözülemeyeceğini ve olaylara yardımcı olamayacağımızı düşünüyorum. Evde oğlum davranışın güzel değil, öğretmenin de bir sorunu vardır, o da bir anne, o da bir baba diyorum. Samimiyim, hep beraber çocukların anneleri olarak uğraşırsak hem öğretmenlerimiz rahat eder, hem biz rahat ederiz.” (V14ÜB)

Görüşme yapılan velilerden yedisi bu soruya düzenli olarak okula gider ve öğretmenleriyle görüşürüm şeklinde cevap verirken, bu alt ve üst sosyo-ekonomik çevrelerden iki veli öğretmene güvendikleri için görüşme sırasında asla öğretmeni suçlama eğilimine girmediklerini ve açıklamalarını dinlediklerini vurgulamışlardır. V4AE’nin bu davranışıyla ilgili açıklaması “*öğretmenime inandığım için, öğretmenime güvendiğim için, olumsuz bir hareket gördüğümüzde birlikte işbirliği içinde haletmeye çalışıyoruz, ama bazen de sert de davranıyoruz çocuğuma*” şeklinde olurken, V7OB öğretmene desteğini “*Biz düzenli aidatlarımızı öderiz. Okulumuzun verdiği görevler neyse çocuğumuzun, kılık kıyafeti olsun, saçları olsun, bakımı olsun, okulumuza sadece bu şekilde yardımcı olabiliyoruz. Çocuğun bir sorunu olduğunda öğretmenle birlikte karar veririz ne yapmamız gerektiğine. O da yönlendirir beni. Ben de şikayetimi söylediğimde çocuğu birlikte alır karşısına konuşur, ilgilenirler*”; V14ÜB ise “*Çocuğumda sıkı sıkı tembih ederim ne yapmaları gerektiğini. Her zaman çocuğumun anlattığını doğru olarak düşünmem, karşı taraftan da durumun ne olduğunu öğrenmek isterim. Her toplantıya gitmeye çalışırım. Öğretmenleri ile birebir görüşürüm. Her öğretmenin telefonu ben de vardır, benimkilerde onlarda vardır. Gerektiği zaman arayıp konuşmak, sormak için.*” şeklinde açıklamıştır.

Disiplin problemleriyle baş etme konusunda en büyük işin aileye düştüğü konusunda hemfikir olan üst sosyo-ekonomik çevreden iki ve alt sosyo-ekonomik çevreden bir veli ise ailelerin çocuklarına sevgi ve ilgi göstermesi ve çocuklarının her şeyiyle yakından ilgilenmesi gerektiğini belirtmişlerdir. V5AB bu konuda “*sürekli üzerindeyim, terbiyesi öz bakımı her şeyi ile ilgileniyorum*” şeklinde görüş bildirirken; V7OB “*bence en büyük iş aileye düşüyor. Bir gün bir kalem mi getirmişti, silgi mi getirmişti, kızım nereden aldın , anne buldum, kızım yarın götür onu müdüre ver müdür anons eder onun sahibini bulur. Kızım bir daha da bulursan getirme müdüre götür. Müdür onun sahibini bulur*” ve V3OB “*Büyüklere olan saygısını,küçüklerle olan sevgisini ,her şeyi öğrettim. İlk önce öğrettiğim şey kızım yalan söyleme, annem yalan*

asla konuşma, asla yalan söyleme” şeklinde açıklama yaparak, ailede belli-başlı değerlerin öğretilmesi gerektiği üzerinde durmuşlardır.

Görüşlerine başvurulmuş 15 öğrenci velisinin disiplin problemleriyle baş etme konusunda öğretmenlere yardım etmek amacıyla gösterdiklerini ifade ettikleri diğer tutum ve davranışlar ise; çocuğu okula gönderirken nasıl davranması gerektiğini tembihleme (f:2), anlaşma yapma (f:2), derslerine yardım etme (f:1), eğitimle ilgili masraflardan kaçınmama (f:1), uyarma (f:1), dövme (f:1), harçlığını kesme (f:1), azarlama (f:1), her istediğini yapmama (f:1) ve televizyon izleme süresini sınırlama (f:1) olmuştur. Velilerin bu yönde yaptıkları açıklamalardan örnek alıntılar aşağıda yer almaktadır:

“...ben şımartmıyorum, kız çocuğu biraz da ezmeye çalışıyorum. Okuldan iki dakika geciksin hemen dışarıdayım . Benden korkar. Babadan çok benden korkar. Ben her istediğini almam her dediğini almam. Var ama çocuk yokluğu da bilsin.” (V7OB)

“...maddiyat olsun manevi olsun hiçbir eksiklik vermiyorum çocuğa. Dersini yap ödüllendireceğim oğlum diyorum herhangi bir şey yani, sırf sen dersine çalış ödüllendireceğim ve ödüllendiriyorum da yani, bakıyorum o gün biraz çaba gösteriyor” (V1AB)

“... bağıriyorum, kıyamam onlara, ama vururum da bazen... dışarıyı da suçlamak istemiyorum, ben her zaman çocuklarımı suçluyorum, çocuklarım onları dövdüğümde biraz akıllı oluyorlar.” (V2AB)

“...mesela geçen eğer bütün derlerin beş olursa ne istiyorsun, bana canlı hayvan al dedi, kuş aldım. Bu tür şeyler yapıyorum. Çalışmıyorsa benim istediğim şekilde harçlığından keserim” (V4AE)

“... ben çocuklarımı da tepeme çıkaran bir anne değilim. Öğretmenin bana aktardığını aynısını ben de çocuğuma kızarak diyorum. Sen neden öğretmenine saygısızlık yapıyorsun? Neden ders çalışmıyorsun? Kesinlikle hiç bir zaman çocuğuma öğretmenleri kötülemedim.” (V8OB)

“...mesela televizyonu evde hemen hemen kaldırdık gibi bir şey bu noktada ve faydasını görüyorum. Çocuğumda bu konuda yanlış davranışlar görmüyorum. Mesela gezmeye gittiğimiz yerlerde bir dizi var çocuklar çok seviyorlar, ama çocuklar o dizideki esprilere çok çabuk kapıyorlar ve bu da ister istemez aile içinde ve sınıfta etkisi oluyor.” (V11ÜB)

“...okula yollarken, yani öğretmenlere saygılı olmaları gerektiğini, dersi çok iyi dinlemesi gerektiğini söylerim... Para kimisi için önemlidir. Ben eğitime verdiğim paraya asla acımam, giderse gitsin. Giyime çok fazla para vermiyorum.dershaneye gönderiyorum.” (V12ÜB)

“...mümkün olduğu kadarı ile onlarla birlikte ders çalışırız. Ne gerekirse elimizden geldiği kadar yapmaya çalışırız. Örnek insanlar gösteririm geleceğinin iyi olması için çok çalışması gerektiğini söylerim” (V14ÜB)

4.3.5. Velilerin Disiplin Problemleriyle Baş Etme Konusunda Öğretmenlerden Beklentileri

Öğrenci velilerine (f:15) konuyla ilgili yöneltilen son soru, disiplin problemleriyle baş etmede öğretmenlerden neler beklentilerini belirlemeye yönelik olmuştur. Analizler sonucunda çoğunluğu (f:7) üst sosyo-ekonomik çevrelerden gelen sekiz velinin “*baskıcı olmama, can yakmama, rencide etmeme, hata payı bırakma vb.*” sözlerle öğretmenlerden çocuklarına daha hoşgörülü ve sabırlı yaklaşımlarını ve bunu “*arkadaş gibi olsunlar, daha dikkatli yaklaşsınlar, anne-baba şefkatiyle yaklaşsınlar vb*” sözlerle de sevgi ve ilgiyle yapmalarını bekledikleri görülmüştür. Bu görüşte olan velilerden biri “*sonuçla kaç yaşında olursa olsun o da bir bireydir yani. Onunda kişilik hakları var, gururu var* (V10OB)” şeklindeki sözleriyle öğretmenlerin çocukların kişiliğine saygı duyması gerektiğini ifade ederken; bir diğer veli (V13ÜB) görüşünü “*önce saygınlık kazandırmalı çocuklara. Çocuklara sevgi vererek, bağırarak, yapabilir bunu*” şeklinde açıklamıştır. Üst sosyo-ekonomik düzeyden bir başka veli (V14ÜB) öğretmenlerden beklediği ilgi ve sevgiyi “*onların birer evlat olduklarını unutmasınlar, hem hareketlerinde, hem de sözlerinde*” şeklinde gerekçelendirirken, (V14ÜB) “*...dediğim gibi onurunu kırmadan, rencide etmeden çevreye karşı disiplin sağlanabilir. Öğretmen öğretmenliğini bilip, öğrenci öğrenciliğini bilip öğretmenine karşı her zaman saygılı olması lazım. Ama nasıl ki öğrenci öğretmene saygılı oluyorsa yeri geldiğinde öğretmen de öğrencisine düşüncelerinde saygı göstermeli belki o zaman daha iyi olur*” şeklindeki açıklamasıyla disiplinin karşılıklı saygıyla oluşturabileceğini vurgulamıştır. Aşağıda velilerin bu beklentileriyle ilgili açıklamalarından örnekler verilmiştir:

“Bir arkadaşının yanında onu rencide edecek davranışlar içerisine girdiği takdirde iletişimi koparır. İletişimi kopardığı zaman çocuk farklı tavırlarda kendini göstermeye çalışacaktır ve olumsuz şekillerde ben varım demeye çalışacaktır.” (V10OB)

“Öğretmenler bazı çocuk davranışlarını öğrencilerin idare edebilmeleri gerekiyor. Hata payı bırakacağız onlara. Hata yapabilirler. Önemli olan hata yapmaları değil, o hatayı fark ettiğimiz zaman düzeltmeye çalışmaktır. Büyük insan gibi davranışlar ama hata payı bırakmalılar. Ancak fazla toleranslı oldukları zaman çocuklar bunu kullanıyorlar.” (V11ÜB)

“Genelde ders esnasında ben çok büyük olaylar duymadım, bu okulunda öyle çok büyük olaylar duymadım ama işte nedir çok basit şeylerdir, sınıfta ders esnasında konuşması, biz bunları o kadar önemli olarak görmüyoruz. Çok basit şeylerdir. Onların olması lazım zaten olmaması anormaldir. Sınıfta öğretmene karşı saygısızlık kaba şiddet şu bu, insanın

aklının alamayacağı çok büyük saygısızlıklar ancak onlar problemdir. Yoksa bağırması, çağırması bunlar o kadar büyütülecek konular değil” (V9OB)

“sonuçta ergenlik dönemine giriyorlar, çocuklardan büyük gibi davranmalarını bekliyorlar, çocukların bazı davranışlarını idare etmeleri gerekiyor, hat payı bırakılmalı” (V15ÜB)

Beş veli ise çocukların yakın ilgi ve hoşgörüyü yanlış anlayıp, kullanabileceğini belirterek, öğretmenlerden aynı zamanda aradaki dengeleri koruyarak, otorite kurmalarını beklediklerini vurgulamışlardır. Benzer görüşte olan bir başka veli de “*öğretmen kişilik olarak giyinmesiyle, konuşmasıyla, öğrenciye karşı tavırlarıyla, davranışlarıyla, yeri gelince gülüp yeri gelince ciddi olmasıyla ve bunu da öğrencinin hissettirmesiyle önemli, yani benim öğretmenim ne zaman ciddi olur, ne zaman farklı olur bunu öğrencinin irdelemesi lazım* (V10OE)” sözleriyle öğretmenlerin sınıfa girdiği andan itibaren otorite mesajını vermesi gerektiğini ifade etmiştir. Orta sosyo-ekonomik çevreden iki ve üst sosyo-ekonomik çevreden üç velinin bu yöndeki beklentisi ise kuralların öğretilmesi ve uyulmadığı takdirde kesinlikle yaptırımların uygulanması şeklindedir. Velilerin bu yöndeki açıklamalarından örnekler ise şöyledir:

“Çocuklara karşı daha sevgiyle, daha dikkatle yaklaşarak, ama aradaki saygı çizgisini bozmadan yaklaşmalarını istiyorum. Öğretmene ne diyorsun sen diyemez öğrenci ya da öğretmen defol git buradan diyemez öğrenciye.” (V11ÜB)

“Ama bir öğretmen çocuğa yerine göre yetkilerini kullanacak. Hiç bir zaman bir öğrenci bir öğretmene başka öğretmenin yanında veya başka öğrencinin yanında sen bana şu notu vermedin diyemez. Öğretmenin saygınlığı gider o zaman orda.” (V13ÜB)

“... kural koyacaksın ve bu kuralları bozmayacaksın ,bir öğretmen diyorsa ki bu ödev yapılacak ,bu ödevi çözmemiş öğrenciye ceza verecek ama bu ceza dayak değildir. Çocuğu ayrı bir yere oturtursun, dersini 3 defa yazacaksın bu ödevi veya sana 3 teneffüs ceza veriyorum sınıftan çıkmıcağsın. Bir şekilde öğretmen o ödevi yaptıracak ona.” (V11ÜB)

Öğretmenlerin disiplin problemlerine müdahale ederken öğrenciler arasında ayırım yapmamaları, kurallara uyan öğrencilerle, uymayan öğrencileri bir tutmamaları alt (f.2) ve orta (f.1) sosyo ekonomik çevrelerden gelen üç velinin dile getirdiği bir diğer beklenti olmuştur. Orta sosyo-ekonomik çevreden diğer iki veli öğretmenlerin öğrencilerini uygun davrandıklarında güzel sözlerle ödüllendirmelerini beklediğini ifade ederken, yine orta sosyo-ekonomik çevreden iki veli öğretmenlerin öğrencileri gerek uyarırken, gerekse açıklama yaparken güzel konuşmaları, güzel örnekler vermeleri ve bir yetişkin olarak olumlu model olmaları gerektiğini vurgulamışlardır.

Aşağıda velilerin bu beklentileri ve gerekçelerine yönelik açıklamalarından örnekler yer almaktadır:

“Öğretmenler öğrenciler arasında ayırım yapmamalılar. Çalışkan birini çok şey yaparken, ona yanlışını rencide ederek anlatmicak. Onu güzel bir dillen, yani sürekli ödüllendirdiği gibi kelimelerle ödüllendirsinler.” (V1AB)

“...disiplini yavaş , sakın çocuklara baskıları hissettirmeden yavaş yavaş yapsınlar iyi olur. Disiplinsiz çok berbat okul. Çocukların hepsini bir tutacaklar ama ayırım olmadan. Tabi ayırım içinde olabilir ama senin içinde kalabilir ama öğrencinin karşısında olmaması gerekir. Örnek gösterebilirsin iyi arkadaşları, güzel konuşsunlar” (V2AB)

“...yaşın yanında da kuru yansın istemiyorum. Bazı çocuklar çok agresif, bazıları çok daha iyi. Onlarla onları bir tutmalarını istemiyorum. Öğretmenlerin sorunlarını daha bire bir çözmelerini istiyorum. Sorunlu olanlara da bana ne demelerini istemiyorum” (V3OB)

“ çocuğumun sadece ders olarak değil kişiliğini de irdelemesi, eğitimci vasfının ön planda olması lazım, çocuğuma yalan söylememeyi saygılı olmayı öğretecek ve bunu kendisi yaptığı takdirde çocuk bunu hisseder” (V7OB)

Görüşme yapılan 15 öğrenci velisinin disiplin problemleriyle baş etme konusunda dile getirdikleri diğer beklentileri ise; öğretmenlerin öğrencilerle daha yakın iletişim kurmaları (f:1), cezalandırmadan önce uyarmaları (f:1), öğrencilerle ders dışında da vakit geçirmeleri (f:1), ev ziyaretleri yapmaları (f:1), öğrencilere yaklaşırken çevrenin sosyo ve kültürel özelliklerini dikkate almaları (f:1), disiplin konusunda kendilerini geliştirmeleri (f:1), okulda güvenlik önlemlerinin alınması (f:1), gerekirse sorunlu öğrencilerin ayrı bir sınıfa toplanması (f:1), davranışın nedenlerinin araştırılması (f:1), aileye uyarı cezalarının verilmesi (f:1) ve daha güçlü bir okul aile işbirliğinin sağlanması (f:2) olmuştur. Velilerin bu beklentileri ile ilgili açıklamalarından alıntılar aşağıda verilmiştir:

“Öğretmenlerin sosyal yapıyı göz önünde bulundurmaları lazım. Çocuğun aile eğitimi, maddi durumunu. Aç gelen çocuk bir şekilde açlığının etkisini, tepkisini birinden çıkarır veya ailenin geçim durumu nasıldır, manevi olarak da yani anne –babanın aile içerisindeki sorunları nelerdir, var mıdır yok mudur ? şiddet var mıdır yok mudur? Her gün kavga var mıdır? O çocuk oradan da etkileniyor, anne-baba arasında itişme sürüşme olduğu zaman çocuk o zaman sınıfta o hareketleri yapıyor, arkadaşlarına karşı. Araştırması lazım, evlerine gitsinler, çocuğun derdini anlamaları lazım” (V3AE)

“...daha çok hizmet içi eğitim faaliyetlerine katılarak, seminerler olsun toplantılar olsun yani bilen kişiler, doktor mu olsun rehberlik edecek kişiler, bu konuda davranış konusunda seminerler alıp, çocuklara yansıtabilirler. Zamanı değişiyor, gelişen dünya etkileniyor, onu takip edebilirler etmiyorlar.” (V4AE)

“... öğretmen, veli hep beraber çocuklarımızı nasıl kurtarabiliriz diye düşünmeliyiz. Daha işbirliği içinde olalım. Ben istiyorum ki daha güzel olsun, okulumuzun bahçesinde adam gibi bir güvenlik görevlisi olsun. Öğretmenler bire-bir daha yakından görüşsün çocuklarla” (V8OB)

“...yani ben isterim ki bir yasa olarak çıksın, yani bunlara bir düzen verilsin, eğer çocuğa bir şey veremiyorsa aileye uyarı cezası verilsin. Cezayı verelim. Çok başarılı öğrencilerimiz de var. Yarın doktor olur, hukukçu olur, ailesine milletine, vatanına emin olun bazı öğrencilerimizin önü kesiliyor” (V3AE)

“Ben çocuklarımla ilgilenemiyorum okuma yazmam yok, çok zoruma gidiyor. Size desem yalan olmaz, her gün ağlıyorum okumadığım için. Çocuğum yanıma geliyor yapamıyorum. Bunu da öğretmenlerden istiyorum mesela... sorunlu öğrencileri ayrı bir sınıfa soksunlar, ayırsınlar birbirinden, aynı sınıfta kalmamalarını istemiyorum. Arkadaşlarını çok etkiliyor hem de.” (V2AB)

Öğretmenlerden disiplinle ilgili herhangi bir beklentisinin olmadığını belirten üç veli ise gerekçelerini genellikle öğretmenlerden memnun oldukları, onların elinden geleni yaptıklarına inandıkları ve öğretmenlerin de yetkilerinin sınırlı olduğu şeklinde açıklamışlardır. Bu konuda bir veli “...*Kendi çocukları gibi ilgileniyorlar. Bunun dışında bir şey yapamıyorlar ki zaten, branş öğretmenleri bir sürü derse girmek zorunda. Konuşmak istediğinde kötü bir şey demiyor, bugün git yarın gel demiyor, dinliyor. Okulumuz çok disiplinli zaten* (V6OB)” şeklinde görüş bildirirken, bir diğer veli düşüncesini “*inanın ki öğretmenler elinden geleni yapmaya çalışıyor, öyle bir devir ki hocam öğretmen öğrenciden korkuyor, öğretmen üstüne gittiği zaman dışarıda görüşürüz diyor* (V6OB) şeklinde ifade etmişlerdir.

4.4. Öğretmen ve Öğrencilerin Disiplin Problemleri, Nedenleri ve Baş Etme Stratejileri İle İlgili Görüşlerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Araştırmada cevap aranan dördüncü soru 310 öğretmen ve 508 öğrencinin disiplin problemleri, gözlenme sıklığı, önem derecesi (ciddilik), nedenleri ve baş etme stratejileri ile ilgili görüşlerinin anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığıdır. Aşağıda öğretmen ve öğrenci görüşlerindeki farklılıkların anlamlı olup olmadığını tespit etmek amacıyla yapılan analizlerden elde edilen bulgular yer almaktadır.

4.4.1. Sınıf İçinde Hangi Davranışların Disiplin Problemi Olduğu İle İlgili Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerinin Karşılaştırılması

Öğretmen ve öğrencilerin disiplin problemi olarak nitelendirdiği öğrenci davranışlarında anlamlı farklılık olup olmadığını tespit etmek amacıyla t-testi yapılmış, farkların anlamlı olduğu öğrenci davranışları Tablo 39’ da verilmiştir.

Tablo 39

Disiplin Problemi Olarak Nitelendirilen Öğrenci Davranışlarıyla İlgili Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerinin t-Testi Sonuçları (Sd= 816)

Öğrenci Davranışları	Öğretmen (N=310)		Öğrenci (N=508)		t	p
	$\bar{X}$	Ss	$\bar{X}$	Ss		
Sınıfta uyumak	2.19	.74	2.40	.78	3.834	.000***
Hırsızlık yapmak	2.54	.75	2.70	.65	3.228	.001**
Arkadaşlarını rahatsız etmek	2.61	.57	2.69	.59	1.991	.047*
Sınıfı kirlilemek, yerlere çöp atmak,	2.60	.57	2.69	.61	2.103	.036*
Sigara içmek, sigara bulundurmak	2.52	.79	2.67	.69	2.720	.007*
Yetersizlik sergilemek	2.17	.62	2.47	.66	6.614	.000***
Temizlik kurallarına uymamak	2.37	.64	2.59	.69	4.694	.000***
Yalan söylemek	2.55	.61	2.67	.61	2.628	.009*
Dersi bölmek, engellemek	2.57	.60	2.66	.64	2.031	.043*
İzinsiz sınıftan çıkmak	2.53	.75	2.67	.67	2.775	.006*
Öğretmen masasına bir şeyler atmak	2.44	.82	2.69	.65	4.399	.000***
Ders esnasında eşyalarla oynamak	2.43	.68	2.57	.69	2.813	.005*
Sınavlara girmemek, yapılmasını engel.	2.47	.78	2.60	.69	2.501	.013*
Aşırı samimiyet/yakınlık göstermek	2.15	.73	2.43	.76	5.206	.000***
İlet. kuramamak (çekingenlik vb.)	2.05	.65	2.29	.75	4.823	.000***
Öğretmene saygısızlık yapmak	2.51	.72	2.69	.65	3.470	.001**
Yerinde sessizce oturmak	2.05	.58	2.20	.77	3.166	.002**
Kıskançlık	2.03	.58	2.37	.76	7.277	.000***
İftira atmak, başkalarını suçlamak	2.58	.66	2.71	.64	2.799	.005*
Cinsiyet ayrımı yapmak	2.34	.77	2.58	.73	4.385	.000***
Farklı düşünenleri eleştirmek	2.15	.69	2.53	.67	7.740	.000***
Şikâyet etmek	2.32	.60	2.49	.70	3.512	.000***
Sınıfa biri geldiğinde farklı davranmak	2.26	.70	2.62	.67	7.218	.000***
Başkalarının eşyalarına zorla el koymak	2.53	.78	2.69	.67	2.989	.003**
Düzeni bozan davranışı taklit etme	2.47	.65	2.65	.66	3.664	.000***
Söz -davranışla tehdit etmek, gözdağı	2.55	.69	2.67	.65	2.384	.017*
Okula -sınıfa kesici, delici alet getirmek	2.50	.78	2.64	.70	2.554	.011*
Kumar ya da benzeri oyunlar oynamak	2.49	.81	2.63	.72	2.497	.013*
Sahtecilik yapmak	2.47	.83	2.66	.69	3.417	.001**
Flört etmek	2.23	.74	2.44	.78	3.803	.000***
Ders esnasında telefonunun çalması	2.27	.81	2.54	.73	4.729	.000***
Dedikodu yapma	2.33	.66	2.50	.74	3.243	.001**

*: .05; **: .005; ***: .0001

Tablo 39’ da görüldüğü gibi tabloda yer alan öğrenci davranışlarının disiplin problemi olarak algılanma durumu ile ilgili iki grubun puanları arasındaki anlamlı farklar öğrenciler lehinedir.

4.4.2. Disiplin Problemlerinin Gözlenme Sıklığı İle İlgili Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerinin Karşılaştırılması

Tablo 40, t – testi sonucunda öğretmen ve öğrencilerin disiplin problemlerinin gözlenme sıklığı ile ilgili görüşlerinde anlamlı farklar olduğu belirlenen öğrenci davranışlarını göstermektedir.

Tablo 40

Disiplin Problemlerinin Gözlenme Sıklığı İle İlgili Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerinin t-Testi Sonuçları (Sd= 816)

Öğrenci Davranışları	Öğretmen (N=310)		Öğrenci (N=508)		t	P
	$\bar{X}$	Ss	$\bar{X}$	Ss		
İzin almadan konuşmak	2.37	.55	2.18	.71	-4.270	.000***
Derse karşı ilgisizlik, dikkatsizlik	2.25	.53	2.06	.69	-4.315	.000***
Öğretmene karşı gelmek	1.88	.64	1.78	.71	-2.049	.041*
Ders dışı şeylerle ilgilenmek	2.18	.54	2.07	.71	-2.461	.014*
Ders araç-gereçlerini getirmemek	2.19	.48	1.92	.67	-6.507	.000***
Hırsızlık yapmak	1.64	.65	1.40	.65	-4.903	.000***
Eşyalara zarar vermek	2.03	.57	1.71	.73	-6.826	.000***
Kıyafet yönet.uygun giyinmemek	2.16	.55	1.84	.70	-7.075	.000***
Yerinde düzgün oturmamak	2.12	.53	1.94	.69	-4.174	.000***
Ödevlerini yapmamak, eksik yapmak	2.20	.48	1.98	.64	-5.557	.000***
Arkadaşlarını rahatsız etmek	2.16	.52	1.90	.73	-5.779	.000***
Arkadaşlarına saygısızlık etmek	2.22	.56	1.97	.75	-5.485	.000***
Sınıfı kirletmek, yerlere çöp atmak,	2.29	.57	1.89	.75	-8.428	.000***
Sigara içmek, üzerinde bulundurmamak	1.46	.67	1.34	.63	-2.588	.010*
Yetersizlik sergilemek	2.10	.45	1.82	.66	-7.151	.000***
Okula müstehcen cd, resim vb. getirmek.	1.39	.65	1.58	.69	3.889	.000***
Teneffüste sınıf dışına çıkmamak	2.20	.56	2.02	.72	-3.836	.000***
Temizlik kurallarına uymamak	2.04	.53	1.69	.72	-7.944	.000***
Yalan söylemek	2.09	.53	1.79	.69	-6.724	.000***
Dersi bölmek, engellemek	2.08	.57	1.90	.70	-3.927	.000***
Ders esnasında eşyalarla oynamak	1.89	.58	1.80	.70	-2.017	.044*
İlet. kuramamak (alınganlık, çekingenlik)	1.98	.45	1.80	.65	-4.475	.000***
Yerinde sessizce oturmak	2.07	.48	1.90	.65	-4.131	.000***
Kıskançlık	1.95	.47	1.76	.71	-4.447	.000***
İftira atmak, başkalarını suçlamak	1.93	.55	1.68	.70	-5.670	.000***
Kavga etmek, kavga çıkarmak	2.15	.57	1.95	.72	-4.472	.000***
Cinsiyet ayrımı yapmak	1.65	.60	1.51	.67	-3.136	.002**
Farklı düşünenleri eleştirmek	1.95	.52	1.74	.67	-4.826	.000***
Şikâyet etmek	2.31	.56	1.88	.71	-9.426	.000***
Sınıfa biri geldiğinde farklı davranmak	2.02	.59	1.82	.75	-4.251	.000***
Başkalarının eşyalarına zorla el koymak	1.55	.65	1.41	.66	-2.977	.003**
Düzeni bozan davranışı taklit etmek	1.92	.58	1.73	.69	-4.110	.000***
Söz -davranışla tehdit etmek, gözdağı	1.89	.64	1.65	.74	-4.821	.000***
İzinsiz okul dışına çıkmak/kaçmak	1.82	.65	1.63	.71	-3.825	.000***
Flört etmek	1.78	.61	1.62	.74	-3.221	.001**
Dedikodu yapma	1.98	.58	1.76	.72	-4.822	.000***

*: .05; **: .005; ***: .0001

Tablo 40 incelendiğinde toplam 36 disiplin probleminin gözlenme sıklığı ile ilgili öğretmen ve öğrenci görüşleri arasındaki anlamlı farkların öğretmenler lehine olduğu görülmektedir.

4.4.3. Disiplin Problemlerinin Önem Derecesi İle İlgili Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerinin Karşılaştırılması

Disiplin problemlerinin önem derecesi ile ilgili öğretmen ve öğrenci görüşleri üzerinde yapılan t-testi sonucunda anlamlı farklar olduğu saptanan öğrenci davranışları Tablo 41’ de verilmiştir.

Tablo 41

Disiplin Problemlerinin Önem Derecesi İle İlgili Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerinin t-Testi Sonuçları (Sd= 816)

Öğrenci Davranışları	Öğretmen (N=310)		Öğrenci (N=508)		t	p
	$\bar{X}$	Ss	$\bar{X}$	Ss		
Sınıfta uyumak	1.88	.67	1.98	.76	-1.974	.049*
Ders dışı şeylerle ilgilenmek	2.16	.59	2.05	.70	2.279	.023*
Ders araç-gereçlerini getirmemek	2.17	.60	2.03	.70	2.983	.003**
Hırsızlık yapmak	2.64	.64	2.53	.72	2.101	.036*
Eşyalara zarar vermek	2.56	.61	2.35	.72	4.400	.000***
Arkadaşlarına saygısızlık etmek	2.38	.62	2.28	.68	2.110	.035*
Yetersizlik sergilemek	1.97	.61	2.08	.69	-2.328	.020*
Okula müstehcen cd, resim vb. getirmek.	2.54	.71	2.18	.76	6.667	.000***
Müstehcen konuşma, şakalar yapmak vb	2.46	.68	2.18	.75	5.333	.000***
Temizlik kurallarına uymamak	2.05	.60	2.15	.69	-2.067	.039*
Yalan söylemek	2.49	.64	2.37	.72	2.357	.019*
İzinsiz sınıftan çıkmak	2.40	.66	2.23	.70	3.424	.001**
Aşırı samimiyet/yakınlık göstermek	2.01	.70	2.19	.77	-3.438	.001**
Söz /davranışla taciz etmek/sarkıntılık etmek	2.53	.68	2.41	.73	2.523	.012*
Kıskançlık	1.88	.64	2.02	.73	-2.961	.003**
Kavga etmek, kavga çıkarmak	2.48	.62	2.34	.72	2.966	.003**
Şikâyet etmek	2.00	.61	2.14	.69	-2.993	.003**
Sınıfa biri geldiğinde farklı davranmak	2.00	.66	2.21	.72	-4.092	.000***
Başkalarının eşyalarına zorla el koymak	2.59	.65	2.48	.69	2.294	.022*
Söz -davranışla tehdit etmek, gözdağı	2.52	.66	2.39	.70	2.815	.005*
Okula -sınıfa kesici, delici vb. alet getirmek	2.63	.66	2.50	.73	2.596	.010*
İzinsiz okul dışına çıkmak/kaçmak	2.51	.66	2.37	.71	2.844	.005*
Kumar ya da benzeri oyunlar oynamak	2.63	.65	2.48	.70	3.107	.002**
Kendine zarar vermek, yaralamak	2.60	.66	2.42	.73	3.608	.000***
Çete kurmak, çete üyesi olmak	2.64	.66	2.37	.74	5.339	.000***
Flört etmek	2.01	.70	2.24	.80	-4.276	.000***
Ders esnasında telefonunun çalması	2.02	.70	2.23	.75	-4.015	.000***

*: .05; **: .005; ***: .0001

Tablo 41’ de görüldüğü gibi tabloda yer alan disiplin problemlerinin önem derecesi ile ilgili iki grubun puanları arasındaki anlamlı farklar; “sınıfta uyumak, yetersizlik sergilemek, temizlik kurallarına uymamak, aşırı samimiyet göstermek, söz veya davranışla taciz etmek, kıskançlık, şikayet etme, sınıfa biri geldiğinde farklı davranma, flört etme ve derste cep telefonun çalması” davranışlarında öğrenciler, diğer davranışlarda ise öğretmenler lehinedir.

4.4.4. Disiplin Problemlerine Neden Olan Faktörler İle İlgili Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerinin Karşılaştırılması

Öğretmen ve öğrencilerin disiplin problemlerine neden olan faktörlerle ilgili görüşlerinde anlamlı farklılık olup olmadığını tespit etmek amacıyla yapılan t-testi sonuçları Tablo 42’ de verilmiştir.

Tablo 42

Disiplin Problemlerine Neden Olan Faktörler İle İlgili Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerinin t-Testi Sonuçları (Sd= 816)

Faktörler	Öğretmen N= 310		Öğrenci N= 508		t	P
	$\bar{X}$	Ss	$\bar{X}$	Ss		
Öğrenci ile ilgili özellikler	2.58	.51	2.49	.71	2.073	.038*
Aile ile ilgili özellikler	2.77	.42	2.37	.74	9.742	.000***
Toplumsal ve kültürel değ. değişim	2.64	.52	2.28	.73	8.195	.000***
Arkadaş çevresi	2.68	.48	2.58	.65	2.602	.009*
Kitle iletişim araçları	2.62	.50	2.28	.77	7.769	.000***
Okulun özellikleri	2.18	.65	2.22	.75	-.951	.342
Eğitim programı	2.22	.70	2.21	.73	.156	.876
Çevresel özellikler	2.39	.63	2.25	.74	2.793	.005*
Öğretmen özellikleri	2.06	.68	2.31	.75	-4.945	.000***
Öğrenci merkezli eğitime geçiş	2.00	.70	2.25	.74	-4.841	.000***
Okul yönetimi ile ilgili özellikler	2.00	.72	2.25	.77	-4.595	.000***
Sınıf ve okul kurallarının belirsizliği	2.01	.73	2.29	.73	-5.211	.000***
Sınıfların özellikleri	2.14	.76	2.30	.75	-2.864	.004**
Öğretmen değişikliği, eksikliği	1.87	.75	2.21	.77	-6.234	.000***
Sınıfta öğretmen adaylarının olması	1.50	.67	1.98	.82	-9.097	.000***

*, .05; **, .005; ***, .0001

Tablo 42’ de görüldüğü gibi “okulun özellikleri ve eğitim programı” haricinde diğer tüm faktörlerde öğretmen ve öğrenci puanları arasındaki farklılıklar anlamlıdır. Her iki grubun puanlarına ait aritmetik ortalamalar incelendiğinde puanlar arasındaki anlamlı farklılıkların “öğrenci, aile, arkadaş çevresi, kitle iletişim araçları, çevre ve

toplumsal değerlerde değişim” faktörlerinde öğretmen; “okul yönetimi, öğretmen ve sınıfların özellikleri ile öğretmen eksikliği, öğrenci merkezli eğitime geçiş ve sınıfta öğretmen adaylarının olması” faktörlerinde öğrenciler lehine olduğu görülmektedir.

4.4.5. Disiplin Problemleriyle Baş Etmede Kullanılan Stratejiler İle İlgili Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerinin Karşılaştırılması

Disiplin problemleriyle baş etmede kullanılan stratejiler ile ilgili öğretmen ve öğrenci görüşleri arasında anlamlı farklar olup olmadığını test amacıyla yapılan t-testi sonuçları ise Tablo 43’ de yer almaktadır.

Tablo 43

Disiplin Problemleriyle Baş Etmede Kullanılan Stratejiler İle İlgili Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerinin t-Testi Sonuçları (Sd= 816)

Baş Etme Stratejileri	Öğretmen N= 310		Öğrenci N= 508		t	P
	$\bar{X}$	Ss	$\bar{X}$	Ss		
Doğrudan sözel uyarı	2.60	.52	2.28	.71	7.346	.000***
Dolaylı sözel uyarı	2.44	.54	2.12	.75	7.047	.000***
Beden diliyle uyarı	2.51	.55	2.07	.75	9.502	.000***
Fiziksel yakınlık denetimi	2.50	.53	2.07	.76	9.360	.000***
Açıklama yapma-nasihah etme	2.51	.53	2.25	.74	5.817	.000***
Azarlama-gözdağı verme	1.92	.52	2.10	.77	-3.870	.000***
Görmezden gelme	1.72	.58	1.70	.68	.452	.651
Anlaşma yapma	2.12	.54	1.90	.70	4.993	.000***
Cezayı hatırlatma	2.10	.50	2.07	.73	.756	.450
Sınıf çevresini değiştirme	1.98	.51	1.85	.74	2.964	.003**
Ara verme (Etkinliği durdurma)	2.08	.49	1.71	.71	8.566	.000***
Sorumluluk verme	2.40	.52	2.09	.70	7.102	.000***
Notunu azaltma-kırma	1.51	.59	2.01	.75	-10.593	.000***
Fiziksel izolasyon	1.66	.58	1.94	.75	-5.899	.000***
Sosyal İzolasyon	1.37	.52	1.74	.71	-8.450	.000***
Zorla özendirme	1.57	.56	1.92	.74	-7.616	.000***
Rehber öğretmene gönderme	1.86	.45	1.79	.72	1.762	.078
Bedensel olarak acı verme	1.24	.45	1.92	.71	-16.589	.000***
Alay etme/küçük düşürme	1.15	.37	1.73	.73	-14.855	.000***
Öğrenciyi okul idaresine gönderme	1.60	.55	1.91	.68	-6.961	.000***
Aile ile görüşme	2.17	.50	2.09	.70	1.904	.057
Fazladan ödev verme	1.34	.55	1.78	.72	-9.743	.000***
Rehberlik yapma	2.56	.54	2.02	.73	12.136	.000***
Davranışın nedenini araştırma	2.52	.53	2.03	.72	11.100	.000***
Olumu pekiştireç kullanma	2.69	.49	2.08	.75	13.739	.000***
Model olma	2.31	.63	1.82	.74	10.079	.000***
Dersi bırakma (dersi işlenmiş sayma)	1.19	.44	1.70	.72	-12.356	.000***
Disiplin prob. dersle ilişkilendirme	2.03	.54	1.96	.71	1.596	.111

*: .05; **: .005; ***: .0001

Tablo 43 incelendiğinde “görmezden gelme, cezayı hatırlatma, rehber öğretmene gönderme, aile ile görüşme ve disiplin problemini dersle ilişkilendirme” stratejilerinin haricinde diğer tüm faktörlerde öğretmen ve öğrenci puanları arasındaki farklılıklar anlamlıdır. Ait aritmetik ortalamalar incelendiğinde puanlar arasındaki anlamlı farklılıkların “doğrudan ve dolaylı olarak sözel uyarı verme, beden diliyle uyarma, fiziksel yakınlık denetimi, açıklama yapma, sınıf çevresini değiştirme, anlaşma yapma, dersi bir süre durdurma, sorumluluk verme, rehberlik yapma, davranışın nedenini araştırma, olumlu pekiştireç verme ve model olma” stratejilerinde öğretmenler; azarlama, not kırma, fiziksel ve sosyal izolasyon, zorla özendirme, alay etme, bedensel olarak acı verme, okul idaresine gönderme, fazladan ödevlendirme ve dersi bırakarak konuyu işlenmiş sayma” stratejilerinde ise öğrenciler lehine olduğu görülmektedir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde araştırma sonunda elde edile bulgulara dayalı olarak yapılan tartışma ve yorumlar yer almaktadır. Bütünlüğü korumak amacıyla araştırmanın alt amaçları doğrultusunda hareket edilmiştir.

5.1. Öğretmen ve Öğrencilerin Disiplin Problemi Olarak Nitelenen Öğrenci Davranışları, Gözlenme Sıklığı ve Önem Derecesi (Ciddilik) İle Tartışma ve Yorum

Bu çalışmada ilk olarak ilköğretim II. Kademedeki öğrencilerin hangi davranışlarının öğretmen ve öğrenciler tarafından disiplin problemi olarak nitelendirildiği araştırılmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre öğretmenler veri toplama aracında kendilerinden görüş belirtmeleri istenen 58 öğrenci davranış içinde 40 davranışın “kesinlikle” disiplin problemi olduğu konusunda hem fikir olmuşlardır. Aritmetik ortalamaları açısından öğretmenlerin öncelikle disiplin problemi olarak nitelendirdikleri davranışlar; gürültü yapma, arkadaşlarına saygısızlık etme, eşyalara zarar verme, ders dışı şeylerle ilgilenme, dersle ilgisiz konularda sürekli konuşma, izin almadan konuşma ve arkadaşlarını rahatsız etmedir. Öğrenciler ise 58 davranış içinde 52 davranışı “kesinlikle” disiplin problemi olarak nitelendirmişlerdir. Öğrencilerin disiplin problemleri olarak nitelendirdikleri davranışların başında ise aritmetik ortalamalarına göre gürültü yapma, eşyalara zarar verme, hırsızlık yapma, arkadaşlarını rahatsız etme, sınıfı kirletme, öğretmen masasına bir şeyler atma, başkalarının eşyalarına zorla el koyma, kaba ve küfürlü konuşma davranışları gelmektedir. Görüldüğü gibi öğretmen ve öğrenciler öğretmenin beklenti ve kuralları ile ters düşen ve sınıfta karışıklık yaratan, ortaya çıktığında düzeni bozan, dersin akışını bozan davranışların disiplin problemi olduğu konusunda hem fikir olmuşlardır. İlgili literatürde de sınıf ortamında istenmeyen davranış benzer şekilde açıklanmakta, istenmeyen davranışlar eğitim-öğretimi aksatan ve sınıf düzenini bozan davranışlar olarak belirtilmektedir (Charles,1999; Tertemiz,2004; Evertson, Emer ve Worsham, 2003). Araştırma

sonucunda öğretmenlerin; kıskançlık, yerinde sessizce oturmak, sağlıklı iletişim kuramamak (alınanlık, çekingenlik), teneffüste sınıf dışına çıkmamak, farklı düşünenleri eleştirmek-kusur bulmak, aşırı samimiyet/yakınlık göstermek, yetersizlik sergilemek davranışlarını öğrencilerin ise; teneffüste sınıftan dışarı çıkmama, yerinde sessizce oturma, sağlıklı iletişim kuramama, kıyafet yönetmeliğine uygun giyinmemek, kıskançlık ve derse geç gelme davranışlarını “kısmen” disiplin problemi olarak nitelendirdikleri görülmüştür. Öğretmen ve öğrencilerin bu davranışları daha düşük bir ortalama ile disiplin problemi olarak değerlendirmeleri bu davranışların dersi bölme, akışını bozma, huzursuzluk verme vb. olumsuz etkilerinin çok yüksek olmadığını düşünmeleri olabilir. Sonuç olarak öğretmen ve öğrencilerin sınıf içinde hangi davranışların disiplin problemi olduğu konusunda değerlendirme yaparken benzer tutum içerisinde oldukları, öncelikle dersleri ve sınıftaki ilişkileri olumsuz ölçüde etkiyebilecek olan akademik ve sosyal içerikli davranışları problem olarak değerlendirdikleri söylenebilir. Katılımcılar arasında fikir birliğinin olması disiplin problemlerin önlenmesinde ve davranışların düzeltilmesi adına olumlu bir sonuçtur. Öğrencilerin disiplin problemi olarak algıladığı davranışların oran olarak öğretmenlerden daha fazla olması ise kendilerinden her zaman doğru ve istedik davranış beklenen statüde (öğrenci) olmaları nedeniyle beklenen bir sonuç olmuştur.

Araştırmada cevap aranan bir diğer soru öğretmen, öğrenci ve velilerin disiplin problemlerinin ciddiyet (şiddet) düzeyi ile ilgili görüşleridir. Araştırma sonucunda aritmetik ortalamalarına göre öğretmenlerin çete kurma- çete üyesi olma, hırsızlık yapma, kumar oynama ve okula -sınıfa kesici, delici vb. alet getirme; öğrencilerin hırsızlık yapma, sigara içme, okula -sınıfa kesici, delici vb. alet getirme, başkalarının eşyalarına zorla el koymak ve kumar ya da benzeri oyunlar oynama ve velilerin öğretmene saygısızlık yapmayı en ciddi disiplin problemi olarak algıladıkları saptanmıştır. Görüldüğü gibi öğretmen ve öğrenciler tarafından en ciddi algılanan disiplin problemleri derslere engel olmaktan ziyade öğrencinin kendisine, çevresine ve eşyalara fiziksel anlamda zarar veren ve toplumun ahlaki kurallarına uymayan davranışlardır. Öğretmenlerin bu davranışları çok daha ciddi algılamasının sebebi akademik problemlere kıyasla bu davranışlarla baş etmenin çok daha uzun süreli bir çabayı gerektirmesi; öğrencilerin ise bu davranışları okulda yapmanın getirdiği yaptırımların daha ağır olmasından dolayı çekinmesi olabilir. Nitekim öğrenci ve öğretmenlerin bu davranışları okulda en az gözlenen davranışlar arasında belirtmeleri bu görüşü destekler niteliktedir. Velilerin öğretmene saygısızlık yapmayı en ciddi

disiplin sorunu olarak değerlendirmeleri ise Türk toplumunda, anne, babaya, yaşlılara ve öğretmene saygı göstermenin önemli bir görgü kuralı olarak kabul edilmesi (MEB, 2011) olabilir.

Öztürk' e (2002) göre istenmeyen davranışın algılanma biçimi öğretmenden öğretmene göre değişirken, Watkins ve Wagner (2000), davranışın sorun olarak algılanıp-algılanmamasının davranışın gösterildiği yere, zamana, davranışın sahibine, davranışı değerlendiren kişiye ya da o andan aynı ortamda bulunan diğer kişilere göre değişebildiğini belirtmektedir (Akt; Sarpkaya, 2007). Bu çalışmada da cinsiyet faktörünün istenmeyen davranışların değerlendirilmesinde önemli bir değişken olduğu doğrulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre kadın öğretmenler ve kız öğrencilerin öğrenci davranışlarını disiplin problemi olarak değerlendirme ve şiddet düzeyi ile ilgili algıları daha yüksek olmuştur. Sarpkaya' nın (2005) liselerde, Sadık' ın (2006) ilköğretim birinci kademede yaptığı çalışmalarda da benzer sonuçlar elde edilmiş kadın öğretmenler ve kız öğrenciler sınıf içindeki problem davranışları genel olarak daha ciddi algılamışlardır. Bu durum aslında toplumumuzda kız ve erkeklerin yetiştirilme tarzlarının farklı olmasının bir sonucu olarak da değerlendirilebilir. Toplumumuzda kız çocukları, davranışlarının daha çok sınırlandırıldığı ve daha korumacı bir ortamda büyüdüğü için daha bağımlı bir kişilik geliştirme eğilimindedirler (Sankır, 2012). Kızlardan daha uysal, itaatkâr olmaları ve yetişkinlerin istediği yönde davranışlar yapmaları beklenirken erkekler daha özgür bir ortamda yetiştirilir. Dolayısıyla kızlar yapı itibarıyla erkeklere oranla daha sorumluluk sahibi ve uyumlu bir kişiliğe sahiptirler. Bu sorumluluk ve uyum duygusu kızların problemleri değerlendirme biçimlerine de yansımış olabilir. Tezcan' a (1995) göre de düzenli olma, oturma biçimine dikkat etme, işbirliği yapma, uslu ve söz dinler olma, yardım etme, kendini temiz tutma, kılık-kıyafetine dikkat etme davranışları kızlarda daha yaygın olarak onaylanan davranışlardır. Bu beklenti toplumda kızların istenmeyen davranışların ne olduğu ile ilgili bilgi ve tutumlarının erkeklerden farklı olmasına ve kızlar istenmeyen davranışlar sergilediklerinde bulundukları ortamda daha fazla göze batıp, eleştirilmelerine neden olabilir. Örneğin Perry, Perry ve Weis (1989) kızlar ve erkeklerle yaptıkları bir çalışmada, saldırgan davranışlarda bulunan kız çocuklarının erkeklere göre daha az onaylandıklarını ve daha fazla cezalandırıldıklarını kanıtlamışlardır (Akt. Saçar, 2007). Bu durum kızların problem davranışları olduklarından daha çok ciddi algılamasına neden olmuş olabilir.

Araştırmada ele alınan bir diğer değişken ise öğretmenlerin mesleki kıdemleridir. Öğretmenin çalışma yılının öğrenci davranışlarını değerlendirmede farklılık yaratıp yaratmadığı ile ilgili araştırma bulguları incelendiğinde genel olarak çalışma yılı daha az olan öğretmenlerin, verilen öğrenci davranışlarını diğer öğretmenlere göre daha yüksek oranda disiplin problemi olarak nitelendirdikleri ve şiddet düzeyini çok daha yüksek algıladıkları saptanmıştır. Bu sonucun öğretmenlerin istenmeyen davranışlarla baş etmedeki becerileri ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Mesleki deneyimi daha az olan öğretmenler küçük yaramazlıklarla dahi baş etmekte zorlandıklarından, sınıftaki en ufak öğrenci davranışlarını problem olarak nitelendirebildikleri gibi kendilerini kabullendirmek amacıyla da kuralcı davranıyor olabilirler. Ayrıca çalışma yılı arttıkça öğretmenlerin öğrencileri ve okul ortamını tanıma, öğretimi ve öğrenci davranışlarını etkileyen faktörlerin bilincine varma, problemlerin çözümü için düşünme ve daha kısa sürede eyleme koyabilme becerileri gelişeceğinden (Rodgers, 2002; Taggart ve Wilson, 2005), mesleki deneyimi daha fazla olan öğretmenler sınıf ortamında her davranışı sorun olarak algılamamış da olabilirler.

Araştırma sonuçları okulların bulunduğu çevrenin sosyo ekonomik düzeylerinin de öğretmenlerin öğrenci davranışlarına yönelik algılarında farklılık yarattığını göstermiştir. Alt sosyo-ekonomik düzeydeki çevrelerde bulunan okullarda görev yapan öğretmenler öğrenci davranışlarını daha yüksek oranda disiplin problemi olarak değerlendirmişler ve şiddet düzeyini daha yüksek algılamışlardır. Literatüre benzer olan bu sonuç (Sadık, 2006) bu araştırmaya katılan ve çalışma yılı daha az olan öğretmenlerin daha çok alt sosyo-ekonomik düzey çevrelerdeki okullarda görev yapmasından kaynaklanmış olabilir. Öğrencilerden elde edilen sonuçlarda bu bulgulara paralel olmuş, verilen davranışları alt ve orta SED çevrelerdeki okullara devam eden öğrenciler üst SED çevrelerde bulunan okullardaki öğrencilere göre daha fazla problem olarak nitelendirmişlerdir. Yine benzer şekilde alt ve orta SED çevrelerde okullara devam eden öğrenciler disiplin problemlerini üst SED çevrelerde bulunan okullardaki öğrencilere göre anlamlı bir şekilde daha ciddi algılamışlardır. Bu sonuçlar şiddet düzeyi daha yüksek olan davranışların alt ve orta SED çevrelerdeki okullarda daha sık gözlenmesi olabileceği gibi bu çevredeki öğrencilerin aile yapılarındaki farklılıklar da olabilir. Alt SED çevredeki çocuklar daha otoriter aile yapısına sahiptir. Çocuk bu ailelerde daha itaatkâr yetiştirilmekte ve davranışları kısıtlanmaktadır. Otoriter anne-babalar, koydukları kurallara çocuklarının uymasını ve koşulsuz itaat etmesini beklemektedir. Genellikle çocuğun evde söz hakkı yoktur. Bu tür ailelerde çocuklar

kurallara uymadığında ceza uygulanır ve anne-babalar çocuklarıyla pek fazla görüş alışverişinde bulunmazlar, daha çok çocuklarından söylediği her şeyi sorgulamadan kabul etmesini beklerler (Baumrind, 1968, Akt. Demiriz ve Öğretir, 2007,107). Her şeyi koşulsuz kabul etmeleri beklenen bu çocukların davranışları değerlendirirken aynı tutum içerisinde oldukları söylenebilir.

Araştırma sonucunda 6. sınıf öğrencilerinin kendilerini değerlendirmeleri için verilen öğrenci davranışlarını 7. ve 8.sınıf öğrencilerine göre daha büyük oranda disiplin problemi olarak nitelendirdikleri saptanmıştır. Bunun sebebi 6. Sınıf öğrencilerinin ergenliğin daha başında olmaları ve yaş itibarıyla henüz çocukluk döneminin saflık ve ciddiyetini taşımaları nedeniyle biraz daha çekingen ve kurallara bağlı olmaları olabilir. 7.ve 8. Sınıflarda öğrencileri yaşlarının da ilerlemesiyle ve ergenliğin getirdiği bağımsızlık duygularının gelişmesiyle beraber davranışları daha esnek değerlendirmiş olabilirler. Nitekim komiklik yapma, yerinde düzgün oturmama, müstehcen konuşma, okula müstehcen dergi, resim getirme, tehdit etme, dedikodu yapmanın bu yaşların sosyal, cinsel ve biyo-fiziksel gelişim özelliklerine bağlı olarak ortaya çıkabilecek davranışlar olduğu söylenebilir (Başaran, 2000; Selçuk, 2003; Çok, 1994)

Öğretmen ve öğrencilerin istenmeyen davranışların önem derecesi (şiddet) ile ilgili algılarında farklılıklar olması bu araştırmadan elde edilen bir diğer önemli sonuçtur. Sınıfta uyumak, yetersizlik sergilemek, temizlik kurallarına uyumamak, aşırı samimiyet göstermek, söz veya davranışla taciz etmek kıskançlık, şikayet etme, sınıfa biri geldiğinde farklı davranma, flört etme ve derste cep telefonunun çalması davranışlarını öğrenciler öğretmenlerinden daha ciddi algılarken; ders dışı şeylerle ilgilenmek, ders araç gereçlerini getirmemek, hırsızlık yapmak, eşyalara zarar vermek, arkadaşlarına saygısızlık yapmak, okula müstehcen cd ve resimler getirmek, müstehcen şakalar yapmak, izinsiz sınıftan çıkmak, yalan söylemek, kavga etmek, kavga çıkarmak, başkalarının eşyalarına zorla el koymak vb. davranışlarını da öğretmenler öğrencilerden daha ciddi algılamışlardır. Öğrencilerin ciddi algıladıkları problemlerin getirdiği sonuçların öğretmenlerin ciddi olarak nitelendirdikleri problem davranışlar kadar olumsuz olmadığı, öğretmenlerin ciddi olarak nitelendirdikleri disiplin problemlerinin sonuçlarının sınıfı ve öğretmeni daha çok olumsuz etkileyecek nitelikte davranışlar olduğunu görülmektedir. Bu durumun öğrenci ve öğretmenlerin yaşlarının, eğitimlerinin ve bulundukları konumlarının getirdiği düşünme ve algılama düzeyindeki farklılıklardan kaynaklandığı söylenebilir. Öğretmenler öğrencilerin davranışlarının sonuçlarını görebilecek ve değerlendirebilecek seviyede ve donanımda olan kişilerdir.

Erden (1988, s.44)' e göre de tüm öğretmenler öğretim sürecini planlama, katılımcı öğretim ortamı düzenleme ve öğrencilerdeki gelişimi izleme olarak ifade edilen temel mesleki beceri ve yeterlikleri yerine getirebilmeli ve konu alanının uzmanı olmalıdır.

Disiplin problemlerinin sınıf ortamında ne sıklıkla gerçekleştiği bu araştırmanın incelediği diğer bir boyuttur. Gerek öğretmenler gerekse öğrenciler genel olarak kendi sınıflarında disiplin problemleriyle ara-sıra karıştıktıklarını ifade etmişler, her zaman karşılaştıkları bir problem olmadığını belirtmişlerdir. Öğrencilerin ve öğretmenlerin disiplin problemlerinin “her zaman” görülmediğini belirtmesi bu araştırma örneğinde yer alan okullarda disiplin sorunlarının çok yaşanmadığını düşündürmesi açısından olumlu bir sonuç olarak değerlendirilebilir. Ancak bu sonuç öğrencilerin kendi davranışlarını problem olarak görmemelerinden, öğretmenlerin de yetersiz bir öğretmen olarak algılanmaktan çekinerek objektif cevap vermemelerinden de kaynaklanmış olabilir. Bununla birlikte öğretmenlerin sınıflarında nispeten en sık karşılaştıklarını belirttikleri davranışlar, izin almadan konuşmak, şikâyet etmek, sınıfı kirliletmek, derse karşı ilgisizlik, arkadaşlarına saygısızlık etmek, ödevlerini yapmamak, teneffüste sınıf dışına çıkmamak olurken öğrencilerin en sık gerçekleştiğini ifade ettikleri davranışlar izin almadan konuşma, gürültü yapma, dersle ilgisi olmayan konularda sürekli konuşma, komiklik yapma, ders dışı şeylerle ilgilenmek ve öğretmene karşı gelmek olmuştur.

Öğrenci ve öğretmen görüşmelerinde de paralel bulgular elde edilmiş, en sık karşılaşılan problem çoğunlukla dersle ilgisi olmayan konularda sürekli konuşma olmuştur. Ayrıca veliler de çocukları ile ilgili öğretmenlerinden genellikle şikâyet aldıkları problem davranışların başında ders esnasında başka şeylerle ilgilenme, kavgaya girmek, ders çalışmama-ödevlerini yapmama, söz almadan konuşma, ilgisizlik, gibi sorunları ifade etmişlerdir. Görüldüğü gibi bu davranışlar ağırlıklı olarak öğrenme ve öğretim sürecini engelleyen, akademik içerikli davranışlardır. Nitekim yapılan görüşmelerde de öğrenciler sürekli konuşmanın dersi böldüğünü, öğretmeni rahatsız ettiğini ve kendilerinin dikkatini dağıtarak dersi dinlemelerini ve anlamalarını engellediğini belirtmişlerdir. İlköğretim ikinci kademedeki yapılan çalışmalarda da öğretmenlerin sınıflarında en sık karşılaştıklarını belirttikleri davranışların; gürültü yapma, şikâyet etme, yanındaki ile konuşma (birbirleriyle ders dışı konuşma), izin istemeden konuşmak, derse ilgisizlik, ders akışını bozacak davranışlarda bulunmak, ders dışı etkinliklerle ilgilenmek, dersi dinlememek, derse hazırlıksız gelmek, çalışmama, hoyratlık ve kabadayılık ve diğer öğrencileri rahatsız etme olduğu

görülmektedir (Aydın, 2001; Türnüklü, Zoraloğlu ve Gemici 200; Korkmaz, Korkmaz ve Özkaya 2007; Elban 2006; Baysal 2009; Kyriacouna ve Martin 2009; Beaman, Wheldall, and Kemp 2010; Ding et al. 2008; Kyriacou et al. 2007; Little 2005). İlköğretim birinci kademedede ve orta öğretim kurumlarında yapılan çalışmalarda da (Sadık, 2006; Sayın, 2001; Gökdoğan, 2007; Çetin, 2002; Sarpkaya, 2005; Özgözgü, 2007) benzer sonuçlar elde edilmesi bu davranışların her eğitim kademesinde yaygın olduğuna işaret etmektedir.

Bu davranışların en sık gözlenen davranışlar olmaya devam etmesi öğretmenlerin görüşmelerde de belirttiği gibi baş etme zorluğu olabileceği gibi bu davranışların birbiriyle ilişkili olması da olabilir. Örneğin derse karşı ilgisizliğin, derste öğrenciler arasında konuşmayı, öğrencilerin kendi aralarında konuşmalarının sınıf ortamındaki gürültüyü arttırması gibi. Doyle' a (1986) göre sınıf içinde bu tür istenmeyen davranışların ortaya çıkmasında özellikle öğrenme etkinliklerinin sıkıcı ve önemsiz ayrıntılı bilgilerden oluşması etkilidir. Bununla birlikte ilköğretim birinci, ikinci kademe ve ortaöğretimde benzer problemlerin sık gözlenmeye devam etmesi öğrencilerin uygun davranmayı öğrenmediklerini ve buna bağlı olarak öğretmenlerin davranış yönetimi konusunda eksiklikleri olduğunu da düşündürmektedir. Velilere göre ise okullarda en sık yaşanan disiplin problemleri öğretmene saygısızlık, birbirlerine karşı saygısızlık, kaba ve küfürlü konuşma, saldırganlık, ilgisizlik, gürültü yapma ve sigara içmedir. Bunun nedeni velilerin çocuklarını daha çok okula ziyaret için geldiklerinde teneffüs saatlerinde bahçede veya okul çıkışlarında görmeleri olabilir. Velilerin bu tür davranışları genellikle teneffüs aralarında ve okul önünde gözlenmesi bu zaman dilimleri ve ortamlarda öğrencilerin kendilerini sınıfın ve okulun formal havasının dışında, daha özgür hissederek, kendi istekleri doğrultusunda davranışları olabileceği gibi, davranış kurallarını sadece sınıfla sınırlı tutmaları ve ergenlik döneminin getirdiği öfke, stres, acelecilik, yetişkinliğe özentisi vb. de olabilir. Yiğit (2004), ergenlik dönemindeki bedenin hızlı değişiminin verdiği şaşkınlığın; bu dönemde öğrencilerde alınganlık, kavga çıkarma, çabuk öfkelenme gibi istenmeyen davranışların görülmesine neden olabileceğini belirtmiştir.

Öğretmenler öğretmen masasına bir şeyler atma, kumar ya da benzeri oyunlar oynama, okula müstehcen dergi, CD, resim vb. getirme, söz ya da davranışla taciz etme, ders esnasında telefon çalması, sahtecilik yapma, çete kurma ve sigara içme davranışlarıyla hiç karşılaşmadıklarını belirtirken; öğrenciler de sigara içme, sahtecilik yapma, öğretmen masasına bir şeyler atma, kumar ya da benzeri oyunlar oynama,

hırsızlık yapma, başkalarının eşyalarına zorla el koyma, kendine zarar verme, ders esnasında telefonun çalması davranışlarıyla okullarında hiç karşılaşmadıklarını belirtmişlerdir. Görüldüğü gibi öğretmen ve öğrenciler okullarında hiç gözlemlenmeyen davranışlar konusunda ortak görüşe sahiptir. Belirtilen davranışlar genel olarak kişinin kendisi dışında çevresini de rahatsız edebilecek nitelikte, ahlaki değerlere uygun olmayan ve ciddi boyutlarda zararlar verebilecek nitelikte davranışlardır. Okul yönetmeliklerine de uymayan bu davranışların okullarda görülmemesi sevindirici bir sonuç olmuştur. Benzer sonuçların (Öztürk, 2001) ve Sayın (2001) tarafından yapılan araştırmalarda da elde edilmiş olduğu ve belirtilen davranışların öğrenciler tarafından da “çok ciddi” olarak nitelenen davranışlar olduğu dikkate alındığında öğrencilerin bu davranışların zararlarının farkında olduğu ve yapmaktan kaçındığı söylenebilir.

Öğretmen ve öğrencilerin disiplin problemlerinin gözlenme sıklığı ile ilgili görüşleri karşılaştırıldığında öğretmenler disiplin problemlerini daha sık gözlemlediklerini belirtmişlerdir. Bu durum öğrencilerin kendilerini ele vermemek için verilen istenmeyen davranışları daha az gözlemlediklerini belirtmelerinden kaynaklanabilir.

Disiplin problemlerinin gözlenme sıklığı ile ilgili öğretmen görüşleri cinsiyet değişkeni açısından incelendiğinde bayan öğretmenlerin sınıfı kirletme-yerlere çöp atma, teneffüste sınıftan dışarı çıkmama ve şikâyet etme davranışlarını; erkek öğretmenlerin ise yerinde sessizce oturma davranışını daha çok gözlemlediklerini belirttikleri görülmüştür. Temizlik, düzen, ev işlerine yardım etme vb. toplumumuzda genellikle kız çocuklardan beklenen davranışlar arasındadır (Kağıtçıbaşı, 1990). Bu yetiştirilme tarzı nedeniyle kadın öğretmenler temizlik kurallarına uygun olmayan davranışlara daha çok dikkat ediyor olabilirler. Bunun yanında erkek öğretmenlerin sınıf ortamında daha otoriter tutum sergiliyor olmaları, öğrencilerin kadın öğretmenleri kendilerine daha yakın bulmalarına ve sorunları veya birbirleri ile ilgili şikâyetlerini daha çok onlara yansıtmalarına neden olmuş olabilir. Nitekim Tuncel (2011), Büyüköztürk vd (2004) ve Singer (1996) tarafından yapılan çalışmalarda kadın öğretmenlerin daha öğrenci merkezli davranışlar sergilediklerinin; Maden (2012) ve Ekici, Aluçdibi ve Öztürk (2011) tarafından yapılan çalışmalarda da erkek öğretmenlerin daha otoriter bir öğretim ve sınıf yönetim anlayışına sahip olduklarının tespit edilmesi bu görüşü destekler niteliktedir.

Araştırmadan elde edilen bir diğer önemli sonuç, çalışma yılı 0-9 yıl olan ve çoğunlukla alt ve orta SED çevrelerde görev yapan öğretmenlerin diğer öğretmenlere oranla disiplin problemlerini daha sık gözlemlediklerini belirtmeleridir. Mesleki deneyimi daha az olan öğretmenlerin sınıflarında daha fazla problem davranışın görülmesi sınıfta istenmeyen davranışlarla baş etme konusundaki yetersizliklerden kaynaklanabilir. Türnüklü (2000) özellikle deneyimsiz, mesleğe yeni başlayan öğretmenlerin sınıf içi istenmeyen öğrenci davranışlarıyla baş etme konusunda sorun yaşadıklarını ifade etmektedir. Baysal (2009) ve Özmen (2012) tarafından yapılan araştırmalarda da mesleki kıdemi fazla olan öğretmenlerin kıdemi az olan öğretmenlere oranla daha az disiplin problemi ile karşılaştıklarının saptanması bu görüşü destekler niteliktedir. Disiplin problemleriyle daha sık karşılaştığını belirten öğretmenlerin çoğunlukla alt ve orta SED çevrelerde görev yapan öğretmenler olması ise örneklem içerisindeki orta ve alt sosyo ekonomik düzeydeki okullarda daha az kıdeme sahip öğretmenlerin yer alması olabilir. Alt SED çevrelerde bulunan okullarda okulun yetersizliği, kalabalık sınıflar, maddi imkânların yetersizliği, çevre ve aile bireylerinin eğitim seviyesinin düşük olması gibi sebeplerle daha fazla problem yaşanabilmektedir (Sadık, 2006). Eripek' in (1980) çalışmasında bulunduğu çevrenin sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan okullardaki öğrencilerde disipline aykırı davranışlarda bulunma durumu daha yüksek bulunmuştur. Türnüklü, Zoraloğlu ve Gemici (2001) yaptıkları çalışmada sınıftaki istenmeyen davranışların alt ve orta-üst sosyo ekonomik düzeydeki okullarla benzer olduğunu ancak şiddete yönelik davranışların da alt kademe de daha ön planda olduğunu belirtmişlerdir. Özellikle öğretmene gösterilen tepkilerde saygısızlıktan tehdide bir dizi davranış alt SED çevrelerdeki okullarda daha yoğun yaşanmaktadır.

Öğretmenlerle yapılan görüşmelerden elde edilen bulgulara göre disiplin problemlerinin gözlenme sıklığı derslere göre değişmekte, Türkçe, matematik ve fen ve teknoloji derslerinde disiplin problemleri daha az gözlenirken; resim, müzik, teknoloji tasarımı, beden eğitimi vb. derslerde artmaktadır. Bunun nedeni ülkemizde ortaöğretime geçişte büyük önem taşıyan merkezi sınavlar olabilir. Yapılan bu sınavlarda orta öğretim puan ortalaması öğrenciler için çok önemli olmakta, Türkçe, matematik ve fen derslerinde alınan puanlar öğrencilerin puan ortalamalarını daha çok etkilemekte, sınav soruları da daha çok bu derslerin kapsamından hazırlanmaktadır. Bu nedenle not kaygısının öğrencileri özellikle bu dersleri daha çok dinlemeye yönelttiği, buna bağlı olarak dersin akışını ve sınıf düzenini olumsuz etkileyebilecek davranışların daha az

gösterildiği söylenebilir. Konu ili ilgili yapılan farklı araştırmalarda da farklı nedenlerle öğrencilerin istenmeyen davranışlarının sıklığının dersten derse değişebildiğini göstermektedir. (Sarpkaya,2005; Vatansever, 2008; Baysal,2009; Sadık, 2002).

Disiplin problemlerinin gözlenme sıklığı ile ilgili öğrenci görüşleri incelendiğinde üst SED çevrelerdeki okullara devam eden öğrencilerin sınıflarında daha sık disiplin problemleri gözlediklerini ifade etmeleri şaşırtıcı bir sonuç olmuştur. Genellikle alt sosyo ekonomik çevrelerde aile ve okul yetersizliğinde yaşanan problemler öğrencileri istenmeyen davranışlara yöneltirken üst sosyo ekonomik çevrelerde yaşanan problemler daha farklı nedenlere dayanabilmektedir. Bu sonucun altında yatan neden özellikle gelir seviyesi yüksek olan ailelerde her iki ebeveynin çalışıyor olmasının çocuğa olan ilgiliyi azaltması olabileceği gibi, alt sosyo ekonomik çevrelerdeki otoriter anne-baba tutumunun yerini daha hoşgörüyeye dayalı ebeveyn tutumlarının alması da olabilir. Aşırı hoşgörölü bir diğer ifadeyle izin verici anne-baba tutumları çocuklara çok fazla özgürlük tanıma, daha az kontrol etme ve ihmale varan serbestliğe kadar gidebilmektedir (Baumrind, 1968, Akt. Demiriz ve Öğretim, 2007,108). Bu durumda okul ortamında da aynı davranışları bekleyen öğrencilerin istediklerini elde edemeyince ilgi çekmek için daha çok olumsuz davranışlar sergiledikleri söylenebilir.

Bulgular öğrencinin cinsiyeti açısından irdelendiğinde erkek öğrencilerin “hırsızlık, sigara içme, yalan söyleme, söz-davranışla taciz etme, başkalarının eşyalarına zorla el koyma, okula kesici-delici aletler getirme, kumar veya benzeri oyunlar oynama ve çete kurma-üyesi olma” davranışlarını kızlardan anlamlı bir şekilde daha çok gözlemlediklerini belirttikleri saptanmıştır. Tümnüklü, Zoraloğlu ve Gemici (2001) çalışmasında erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre şiddete eğilimlerinin daha fazla olduğu belirlenmiştir. İlgili literatürde de farklı araştırmalarda da benzer bulgular elde edilmiş, erkek öğrencilerin disiplin problemlerini göstermede kız öğrencilerden daha öne çıktığı (Sadık 2002; Mercan 2006, Akt. Ekinci ve Burgaz, 2009; Wickman 1929, Akt. Gözütok,1993), erkek öğrencilerin daha çok disiplin cezası aldığı (Akar, 2006) saptanmıştır. Disiplin cezalarının genelde ciddi disiplin problemlerine yönelik uygulandığı, belirtilen davranışların da daha çok saldırganlık ve şiddet içeren davranışlar olduğu dikkate alındığında bu davranışların daha çok erkek öğrenciler arasında yaygın olduğu söylenebilir. Nitekim görüşmeler sırasında da öğretmenlerin sınıfta disiplini bozan öğrencilerin genellikle erkek olduklarını belirtmeleri bu yorumu destekler niteliktedir.

Sınıflarında disiplin problemlerini daha sık gözleyen öğrencilerin 6.sınıfa devam eden öğrenciler olması ise şaşırtıcı bir sonuç olmuştur. Çünkü 6.sınıf öğrencileri kendilerine değerlendirmeleri için verilen 58 öğrenci davranışını disiplin problemi olarak algılama oranı en yüksek olan öğrenciler olup, bu davranışları diğer sınıf düzeylerindeki öğrencilere göre çok daha ciddi disiplin problemleri olarak nitelendirmişlerdir. Bu sonuç, öğrencilerin çoğunlukla tek bir öğretmenle tamamladıkları ilköğretim birinci kademedan sonra yeni geçtikleri bu kademeye uyum sağlamada yaşadıkları problemlerden kaynaklanmış olabileceği gibi sorulara daha objektif cevap vermelerinden kaynaklanmış da olabilir. Bu durumda 7. ve 8.sınıf öğrencilerinin soruları 6.sınıf öğrencilerine göre daha beğenilme, sosyal olarak onaylanma eğilimiyle (Kağıtçıbaşı, 1999, s.42) cevaplamış oldukları düşünülebilir.

5.2. Disiplin Problemlerine Neden Olan Faktörler İle İlgili Tartışma ve Yorum

Araştırmada incelenen bir diğer konu öğretmen, öğrenci ve velilerin ikinci kademedan görülen disiplin problemlerinin nedenleri ile ilgili görüşleri olmuştur. Gerek anket gerekse görüşmelerden elde edilen bulgular öğretmenlerin disiplin problemlerinin nedenlerini öncelikle aile, arkadaş çevresi, toplumsal yapıda ve kültürel değerlerdeki değişim, kitle iletişim araçları ve öğrenci özellikleri olarak açıkladıklarını göstermiştir. İlgili literatürde de disiplin problemlerinin nedenlerine yönelik benzer sonuçlara ulaşılmış aile, kitle iletişim araçları, televizyonlardaki şiddet, toplum, çocuğun okul dışındaki arkadaş çevresi, medyadaki yayınlar (şiddet olayları, diziler), ergenlik, kalabalık sınıflar disiplin problemlerinin öncelikli nedenleri arasında yer almıştır (Korkmaz, Korkmaz ve Özkaya, 2007; Curwin ve Mendler,1998; Bilir, Kuru ve Tezcan, 2007; Sadık, 2002). Bu durumda öğretmenlerin disiplin problemlerinin nedenlerini kendileri ve okul içindeki faktörlerden çok dışsal nedenlerle açıkladığı söylenebilir. Araştırma sonucunda velilerin de disiplin problemlerinin nedenlerini öncelikle aile içi faktörler, öğrenci özellikleri, öğretmen özellikleri ve sınıftaki diğer öğrenciler/arkadaş çevresi, okul çevresinin özellikleri ve kitle iletişim araçları olarak belirlediği görülmüştür. Ancak veliler açıklamalarında kendilerini değil daha çok çevredeki aileleri ya da sorunlu olarak değerlendirdikleri öğrencilerin ailelerindeki problemleri ifade etmişlerdir. Açıklama yaparken zaman zaman diğer aileleri suçlama eğilimine giren veliler kendi çocuklarındaki problem davranışları sınıftaki arkadaşlarına (aile terbiyesini almayan) ve farklı kültürel özellikteki çocuklara bağlamışlardır. Bu

durumda velilerin de sorunların nedenlerini kendilerinde aramadıkları, çocuklarının davranışlarını öğretmenler gibi dışsal faktörlerle açıkladıkları söylenebilir

Öğretmenlerin ve velilerin çocuğun davranışlarının altında yatan nedenleri öncelikle aile içindeki yaşantılarda aramaları ailenin çocuğun ilk eğitim gördüğü yer olması nedeniyle doğal bir sonuç olarak değerlendirilebilir. Tüknüklü, Zoraloğlu ve Gemici' ye (2001) göre de öğrencilerin okulda sınırlı zaman geçirmeleri ve ilk sosyal becerilerini aile içinde kazanmaları nedeniyle, istenmeyen öğrenci davranışlarının kaynaklarının ilk olarak aile içinde aranması gerekmektedir. Tezcan (1979, s.127) yüz yüze ve samimi ilişkilerin en güçlü olduğu birincil gruplar olması nedeniyle ailenin bireyin tutum ve değerlerinin oluşumunda birincil öneme sahip olduğunu belirtirken; birçok araştırmacı ve yazar da ailenin yapısı, aile içi ilişkiler, ailenin gelir ve eğitim düzeyi ile aile içi şiddet ve çatışmalar, aile üyelerinin çocuğa verdiği değer, çocukla ilgilenme düzeyi, ailedeki çocuk sayısı gibi birçok etmenin öğrencinin okuldaki davranışlarını etkilediğinin altını çizmektedir (Erden, 2005; Celep, 2008). Konu ile ilgili yapılan farklı çalışmalar incelendiğinde de aile ile ilgili farklı özelliklerin disiplin problemlerinin ana nedenleri arasında gösterildiği görülmektedir. (Kyriacou ve Martín, 2009; Kulinna ve Garrahy, 2009; Elban, 2006; Korkmaz, Korkmaz ve Özkaya, 2007; Baysal, 2009).

Öğrenciler ise disiplin problemlerinin nedenlerini öncelikle arkadaş çevresi ve kendileriyle ilgili özelliklerle açıklamışlardır. Bu durum öğrencilerin içinde bulunduğu gelişim dönemi (ergenlik) ile alakalı olabilir. Öğrencilerin bedensel, sosyal ve duygusal olarak yeni bir gelişim sürecine girdiği bu dönemde kendine ait düşünceleri, değerleri, çevresi kısacası kendi dünyası önem kazanmaktadır. Çocuk kendine ait bu dünyada bir takım sorunlar ve dengesizlikler de yaşamaktadır. Kendi değer yargılarını geliştirirken bir yandan toplumsal değerlerle bütünleşip toplum tarafından kabul görmek isteyip diğer yandan da kendini diğerlerinden ayrı bir varlık, bir birey olarak topluma kabul ettirmek istemektedir (Avcı, 2006). Çocukluğa kıyasla uyum sağlanması gereken değişim alanları ve hızı artınca, ergenlikte ruh sağlığı sorunları -özellikle depresif eğilimler içeren- olan kişi sayısı da artmaktadır (Erözkan, 2009). Bu durumun ister istemez öğrencinin okul yaşantısına yansması kaçınılmazdır. Bu nedenle, öğrencilerin istenmeyen davranışların nedenlerini kendilerinde ve kendilerine en yakın çevrede bir diğer ifadeyle arkadaşlarında görmeleri normal bir sonuç olarak değerlendirilebilir. Öğrencilerin bu durumu fark edip sorunların kaynağını kendilerinden ve çevrelerinden aramaya başlamaları ise bu sorunların çözümü açısından da olumlu bir durumdur.

Öğrencilerin görüşmeler sırasında da arkadaşlarının kendilerini konuşturduklarını ve birbirlerinin hareketlerini görerek taklit ettiklerini vurgulamaları diğer çocukların kendi davranışları üzerindeki somut etkilerinin farkında olduklarını düşündürmektedir. Öğrencilerin istenmeyen davranışlar arasında en çok ders esnasında konuşmayı göstermeleri bu durumu doğrular niteliktedir. Çeşitli sebeplerle sınıfta sıkılan öğrencinin etrafa yönelmesi kaçınılmazdır. Balay ve Sağlam' ın (2008, s.2) belirttiği gibi sınıf etkinliklerine katılmayan öğrenciler diğer arkadaşlarını da sınıf içi etkinliklerden kopartarak yanlarına çekmek isterler. Nitekim okul öncesi dönemde çocuk için en etkili kişiler anne baba iken, okul dönemiyle birlikte arkadaşların çocuk üzerindeki etkileri hissedilmeye başlandığı, özellikle ergenlik döneminde arkadaş değerlerinin daha büyük önem kazandığı bilinmektedir (Duman 2000; Kulaksızoğlu 2004, Akt. Dinçer).

Ancak öğrenciler sadece sınıf içerisinde değil sınıf dışındaki arkadaş ortamlarının da öğrencileri istenmeyen davranışlara yönelttiğini belirtmişlerdir. Arkadaş gruplarının bu dönemde ergenin bağımsız bir birey olarak kişiliğinin gelişmesinde önemli katkıları bulunmaktadır Arkadaş grupları ergene bağlılık ve ait olma duygusu kazandırarak, ergenin kendine güven ve benlik saygısının gelişmesini sağlamakta, stres verici olayların etkisini azaltıcı sosyal bir destek olmaktadır. Ayrıca grup tarafından kabul görme, ergenin güven duygusunu pekiştirmekte ve gruptaki bireylerin çeşitli yeteneklerini göstermesiyle ergen deneyimler kazanmaktadır (Kulaksızoğlu, 1998; Doğücü, 2004, Akt. Dinçer, 2008). Ancak arkadaşlık ilişkileri ergeni olumlu yönde etkilediği kadar olumsuz eğilimlere de yönlendirebilmektedir. Nitekim velilerin ve öğretmenlerin bu konudaki gözlemlerine baktığımızda benzer tespitlerde bulundukları söylenebilir. Veliler öğrencilerin birbirlerine özendiklerini, okulda farklı çevrelerden gelen, farklı aile terbiyesi almış ve kötü alışkanlıkları olan çocukların diğer öğrencilerin davranışlarını bozarak kötü alışkanlıklara özendirdiğini ve kaba davranışlarla birbirlerini tetiklediklerini belirtirken öğretmenler de öğrencilerin bazı davranışları birbirinden model aldıklarını ya da arkadaş çevresinde kabul görme ihtiyacından dolayı olduğunu belirtmişlerdir. Konu ile ilgili olarak bir öğretmen *“...aileden görmüyor mesela çocuk, arkadaşları kendinden farklı hareketlerde ve davranışlarda bulunuyor. Çocuğu arkadaşları tarafından kabul görmesi için aynı davranışları sergilemek zorunda, sergilemediği zaman ne oluyor, süt çocuğu, Bazı davranışları arkadaşları ve sokaktan öğreniyor, çünkü bu şekilde arkadaşları onu kabulleniyor ve seviyor.”* şeklindeki sözleriyle arkadaş çevresinin yarattığı baskıyı belirtmiştir. Yine bu konuda

bir velinin “*çocuğumun olumsuz davranışlarını hissettiğim an arkadaş grubuna bakıyorum, yeni bir arkadaş grubu edinmiş, konuşma şekli değişiyor .*” şeklinde açıklaması bu etkinin açık bir göstergesi olurken başka bir velinin “*kızıma sen ana kuzususun, sen yapamazsın annen sürekli burada diyerek yapmayacağı şeyi yaptırdılar, kızım bileklerini kesti*” açıklaması bu konudaki uç bir örnek olmuştur. Literatürde yapılan farklı araştırmalar da arkadaş çevresinin öğrenciler üzerindeki olumsuz etkisini belirten bulgulara ulaşılmıştır (Altuner vd.2009; Bilir, Kuru, Tezcan 2007; Altınel 2006).

Öğrencilerin disiplin problemlerinin bir diğer nedeni olarak belirttikleri “öğrenci özellikleri” ile ilgili açıklamalarında daha çok okumayı istememenin veya tembelliğin, derste sıkılmanın, kıskançlık veya çekememezliğin dile getirildiği görülmektedir; veliler bu faktörü çocukların aşırı enerji dolu olmaları, ben büyüdüm mesajı vermeye çalışmaları, duygularında dengesizlik olduğu; öğretmenler ise ergenlikte olan öğrencilerin kendilerini keşfettikleri bir döneme girdiğini ve bu dönemde daha çok dikkat çekmeye çalıştıkları şeklinde açıklamışlardır. Farklı şekillerde ifade edilse de olsa üç grup tarafında da belirtilen tüm bu özellikler ergenlik döneminin ortaya çıkardığı sıkıntıların yansıması olarak da görülebilir. Bu dönemde yoğun olarak yaşanan duygusal değişimler ergenlerde kolayca sinirlenme, olur olmaz şeyleri sorun yapma, bencillik, kuralları saçma, verilen hakları yetersiz bulma, alınganlık gibi dengesiz duygular ortaya çıkarmaktadır. Bu duygular öğrencilerin davranışlarına hayranlık ve bağlılık biçiminde yansıyacağı gibi öfke, isyan ve şiddete de dönüşebilmektedir (Yavuzer, 1998, Yörükoğlu, 2000, Baymur 1985, s.59).

Bunun yanında öğrencilerin belirttiği okumayı istememe veya tembellik, dersten sıkılma, konuya odaklanamama ve liseye gidemeyeceğini düşünme gibi akademik problem ve kaygıların daha çok II. kademeye geçişle yaşanmaya başlayan sorunlar olduğu söylenebilir. II. Kademe, öğrencilerin akademik başarılarının değişime uğradığı bir dönem olarak dikkat çeker. Elban’ın (2009) 1. ve 2. kademe sınıflarında yaptığı çalışmada, 1. kademede en sık görülen davranışlar izin istemeden konuşmak, sınıfta izinsiz dolaşmak, arkadaşlarını şikâyet etmek, küfür etmek olurken 2. kademede ders esnasında ders dışı etkinliklerle ilgilenme, dersi dinlememe, izin almadan konuşma, derse hazırlıksız gelme davranışları en sık görülen problemler olmuştur. Bu durumda ergenlikle beraber gelen değişimin öğrencilerin ilgi alanlarını da değiştirdiği ve onları ders dışında başka şeylere yönelttiği söylenebilir. Kulaksızoğlu (2001) hızlı büyümenin gerçekleştiği bu dönemde ergenlerde üşengeçliğe bağlı olarak çalışmaya karşı

isteklerinin azaldığını da belirtmektedir. İlköğretim 2. kademedeki yapılan farklı çalışmalarda da öğrencilerin istenmeyen davranışlarının nedenlerini genellikle dersten sıkılma, konunun ilgi çekmemesi olarak belirtmesi (Aydın, 2001; Cothran, Kulinna ve Garrahy, 2009; Vatansever, 2008; Altınel, 2006) öğrencilerin bu dönemde akademik problemleri sık yaşadığının bir göstergesi olurken, öğrencilerin istenmeyen davranışlar arasında en çok akademik problemleri belirtmeleri dersler konusunda yaşadıkları sıkıntıları da destekler niteliktedir.

Araştırmaya katılan öğretmen, öğrenci ve velilerin görüşlerine göre disiplin problemlerinin nedenleri arasında öne çıkan diğer faktörler toplumsal ve kültürel yapıdaki değişim ve kitle iletişim araçları olmuştur. Okul dışında yaşanan toplumsal gelişmeler ve değişimler sınıf ortamını doğrudan etkilemekte, sınıfta yaşanan disiplin problemleri toplumsal problemlerin bir yansıması olabilmektedir (Levin ve Nolan, 2000). Özellikle öğretmenlerin bu konuya daha çok vurgu yapmış olmaları “örneğin, *çocuklar evde odalarına kapatılmışlar, bilgisayar, internet, facebook, kendi dünyalarında. Nerde çocuklar, cafedeler, facebookta gittikleri ortamlar orda, orda çocuklar kendilerini ifade etmek için ne gibi sohbet yaparlar. Çocukların modelleri kalmamış*” kendi öğrencilik yıllarına göre disiplin problemlerinin arttığını düşünmeleri olabilir. Erden’ de (2005, s.51) ülkemizde son yıllarda yoğunlaşan sorunların nedenini anlamak için öncelikle toplumda nelerin değiştiğinin ve bu değişimlerin öğrenciler üzerindeki etkisinin açıklığa kavuşturulması gerektiğini belirterek, disiplini etkileyen değişimin temelinde özellikle 1980’li yıllarda teknolojinin insan yaşamına girmesini göstermektedir. Nitekim araştırmaya katılan veliler de televizyon, internet ve bilgisayarın çocukların sosyalleşmeyi ve paylaşmayı öğrenmelerini engellediğini, çocukların internette ortamında yaşlarına uygun olmayan sitelere girerek ahlak dışı şeyler öğrendiklerini, izledikleri dizilerde veya filmlerde gördükleri uygunsuz davranışları, esprileri, konuşma tarzlarını uygulamaya başladıklarını ifade ederek kitle iletişim araçlarının olumsuz etkilerini belirtmişlerdir. Öğrenciler ise bu faktörlerin disiplin problemlerinde “kısmen” etkili olduğunu düşünmektedir. Bunun nedeni çocukların bulundukları çağın getirdiği yenilikleri yaşarken, öğretmenler ve velilerin tecrübeleri, bilgileri ve yaşları gereği toplumdaki değişimlerin öğrenci davranışlarını nasıl şekillendirdiğini daha iyi fark etmeleri olabilir.

Öğretmenlerin tutum ve davranışları ise velilerin disiplin problemlerinin nedenleri açısından öncelikli gördüğü faktörler arasında olmuştur. Velilere göre öğrencileri tehdit etme azarlama, öğrencileri tanımama, disiplini sağlamada tutarsız

davranma, öğrencilerin onuruna ve kişiliğine zarar verecek şekilde davranma, ilgisizlik, ayırım yapma, otorite kuramama, gerçekçi olmayan beklentiler ve şiddet uygulama öğrencileri olumsuz davranışlara itmektedir.

Öğretmenlerin davranışlarının, disiplin anlayışlarının ve öğrenci ile olan iletişim tarzının öğrencilerin davranışlarına yansıdığı bilinen bir gerçektir. Öğretmenin sözel saldırganlığı öğrencinin öğrenmeye karşı olumlu tutum geliştirmesini ve öğrenmeye güdülenmesini azaltarak öğrenmeyi engellemekte, öğrencide düşmanca duygular gelişmesine neden olmakta ve öğrenci davranışlarını olumsuzlaştırmakta (Ekinci ve Burgaz, 2009); öğretmenlerin öğrenci çalışmalarını övmesi, pekiştirmesi, gülümsemesi, neşeli ve hareketli olması ise öğrenciler üzerinde diğer değişkenlerden daha olumlu bir etki yaratarak, duyuşsal ve bilişsel öğrenmeleri arttırmaktadır (Christopnel ve Gorham, 1995; Mcdowell, 1993). Dolayısıyla eskiden anne-babalar öğretmenlere “eti senin kemiği benim” anlayışı ile çocuklarını emanet ederken günümüzde veliler genel olarak öğretmenlerin çocuklara karşı anlayışlı, sabırlı, ilgili olmasını beklemektedir. Bu durum velilerin öğretmenlerin hareketlerine daha eleştirel bakmalarına neden olabilir. Veli kendi çocuğunu nasıl yetiştiriyorsa aynı titizliği öğretmeninden de beklemesi normal bir durumdur. Ayrıca veliler evde çocuklarının yetiştirilmesinde sorumlu olan kişinin kendileri olurken, okulda öğrenciyi yetiştiren, eğitim veren kişiyi öğretmen olarak gördüklerinden dolayı sorumluluğu öğretmene de atmış olabilirler. Öğretmenlerin kendileri ile ilgili özellikleri disiplin problemlerinin nedenleri arasında göstermemeleri disiplin sağlama konusunda kendilerini yeterli algılamaları olabileceği gibi öğrencilerin problem davranışlarında kendilerini sorumlu görmemeleri de olabilir. Öğrencilerin ise öğretmenlerin olumsuz tutum ve davranışlarına sadece görüşmelerde yer vermeleri anketleri öğretmenlerinin yanında cevaplamalarından dolayı öğretmenlerini hakkında konuşmaktan çekinmeleri olabilir.

Öğretmenlerin disiplin problemlerinin nedenleri ile ilgili görüşleri cinsiyet değişkeni açısından incelendiğinde kadın öğretmenlerin öğrenci ve ailenin özellikleri, sınıf/okul kurallarının belirsizliği ve toplumsal-kültürel değerlerde meydana gelen değişimi, erkek öğretmenlerin ise anlamlı bir fark olmasa bile okulun özelliklerini öne çıkardıkları görülmüştür. Bu durum kadın öğretmenlerin bir anne sorumluluğu ve bilinciyle düşünerek aile ve öğrencilerin özellikleri konusunda daha hassas davranmalarından kaynaklanmış olabilir. Literatürde yapılan farklı çalışmalarda da genellikle kadın öğretmenlerin istenmeyen davranışların özelliklerini aile ve öğrenci özellikleri ile açıkladığı, erkek öğretmenlerin ise derslerin sıkıcı olması ve ödevlerin ilgi

çekmemesi, öğretmenlerle ilgili özellikler gibi etkenlere bağladığı görülmektedir (Çelikkaleli, Balcı, Çapri ve Büte 2009; Bal 2005; Baysal 2009). Öğretmenlerin disiplin problemlerinin nedenleri ile ilgili görüşleri çalışma yılları açısından incelendiğinde çalışma yılı daha az olan öğretmenlerin aile, arkadaş çevresi, okul çevresi gibi dışsal faktörlerin öğrenciler üzerinde daha etkili olduğunu düşündükleri görülmüştür. Benzer şekilde alt SED çevrede çalışan öğretmenler aile, arkadaş, okul çevresi ve sınıfların özelliklerini üst ve orta SED çevrede çalışan öğretmenlere göre daha etkili olduğunu belirtmişlerdir. Bunun nedeni bu çalışmada çalışma yılı az olan öğretmenlerin genellikle alt SED çevrelerdeki okullarda görev yapıyor olması olabileceği gibi alt SED çevredeki okullarda gerek ekonomik şartlar nedeniyle okul imkânlarının daha kısıtlı olması, öğretmen eksikliğinin daha çok görülmesi, gerekse aile ve çevre özelliklerinin daha fazla olumsuz nitelikler taşıması nedeniyle öğretmenlerin bu faktörlerde yoğunlaşması olabilir. Görüşmelerde de özellikle alt SED çevrede yaşayan velilerin çevrenin sosyal, ekonomik ve kültürel özellikler açısından olumsuz örnekler barındırdığını ve çocuklarını olumsuz davranışlara yönelttiğini belirtmeleri bu görüşü destekler niteliktedir.

Disiplin problemlerinin nedenleri ile ilgili öğrenci görüşleri cinsiyet değişkeni açısından incelendiğinde kız öğrencilerin öğrenci ve ailenin özellikleri faktörlerini erkek öğrencilere göre daha öne çıkardıkları saptanmıştır. Bunun nedeni kızların evde daha çok vakit geçirmeleri ve aile içi ilişkileri daha iyi gözleme fırsatı bulmaları olabilir. Sınıf düzeyi açısından incelendiğinde ise toplumsal ve kültürel değerlerde değişim faktörünün 6. sınıf öğrencileri; öğrenci merkezli eğitime geçiş faktörünün ise daha çok 6. ve 7. sınıf öğrencileri tarafından daha etkili bulunduğu görülmüştür. Bu durumdan farklı sınıf düzeylerindeki öğrencilerin disiplin problemlerinin nedenleri konusundaki düşüncelerinde önemli bir farkın olmadığı söylenebilir. Disiplin problemlerinin nedenleri ile öğrenci görüşleri okulların bulunduğu çevrenin sosyo-ekonomik özellikleri açısından incelendiğinde ise okul ve öğretmen özellikleri, eğitim programı ve toplumsal yapıda değişim faktörlerinin üst SED çevredeki öğrencilerde; sınıfta öğretmen adaylarının olmasının ise orta SED çevrelerdeki okullara devam eden öğrencilerde anlamlı bir şekilde daha etkili bulunduğu görülmüştür. Bir diğer ifadeyle üst SED çevrede öğrenim gören öğrenciler eğitim ve okul ile ilgili özelliklerin disiplin problemlerine neden olduğu konusunda daha çok hemfikir olmuşlardır. Bunun nedeni sosyo-kültürel ve ekonomik açıdan daha olumlu özelliklere sahip olan çevrelerde gerek ailelerin gerekse öğretmen ve öğrencilerin eğitime daha çok önem vermeleri,

okulu ve dersleri daha çok önemsemeleri olabilir. Bu durumda üst SED çevrelerde yaşayan ve bu çevrelerdeki okullara devam eden öğrencilerin eğitim-öğretimle ilgili etkenlere daha bilinçli baktıkları, çevrelerinde bulunan ve belki de içinde oldukları farklı seçenekleri (dershane, özel ders, etüt merkezleri vb.) kıyaslayarak eleştirel düşünebildikleri söylenebilir.

Öğretmen ve öğrencilerin disiplin problemlerinin nedenleri konusundaki görüşleri karşılaştırıldığında öğretmenlerin “öğrenci, aile, arkadaş çevresi, kitle iletişim araçları, çevre ve toplumsal değerlerde değişim”; öğrencilerin ise okul yönetimi, öğretmen ve sınıfların özellikleri ile öğretmen eksikliği, öğrenci merkezli eğitime geçiş ve sınıfta öğretmen adaylarının olması” faktörlerini daha etkili bulduğu görülmüştür. Bu durumda öğretmenlerin okul içinde her şeyin yerli yerinde işlediğini düşünürken; öğrencilerin öğretmenlerin aksine okul ve eğitim sistemi ile ilgili bir takım sorunlar olduğunu, süreç içerisinde meydana gelen aksaklıklardan daha çok etkilendiklerini ve ihtiyaçlarının karşılanmadığını düşündükleri söylenebilir. Öğretmenlerin disiplin problemlerini çoğunlukla aileye, topluma ve öğrenciye yükleyerek sorumluluk almaktan kaçınmaları, durumla ilgili özeleştiri yapmak yerine başkalarını suçlama yolunu daha çok tercih etmeleri ise okullarda yaşanan disiplin problemleriyle baş etme açısından olumsuz bir sonuç olarak nitelendirilebilir. Literatürde yapılan çalışmalara bakıldığında da öğretmenlerin disiplin problemlerinin öncelikli nedenlerini genelde dışsal faktörlerde aradıkları görülmüştür (Vatansever, 2008; Sadık,2006; Aydın, 2001).

Sonuç olarak üç grubun da disiplin problemlerinin nedenlerini benzer faktörlerde belirttikleri ancak öncelik sırasının öğretmen, veli ve öğrenciye göre değiştiği görülmüştür. Öğretmen ve velilerin disiplin problemlerini açıklamada öncelikli gösterdiği faktör aile olmuştur. Veli ve öğretmenler birer yetişkin oldukları ve çocuk yetiştirdikleri için sorunun kaynağını bir nevi çocuklarla ilgilenen/ilgilenmesi gereken yetişkinlerde aramışlardır. Öğrenciler ise aile faktörünü kısmen bir neden olarak belirtmişlerdir. Bunun nedeni öğrencilerin içinde bulundukları ergenlik döneminde kendilerini, akranlarını ve çevrelerini daha çok önemseyip aileyi ikinci plana atmaları olabileceği gibi öğrencilerin veli ve öğretmenler gibi yetişkin bir biçimde düşünemeyerek ailelerinin kendileri üzerindeki etkisini görememelerinden veya ailelerini savunma eğiliminden kaynaklanmış olabilir. Her şeye rağmen kendilerini ve bir birey olarak sahip olukları özellikleri de olumsuz davranışlar sergilemelerinde etkili olduğunu belirtmeleri öğrencilerin kendi özeleştirilerini yapabildiklerini göstermektedir. Bu sonuçlar öğretmenlerin öğrenci davranışlarını değerlendirirken onların özelliklerini

ve ne yaşadıklarını dikkate almaları ve onların kendi davranışları hakkında ne düşündüklerini önemsemeleri gerektiğini göstermektedir. Bunun yanında velilerin aile ve öğrenci ile ilgili özellikler yanında öğretmen faktörünü de etkili bulmaları sorumluluğun üç kesim arasında paylaşılması gerektiğini belirttikleri şeklinde yorumlanabilir. Öğretmen ve velilerin genel olarak benzer noktalarda buluşmaları disiplin sorunlarının çözümü açısından olumlu bir durum olup, tüm katılımcıların sorunların kaynaklarını aynı yerde bulmaları çözüm yollarını da belirlemeleri ve işbirliği yapmalarını kolaylaştırma açısından önemlidir.

5.3. Disiplin Problemleriyle Baş Etmede Kullanılan Stratejiler İle İlgili Tartışma ve Yorum

Bu araştırma sonucunda öğretmenlerin disiplin problemleriyle baş etmede olumlu pekiştireç kullanma, doğrudan sözel uyarı, rehberlik yapma, davranışın nedenini araştırma, açıklama yapma, beden diliyle uyarı, öğrenciye yaklaşma (fiziksel yakınlık denetimi) ve dolaylı sözel uyarıda bulunma stratejilerini her zaman kullandıkları yönünde görüş bildirdikleri saptanmıştır. Yine araştırma sonucuna göre öğretmenler alay etme/küçük düşürme, dersi bırakma (konuyu atlatma, işlenmiş sayma), bedensel acı verme, fazladan ödev verme, fiziksel izolasyon stratejilerini hiç kullanmadıklarını belirtmişlerdir.

Öğretmenlerin her zaman kullandıklarını belirttikleri bu stratejiler genel olarak değerlendirildiğinde öğretmenlerin çoğunlukla müdahaleci disiplin anlayışına sahip oldukları, bunun yanında müdahaleci olmayan disiplin yaklaşımlarını da tercih ettikleri söylenebilir. Müdahaleci disiplin yaklaşımları öğretmen merkezli iken müdahaleci olmayan yaklaşımlarda sorumluluk öğrenciye bırakılarak problemi çözmesinde yardımcı olunmaktadır (Aksoy, 2001). İlgili araştırmalar incelendiğinde ilköğretim ikinci kademede görev yapan öğretmenlerin genellikle sözlü uyarı, görmezden gelme, beden diliyle uyarı, öğrenci ile bire bir konuşma, öğrenci ailesine haber vermek, psikolojik ve sosyal ödül vermek, sözel uyarı, görmezden gelme, ilk derste kuralları koyma, davranışı niçin yapamayacaklarını anlatma ve öğrencinin dikkatini başka yöne çekme) gibi müdahaleci ve müdahaleci olmamaya dayalı benzer stratejiler kullandıkları görülmüştür (Elban, 2006; Yıldız, 2009; Aydın, 2001; Baysal, 2009). Beşdok (2007) ile Atıcı ve Çekici (2009) tarafından ortaöğretim kurumlarında yapılan çalışmalarda ise öğretmenlerin daha çok doğru davranışı gösterme, olumlu sonucu belirtme, rehberlik

yapma, göz teması, sözsüz uyarı, sorumluluk verme, bireysel konuşma, öneri verme, çatışmayı ayırma ve uzlaştırma ve rehber öğretmene gönderme gibi daha çok müdahaleci olmayan stratejiler izledikleri saptanmıştır. Dolayısıyla bu araştırmaya katılan öğretmenlerin müdahaleci ve müdahaleci olmayan disiplini birlikte uygulamaları öğrencilerin bulundukları yaş dönemi ile açıklanabilir. İlköğretim ikinci kademe öğrencilerin çocukluk döneminden çıkıp yetişkinlik çağına girdikleri ara bir dönemdir. Bu durum öğretmenlerin, sınıftaki problemler karşısında öğrencileri bir çocuk olarak görüp direk olarak kendilerinin müdahale etmeleri gerektiğini düşünmelerine, yeri geldiğinde öğrencinin kendi sorumluluğunu alabileceği ve hatasını anlayabileceği yaşta olduğu gerekçesiyle sorumluluğu onlara bırakan farklı stratejiler kullanmalarına neden olmuş olabilir.

Öğrencilerden elde edilen bulgular ise öğretmenlerinin genellikle tüm stratejileri ara-sıra olarak kullandıklarını, bununla birlikte olumsuz stratejilere nispeten daha çok ağırlık verdiklerini göstermiştir. Öğretmenler; doğrudan ve dolaylı olarak sözel uyarı verme, beden diliyle uyarma, fiziksel yakınlık denetimi, açıklama yapma, sınıf çevresini değiştirme, anlaşma yapma, dersi bir süre durdurma, sorumluluk verme, rehberlik yapma, davranışın nedenini araştırma, olumlu pekiştirme verme ve model olma stratejilerini daha çok kullandıklarını belirtirken öğrenciler azarlama, not kırma, fiziksel ve sosyal izolasyon, zorla özendirme, alay etme, bedensel olarak acı verme, okul idaresine gönderme, fazladan ödevlendirme ve dersi bırakarak konuyu işlenmiş sayma stratejilerinin daha çok kullanıldığını belirtmişlerdir. Öğrencilerle yapılan görüşmelerde de öğretmenlerin disiplin sorunlarına karşı ilk tepkilerinin uyarma olduğu ve uyarılar dikkate alınmadığında ise bağırma ve azarlama yoluna gidildiği, hatta birkaç öğrenciye göre öğrencinin dövüldüğü saptanmıştır. Sadece birkaç öğrenci öğretmenin öğrencilerle bire bir görüştüğünü ifade etmiştir.

Disiplin konusuna öğretmen ve öğrenci algıları açısından yaklaşan benzer çalışmalarda da genellikle bu algı farklılığı görülmektedir. Sadık'ın (2006) yaptığı araştırmada öğretmenlerin istenmeyen davranışlarla baş etmeye yönelik kendi davranışlarını önleyici ve iyileştirici algılarken öğrencilerin öğretmenlerini daha çok cezalandırıcı, korkutucu ve adaletsiz olarak algıladığı ortaya çıkmıştır. Atıcı ve Çekici'nin (2009) çalışmasında öğretmenler istenmeyen davranışlarla baş etmek için olumlu yöntemleri (uyarma, konuşma, öğüt ve öneri verme, çatışmayı ayırma ve uzlaştırma gibi) olumsuzlara (ceza verme, bağırma ve komut verme, notla tehdit etme) göre daha fazla kullandıklarını belirtirken öğrenciler öğretmenlerinin olumsuz

stratejilere daha çok başvurduklarını vurgulamışlardır. Sheets' in (2002) araştırmasında da benzer sonuçlar elde edilmiş, öğrenciler öğretmenlerinin kendilerini dinlemediklerini, iletişimde bulunmak için çaba göstermediklerini ve aralarında dostane ilişkiler olmadığını ifade etmişlerdir. Bu durumda araştırmaya katılan öğretmenlerin disiplin sağlamaya yönelik davranışlarını daha çok pozitif ve öğrencilerle iletişim kurmaya dayalı; öğrencilerin ise öğretmenlerinin davranışlarını onların aksine baskıcı ve müdahaleci algıladığı söylenebilir. Bu durum öğretmenlerin daha çok uzun süreli çaba ve sabır gerektiren müdahaleci olmayan stratejileri uygulamada zorlandıkları zamanlarda müdahaleci davrandıklarını (uyarma, bağırma, azarlama vb) düşündürmektedir. Aydın' ın (2001) yaptığı çalışmada dövme ve bağırma davranışlarının daha çok disiplini sağlamada güçlük çeken öğretmenlerin kullandıklarının saptanması da bu görüşü destekler niteliktedir.

Araştırma sonucunda veliler sınıf ortamında yaşanan disiplin problemleri karşısında öğretmenlerin çoğunlukla kendilerini aradıklarını, bunun yanı sıra öğrencilere bağırma, azarlama veya konuşma yoluna gittiklerini ifade etmişlerdir. İstenmeyen davranışların en önemli nedeni olarak aileyi gösteren ve sorumluluğu öncelikle aileye yükleyen öğretmenlerin bir sorun olduğunda aile ile görüşmeleri bu açıdan beklenen bir sonuç olarak değerlendirilebilir. İstenmeyen davranışların özellikle süreklilik gösteren ve ciddi boyutlarda yaşandığı durumlarda tek taraflı çözülmeye çalışılmasının sonuç getirmesi çok düşük bir olasıdır. Dolayısıyla öğrencilerle ilgili problemler karşısında öğretmenin öncelikle aileye haber vermesi öğretmenlerin sorunların tek başına çözülemeyeceğinin farkında olduğunu ve bu noktada aile – öğretmen işbirliğini önemsediklerini düşündürmektedir. Ayrıca sadece birkaç velinin öğretmenlerin öğrencilere karşı fiziksel şiddet uyguladığını ifade etmesi, öğretmenlerin sorunlara karşı duyarsız kalmadığı, geçici çözümler yerine, aile ile işbirliği yaparak uzun vadede daha kalıcı çözümler üretmek için çabaladıkları şeklinde de yorumlanabilir. Bununla birlikte velilerin de öğretmenin kendilerine haber vermeleri dışında sınıf ortamında uyarma, bağırma-çağırma ve azarlama gibi stratejilerin çok kullanıldığını düşünmeleri öğretmenlerin disiplin sağlamaya yönelik davranışlarını çocukları gibi olumsuz algılama eğiliminde olduklarını da gösterdiği düşünülmektedir. Velilerin çocuklarıyla birlikte sınıf ortamında olmadıkları göz önüne alındığında bu olumsuz algının altında yatan nedenler, kendi çocuklarının okul günü ile ilgili anlattıklarından, diğer velilerden veya onların çocuklarından duyduklarından etkilenmeleri olabileceği gibi öğretmenlerin disiplinle ilgili sorunlar karşısında

kendilerini aramalarını bir işbirliği girişimi olarak değil, baş etmede yetersiz kaldıklarını düşünmeleri de olabilir.

Elde edilen bulgular kadın öğretmenlerin dolaylı sözel uyarı, beden diliyle uyarı, fiziksel yakınlık denetimi, anlaşma yapma, cezayı hatırlatma, sosyal izolasyon ve davranışın nedenini araştırma stratejilerini daha çok kullandıklarını göstermiştir. Bu sonuçlar ilgili literatürdeki araştırmaların bazıları ile çelişirken bazıları ile paralel olmuştur. Örneğin Budak (2009) ilköğretim ikinci kademedeki yaptığı çalışmada kadın öğretmenlerin sosyal izolasyon yöntemlerini erkek öğretmenlere göre daha çok kullandıklarını saptarken, Yıldırım ve Aktepe' nin (2004) yaptığı araştırmada kadın öğretmenlerin sınıfta disiplin sağlamada otoriter davranışları daha fazla benimsedikleri belirlenmiştir. Dolayısıyla bu araştırmada yer alan kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre daha ılımlı stratejiler tercih etmesi örneklemdeki kadın öğretmenlerin özellikleriyle alakalı olabilir. Araştırmadan elde edilen bir diğer önemli sonuç da öğretmenlerin çalışma yıllarına göre kullandıkları baş etme stratejilerinin farklılaşmasıdır. Bulgular çalışma yılı 0-9 yıl olan öğretmenlerin; fiziksel yakınlık denetimi, görmezden gelme ve bedensel olarak acı verme, dolaylı uyarı, beden diliyle uyarı, anlaşma yapma ve not kırma stratejilerini çalışma yılı 10-19 ve 20 yıl üzeri olan öğretmenlere göre daha çok kullandıklarını göstermektedir. Dolaylı uyarı ve öğrenciyle/öğrencilerle anlaşma yapma stratejilerini ise daha çok çalışma yılı 10-19 yıl olan öğretmenlerin kullandıklarını saptanmıştır. Konu ile ilgili yapılan benzer çalışmalar incelendiğinde öğretmenlerin disiplin problemleriyle baş etme stratejilerinin çalışma yıllarına göre farklılaştığı yönünde bulgular elde edildiği görülmektedir. Gözütok' un (1993) ortaöğretim kurumlarında yaptığı çalışmada çalışma yılı daha fazla olan öğretmenlerin olumlu disiplin davranışları gösterdikleri belirlenmiştir.

Öğretmenlerin istenmeyen davranışlarla baş etmede kullandıkları stratejiler görev yapılan okulların çevresinin SED' ine göre incelendiğinde önemli bir farklılık olmadığı, bununla birlikte bedensel olarak acı verme, dolaylı sözel uyarı, beden diliyle uyarı, fiziksel yakınlık denetimi, görmezden gelme, anlaşma yapma, okul idaresine gönderme ve olumlu pekiştireç verme stratejilerinin daha çok alt SED çevrelerdeki okullarda kullanıldığı saptanmıştır. Öğrencilerden elde edilen bulgularda bu doğrultuda olmuş dolaylı sözel uyarı, beden diliyle uyarı, fiziksel yakınlık denetimi, cezayı hatırlatma, rehber öğretmene gönderme, aile ile görüşme ve fazladan ödev verme stratejilerini üst SED; bedensel acı verme stratejisini de alt SED çevrelerdeki okullara devam eden öğrenciler anlamlı bir şekilde daha çok kullandığını belirtmişlerdir. Bu araştırmada

çalışma yılı 0-9 yıl olan öğretmenlerin çoğunlukla alt ve orta SED çevrelerde görev yaptığı ve diğer öğretmenlere oranla disiplin problemleriyle daha sık karşılaştıkları dikkate alındığında araştırmadan elde edilen bulguların birbiriyle tutarlı olduğu söylenebilir. Bir diğer ifadeyle disiplin problemlerinin daha sık yaşandığı okullarda deneyimi daha az olan öğretmenlerin müdahaleye dayalı ve giderek sertleşen disiplin stratejilerini izlediği görülmektedir. Ayrıca alt SED çevrelerde bulunan okullarda gerek öğrenciler arasında şiddet içerikli davranışların (Türnüklü, Zoraloğlu ve Gemici, 2001) gerekse aile içinde fiziksel cezalandırmanın sıklıkla gözlenmesi (Uluğtekin, 1984, Ersoy, 1989; Babaroğlu, 1995) öğretmenlerin de bu stratejiyi kullanırken daha rahat davranmalarına da neden olmuş olabilir.

Araştırma sonucunda öğretmenlerin disiplin problemleriyle baş etmede kullandıkları stratejilerle ilgili öğrenci algılarının cinsiyete göre farklılaştığı görülmüştür. Kız öğrenciler doğrudan ve dolaylı sözel uyarı, beden diliyle uyarı ve açıklama yapma stratejilerinin daha çok kullanıldığını belirtirken, erkek öğrenciler sınıf çevresini değiştirme, sosyal izolasyon, bedensel olarak acı verme, alay etme/küçük düşürme ve dersi bırakıp, işlenmiş sayma stratejilerinin daha çok kullanıldığını belirtmişlerdir. Öğrencilerin devam ettikleri sınıf düzeyi açısından bakıldığında ise “alay etme ve öğrenciyi okul idaresine gönderme, aile ile görüşme” stratejilerinin 6.sınıf; “disiplin problemini dersin konusu ile ilişkilendirme” stratejisinin 6. ve 7.sınıf; “öğrenciyi fiziksel olarak izole etme” stratejisinin ise 8.sınıf öğrencilerinin anlamlı bir şekilde daha çok kullanıldığını ifade ettiği görülmüştür. Elde edilen bu sonuçlar öğretmenlerin yaşı büyük olan erkek öğrencilere daha kaba ve sert davranmalarından kaynaklanmış olabilir. Öğrencilerin bu konuyla ilgili sorulara kendi karşılaştıkları tepkilere göre cevap vermiş olmalarının yanı sıra erkek öğrencilerin daha fazla disiplin problemi sergilemesi de öğretmenlerin onlara karşı olan tavırlarının daha sert olmasına neden olmuş olabilir. Sadık (2006) tarafından yapılan araştırmada benzer sonuçlar elde edilmiş, doğrudan sözel uyarı, azarlama ve gözdağı verme, bedeninde güç kullanma (bedensel acı verme) aşağılayıcı söz söyleme-alay etme, yargılama-eleştirme-suçlama ve izolasyon stratejilerinin uygulandığı öğrencilerin çoğunlukla erkek öğrenciler olduğu; öğretmenlerin kız öğrencilere yönelik sözel uyarıların çok sert bir ses tonuyla yapılmadığı gözlenmiştir. Öğrenciyi okul müdürüne gönderme ve aile ile görüşme stratejilerinin daha çok 6.sınıf öğrencileri tarafından belirtilmesi ise bu öğrencilerin yaşları itibarıyla öğretmenlerin müdahaleci olmayan uygulamalarını ayırt edememelerinden veya öğretmenlerin onları çocuk algılamalarından dolayı sorumluluğu

aileyle ve okul yönetimiyle paylaşma ihtiyacı duymuş olmalarından kaynaklanmış olabilir.

Bu araştırmada incelenen diğer bir konu öğretmen ve öğrencilerin disiplin problemleriyle baş etmede hangi stratejileri etkili ve etkisiz olarak değerlendirdikleridir. Araştırma sonucunda öğretmenlerin etkili bulduğu yöntemlerin başında öğrenciyle birebir konuşma gelmiş, görüşme sırasında öğrenciler de öğretmenin öğrencisiyle bire bir konuşmasını en etkili stratejiler arasında göstermişlerdir. Bu sonuç bu yaş grubundaki öğrencilerin yaşadıkları duygusal ve sosyal değişimlerle birlikte öğretmenlerinden özel bir ilgi beklentilerinden ve görüşmeler sırasında anlaşıldıklarını hissetmelerinden kaynaklanmış olabilir.

Öğrenci –öğretmen ilişkisinin kalitesi öğrencilerin okulda gösterdikleri olumlu ve olumsuz davranışlar üzerinde büyük bir etkiye sahiptir (Kısaç, 2003, s.98). Öğrenci ile sınıfta herkesin önünde tartışmak bu yaştaki öğrenci için bir meydan okuma olabilmekte ve işleri daha zor hale sokabilmektedir. Sınıf dışındaki bireysel görüşmeler öğrencinin öğretmeniyle paylaştığı özel bir durum ve ortam olduğu için öğrenci öğretmenle yalnız başına kendini daha rahat hissedebilmekte ve niçin böyle davrandığını öğretmenle paylaşmaya daha açık olabilmektedir. Bu nedenle Gordon (1996), öğretmenlerle öğrenciler arasındaki iyi ilişkiler kurulması gerektiğini vurgulayarak, problemlerin çözülmesi için öğretmenlerin bir danışman gibi öğrenciyi dinlemesini önermektedir. Redl ve Wattenbeerg’ a (1959) göre de öğretmenlerin, öğrencilerle açıkça ve samimi bir şekilde konuşmaları onların davranışlarının nedenlerini ve neden istenmediğini anlamaları konusunda önemlidir (Akt. Charles, 1999). Bu açıdan bireysel görüşme öğrencinin kendini ifade etmesine olanak tanınması, öğrencinin kendisini değerli bir birey olarak algılamasını sağlaması, öğretmeni ile olumlu bir iletişim kurma fırsatı vermesi ve öğrencinin davranışı üzerinde düşünmesini sağlaması açısından önemli stratejilerden biridir. Nitekim görüşmeler sırasında öğretmenler de öğrenciyle bireysel görüşme yapmanın öğrencilerin kendilerini değerli hissetmelerini ve davranışları altındaki nedenleri anlamalarını sağladıklarını belirtmişlerdir.

Öğretmenler disiplin sağlamada etkili olan diğer yöntemleri ise teşvik etme ve derste değişiklik yapma olarak tanımlamış ve teşvik yoluyla öğrencilere yol gösterdiklerini belirtmişlerdir. Bu bulgu da ilgili literatüre paralel olmuş, yapılan araştırmalarda dersin temposunu değiştirme, en az müdahale gerektiren yöntemleri kullanma, dersten sonra öğrenci ile bire bir görüşme, dersi öğrencinin dikkatini çekecek

biçimde işlenme, istenen davranışı yapmaya teşvik etme ve okul-aile –öğretmenini iletişim içinde olma vb. stratejilerinin öğretmenlerin en etkili buldukları stratejiler olduğu görülmüştür (Zuckerman, 2007; Kyriacouna ve Martin ,2009; Elban, 2006). Dreikurs’ a (1982) göre de öğrencide sorumluluk bilinci geliştirmek isteyen öğretmenler onları uygun davranmaya teşvik etmeli ve cesaretlendirmeli; öğrencinin dikkatini canlı tutmak için ise derste değişiklik yaparak sınıf ortamını canlı tutabilmelidir (1982, Akt. Charles, 1999).

Araştırma sonucunda öğretmenlerin disiplin problemleriyle baş etmede en etkisiz buldukları stratejiler bağırma, şiddet uygulama, sürekli olarak öğrenciyi uyarma, nasihat etme, gözdağı verme, görmezden gelme ve öğrenciyi sınıftan atma olarak belirtmişlerdir. Bağırma ve gözdağı vermenin kısa süreli, geçici çözümler getirdiğini ve zamanla öğrencilerde alışkanlık yaptığını belirten öğretmenler, şiddet göstermenin öğrencilerin öğretmenden nefret etmelerine yol açtığını ifade etmişlerdir. Bear’ a (1998) göre de okullarda çoğunlukla caydırmaya yönelik olarak kullanılan bu tepkisel disiplin sistemleri davranış yönetiminde etkisiz kalmaktadır (Akt. Tidwell, Flannery ve Lewis, 2003). Öğrencilerin bu konudaki görüşleri de öğretmenleri gibi olmuş, sürekli uyarma, bağırma, azarlama gibi yöntemlerin etkisiz olduğunu, sürekli “sus” diye uyarmanın kendileri üzerinde hiçbir etkisinin olmadığını, aksine öğretmenlerinden daha da uzaklaştıklarını, öğretmenlerin sert çıkışların dikkatlerini dağıttığını, motivasyonlarını bozduğunu ve durumu daha kötüleştirdiğini belirtmişlerdir. Tezcan ve Demir (2006) tarafından yapılan araştırmada öğrenciyi sınıf içerisinde utandırmanın etkili olmadığı, aksine sınıfta arkadaşlarının önünde rencide etmenin ya öğrenciyi isyana teşvik ettiği veya içine kapanmasına ve derse katkısının azalmasına neden olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde Tulley ve Chiu’ nun (1995) araştırmasında da öğretmenlerin 1. Tip ceza olarak nitelendirilen dayak, bağırma, çağırma, azarlama etkili olmayan yöntemler arasında belirttikleri görülmektedir. Sonuç olarak öğrencilerin herkes içerisinde uyarılarak ya da azarlanarak değil onların sorunları ile özel olarak ilgilenildiğinde, sınıf ortamı dışında bire bir konuşulduğunda olumlu davranışlara yönelme olasılıklarının artacağı söylenebilir. İlgili araştırmalarda ve bu araştırmada da belirlendiği gibi öğretmenlerin etkisiz olduğunu belirtmelerine rağmen bu stratejileri kullanmaya devam etmeleri önlemsel ve iyileştirici disiplin modellerinin stratejilerini uygulama konusunda eksiklikleri olabileceği gibi, aceleci davranışları, istenmeyen davranışları kısa süreli de olsa hemen durdurmak istemeleri veya davranışın devam

ettiği durumlarda olumsuz duygular yaşamaları (öfke, stres, yetersizlik duygusu vb.) olabilir.

Öğrencilerin sınıf ortamında disiplin sağlamada etkili buldukları diğer öğretmen davranışlarını not kırma, okuldan atma, başka okula gönderme vb. durumlara tehdit etme, gözdağı vermeyi ifade etmeleri ise şaşırtıcı bir sonuç olmuştur. Öğrencilerin bu yöntemi etkili bulmaları ilginç olmuştur. Ancak öğretmenlerin tehdit olarak kullandıkları unsurlara dikkat edildiğinde çoğunlukla akademik açıdan yetersizlik yaratabilecek durumlar olduğu ve özellikle ülkemizde merkezi sınavlarla ortaöğretime geçiş yapıldığı dikkate alındığında not ortalaması açısından öğrencilerin geleceği için büyük önem taşıdığı görülmektedir. Öğrencilerin okuldan ayrılması veya uzaklaştırılması gibi bir durumda öğretmenlerin, arkadaş çevresinin ve öğrenme-öğretme olanaklarının vb. değişmesi ve ortaöğretim için girecekleri merkezi sınavda not ortalamasının etkili olması bir bakıma öğrencilerin karşılaşacağı olumsuz sonuçları işaret etmektedir. Nitekim öğrenciler içinde tehdit unsuru da barındırsa da öğretmenlerinin bu şekilde davranmaya devam ettikleri takdirde hangi olumsuz sonuçların onları beklediğini gösterdiğini düşünerek, davranışı yapmaktan vazgeçtikleri için bu stratejiyi etkili algılamış olabilirler.

Dreikurs (1982), olumlu disiplinin temelinde öğrenciye davranışın doğal ve ussal sonuçlarını kullanarak bir nevi kendi yaptığı davranışın sonucunu mantıklı olarak göstermeyi ve sorumluluk aldırmanın yattığını ifade etmektedir. Böylece öğrencilerin davranışların kendileri ve yaşadıkları toplum üzerinde ne gibi etkileri olduğunu kavrayacaklarına inanmaktadır. Öğrenciler her ne kadar tehditlerin özellikle not kırma, okulda atma gibi tehditlerin disiplin problemlerini durdurmada etkili olduğunu düşünseler de öğretmenlerin görevi sadece disiplin problemlerini durdurmak değil, uygun olan davranışları kazanabilmeleri için demokratik ortamları yaratarak, onların davranışları üzerinde zihinsel ve duygusal olarak düşünmelerini, diğerlerine karşı sorumluluklarının farkına varmalarını bir diğer ifadeyle sosyalleşebilmelerini sağlamaktır. Bu açıdan tehdit ve gözdağına dayalı uygulamaların özdenetim geliştirme süreci açısından uygun bir yaklaşım olmadığı söylenebilir.

5.4. Disiplin Problemleriyle Baş Etme Konusunda Öğretmen, Öğrenci ve Velilerin Birbirlerinden Beklentileri İle İlgili Tartışma ve Yorum

Bu çalışmada öğretmen, öğrenci ve velilerin birbirlerinden beklentileri araştırılan diğer bir diğer boyut olmuştur. Araştırma sonucunda öğretmenlerin öğrencilerden davranışları üzerinde düşünme, neden böyle davrandığını ve sonuçlarını öz eleştiri yaparak fark etmeye çalışma, davranışlarının sorumluluğunu alarak değiştirme yönünde çaba ve istek göstermelerini beklediği görülmüştür. Bu durumda öğretmenlerin öğrencilerden öncelikli beklentisinin kendi kendilerini kontrol edebilmeleri-özdenetim sağlamaları olduğu söylenebilir.

Sınıftaki disiplin problemleriyle uğraşmak, akademik faaliyetleri engelleme ya da aksatması nedeniyle her öğretmen için stres verici bir durumdur. Çünkü öğretmenlerin sınıf yönetimlerinin başarısı ya da başarısızlığın en önemli göstergelerinden birisi de öğrencilerin sınıf içinde sergiledikleri davranışlardır (Erden, 2005). Temel'e (2005) göre öğrencilere kendi kendilerini kontrol etme, kendi davranışlarını denetleme ve kendilerini yönetme becerisi kazandırıldığında, öğretmenler zamanlarının çoğunu disiplin problemleri ile baş etmede değil, eğitim ve öğretim uygulamaları için kullanabileceklerdir. Ayrıca temel amacı öğrencileri milli eğitimin gerektirdiği şekilde yetiştirmek olan öğretmenlerin etkili öğrenme ve öğretme ortamları açısından böyle bir beklenti içinde olmaları doğal bir durumdur. 2552 Sayılı Tebliğler Dergisi Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinin 8. Kısım madde 106'ya göre de kısaca öğrencilerden beklenen davranışlar; bütün okul arkadaşlarının kendisi gibi Türk toplumunun ve Türkiye Cumhuriyeti'nin bir bireyi olduklarını unutmamaları, onur ve haklarına saygı göstermeleri, öğretmenlerine/okul yöneticilerine/arkadaşlarına ve çevresindeki kişilere karşı saygılı ve hoşgörülü davranmaları, doğru sözlü, dürüst olmaları, yalan söylememeleri, iyi ve nazik tavrılı olmaları, kaba söz ve davranışlardan kaçınmaları, millet malını, okulunu ve eşyasını kendi öz malı gibi korumaları, yasalara, yönetmeliklere ve toplumun etik kurallarına, milli, manevi ve kültürel değerlere uymalarıdır (Tebliğler Dergisi, 2003).

Elde edilen bulgular öğrencilerin de öğretmenlerinden yakın ilgi, arkadaş gibi davranma, duyarlı olma, sorunlarını dinleme- anlamaya çalışma ve onlarla herkesin içinde değil ayrı bir ortamda özel olarak konuşmalarını beklediklerini göstermiştir. Bir diğer ifadeyle öğrencilerin öğretmenlerinin kendilerine daha samimi ve sıcak yaklaşmalarını, davranışlarının nedenlerini açıklamak için kendilerine fırsat tanınmasını

ve kendilerine değeri verilmesini beklediği söylenebilir. İlgili literatür incelendiğinde farklı eğitim tür ve kademelerine devam eden öğrencilerin öğretmenlerden benzer beklentileri içerisinde olduğu görülmektedir. Örneğin Aydın' ın (2001) yaptığı çalışmada öğrenciler öğretmenlerinden dersi öğrenciler öğretmenlerinden dersi zevkli hale getirmelerini, iyi ve eşit davranmalarını, kendileriyle konuşmalarını, sorunun nedenini araştırmalarını beklediklerini ifade derken; Demiroğlu (2001), Bangir (1997) ve Sadık' ın (2006) çalışmalarında öğrencilerin öğretmenlerden sıcak ve arkadaşça davranma, sabırlı ve hoşgörülü olma, dayak atmama, aileyle görüşme, sinirlenip bağırarak onları korkutmama ve sınıf kurallarını belirlemelerini bekledikleri görülmüştür. Bu durumda öğrencilerin çoğu zaman karşılanmayan ihtiyaçları nedeniyle öğretmenlerinden böyle bir beklenti içine girdikleri söylenebilir. Nitekim bu araştırmada öğrencilerin öğretmenlerinin disiplin problemleriyle baş etmede kullandıkları stratejileri genellikle baskıcı ve olumsuz olarak algılamaları ve disiplin sağlamada en etkili strateji olarak “bireysel görüşme” olarak ifade etmeleri bu görüşü destekler niteliktedir. Benzer görüşte olan Turanlı' ya (2009) göre de öğretmenler öğrencilerin sınıf içindeki sosyal-duygusal ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için destek sağlayabildiği takdirde öğrenciler kendilerini daha iyi hissedecekler ve öğrenme ortamından daha hoşnut olacaklardır.

Araştırma bulguları, öğretmenlerin velilerden öncelikli beklentilerinin çocuklarıyla ilgilenme ve onlara sevgi gösterme olduğunu göstermiştir. Görüşmeler sırasında da bu yönde beklentilerini ifade eden öğretmenler velilerin çocuklarına ve okula daha çok ilgi göstermelerini ve öğretmenlerle işbirliği içinde olmalarını istediklerini vurgulamışlardır. Bu araştırmaya katılan öğretmenlerin disiplin problemlerinin öncelikli nedeni olarak aileyi ve özellikle çocuğa karşı ilgisizliği gösterdiği dikkate alındığında araştırma bulgularının birbiriyle tutarlı olduğu söylenebilir. Dolayısıyla çocuklardaki bu temel ihtiyacın karşılanmasının öğrenci davranışlarına olumlu yansıyacağını düşünen öğretmenlerin velilerden bu ilgi ve sevgiyi beklmeleri doğal bir sonuç olmuştur. Sevgi ve şefkat görmek çocuğun en temel gereksinimleri arasındadır. Tezcan (1979, 128) sevgi gören çocuğun sağlıklı bir kişilik geliştirirken, evde ilgi ve sevgi görmeyen çocuğun, okulda ilgi çekmek için akla gelmedik yollara başvuracağını hatta böyle çocukların öğretmenin ilgisini çekmek için hırsızlık bile yapabileceğini belirtmiştir. Velilerden çocuğa yakın ilgi ve sevgi göstermesini bekleyen öğretmenlerin ilgi boyutunda çoğunlukla vurguladığı nokta ise; velilerin ev ortamında bir takım kurallar koyarak, çocuklara toplumsal açıdan ahlaki

değerleri ve okulla ilgili takım kuralları model olarak öğretmeleri olmuştur. Öğretmenler doğal olarak evde bir takım olumlu değerleri alarak okula gelen öğrencilerin davranışlarının da olumlu yönde olacağını düşünmektedirler. Green ve Ogletree de (1993) istenmeyen öğrenci davranışlarının önemli ölçüde “çocukların evde disipline edilememesinden kaynaklandığını vurgulamaktadır. Çocuğun aile içinde kazandığı değerler sınıf ortamındaki davranışlarına yansımaktadır. Bu nedenle aileler çocuklarının toplum içerisinde yararlı ve uyumlu bir kişi olarak yerini alması için, bilmeleri gereken davranış kurallarını, değerleri, gelenek ve görenekleri aile içinde kazandırmaya çalışmalıdır (Aral, 1991).

Elde edilen bulgulara göre öğretmenlerin velilerden bir diğer beklentisi öğretmene destek vermesi, sık sık okula gelmesi ve öğretmenle iletişim kurmasıdır. Özellikle davranışların düzeltilmesinde tek taraflı çabanın yetersiz olduğunu vurgulayan öğretmenler ailenin desteğinin şart olduğunu ve işbirliği yapmanın çocukların davranışları üzerinde olumlu etkileri olduğunu belirtmişlerdir. Velilere bu konuda destek olmak için aile ile düzenli iletişim kurduklarını ifade eden öğretmenler telefonla arayarak veya yüz yüze görüşme yoluyla aileyi bilgilendirdiklerini belirtmişlerdir. Velilerin de öğrencilerle ilgili bir sorun olduğunda öğretmenlerin kendilerini aradıklarını belirtmeleri öğretmenlerin aile iletişim ve işbirliğine önem verdiğini destekler niteliktedir. Literatürde yapılan benzer çalışmalarda öğretmenlerin genellikle ailelerden beklentilerinin benzer olduğu görülmektedir. Gökçe (2000) okul aile birliğinin geliştirilmesi üzerine yaptığı çalışmasında öğretmenlerin beklentilerinin başında ailenin okul yönetimin ve öğretmenlerle sürekli iletişim halinde olmaları, çocuklarının sorunlarıyla yakından ilgilenmeleri, velinin okuldaki etkinliklere ve toplantılara düzenli olarak katılmaları gelmektedir. Sadık (2006) tarafından yapılan çalışmada da öğretmen ve velilerin disiplin problemlerinin çözümünde öğretmen-veli işbirliğinin gerekli olduğuna inandıkları saptanmıştır. Öğretmenlerin velilerden bu kadar destek ve işbirliği istemeleri öğretmen-veli işbirliği konusunda okulda önemli eksiklikler olduğu şeklinde yorumlanabilir. Görüşmeler sırasında öğretmenlerin genellikle sorunlu olan öğrencilerin velilerinin okula gelmediğinden şikâyet ederek, velilerden okula düzenli gelip gitmelerini, çocuklarının durumlarını öğrenmelerini, en azından telefonla çağrıldıklarında okula gelmelerini ve öğretmenle konuşmalarını beklediklerini vurgulamaları bu görüşü desteklemektedir. Farklı eğitim kademelerinde yapılan benzer çalışmalarda da velilerin ilgisizliğinin öğretmenlerin en fazla şikâyetçi oldukları konu olduğu görülmektedir. Örneğin Akar vd. (2010) tarafından yapılan

çalışmada öğretmenlerin istenilen düzeyde okul-aile işbirliğini gerçekleştiremediklerinden şikâyet ettikleri saptanırken, Ergen' in (2008) ilköğretim ikinci kademedeki yaptığı çalışmada veliler de veli toplantısı dışında okula düzenli gidemediklerini, çocukların kişisel gelişimi, sorunları ve eğitimi ile yeterince ilgilenmediklerini ifade etmişlerdir.

Araştırma sonucunda öğretmenlerin velilerin çocuklarının davranışlarını kabullenmede zorluk yaşadıkları ve bu nedenle kendilerine karşı tavırlarını olumsuz davrandıkları gibi bir algıya sahip olduğu görülmüştür. Görüşme sırasında öğretmenler velilerin onları suçlama eğilimi içinde olup, okul müdürüne şikâyet etmekle tehdit ettiğini ifade ederken, sadece üç öğretmen öğrenci velileriyle herhangi bir sorun yaşamadığını belirtmiştir. Bu durumda öğretmen-veli işbirliğindeki eksikliklerin sadece velilerin okula gelmemesi veya veliye ulaşamaması gibi etkenler değil aynı zamanda veli-öğretmen iletişiminde yaşanan sorunlardan da kaynaklandığı söylenebilir. Benzer sonuçlar Ünal, Yıldırım ve Çelik (2010) tarafından yapılan araştırmada da elde edilmiş, ilköğretimde görev yapan okul müdürleri ve öğretmenlerin velilerinin bir bölümünü bilinçsiz, çocuklarının eğitim öğretimine karşı ilgisiz, çocukları için neyin iyi olduğunu bilmeyen, okulla yeterince işbirliği yapmayan ve içgüdüsel olarak çocuklarını koruma davranışı gösteren kişiler olarak algıladıkları belirlenmiştir. Öğretmenlerin velilere yönelik bu olumsuz algılarının altında yatan nedenlerden biri de velilerin öğretmenlerden gerçekçi olmayan beklentileri olabilir. Nitekim araştırma sonucunda öğretmenler velilerin genel olarak kendilerinden daha çok ders yapma, yüksek not verme, daha çok ödev verme, sınavlara hazırlama, daha çok test çözdürme gibi beklentilerinin olduğunu ifade etmişler, velilerin beklentilerinin çoğunlukla notla ve sınava hazırlıkla sınırlı kalmasından şikâyetçi olmuşlardır. Gökçe'nin (2000) yaptığı çalışmada elde edilen sonuçlar da bu doğrultuda olmuş, öğrenci velilerinin okul yönetimi ve öğretmenlerden kendilerine yardımcı olmalarını, okulda verilen eğitim kalitesinin artırılmasını ve öğrenci başarısının sağlanmasını istedikleri ve okul –aile işbirliğini daha çok öğrencilerin başarısını artırma olarak algıladıkları belirlenmiştir.

Günümüzde orta öğretime geçiş sınavları öğrencilerin ne tür bir eğitim alacaklarını belirlemede önemli bir kilit nokta olduğu için velilerin çocuklarının geleceği ile ilgili kaygılarıyla bu tür beklentiler içinde olmaları doğal karşılanabilir. Ancak okulların görevi sadece öğretim değil, çocukların ve gençlerin yaşadıkları topluma sağlıklı bir şekilde uyum sağlayabilmesini ve sosyal açıdan uygun davranışlar kazanmalarını sağlamaktır. Dolayısıyla davranışsal beklentilerin veliler tarafından göz

ardı edilmesi ya da bir diğer ifadeyle okulun eğitsel hedeflerinin önemsenmemesi de öğretmenleri rahatsız ederek, velilerle ilgili olumsuz algılar geliştirmelerine neden olmuş olabilir. Öğretmenlerin açıklamalarına göre velilerin öğretmenlerden beklentileri açısından yoğunlaştığı bir diğer nokta da çocuklarının istenmeyen davranışlarını düzeltmeleridir. Ancak öğretmenler velilerin çoğunun davranışların düzeltilmesinde sorumluluğu neredeyse tamamen kendilerine bırakmalarından, sorumluluk almadıklarından ve kendilerinin baş edemediği sorunların çözümünü öğretmenden beklemelerinden rahatsızlık duyduklarını ifade etmişlerdir. Bu durum öğretmen-veli işbirliğindeki eksikliğin ya da birbirlerine yönelik olumsuz algıların diğer bir nedeni olabilir. Sonuç olarak öğrenci davranışlarının tek taraflı düzeltilmesinin veya çözümünün mümkün olmayacağını belirten öğretmenlerin velilerden daha fazla destek ve işbirliği beklentisine girmeleri normal bir durum olarak değerlendirilebilir.

Velilerin açıklamalarına göre ise velilerin öğretmenlerden beklentileri çocuklara karşı daha hoşgörülü ve sabırlı yaklaşımları yönünde olmuştur. Görüşmeler sırasında sadece üç veli öğretmenlerin ellerinden geleni yaptıklarını ve onların da yetkilerinin sınırlı olduğunu belirterek öğretmenlerden memnun olduklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin de velilerden öncelikle çocuklarıyla konuşma, hoşgörülü ve sabırlı davranma, övgü dolu sözlerle öğrencileri destekleme, çocuklarına ilgi gösterme olduğu dikkate alındığında her iki tarafında bir birinden ilk etapta çocuklara karşı sevgi ve anlayış beklediği söylenebilir. Bunun nedeni öğretmenlerin evde velilerin; velilerin ise okulda öğretmenlerin çocuklara karşı davranışlarını sert ve olumsuz algılaması; birbirlerinin davranışlarından memnun olmamaları olabilir. Disiplin problemleriyle baş etme konusunda öğretmenlere destek olmak için çocuklarıyla konuştuklarını, davranışlarının sonucuyla ilgili açıklama yaptıklarını, okula düzenli gelip gittiklerini ve öğretmenleriyle görüştiklerini belirten veliler, öğretmenlerden yakın ilgi ve hoşgörü beklerken dengeleri koruyarak, otorite kurmalarını, kuralları öğretmelerini ve uymadıkları takdirde kesinlikle yaptırımların uygulamalarını beklediklerini de ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin disiplin konusunda tutarsız davranmasını istenmeyen davranışların nedenleri arasında gören velilerin öğretmenlerden bu beklentiler içinde olmaları normal olarak görülebilir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, nitel ve nicel veri toplama araçlarıyla toplanan verilerin analizi sonucunda elde edilen bulgular ve yorumlara dayalı olarak ulaşılan sonuçlara ve bu sonuçlara yönelik önerilere yer verilmiştir.

6.1. Sonuçlar

Aşağıda araştırmanın alt amaçları doğrultusunda ayrı başlıklar halinde düzenlenen sonuçlar yer almaktadır.

6.1.1.Öğretmen, Öğrenci ve Velilerin Disiplin Problemi Olarak Nitelendirdikleri Öğrenci Davranışları, Gözlenme Sıklığı ve Önem Derecesi (Ciddilik) İle İlgili Sonuçlar

1. Öğretmenler veri toplama aracında verilen 58 öğrenci davranışının %69.0' unun (40 davranış) “kesinlikle” disiplin problemi olduğu konusunda hem fikir olmuşlardır.
2. Davranışın disiplin problemi olarak nitelendirilmesinde oransal olarak büyük farklılıklar olmamakla birlikte gürültü yapmak, arkadaşlarına saygısızlık etmek, eşyalara zarar vermek, ders dışı şeylerle ilgilenmek, dersle ilgisiz konularda sürekli konuşmak, izin almadan konuşmak ve arkadaşlarını rahatsız etmek davranışlarının öğretmenler tarafından problem olarak algılanma oranı daha yüksek olmuştur.
3. Kıskançlık, yerinde sessizce oturmak, sağlıklı iletişim kuramamak (alınganlık, çekingenlik), teneffüste sınıf dışına çıkmamak, farklı düşünenleri eleştirmek-kusur bulmak, aşırı samimiyet/yakınlık göstermek ve yetersizlik sergilemek davranışlarının öğretmenler tarafından “kısmen” disiplin problemi olarak algılanmıştır.
4. Bayan öğretmenlerin veri toplama aracında verilen 58 öğrenci davranışını disiplin problemi olarak algılama oranı erkeklerden daha yüksek olmuştur.

5. Genel olarak 0-9 yıl kıdeme sahip öğretmenlerin verilen davranışları disiplin problemi olarak nitelendirme oranları 11-19 yıl ve 20 yıl ve üzeri kıdeme sahip öğretmenlere göre daha yüksek olmuştur.
6. Alt SED’ deki okullarda görev yapan öğretmenlerin verilen davranışları disiplin problemi olarak nitelendirme oranları orta SED ve üst SED okullarda görev yapan öğretmenlere göre daha yüksek bulunmuştur.
7. Öğrenciler veri toplama aracında verilen 58 davranışın %89’unu (52 davranış) “kesinlikle” disiplin problemi olarak nitelendirmişlerdir.
8. Arkadaşlarına saygısızlık etmek, gürültü yapmak, eşyalara zarar vermek, hırsızlık yapmak, iftira atmak, başkalarının eşyalarına zorla el koymak, öğretmene saygısızlık yapmak, öğretmen masasına bir şeyler atmak, sınıfı kirletmek, arkadaşlarını rahatsız etme davranışlarının öğrenciler tarafından problem olarak algılanma oranı daha yüksek olmuştur.
9. Öğrenciler teneffüste sınıftan dışarı çıkmama, yerinde sessizce oturma, sağlıklı iletişim kuramama, kıyafet yönetmeliğine uygun giyinmemek, kıskançlık ve derse geç gelme davranışlarını “kısmen” disiplin problemi olarak değerlendirmişlerdir.
10. Kız öğrencilerin verilen 58 öğrenci davranışını disiplin problemi olarak değerlendirme oranı erkek öğrencilerden daha yüksek olmuştur.
11. Genel olarak 6. Sınıf öğrencilerinin verilen davranışları 7. ve 8. Sınıflara göre problem olarak nitelendirme oranları daha yüksektir.
12. Alt ve orta SED çevrelerde bulunan okullara devam eden öğrencilerin davranışları disiplin problemi olarak algılama oranları üst SED okullardaki öğrencilere göre daha yüksektir.
13. Öğretmenler ankette verilen 58 öğrenci davranışının %70.6 sıyyla (41 davranış) ara sıra karşılaştıklarını belirtmişlerdir.
14. Öğretmenlerin ara sıra karşılaştıklarını belirttikleri davranışların başında; izin almadan konuşmak, şikâyet etmek, sınıfı kirletmek, derse karşı ilgisizlik, arkadaşlarına saygısızlık etmek, ödevlerini yapmamak, teneffüste sınıf dışına çıkmamak, davranışları gelmektedir.
15. Öğretmenler; öğretmen masasına bir şeyler atmak, kumar ya da benzeri oyunlar oynamak, Okula müstahcen dergi, cd, resim vb. getirmek, söz ya da davranışla taciz etmek, ders esnasında telefon alması, sahtecilik yapmak davranışları ile hiç karşılaşmadıklarını belirtmişlerdir.

16. Bayan öğretmenler sınıfı kirletme-yerlere çöp atma, teneffüste sınıftan dışarı çıkmama ve şikâyet etme davranışlarını daha çok gözlemlediklerini belirtirken, erkek öğretmenler yerinde sessizce oturma davranışını daha çok gözlemlediklerini belirtmişlerdir.
17. İstenmeyen davranışları ise 0-9 yıl kıdeme sahip öğretmenler genel olarak 10-19 ve 20 yıl ve üzeri kıdeme sahip öğretmenlere oranla daha çok gözlemlediklerini belirtmişlerdir.
18. Alt SED okullarda görev yapan öğretmenler orta SED ve üst SED okullarda görev yapan öğretmenlere göre daha fazla problem davranış gözlemlediklerini belirtmişlerdir.
19. Öğrenciler verilen 58 davranışın %50' siyle ara sıra karşılaştıklarını belirtmişlerdir.
20. Öğrencilerin ara sıra karşılaştıklarını belirttikleri davranışların başında; izin almadan konuşma, gürültü yapma, dersle ilgisi olmayan konularda sürekli konuşma, komiklik yapma, ders dışı şeylerle ilgilenmek ve öğretmene karşı gelme davranışları gelmektedir.
21. Yapılan öğrenci görüşmelerine göre sınıflar da en sık karşılaşılan disiplin problemi dersle ilgisi olmayan konularda sürekli konuşma ve gürültü yapmadır.
22. Öğrencilerin derste hiç karşılaşmadıklarını belirttikleri disiplin problemleri sigara içmek, sahtecilik yapmak, öğretmen masasına bir şeyler atmak, kumar ya da benzeri oyunlar oynamak, hırsızlık yapmadır.
23. Hırsızlık yapma, sigara içme, yalan söyleme, söz-davranışla taciz etme, başkalarının eşyalarına zorla el koyma, okula kesici-delici aletler getirme, kumar veya benzeri oyunlar oynama ve çete kurma-üyesi olma davranışları erkeklerin kızlardan daha çok gözlemledikleri davranışlar olmuştur.
24. Öğrenci görüşlerine göre ilgisiz konularda sürekli konuşma, öğretmene karşı gelme, öğretmene saygısızlık yapma, farklı düşünenleri eleştirme ve sınıf düzenini bozan davranış taklit etme davranışları 6. sınıflarda, kopya çekme, sigara içme ve flört etme davranışları 8. sınıflarda daha sık gözlemlenmektedir.
25. 6. sınıflarda, sınıfta uyuma, küfürlü konuşma, kavga etme, tehdit etme ve kendine zarar verme davranışları 7. sınıflara göre; 8. sınıflarda kıyafet yönetmeliğine uygun giyinmeme ve izinsiz okuldan çıkma davranışları 6. sınıflara göre; 6. sınıflarda çete kurma ve ders esnasında telefonun çalması

davranışları 7. sınıflara göre; 6. ve 7. sınıflarda cinsiyet ayrımı yapma davranışı 8. sınıflara göre daha sık gözlemlenmektedir.

26. Öğrenci görüşlerinde göre sınıfta bir şeyler yeme-içme, derse geç gelme, yerinde oturmama, kıyafet yönetmeliğine uygun giyinmeme, yetersizlik sergileme, müstehcen konuşma, izinsiz sınıftan çıkma, öğretmen masasına bir şeyler atma, sınavlara girmeme, sağlıklı iletişim kuramama, farklı düşünenleri eleştirme, şikâyet etme, okul kesici alet getirme, izinsiz okuldan çıkma, kumar veya benzeri oyunlar oynama ve flört etme davranışları alt ve orta SED çevrelerdeki okullarda üst SED çevrelerdeki okullara göre daha sık gözlemlenmektedir.
27. Öğretmenlerin en ciddi algıladıkları disiplin problemleri çete kurma- çete üyesi olma, hırsızlık yapma, kumar oynama ve okula -sınıfa kesici, delici vb. alet getirmedir.
28. Öğretmenlerin baş etmede en zorlandıkları davranışlar ders dışı şeylerle ilgilenme, ilgisizlik, derse hazırlıksız gelme,kendi aralarında konuşma ve öğretmene saygısızlık yapmadır.
29. Bayan öğretmenler verilen öğrenci davranışlarını erkek öğretmenlere göre daha ciddi olarak algılamışlardır.
30. 0-9 yıl kıdeme sahip öğretmenler 10-19 yıl arası kıdeme sahip öğretmenlere göre, 10 -19 yıl arası kıdeme sahip öğretmenler ise 20 yıl ve üzeri kıdeme sahip öğretmenlere göre disiplin problemlerini daha ciddi olarak algılamışlardır.
31. Orta ve alt SED çevrede çalışan öğretmenler üst SED çevrede çalışan öğretmenlere göre disiplin problemlerini daha ciddi olarak algılamaktadırlar.
32. Öğrencilerin en ciddi buldukları davranışlar hırsızlık yapma, sigara içme, okula -sınıfa kesici, delici vb. alet getirme, başkalarının eşyalarına zorla el koymak, kumar ya da benzeri oyunlar oynamadır.
33. Kız öğrenciler disiplin problemlerini genel olarak erkek öğrencilere göre daha ciddi olarak algılamışlardır.
34. 6. ve 7. sınıf öğrencileri verilen davranışları 8. sınıf öğrencilerine göre daha ciddi algılamışlardır.
35. Genel olarak alt SED ve orta SED okullardaki öğrenciler disiplin problemlerini üst SED okullarda bulunan öğrencilere göre daha ciddi algılamışlardır.
36. Öğrenciler disiplin problemlerini öğretmenlere göre daha ciddi algılamışlardır.
37. Öğrenciler öğretmenlere göre kendi davranışlarını daha yüksek oranda disiplin problemi olarak algılamaktadır.

38. Öğretmenler disiplin problemlerini öğrencilere göre daha sık gözlemlediklerini belirtmişlerdir.
39. Sürekli disiplin problemi gösteren öğrenci sayısı öğretmenler tarafından genel olarak 1-5 ,6-10 olarak belirlenmiştir.
40. Disiplin problemler müzik, resim, beden eğitimi gibi derslerde daha çok yaşanmaktadır.
41. Öğretmenler sınıfta disiplin problemi yaratan öğrencilerin genellikle erkek olduğunu belirtmişlerdir.
42. Veliler, çocuklarıyla ilgili en sık duydukları davranışları ders esnasında başka şeylerle ilgilenme- konuşma ve kavga etme olarak ifade etmişlerdir.
43. Veli görüşlerine göre okullarda en sık yaşanan disiplin problemleri öğretmene ve arkadaşlarına saygısızlık, saldırgan davranışlar, argo ve küfürlü konuşmalardır.
44. Velilerin en ciddi algıladıkları disiplin problemi ise öğretmene saygısızlıktır.

6.1.2. Disiplin Problemlerine Neden Olan Faktörler İle İlgili Sonuçlar

1. Öğretmenlere göre disiplin problemlerinin öncelikli nedenleri, aile arkadaş çevresi, toplumsal ve kültürel yapıdaki değişim ve kitle iletişim araçlarıdır.
2. Bayan öğretmenler öğrenci ve ailenin özellikleri, sınıf/okul kurallarının belirsizliği ve toplumsal-kültürel değerlerde meydana gelen değişim faktörlerinin erkek öğretmenlere göre daha etkili olduğunu düşünmüşlerdir.
3. 0-9 yıl arası kıdeme sahip öğretmenler arkadaş çevresi, çevresel özellikler, sınıfın özellikleri ve öğretmen eksiliği-değişimi faktörlerinin öğrenci davranışları üzerinde diğer kıdemli öğretmenlere göre daha etkili olduğunu düşünürken, öğrenci ve aile ile ilgili özellikler faktörlerinde 0-9 yıl ve 10-19 yıl arası kıdeme sahip öğretmenler 20 yıl ve üzeri kıdeme sahip öğretmenlere göre daha etkili olduğunu düşünmüşlerdir.
4. Alt SED çevrede çalışan öğretmenler aile, arkadaş, okul, çevre ve sınıfların özellikleri ile öğretmen eksikliği ve öğrenci özellikleri, sınıfta öğretmen adaylarının olması faktörlerini üst ve orta sosyo ekonomik çevrede çalışan öğretmenlere göre daha etkili olduğunu düşünürken öğrenci ve aile özelliklerini orta SED çevredeki öğretmenler, üst SED çevredeki öğretmenlere göre daha etkili bulmuşlardır.

5. Öğrencilere göre disiplin problemlerinin öncelikli nedenleri arkadaş çevresi ve kendileri ile ilgili özelliklerdir (okumayı istememe veya tembellik, derste sıkılma, kıskançlık veya çekememezlik vb.)
6. Kız öğrenciler; disiplin problemlerinde öğrenci ve ailenin özellikleri, sınıf/okul kurallarının belirsizliği, kitle iletişim araçları ve toplumsal-kültürel değerlerde meydana gelen değişim faktörlerinin daha etkili olduğunu düşünmektedirler.
7. Toplumsal ve kültürel değerlerde değişim” faktörü 6. sınıflar arasında, “öğrenci merkezli eğitime geçiş” faktörü ise 6. ve 7.sınıf öğrencileri arasında daha önemli bir etken olarak belirtilmiştir.
8. Disiplin problemlerinde okul özellikleri, öğretmen özellikleri ve eğitim programı faktörlerini üst SED öğrenciler; sınıfta öğretmen adaylarının olması faktörünü ise orta SED öğrencileri daha fazla etken olarak görmüşlerdir.
9. Öğretmenler “öğrenci, aile, arkadaş çevresi, kitle iletişim araçları, çevre ve toplumsal değerlerde değişim” faktörlerini öğrencilere göre disiplin problemlerinde daha etkili bulurken öğrenciler “okul yönetimi, öğretmen ve sınıfların özellikleri ile öğretmen eksikliği, öğrenci merkezli eğitime geçiş ve sınıfta öğretmen adaylarının olması” faktörlerinin daha etkili olduğunu belirtmişlerdir.
10. Veliler disiplin problemlerinin öncelikli nedenini aile olarak belirtmişler, diğer nedenleri öğrenci özellikleri, sınıftaki diğer öğrenciler ve arkadaş çevresi, öğretmen özellikleri, okul çevresinin özellikleri ve kitle iletişim araçları olarak ifade etmişlerdir.

6.1.3. Disiplin Problemleriyle Baş Etmede Kullanılan Stratejiler İle İlgili Sonuçlar

1. Öğretmenler; olumlu pekiştireç kullanma, doğrudan sözel uyarı, rehberlik yapma, davranışın nedenini araştırma, açıklama yapma, beden diliyle uyarı, öğrenciye yaklaşma fiziksel yakınlık denetimi ve dolaylı sözel uyarıda bulunma stratejilerini her zaman kullandıklarını belirtmişlerdir.
2. Öğretmenlerin hiç kullanmadıkları yöntemler, alay etme/küçük düşürme, dersi bırakma (konuyu atlatma, işlenmiş sayma), bedensel acı verme, fazladan ödev verme stratejileri olmuştur.
3. Yapılan görüşmelerde öğretmenlerin en etkili buldukları stratejiler; öğrenciyle bireysel görüşme, teşvik etme, derste değişiklik yapma, göz kontağı kurma,

doğrudan sözel uyarı yapma, ismiyle hitap etme, kural ve beklentiler oluşturma olmuştur.

4. Öğretmenlerin disiplin problemleriyle baş etmede en etkisiz buldukları stratejiler; bağırma, şiddet uygulama ve gözdağı vermedir.
5. Bayan öğretmenlerin çoğunlukta kullandıkları stratejiler dolaylı sözel uyarı, beden diliyle uyarı, fiziksel yakınlık denetimi, anlaşma yapma, cezayı hatırlatma, notunu azaltma-kırma, sosyal izolasyon ve davranışın nedenini araştırmadır.
6. Fiziksel yakınlık denetimi, görmezden gelme ve bedensel olarak acı verme stratejileri 0-9 yıl öğretmenler arasında daha sık kullanılan baş etme stratejileridir.
7. 0-9 yıl kıdeme sahip öğretmenler dolaylı uyarı, beden diliyle uyarı, anlaşma yapma ve not kırma stratejilerini 10-19 yıl kıdeme sahip öğretmenlere göre; 10-19 yıl kıdeme sahip öğretmenler dolaylı uyarı ve anlaşma yapma stratejilerini 20 yıl ve üzeri kıdeme sahip öğretmenlere göre daha fazla kullanmaktadırlar.
8. Bedensel olarak acı verme stratejisini alt sosyo- ekonomik düzeydeki öğretmenler üst sosyo ekonomik düzeydeki öğretmenlere göre daha çok kullanmaktadırlar.
9. Dolaylı sözel uyarı, beden diliyle uyarı, fiziksel yakınlık denetimi, görmezden gelme, anlaşma yapma, okul idaresine gönderme ve olumlu pekiştireç verme stratejileri üç grup arasında alt gruptaki öğretmenler tarafından daha çok kullanılan baş etme stratejileridir.
10. Öğretmenler disiplin problemleriyle baş etme konusunda kendilerini genellikle yeterli görmektedir.
11. Öğrencilere göre öğretmenler disiplin problemleriyle baş etmek için daha çok doğrudan sözel uyarı yapma, açıklama yapma, dolaylı sözel uyarıda bulunma ve azarlama-gözdağı verme yolunu izlemektedir.
12. Görüşme yapılan öğrenciler, öğretmenlerinin disiplin problemleri karşısında öncelikle kullandığı stratejileri “uyarma”, uyarılar dikkate alınmadığında ise bağırma/azarlama olarak tanımlamışlardır.
13. Öğrencilere göre öğretmenlerin disiplin problemleriyle baş etmede kullandıkları etkili stratejiler tehdit etme ve öğrenciyle bire-bir konuşmadır.
14. Öğrencilere göre disiplin problemleriyle baş etmede en etkisiz buldukları öğretmen davranışları uyarma, bağırma-çağırma ve azarlamadır.

15. Kız öğrenciler doğrudan ve dolaylı sözel uyarı, beden diliyle uyarı ve açıklama yapma stratejilerinin daha çok kullanıldığını belirtirken, erkek öğrenciler sınıf çevresini değiştirme, sosyal izolasyon, bedensel olarak acı verme, alay etme/küçük düşürme ve dersi bırakıp, işlenmiş sayma stratejilerinin daha çok kullanıldığını belirtmişlerdir.
16. 6. sınıf öğrencileri alay etme ve öğrenciyi okul idaresine gönderme, aile ile görüşme stratejilerini öğretmenlerin daha çok kullandığını belirtirken, 6. ve 7. sınıf öğrencileri disiplin problemini dersin konusu ile ilişkilendirme stratejisini, 8. sınıf öğrencileri ise 7. sınıf öğrencilerine göre öğretmenlerin öğrenciyi fiziksel olarak izole etme stratejisini daha çok kullandığını belirtmişlerdir.
17. Üst SED çevrede okuyan öğrenciler derse ara verme stratejisini öğretmenlerin daha fazla kullandıklarını belirtirken, öğrenciyi rehber öğretmene gönderme ve fiziksel yakınlık denetimi yapma stratejilerini orta SED çevredeki öğrenciler alt SED çevredeki öğrencilere göre daha çok kullandığını belirtmişlerdir. Alt SED çevredeki öğrenciler öğretmenlerin bedensel acı verme stratejisini orta SED çevredeki öğrencilere göre daha fazla kullandığını belirtmişlerdir.
18. Öğretmenler “doğrudan ve dolaylı olarak sözel uyarı verme, beden diliyle uyarma, fiziksel yakınlık denetimi, açıklama yapma, sınıf çevresini değiştirme, anlaşma yapma, dersi bir süre durdurma, sorumluluk verme, rehberlik yapma, davranışın nedenini araştırma, olumlu pekiştireç verme ve model olma” stratejilerini daha çok kullandıklarını belirtirken; öğrenciler öğretmenlerinin “azarlama, not kırma, fiziksel ve sosyal izolasyon, zorla özendirme, alay etme, bedensel olarak acı verme, okul idaresine gönderme, fazladan ödevlendirme ve dersi bırakarak konuyu işlenmiş sayma” stratejilerini daha çok kullandıklarını belirtmişlerdir.
19. Veliler çoğunlukla çocuklarıyla ilgili bir problem olduğunda öğretmenlerin kendileri ile görüştüklerini ifade etmişlerdir. Velilerin istenmeyen davranışlar karşısında öğretmenlerin uyguladığı diğer yöntemleri ise çoğunlukla bağırma-azarlama, öğrencilerle birebir konuşma, rehberlik servisine yönlendirme ve yardım alma olarak belirtmişlerdir.

6.1.4. Disiplin Problemleriyle Baş Etme Konusunda Öğretmen, Öğrenci ve Velilerin Birbirlerinden Beklentileri İle İlgili Sonuçlar

1. Öğretmenlerin öğrencilerden beklentileri çoğunlukla özdenetim sağlamaları, beklentiler yönünde davranmaları, uyarıları dikkate almaları ve iletişime açık olmalarıdır.
2. Öğretmenlere göre öğrencilerin yaptığı davranışlar üzerinde düşünmesi neden böyle davrandığını ve sonuçlarını öz eleştiri yaparak fark etmeye çalışması ve davranışlarının sorumluluğunu alarak, değiştirme yönünde istek ve çaba içine girmesi uygun davranışları kazanmalarının temel koşuludur.
3. Öğrenciler öğretmenlerden çoğunlukla duyarlı olmalarını, arkadaş gibi davranmalarını, sorunlarını dinlemelerini ve anlamaya çalışmalarını, gerekirse kendileriyle sınıf içinde değil dışarıda özel görüşmelerini, kendileriyle daha yakından ilgilenmelerini beklemektedir.
4. Öğretmenlerin ailelerden beklentileri çocuklarına ilgi-sevgi göstermeleri, değer vermeleri ve öğretmenle sağlıklı iletişim kurmalarıdır.
5. Çocuklarına yakın ilgi ve sevgi göstermeleri, ev ortamında bir takım kurallar koyarak, çocuklara toplumsal açıdan uygun davranmayı, ahlaki değerleri ve okulla ilgili bir takım kuralları model olarak öğretme öğretmenlerin velilerden başlıca beklentileri olmuştur.
6. Velilere çocukların akademik durumları, olumsuz hareketleri ve sınıf içi sorunları hakkında bilgi verme, sorunların çözümü hakkında neler yapabileceklerini, çocuğun davranışını nasıl değiştirebileceklerini ve evde nasıl davranmaları gerektiğini açıklama, nasihat etme ve sorunların çözümünde işbirliği yapma, özellikle ciddi sorunları olan öğrencileri rehberlik servisine yönlendirme öğretmenlerin disiplin konusunda ailelere destek olma yönünde gösterdiği davranışlardır.
7. Öğretmenler ailelerle telefon görüşmesi, okula çağırarak ya da veli okula geldiğinde bire-bir görüşme yoluyla iletişim kurmaktadır.
8. Öğretmenler velilerin kendilerine karşı tavırlarını çocuklarının davranışlarını kabullenmemeleri nedeniyle olumsuz olarak nitelendirmiştir.
9. Öğretmenler, velilerin kendilerinden beklentilerini çocuklarının olumsuz davranışlarını düzeltme, bireysel olarak ilgilenme, akademik ilgi gösterme ve kendilerini bilgilendirme olarak belirtmişlerdir.

10. Görüşme yapılan öğretmenler velilerin genellikle etkili ders çalışma, eğitim-öğretim yüksek not verme, daha çok ödev verme, test çözdürme gibi akademik beklentiler içinde olduklarını belirtmişlerdir. Otoriter davranma ve baskı kurma, ceza uygulama yoluyla disiplin sağlama ise velilerin öğretmenlerden diğer beklentileri olarak ifade edilmiştir.
11. Öğretmenlere göre velilerin çoğu sorunun çözümünü öğretmene bırakmakta, sorumluluk almamakta ve kendilerinin baş edemediği sorunların çözümünü öğretmende aramaktadırlar.
12. Veliler öğretmenlere destek olmak için çoğunlukla çocuklarıyla konuştuklarını ve davranışının sonuçlarıyla ilgili açıklama yaptıklarını ve okula düzenli gelip giderek öğretmenleriyle görüştiklerini ifade etmiştir.

6.2. Öneriler

İlköğretim ikinci kademedeki (6.,7. ve 8. sınıflarda) gözlenen disiplin problemleri ve baş etmede kullanılan stratejiler ile ilgili öğretmen, öğrenci ve velilerin görüş ve beklentilerini belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmanın sonuçları doğrultusunda geliştirilen öneriler, uygulamaya ve yapılacak araştırmalara yönelik öneriler olmak üzere iki ayrı başlık halinde verilmiştir.

6.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler

1. Bu çalışmada ders esnasında gereksiz ve ilgisiz konularda konuşma ve derse karşı ilgisizlik, öğretmen, öğrenci ve velilerin en sık gözlemledikleri davranışlar olmuştur. Öğrencilerin derste gereksiz ve ilgisiz konularda konuşmaları dersin öğrencinin ilgisini çekmemesinin bir sonucu olarak görülebilir. Bu durum dersin içeriğinden kaynaklanabileceği gibi, öğretmenin kullandığı yöntem ve teknikten de kaynaklanabilir. Bu nedenle öğretmenler öğrencileri daha aktif kılacak yöntem ve teknikler (beyin fırtınası, tartışma, eğitsel oyunlar, drama, rol yapma vb.) kullanmalı, araç-gereç ve materyallerden yararlanarak ortamı zenginleştirmeli, öğrencilerin dikkatlerini derse çekmeye ve ders süresince canlı tutmaya özen göstermelidir.
2. Araştırmada alt sosyo ekonomik çevrelerdeki okullarda diğer okullara göre daha fazla istenmeyen davranışlar gözlemlendiği saptanmıştır. Özellikle gelir seviyesinin

düşük olduğu bu çevrelerdeki okulların araç-gereç ve materyallerle ilgili sıkıntıları giderilmeye çalışılmalı, görev yapan öğretmenlere en sık gözlenen disiplin problemleriyle baş etme konusunda uygulamalı sınıf yönetimi seminerleri verilmeli, okul-aile işbirliğini güçlendirmeye dayalı çalışmalar (ev ziyaretleri, toplantılar, kutlamalar, kermes, gezi vb.) yapılmalıdır.

3. Bu araştırmada disiplin sorunlarının en önemli nedeni olarak aile gösterilmiştir. Ailedeki farklı sorunların ve aile yapısının öğrencinin okul yaşantısını önemli ölçüde etkilediği bilinmektedir. Bu durum anne-babaların çocukla sağlıklı bir iletişim kurmaları ve çocukların okul ve sosyal yaşantılarının sağlıklı ilerlemesi adına bilinçlendirilmesi gerektiğinin bir kez daha altını çizmektedir. Özellikle alt sosyo-ekonomik çevrede bulunan okul çevrelerindeki ailelerde eğitim ve kültür seviyesinin düşük olması nedeniyle aile eğitimi daha çok önemsenmeli, ailelere rehberlik servisi tarafından çocuk eğitimi, disiplin, aile içi iletişim vb. yönünde seminerler verilmelidir.
4. Araştırmada öğrencilerin arkadaş çevresi ve kendileriyle ilgili özellikleri problem davranışların en önemli nedenleri arasında gördükleri tespit edilmiştir. Bu durum öğretmen ve ailelerin öğrencileri ve arkadaş çevrelerini daha yakından tanıma adına çaba sarf etmeleri gerektiğini göstermektedir. Ergenlik dönemine yer alan bu yaş grubundaki öğrenciler fiziksel, zihinsel, sosyal ve bilişsel gelişim açısından değişimler yaşamaktadır. Rehberlik servisleri aracılığıyla öğretmen, aile ve öğrencilerin bir arada olduğu, öğrencilerin duygu ve düşüncelerine daha çok yer veren toplantılar yapılmalı, öğrencilerin kendilerini, aile ve öğretmenlerin öğrenciyi daha iyi tanımaları için ergenlik dönemi ile ilgili bilgi verilmelidir.
5. Araştırmada öğretmenler disiplin problemlerinin nedenlerini okul dışında ararken öğrenciler okul içerisindeki faktörleri işaret etmişler, okul yönetimi, eğitim sistemi, öğretmen gibi faktörlerin kendilerini etkilediğini belirtmişlerdir. Bu durum da öğrencilerin okul içerisindeki ihtiyaçlarını belirlemeye, okulda onları olumsuz etkileyen yaşantıların neler olduğunu tespit etmeye yönelik tarama çalışmaları (anket, ölçek, problem tarama listesi vb.) ve görüşmeler yapılmalıdır.
6. İstenmeyen davranışlarla ilgili öğretmenler kendi kullandıkları stratejileri olumlu olarak nitelendirirken öğrenciler öğretmenlerin kullandıkları stratejileri olumlu olarak algılamamaktadırlar. Velilerin çoğunluğu olmasa da bazıları

öğretmenlerin olumsuz stratejiler kullandıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin bu durumda kendi davranışlarını tekrar gözden geçirmeleri, kendi davranışlarının öğrencileri ve ailelerini nasıl etkilediğini fark etmeleri gerekmektedir. Disiplin sağlamanın temelinde öğrencilere sorumluluk duygusunu kazandırmak yatmaktadır. Öğretmenlere, öğrencilere kendi sorunlarını çözmede yardımcı olacak destekleyici ve önleyici disiplin modelleri hakkında bilgi verilmelidir.

7. Bu araştırmada öğrencilerin disiplin problemleriyle baş etmede en etkili buldukları yaklaşım “bireysel görüşme”; en etkisiz buldukları yaklaşımlar ise sürekli uyarı yapma, bağırma, azarlama olmuş, öğrenciler bu tarz yaklaşımların motivasyonlarını bozduğunu ifade etmişlerdir. Öğretmenlerle özellikle görüşme yapma, etkin dinleme ve yansıtıcı dinleme becerilerini geliştirmeye yönelik çalışmalar yapılması öğretmenlerinden kendilerini dinleme ve anlama beklentisi içinde olan öğrenciler için daha etkili olacaktır.

6.2.2. Yapılacak Araştırmalara Yönelik Öneriler

1. Bu araştırma Adana merkez ilçelerinde (Seyhan, Yüreğir, Çukurova, Sarıçam) alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzey çevrelerde bulunan ilköğretim okullarından “yansızlık ilkesi” ne de uyularak seçilmiş 30 devlet ilköğretim okulunda gerçekleştirilmiştir. Öğretmen, öğrenci ve velilerin birbirlerinden beklentilerini ve konuyla ilgili düşüncelerini farklı örneklem gruplarında inceleyen çalışmalar yapılabilir.
2. Bu araştırmada öğretmenlerin disiplin problemleriyle baş etmede kullandıkları stratejiler öğretmen, öğrenci ve veli görüşlerine göre saptanmıştır. Benzer araştırmalar sınıf gözlemleri ile desteklenebilir.
3. Araştırmada katılımcıların disiplin problemlerinin nedenleriyle ilgili görüşleri saptanmıştır. Belirlenen faktörlerin öğrenciler üzerindeki etkilerini derinlemesine inceleyen araştırmalar yapılabilir.
4. Bu araştırmada öğretmenlerin disiplin problemleriyle baş etmede kullandıkları stratejiler ortaya konmuş ancak öğretmenlere herhangi bir disiplin modeli ve stratejisi ile ilgili herhangi bir eğitim verilmemiştir. Öğretmenlere önleyici ve geliştirici disiplin modelleri hakkında eğitim verilerek, uygulamadaki sonuçlarını değerlendiren araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Akar, İ. (2002). Öğrenci davranışlarını etkileyen etmenler. Z. Kaya (Ed.), *Sınıf Yönetimi* içinde (s.19-42). Ankara : Pegem Yayınları.
- Akar, N. (2006). *Ortaöğretim kurumlarında karşılaşılan disiplin sorunları ve eğitim yöneticilerinin çözüm yaklaşımları. (Denizli ili örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü ,Denizli.
- Akar, H., Eren,Tantekin, F., Tor, D., & Şahin,İ.T. (2010). İlköğretim Online, 9(2), 792-806.
- Akın,U.(2006). *Öğretmenlerin sınıf yönetimi becerileri ile iş doyumları arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Akos, P. (2002). Student perceptions of the transition from elementary to middle school. *Professional School Counseling*, 5(5) , 339-345.
- Aksoy, N. (2001). Sınıf yönetimi ve disiplin modellerinin dayandığı temel yaklaşımlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 25,9-20.
- Aksu, Ü. (1999). *Sınıf öğretmenlerinin disiplin problemlerine yönelik sınıf yönetimi yöntemleri ile stresle başa çıkma tutumları arasındaki ilişki*. Yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Altınel, Z. (2006). *Student misbehaviour in EFL classes: teachers' and students' perspectives (Öğretmenlerin ve öğrencilerin bakış açılarından, ingilizce yabancı dil sınıflarında öğrenci istenmeyen davranışları)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Altuner,D., Engin,N., Gürer,C., Akyay İ., Akgül A.(2009). Madde kullanımı ve suç ilişkisi: kesitsel bir araştırma. *Tıp Araştırmaları Dergisi* , 7(2), 87 -94.
- Aras, Ş., Günay, T., Özcan, S., & Orçın, E. (2007). İzmir ilinde lise öğrencilerinin riskli davranışları. *Anatolian Journal of Psychiatry*, (8), 186-196.
- Aral, N. (1991). Ailede ana-baba tutumları. *Ailenin Güçlenmesinde Aile Bireylerinin Sorumlulukları Paneli*. T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, Eğitim Serisi: 3, Paneller - Konferanslar: 1, 35-42, Ankara.
- Arı, R. (2008). *Eğitim psikolojisi: Gelişim ve öğrenme*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Ataman, A. (2007). Sınıf içinde karşılaşılan disiplin problemleri ve bunlara karşı geliştirilen önlemler. L. Küçükahmet (Ed.), *Sınıf Yönetimi*, (9.bs) içinde (s.289-305). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Atıcı, M., & Çekici, F. (2009) .Ortaöğretimdeki öğretmen ve öğrencilerin istenmeyen davranışlarla baş etme konusundaki görüşlerinin karşılaştırılması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 15(6) , 495-522.
- Avcı, M. (2006). Ergenlikte toplumsal uyum sorunları. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 39-64.
- Aydın, B. (2001). *İlköğretim okullarında sınıf disiplinin sağlanması*. Doktora tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Aydın, B. (2005). *Çocuk ve ergen psikolojisi*. İstanbul : Atlas Yayın ve Dağıtım.
- Aydın, A. (2000). *Sınıf yönetimi*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Aydoğan, İ. (2006). İlköğretim okullarında okul-çevre ilişkilerinin düzeyi. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2, 121-136.
- Aydın, A. (2003). *Sınıf yönetimi*. İstanbul: Alfa Basım Yayın Dağıtım.
- Aytekin, H. (2007). Çağdaş sınıf yönetiminde ideal öğretmen modeli. L. Küçükahmet (Ed.), *Sınıf yönetimi*, içinde (s. 93-95). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Babaroğlu, A. (1995). *Ortaokulların birinci sınıflarına devam eden çocukların anne-babaları tarafından kendilerine uygulanan disiplin teknikleri ve çocukların bu tekniklere ilişkin görüşlerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Bacanlı, H. (2002). *Eğitim psikolojisi*. İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Bal, T. (2005). *İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinin disiplin anlayışları ve kullandıkları disiplin yöntemleri (Konya İli Örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü ,Konya.
- Balay, R., & Sağlam, M. (2008). Sınıf içi olumsuz davranışlara ilişkin öğretmen görüşleri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2), 1-24.
- Bangir, G. (1997). *Sınıf içi iletişime ilişkin öğretmen-öğrenci davranışları görüşleri ve önerileri*. Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,Ankara.
- Başar, H. (1999) . *Sınıf yönetimi*. İstanbul: Öğretmen Kitaplar Dizisi.
- Başar, H. (2003) . *Sınıf yönetimi* . Ankara: Anı Yayıncılık.
- Başaran, İ. E. (2000). *Eğitim psikolojisi :Eğitimin psikolojik temelleri*. Ankara: Feryal Matbaası.
- Baymur, F. (1985) . *Genel psikoloji (7.Basım)*. İstanbul: İnkılap Kitabevi
- Baysal, N. (2009). *İlköğretim II. kademedeki görevli öğretmenlerin sınıfta karşılaştıkları disiplin sorunlarına, bunların nedenlerine ve çözüm yollarına ilişkin görüşleri*

- (*Diyarbakır İli Örneği*). Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,Diyarbakır.
- Beaman, R., Wheldall, K., & Kemp, C. (2010). Recent research on troublesome classroom behaviour. K. Wheldall (Ed.), *In developments in educational psychology*, (2.bs). (ss.135–52), Abingdon, UK: Routledge.
- Beşdok, D. (2007). *Ortaöğretim Öğretmenlerinin Sınıf Yönetiminde Karşılaştıkları İstenmeyen Öğrenci Davranışlarını Önleyebilme Yeterliklerinin Değerlendirilmesi (Kayseri İli Örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü ,Kayseri.
- Bilir, A., Kuru, S., & Tezcan, F. (2007). Muğla ili ortaöğretim okullarında disiplin uygulamalarına ilişkin yönetici ve öğretmen görüşleri. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)*,19,21-35
- Budak, Z. F. (2009). *İlköğretim okullarında görev yapan ikinci kademe öğretmenlerinin sınıf disiplinini sağlamak amacıyla başvurdukları ödül ve ceza yöntemleri üzerine bir araştırma (Kayseri İli Örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Burden, P. E. (1995). *Classroom management and discipline, methods to facilitate cooperation and instruction*. USA: Longman Publishers.
- Büyüköztürk, Ş. (2007). *Veri Analizi El Kitabı (8. Basım)*. Ankara: Pegem A Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. , Akgün E., Karadeniz Ş., & Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*, (1. bs), Ankara: Pegem A Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç, E., Karadeniz, Ş., & Karataş, S. (2004). Sınıf içi öğretmen davranışları ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik analizi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 10(38) , 212-229.
- Celep,C. (2008) . *Sınıf yönetiminde kuram ve uygulama*. (4. bs) . Ankara: Pegem Akademi.
- Cemaloğlu, N. (2007). Disiplin ile ilgili kavramlar, ilkeler ve uygulamalar. *Milli Eğitim Dergisi*, 36, 8-23.
- Charles, C. M. (1999). *Building classroom management*. (6.bs), New York: Longman Publishes.
- Cheng, Y. C. (1994). Classroom environment and student affective performance: an effective profile. *Journal of Experimental Education*, 62(3), 221-239.
- Christopnel, D. M., & Gorham, J. (1995). A test-retest analysis of student motivation ,teacher immediacy and percived sources of motivation ,teacher immediacy

- and perceived sources of motivation and demotivation in college classes. *Communication Education* , 44(4), 292-306.
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2001). *Research methods in education*. London: Routledgefalmer.
- Cothran, D., Kulinna, P. H., & Garrahy, D.(2009) . Attributions for and consequences of student misbehavior. *Physical Education and Sport Pedagogy* ,14(2), 155–167.
- Corman, L.(1998). *Psikanaliz açısından çocuk eğitimi*. (Çev: H. Portakal), İstanbul: Cem Yayınevi.
- Curwin, R. L., & Mendler, A. A. (1998). *Discipline with dignity*. E. Broyhers. Inc. (Ed.), USA: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Çabuk, G. (2006). *İlköğretim binalarının renk açısından değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Çelik , V. (2003). *Sınıf yönetimi (2. Baskı)*. Ankara : Nobel Basımevi.
- Çelikkaleli, Ö., Balcı, F. A., Çapri, B. & Büte, M. (2009). Teacher views on the sources of students' misbehaviours at primary schools. *Elementary Education Online*, 8(3) , 625-636.
- Çeliköz, N. (2008). Sınıf ortamının fiziksel özellikleri ve organizasyonu. R. Arı., & E. Deniz (Ed.), *Sınıf yönetimi*. Ankara: Maya Akademi.
- Çok, F. (1994). Gelişim psikolojisi: Ergenlik ve yetişkinlik. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 27(2) , 905-935.
- Demiriz, S., & Öğretir, A.D.(2007). Alt ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki 10 yaş çocuklarının anne tutumlarının incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*,15(1), 105-122.
- Demiroğlu, A. (2001). *İlköğretim okulları birinci kademedeki sınıf düzeninin sağlanmasında öğretmen özelliklerinin etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Dinçer,B.(2008) . *Alt ve üst sosyo-ekonomik düzeyde lise ikinci sınıfa devam eden ergenlerin anne baba tutumlarını algılamaları ile arkadaşlık ilişkilerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ding, M., Li, Y., Li, X. & Kulm, G.(2009). Chinese teachers' perceptions of students' classroom misbehaviour. *Educational Psychology*, 28(3) , 305–324.

- Dinçer, B. (2008). *Alt ve üst sosyo-ekonomik düzeyde lise ikinci sınıfa devam eden ergenlerin anne baba tutumlarını algılamaları ile arkadaşlık ilişkilerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Doyle, W. (1986). Classroom organization and management. M. C. Wittrock (Ed.), *Handbook of research on teaching*, New York: Mc. Millan.
- Dönmez, H.(2006). *İlköğretim kademesindeki öğrenci velilerinin okuldan beklentileri ile ilgili görüşleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Edwards, C. H. (1993). *Classroom discipline and management*. Newyork: Macmillan Publishing Company.
- Ekşi, A. (1990). *Çocuk, genç, ana babalar*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Ekici, G., Aluçdibi, F., & Öztürk, N. (2011). Biyoloji öğretmenlerinin sınıf yönetimi profillerinin cinsiyet ve kıdem değişkenleri açısından incelenmesi. 20.*Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı*, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur.
- Elban, L.(2009). *İlköğretimdeki öğretmenlerin istenmeyen öğrenci davranışlarıyla karşılaşma ve çözüm bulma durumlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Erden, M. (1998), *Öğretmenlik mesleğine giriş*. İstanbul: Alkım Yayınları.
- Erden, M., & Akman, Y. (2001). *Gelişim ve öğrenme*. Ankara: Arkadaş Yayınları.
- Erden, M. (2005) . *Sınıf yönetimi*. (1. bs), İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Ereskici, E. (2005). *Meslek liselerinde öğrencilerin disipline aykırı davranışlarda bulunma nedenleri (Ankara ili örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ergen Cinselliği. (t.y). <http://www.psikoloji.com.tr/ergen/ergenlikte-cinsellik/ergen-cinselligi-2377.html>. adresinden 28.10.2011 tarihinde edinildi.
- Eripek, S. (1980). *Ankara il merkezinde bulunan ortaöğretim kurumlarında disiplin uygulamaları ve bu uygulamaların öğrencilerin uyum sorunları yönünden değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara.
- Ergen, R. (2008). *İlköğretim okulu 2. kademe öğrencilerinin sınıf içi davranış bozukluklarının engellenmesinde öğretmen-veli iletişiminin rolü*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Ergin, H., & Yıldız, A.(2010). *Gelişim psikolojisi*. Ankara :Nobel Yayın ve Dağıtım.
- Erözkan, A. (2009). İlköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinde depresyonun yordayıcıları. *İlköğretim Online*, 8(2), 334-345.
- Ersoy, M. F. (1989). *İki farklı sosyo-ekonomik düzeydeki ana babaların çocuklarına uyguladıkları disiplin yöntemlerinin karşılaştırılması. Çocukların algılayış şekliyle*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Esen, B. K. (2003).Ergenlerde risk alma davranışı ile akademik başarının incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(20), 17-26.
- Evertson, C. M., Emmer, E. T., & Worsham, M. E. (2003). *Classroom Management for elementary teachers*. (6. Ed.), USA: Copyright by Pearson Education.
- Evertson, C. M., Emmer, E. T., & Anderson, L. (1980). Effective classroom management at the begining of the school year. *The Elementary School Journal*, 80(7), 219–231.
- Evertson, C. M., & Harris, A. H. (1992). What we know about managing classrooms. *Educational Leadership*, 19(7), 71–78.
- Gander M.J., & Gardiner W.H. (1993), Child and adolescan development. *Çocuk ve Ergen Gelişimi*. (Çev: B. Onur ve Ark.), Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Geçer, K. A. (2002). *Öğretmen yakınlığının başarıları, tutumları ve güdülenme düzeyleri üzerindeki etkisi*. Yayınlanmamış Doktora tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü ,Ankara.
- Glickman, C., D., & Tamashiro, R. T. (1980). Clarifying teachers' beliefs about discipline. *Educational Leadership*. 37(6) , 459-464.
- Gelişli, Y. (2007). Sınıf yönetiminde aile ile işbirliği. Ç. Özdemir (Ed.), *Sınıf yönetimi*, içinde (s. 183-217). Ankara: Ekinoks Yayınları.
- Gordon, T. (1996). *Etkili öğretmenlik eğitimi*. İstanbul : Sistem Yayıncılık.
- Gordon, T. (2000). *Çocukta dış disiplin mi? İç disiplin mi?*. (Çev: E. Aksoy). İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Gottfredson, G. D., & Gottfredson, D.C. (2001). What schools do to prevent problem behavior and promote safe environments. *Journal of Educational and Psychological Consultation*, 12(4) , 313–344.
- Gökdoğan, G. (2007). *Sınıf yönetiminde istenmeyen öğrenci davranışlarının resmi ilköğretim okulları ve özel ilköğretim okullarında mukayeseli incelenmesi*

- (*Kayseri ili örneği*). Yüksek lisans tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Gökçe, E. (2000). İlköğretimde okul aile iş birliğinin geliştirilmesi. *IV. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu*, Denizli: Pamukkale Üniversitesi.
- Gözütok, F. D. (1993). Disiplin sağlamada öğretmen davranışları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 25, 703-711.
- Greenlee, A. R., & Ogletree, E. J. (1993). *Teachers' attitudes toward student discipline problems and classroom management strategies*. USA: Illinois, 18, ED36430.
- Güven, S., & Akdağ, M. (2002). İlköğretim II. kademe öğretmenlerinin sınıf yönetimi etkinliklerine ilişkin öğrenci algıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 29, 69-80.
- Halis, İ. (2001). *Demokratik sınıf ortamı için profesyonel sınıf yönetimi*. Konya: Mikro Yayınları.
- Hara, K. (1995). Quantitative and qualitative research approaches in education. *Education*, 115, 351 – 356.
- Haran, S. (2004). Ergenlerde gelişimsel kriz üzerine bir klinik örnek. *Kriz Dergisi*, 12(1), 47-54.
- Hortaçsu, N. (1997). *İnsan ilişkileri*. Ankara : İmge Kitabevi .
- Humphreys, T. (2001). *Disiplin nedir?, Ne değildir?*. (2. bs). (ÇŞev: Ç. Berat), İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- İlgar, L. (2000). *Eğitim yönetimi, okul yönetimi, sınıf yönetimi*. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- İpşir, D. (2002). Sınıf yönetiminde; öğrencilerle sağlıklı iletişim kurulabilmenin ve olumlu sınıf ortamı yaratmanın rolleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 153-154.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1988). *İnsan ve insanlar*. (7. bs), İstanbul: Evrim Basım Yayım Dağıtım.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1990), *İnsan aile kültür*. (3. bs), İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1999), *Yeni İnsan ve İnsanlar*. (10. bs), İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Kapusuzoğlu, Ş. (2006). Sınıf içi ve sınıf dışı öğrenci davranışlarını etkileyen faktörler. M. Yalçinkaya, & İ. Günbayı (Ed.), *Sınıf yönetimi*, İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Karasar, N. (1991). *Bilimsel araştırma yöntemi*. (4. bs), Ankara: Sanem Matbaacılık.
- Karapolak, K.(2009). *Mimari özellikleri farklı ilköğretim okullarındaki öğrenci ve öğretmenlerin okullarının bina ve bahçeleri hakkındaki görüşlerinin*

- incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Karip, E. (Ed.).(2005). *Sınıf Yönetimi*. E. Karip (Ed.), (5. bs), Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Kesici, Ş. (2007). Şube rehber öğretmenlerinin görüşlerine göre 6., 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin rehberlik ve danışma ihtiyaçları, www.sosyalbil.selcuk.edu.tr adresinden 01.02.2010 tarihinde edinildi.
- Keskin, M. A.(2002). *Sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışları ve baş etme yolları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kılbaş, Ş. (2007). *Etkili sınıf yönetimi*. Adana: Çukurova Üniversitesi Basımevi.
- Kısaç, İ. (2003). Öğretmen öğrenci iletişimi. E. Karip (Ed.), *Sınıf yönetimi*, (3.bs), içinde (s.97-114), Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- King, N. J., Gullone, E., & Dadds, M. R. (1990). Student perceptions of permissiveness and teacher-instigated disciplinary strategies. *British Journal of Education Psychology*, 60,322 – 329.
- Korkmaz, İ. (2002). İstenmeyen davranışların önlenmesi. Z. Kaya. (Ed.), *Sınıf yönetimi*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Korkmaz, İ. (2003). İstenmeyen davranışların önlenmesi. Z. Kaya.(Ed.), *Sınıf yönetimi* (3.bs), içinde (s.175-193). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Korkmaz, F., Korkmaz, N. H., & Özkaya, G. (2007). Beden eğitimi öğretmenlerinin öğrenme ortamını bozan davranışlara karşı geliştirdikleri davranış stratejileri (Bursa ili örneği). *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(1) ,67-87.
- Kulaksızoğlu, A. (2001). *Ergenlik psikolojisi (4. basım)*. İstanbul : Remzi Kitabevi.
- Kuruöz, M., Koç, M., Dilekli, Y., Kuruöz, S., Unal ,P., Vural, E., & Turhan, H. (2007). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin engeli aşmada saldırganlığı kaynak görme düzeyi. *16. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*, 5-7 Eylül, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Tokat.
- Kuş, K., & Karatekin, K. (2008). Öğrencilerin okul ortamında kurallara uygun davranma yeterliklerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*,10(1), 83-196.
- Külahlıoğlu, Ş., Ö. (2000).Öğrenci davranışlarını etkileyen sosyal ve psikolojik faktörler. L. Küçükahmet (Ed.), *Sınıf yönetiminde yeni yaklaşımlar* içinde (s.1-26), Ankara: Nobel Yayın ve Dağıtım.

- Kyriacou, C., & Martín, J. L. O.(2009). Beginning secondary school teachers' perceptions of pupil misbehaviour in Spain. *Teacher Development*, 14(4) , 415-426, from ERİC database.
- Little, E. (2005). Secondary school teachers' perceptions of students' problem behaviours. *Educational Psychology*, 25, 369–77.
- Maden, S. (2012). Türkçe öğretmenlerinin öğretme stilleri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 1, 178-200.
- Martin, J., Sugarman, J., & McNamara, J. (2000). *Models of classroom management*, (3. Ed.), Canadian Information in Publication.
- Martin, J., Tett, L. & Kay, H. (1999). Developing collaborative partnership: limits and possibilities for schools, parents and community education. *International Studies in Sociology of Education*, 9(1) , 59-74.
- MEB (2011). *Sosyal hayatta iletişim, Mesleki gelişim*. Ankara: T.C. Millî Eğitim Bakanlığı.
- McDowell, E. E. (1993). *An exploratory study of teacher attitudes toward aspects of teaching style*. Miami, from ERIC database .
- Mercan, M. (2001). *Ortaöğretim okullarındaki disiplin cezaları uygulamalarının sonuçları ile ilgili görüşlerin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü ,Adana.
- Merrett, F., & Wheldall, K. (1988). Which classroom behaviours do primary school teachers say they find most troublesome?. *Educational Review*, 40(1), 13–27.
- Merrett, F., & Wheldall, K. (1984). Classroom behaviour problems which junior primary school teachers find most troublesome?. *Educational Studies*, 10(2), 87–92.
- Nelsen,J., & Lott, L. (2001). *Ergen gençler için pozitif disiplin*. (1. bs), (Çev: B. Öztürk). İstanbul: Beyaz Yayınları.
- Okutan, M. (2002). Disiplin problemlerinin sürekliliği. E. Karip (Ed.), *Sınıf yönetimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Okutan, M. (2004). *Sınıf yönetiminde örnek olaylar*. (1. bs), Ankara: Öğreti Yayınları.
- O'Leary, S. G., Sanderson, W., Rosen, L. A., & Taylor, S. A. (1990). A survey of classroom management practices. *Journal of School Psychology*, 28(3), 257–269.
- Özdemir, A. (2002). Öğrenci disiplin işleri ve uygulamaları. Karip, E (Ed.), *Sınıf Yönetimi*. içinde (s.217-239). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

- Özdemir, İ. (2007). Sınıf yönetiminde istenmeyen davranışlar ve yönetimi. Ç. Özdemir (Ed.), *Sınıf yönetimi*. Ankara: Ekinoks Yayınları.
- Özgözü, Özer, E. (2007). *Lise öğretmenlerinin sınıftaki istenmeyen davranışlarla baş etme stratejileri*, Dokuz Eylül üniversitesi eğitim bilimleri enstitüsü. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Özmen, A. (1995). *Disiplin cezaları ve lise öğrencilerinin uyum durumları arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Özmen, Z. K. (2012). İlköğretim okulu öğretmenlerinin öğrencilerin istenmeyen davranışlarını algılama düzeyleri (Primary school teachers' perception level of their students' unwanted behaviors). *Turkish International Journal of Special Education and Guidance & Counseling*, 1(1), 35-43.
- Öztürk, B. (2002). Sınıfta istenmeyen davranışların önlenmesi ve giderilmesi. E. Karip (Ed.), *Sınıf Yönetimi*, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Öztürk, B. (2003). Sınıfta istenmeyen davranışların önlenmesi ve giderilmesi. Karip, E. (Ed.), *Sınıf yönetimi*, içinde (s.131-166). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Öztürk, N. (2001). *Sınıf öğretmenlerinin istenmeyen davranışlarına ilişkin görüşleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özyürek, M. (2001). *Sınıf yönetimi*. Ankara: Karatepe Yayınları.
- Özyürek, M. (1996). *Sınıfta davranış yönetimi, uygulamalı davranış analizi*. Ankara: Karatepe Yayınları.
- Özyürek, L. (1983). *Öğretim ilke ve yöntemleri*, No: 14. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını.
- Paetsch, J. J., & Bertrand, L. D. (1997). The relationship between peer, social and school factors and delinquency among youth. *Journal of School Health*, 67, 27-32.
- Pala, A. (2005). Sınıfta istenmeyen öğrenci davranışlarını önlemeye dönük disiplin modelleri. *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 171-179. yordam.manas.kg/ekitap/pdf/Manasdergi/sbd/sbd13/sbd-13-17.pdf. adresinden 22.09.2011 tarihinde edinilmiştir.
- Patton, M. Q. (1990). *How to Use qualitative methods in evaluation*. (2. Ed), Newbury Park, CA: Sage Publications Ltd.

- Phelan, P., Cao, H. T., & Davidson, A. L. (1992). Speaking up: students perspectives on school. *Phi Delta Kappan*, 73(9) , 695-704.
- Pınar, N. (2006). *Görsel medya ve şiddet kültürünün ortaöğretim öğrencileri üzerindeki etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Poyraz, C. (2010). Fiziksel gelişim. H. Ergin, S. A. Yıldız (Ed.), *Gelişim psikolojisi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Reed , D. F., & Kirkpatrick, C. (1998). Disruptive students in the classroom; a review of the literature. *Metropolitan Educational Research Consortium*. Richmond VA, from ERİC database.
- Richardson, J. L., Radziszewska, B., Dent, C. W. & Flay, B. R. (1993). Relationship between after-school care of adolescents and substance use, risk taking, depressed mood, and academic achievement. *Pediatrics*, 92(1) , 32-39.
- Rodgers, C. (2002), Defining Reflection: Another Look at John Dewey and Reflective Thinking, <http://www.jcu.edu/education>, adresinden 30.03.2010 tarihinde edinildi.
- Romi, S., Freund, M. (1999). Teachers', students' and parents' attitudes towards disruptive behaviour problems in high school: a case study. *Educational Psychology*, 19(1), 53.
- Ruble, D. N., & Brooks-Gunn, J. (1982). The experience of menarche. *Child Development*. (53), 1557-1566 .
- Saçar, B. (2007). *İlköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin öfke tepkisiyle arkadaş bağlılığının incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Sadık, F. (2000). *İlköğretim birinci aşama sınıf öğretmenlerinin sınıfta gözlemledikleri problem davranışlar*. Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Sadık, F., & Doğanay, A. (2008). Problem davranışlarla baş etme sürecinde öğretmen, öğrenci ve veli beklentileri. *Milli Eğitim Bakanlığı Dergisi* ,37(178) , 4-42.
- Sadık, F. & Doğanay, A. (2007). Sınıf içi istenmeyen davranışlarla ilgili öğretmen, öğrenci ve veli görüşlerinin karşılaştırılması. *Çukurova Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(1), 539-560.

- Sadık, F., & Kaf Hasırcı, Ö.(2007). *Pre-Service teachers and classroom managment*. Proceeding of Affective Education in Action Conference of EAEN içinde (262-289). Adana; Turkey.
- Sadık, F., & Doğanay, A. (2007). Güvengen (atılğan) disiplin modeli temel alınarak uygulanan eğitim programının sınıf öğretmenlerinin istenmeyen davranışlarla baş etme stratejilerine etkisi. *XVI. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*, (s. 105–111), Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi.
- Sankır, H. (2012). Eril tahakküm ve üstün erillik olgusunun plâstik sanatlar alanında toplumsal cinsiyet rollerinin oluşumuna etkileri üzerine sosyolojik bir değerlendirme. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 16(2), 47-73.
- Sarıtaş, M. (2000). Sınıf yönetimi ve disiplinle ilgili kurallar geliştirme ve uygulama. L. Küçükahmet (Ed.), *Sınıf yönetiminde yeni yaklaşımlar*, içinde (s.47-90). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Sarpkaya, P. (2005). *Resmi Liselerde Disiplin Sorunları ve İlgili Grupların (Öğretmen, Öğrenci, Yönetici, Veli Yaklaşımları: Aydın Merkez İlçe Örneği*. Yayınlanmamış doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Sarpkaya, P. (2007). Yönetici, öğretmen, öğrenci ve velilere göre resmi liselerdeki öğrenci disiplin sorunlarının nedenleri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 2(22), 110-121.
- Sayın, N. (2001). *Sınıf Öğretmenlerinin karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışları ve bu davranışların nedenlerine ilişkin görüşleri ile istenmeyen davranışları önleme yöntemleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Scales, P. C. (2005). Developmental Assets and the Middle School Counselor. *By: Professional School Counseling*, 9(2) ,104-111.
- Selçuk, Z. (2003). *Eğitim psikolojisi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Senemoğlu, N. (2002). *Gelişim öğrenme ve öğretim*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Sezgin,F., & Duran, E. (2010). İlköğretim okulu öğretmenlerinin öğrencilerin istenmeyen davranışlarına yönelik önleme ve müdahale yöntemleri. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(1), 147-168.
- Sheets, R. H. (2002). You're Just a Kid That's There- Chicano Perception of Disciplinary Events, *Journal of Latinos&Education*, 1(2),105-122.

- Singer, E.(1996). Espoused teaching paradigms of college faculty. *Research in Higher Education*, 37(6), 656-679.
- Sipahioğlu,E.(2006). *İlköğretim I. kademedeki sınıf içi istenmeyen öğrenci davranışları ve çözüm önerileri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Beykent Üniversitesi, İstanbul.
- Sosyal Çevre ve Davranış. (t.y). www.eminsert.org/component/content/article/54-insani-ve-sosyal-gelisim-merkezi/197-sosyal-cevre-ve-davrans.html adresinden 29.08.2011 tarihinde edinildi.
- Soydal, G. (2006). *Ortaöğretimde olumlu öğretmen davranışlarının öğrenci başarısına etkisine ilişkin öğrenci görüşleri (Konya ili örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Steinberg L. (2007). *Ergenlik*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Stuart, H. (1994). Teachers' perceptions of student behaviours: a study of NSW secondary teachers. *Educational Psychology*. 14(2) , 216.
- Suter, W. N. (2005), *Introduction to educational research: A critical thinking approach*. Sage Publication, Inc.
- Şahin, P. (2011, Ağustos 28). *Kitle İletişim Araçlarının Sınıf Yönetimine Etkisi* (www.egitisim.gen.tr/site/arsiv/35-2/108-kitle-iletisim-araclarinin-etkisi.html adresinden 28.08.2011 tarihinde edinildi.
- Şahin, O. (2005). *İlköğretim I. kademe 5. sınıf öğrencilerinin gösterdikleri istenmeyen davranışların görülme derecesi ve bu davranışlara ilişkin öğretmenlerin kullandıkları çözüm stratejileri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Taggart, G. L., & Willson, A. P. (2005) , *Promoting Reflective Thinking In Teachers In 50 Action Strategies*. , USA, Corwin Press.
- Tebliğler Dergisi (2003). Milli Eğitim Bakanlığı 2552 Sayılı Tebliğler Dergisi İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, Eylül 2003, <http://e-okul.meb.gov.tr/Dokumanlar/ILKOGETIMIYONETMELIGI.pdf> adresinden 11.02.2012 tarihinde edinilmiştir.
- Temel, A. (2005). Okulda ve sınıfta disiplin. *Gençlik ve Rehberlik Sempozyumu*, 27–28 Haziran, İstanbul.
- Tertemiz, N. (2004). Sınıf yönetimi ve disiplin. L. Küçükahmet (Ed.), *Sınıf yönetimi*, (6. bs), içinde (s.59-79). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Tertemiz, N.(2007). Sınıf yönetimi ve disiplin. L. Küçükahmet (Ed.), *Sınıf yönetimi*, (9. bs), içinde (s. 67-89). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Tezcan, M. (1979). Çocuk eğitiminde ailenin rolüne sosyolojik bir bakış. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakülte Dergisi*, 12(1), 27-135.
- Tezcan, M. (1995). *Eğitim Sosyolojisi*. (10. bs), Ankara: Feryal Matbaa.
- Tezcan, H., & Demir, Z. (2006). Lise kimya öğretmenlerinin sınıf disiplini hakkındaki görüşleri. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi* 26(1), 101-112
- Tidwell, A., Flannery, K. B., & Lewis-Palmer, T. (2003). A Description of Elementary Classroom Discipline Referral Patterns. *Preventing School Failure*, 48(1) , 18-26.
- Tolunay, K. A. (2008). *Sınıf öğretmenlerinin sınıfta karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışları ve bu davranışlara karşı kullandıkları baş etme yöntemleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi ,Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü ,Bursa.
- Tulley, M., Chiu, L. H. (1995). Student teachers and classroom discipline. *The Journal of Educational Research*, 88(3), 164–171.
- Tulley, M., & Chiu, L. H. (1998). Children perceptions of the effectiveness of classroom discipline techniques. *Journal of Instructional Psychology*, 25(3), 189.
- Tuncel, Dolaşır, S. (2011). Sınıf içi öğretmen davranışlarının beden eğitimi ve diğer branş öğretmenleri açısından karşılaştırılması. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 9 (2), 65-69
- Turanlı, A. S. (2009). Öğretmenlerin sosyal-duygusal destek davranışları ve öğrencilerin algıladığı öğrenme düzeyi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26(1), 15-26.
- Türkeç, A. (1986). *Orta dereceli okullardaki öğrencilerde görülen disiplinsiz davranışlar ve bunlara uygulanan yaptırımlar*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Türnüklü, A. (1999). İlköğretimde sınıf içi istenmeyen davranışlar ve nedenleri. *Yaşadıkça Eğitim*, (64),30–34.
- Türnüklü, A. (2000). Sınıf içi davranış yönetimi. *Eğitim Yönetimi Dergisi*, 6(21), 141–153

- Türnüklü, A., Zoraloğlu, Y. & Gemici, Y. (2001). İlköğretim okullarında okul yönetimine yansıyan disiplin sorunları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 7(27), 417-441.
- Türnüklü, A., & Yıldız, V. (2002). Öğretmenlerin öğrencilerin istenmeyen davranışlarıyla başa çıkma stratejileri-I. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 27(284),22-27.
- Tütüncü, T. (2007). *İlköğretim ikinci kademe öğretmenlerinin sınıf içi davranışlarının öğrenci algısına göre değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Uluğtekin, S. (1984). *Çocuk yetiştirme yöntemleri açısından anne-baba çocuk ilişkileri*", *Anne-baba davranışlarıyla çocuğun saldırganlık ve bağımlılık eğilimi arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Ankara.
- Ulutaş, İ. & Ömeroğlu, E.(2007). Ergenlikte Zihinsel Gelişim. *Çocuk ve Ergen Gelişimi*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Uysal, G. (1991). *Ortaöğretim kurumlarında disiplin yönetmeliği hükümlerine göre disiplin uygulamalarının değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ünal, A., Yıldırım, A., & Çelik, M.(2010). İlköğretim okulu müdür ve öğretmenlerinin velilere ilişkin algılarının analizi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23, 261-262.
- Veenman, S. (1984). Perceived problems of beginning teachers. *Review of Educational Research*, 54(2), 143–178.
- Weber, W. A. (1986). Classroom management. J. M. Cooper (Ed.), *Classroom teaching skills*, (pp. 272–357), Toronto: DC. Heath and Company, Lexington Massachusetts.
- Wentzel, K., & Caldwell, K. (1997). Friendships,peer acceptance,and group membership:Relations to academic achievement in middle school. *Child Developmet*, 68, 1198-1209.
- Wolfgang, H. C. (2001). *Discipline and teaching as a developmental process, solving discipline problems (3. edition)*. USA: Allyn and Bacon.
- Vatansever, S. (2008). *İlköğretim ikinci kademedeki disiplin sorunlarının farklı branş derslerinde görülme sıklığı ve başatme yolları ile ilgili öğretmen ve öğrenci*

- görüşleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi , Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yaman, E., Mermer Çetinkaya, E., & Mutlugil, S.(2009). İlköğretim okulu öğrencilerinin etik davranışlara ilişkin görüşleri: Nitel bir araştırma. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(17), 93-108,
- Yavuzer, H. (1998).*Çocuk psikolojisi*. (16.bs), İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yıldırım, İ. (2010). *Sınıf içi disiplin sorunları ile ana baba tutumları arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Erzurum.
- Yıldırım, B., & Aktepe, E. (2004). Sınıf içi disiplin algılamaları ve disiplin sağlama araçları. XIII. *Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı*, İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Malatya.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (1999). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Yıldız, N. (2009). *İlköğretim ikinci kademe sınıf-şube rehber öğretmenlerinin sınıf disiplinini sağlamada kullandıkları yöntemler ve öğrenciler üzerindeki etkileri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldız, B. (2006). *Sınıf öğretmenlerinin istenmeyen davranışlarda kullandıkları önleyici yaklaşımlar ve bu yaklaşımların etkililiğine ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Yılmaz, T. (2000). *Ergenlerde risk alma davranışlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Ana Bilim Dalı, İzmir.
- Yiğit, B.(2004). Sınıfta disiplin ve öğrenci davranışının yönetimi, M. Şişman, S. Turan (Ed.), *Sınıf yönetimi*, (1.bs), içinde (s.155-179), Ankara : Pegem A Yayıncılık.
- Yörükoğlu, A. (1998) .*Çocuk ruh sağlığı*. (23. Bs), İstanbul: Özgür Yayıncılık.
- Yörükoğlu, A.(2000). *Gençlik çağı*. İstanbul : Özgür Yayıncılık.
- Yüksel, A., & Ergün, M. (2005). Sınıfta istenmeyen öğrenci davranışları ve çözüm yolları. *Yaşadıkça Eğitim*, 88 ,11-16.
- Zuckerman, J. T. (2000). Student science teachers' accounts of well-remembered event about classroom management. *Journal of Science Teacher Education*,11(3), 243–250.

Zuckerman, J. T.(2007). Classroom management in secondary schools: A study of student teachers' successful strategies. *American Secondary Education*, 35(2) , 4-16, from Eric database

EKLER

Ek-1 :İLKÖĞRETİM İKİNCİ KADEMEDE DİSİPLİN PROBLEMLERİNİ DEĞERLENDİRME ANKETİ

Değerli Öğretmen Arkadaşlarım,

Bu çalışmanın amacı, disiplin problemi olarak nitelenen öğrenci davranışları, sınıf içinde gözlenme sıklığı, önem derecesi, nedenleri ve nasıl baş edildiği ile ilgili görüşlerinizi belirlemektir. Bu amaca yönelik olarak hazırlanan ankette iki bölüm yer almaktadır. İlk bölümde kişisel bilgilerinizle ilgili sorular, ikinci bölümde ise problem davranışlarla ilgili görüşlerinizi belirlemek amacıyla hazırlanan sorular yer almaktadır. Lütfen her bir maddenin karşısındaki seçeneklerden uygun gördüğünüzü çarpı (X) ile işaretleyiniz. Verdiğiniz değerli bilgiler, bilimsel bir çalışma için kullanılacak, kesinlikle başka bir kurum ya da birime verilmeyecektir. Zamanınızı paylaştığınız için teşekkür eder, cevaplarınızın samimi ve içten olmasını dileriz.

Esra Zeynep ÖZ

BÖLÜM- 1. KİŞİSEL BİLGİLER

1. Cinsiyetiniz?   1.( ) Kadın   2. ( ) Erkek
2. Yaşınız?
  - 1.( ) 20–24 yaş   2. ( ) 25–29 yaş   3. ( ) 30–34 yaş   4. ( ) 35–39 yaş   5. ( ) 40 yaş ve üzeri
3. Medeni Durumunuz?
  1. ( ) Bekâr   2. ( ) Evli
4. Mezun Olduğunuz Okulun Türü?
  1. ( ) Eğitim Fakültesi   2. ( ) Fen- Edebiyat Fakültesi   3. ( ) Diğer
5. Mezun olduğunuz bölüm?.....
6. Meslekteki Kıdeminiz
  - 1.( ) 0-4 yıl arası   2.( ) 5-9 yıl arası   3. ( ) 10-14 yıl ar   4. ( ) 14-19 yıl arası   5. ( ) 20 yıl ve üzeri
7. Bu ders döneminde ağırlıklı olarak kaçınıcı sınıflarda derse giriyorsunuz?
  1. ( ) 6. Sınıflarda   2. ( ) 7. Sınıflarda   3. ( ) 8. Sınıflarda
8. Sınıfınızdaki öğrenci sayısı ortalama kaçtır?
  1. ( ) 30'un altında   2. ( ) 30-39   3. ( ) 40-49   4. ( ) 50 ve üzerinde
9. Branşınız nedir?.....

BÖLÜM 2: DİSİPLİN PROBLEMLERİNE İLİŞKİN SORULAR

1. Aşağıda öğrencilerin sınıf içerisindeki bazı davranışları verilmiştir. Size göre bu davranışlar disiplin problemi midir? Görüşlerinizi “Evet”, “Kısmen” ya da “Hayır” seçeneklerinden size en uygun olan seçeneğe [X] işareti koyarak belirtiniz.

2.

ÖĞRENCİ DAVRANIŞLARI	Evet	Kısmen	Hayır
1- Sınıf içinde bir şeyler yemek- içmek (sakız, şeker, cips vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
2- Gürültü yapmak (elindeki bir nesne ile kapı, sıra ya da duvarlara vurmak, sırayı ileri geri oynatmak, yüksek sesle konuşmak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
3- İzin almadan konuşmak (söz kesmek biri konuşurken bölmek)	[ ]	[ ]	[ ]
4- Derse karşı ilgisizlik, dikkatsizlik (dersi dinlememe, dalma, dışarıyı seyretme, derse hazırlıksız gelme, vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
5- Dersle ilgisi olmayan konularda sürekli ve gereksiz konuşmak (gevezelik)	[ ]	[ ]	[ ]
6- Sınıfta uyumak	[ ]	[ ]	[ ]
7- Öğretmene karşı gelmek (uyarılarını dinlememek, söylediklerine itiraz etmek, verilen görevleri yapmamak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
8- Derse geç gelmek,	[ ]	[ ]	[ ]
9- Yerinde oturmamak (izinsiz ayağa kalkmak, sınıf içinde dolaşmak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
10- Kaba ve küfürlü konuşmak	[ ]	[ ]	[ ]
11- Ders dışı şeylerle ilgilenmek (yanındaki ile konuşmak, başka dersin çalışmasıyla ilgilenmek, not yazıp göndermek,, oyun oynamak, müzik dinlemek vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
12- Komiklik yapmak (her şeye gülmek, yersiz şakalar yapmak, şovmenlik vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
13- Ders araç-gereçlerini getirmemek (kitap, defter, kalem vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
14- Hırsızlık yapmak (diğerlerinin, okulun-sınıfın eşyalarını çalmak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
15- Eşyalara zarar vermek (sınıfın, okulun, kendinin ya da diğer öğrencilerin eşyalarını çizmek, yırtmak, sıralara, masaya, tahtaya vurmak-kırmak, duvarlara yazı yazmak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
16- Kopya çekmek-çekilmesine yardımcı olmak	[ ]	[ ]	[ ]
17- Kıyafet yönetmeliğine uygun giyinmemek (okul formasının dışında renkler giymek, takı takmak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
18- Yerinde düzgün oturmamak (sağa-sola yatmak, kıpırdanmak, ayaklarını uzatmak, sıradan çıkarmak, sıra ve sandalyelerin üzerine çıkmak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
19- Ödevlerini yapmamak, eksik ya da gelişi güzel yapmak	[ ]	[ ]	[ ]
20- Arkadaşlarını rahatsız etmek (malzemelerini, eşyalarını karıştırarak, alarak, konuşarak, kalem, silgi, kağıt atarak, el şakası yaparak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
21- Arkadaşlarına saygısızlık etmek (alay etmek, lakap takmak, gülmek, hakaret etmek, küçük görmek, küçük düşürmek vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
22- Sınıfı kirliletmek, yerlere çöp atmak,	[ ]	[ ]	[ ]
23- Sigara içmek, üzerinde sigara bulundurmak	[ ]	[ ]	[ ]
24- Yetersizlik sergilemek (çalışmaya başlarken/bitirirken yavaş davranmak, işi yarım bırakmak, başarısız olmak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
25- Okula müstehcen cd, dergi, resim veya yazılar getirmek.	[ ]	[ ]	[ ]
26- Müstehcen konuşmalar, şakalar yapmak, yazılar yazma	[ ]	[ ]	[ ]
27- Teneffüste sınıf dışına çıkmamak-çıkma istememek	[ ]	[ ]	[ ]
28- Temizlik kurallarına uymamak (el,yüz ve saçların kirli olması,dağınıklık vb)	[ ]	[ ]	[ ]

29- Yalan söylemek (gerçek olmayan şeyler anlatmak)	[ ]	[ ]	[ ]
30- Dersi bölmek, engellemek (sorulara cevap vermemek, yönergelere uymamak, gereksiz açıklama istemek, öğretmeni oyalamak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
31- İzinsiz sınıftan çıkmak	[ ]	[ ]	[ ]
32- Öğretmen masasına bir şeyler atmak	[ ]	[ ]	[ ]
33- Ders esnasında eşyalarla oynamak (cep telefonuyla oynamak, kalem çevirmek, parayla, tespihle oynamak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
34- Sınavlara girmemek, yapılmasını engellemek (sınav kağıdını boş vermek, vermemek için direnmek)	[ ]	[ ]	[ ]
35- Aşırı samimiyet/yakınlık göstermek (sarılmak, öpmek, dokunmak)	[ ]	[ ]	[ ]
36- Söz veya davranışla taciz etmek/sarkıntılık etmek	[ ]	[ ]	[ ]
37- Sağlıklı iletişim kuramamak (alınganlık, utangaçlık, çekingenlik)	[ ]	[ ]	[ ]
38- Öğretmene saygısızlık yapmak (arkasından konuşmak, söylediklerini taklit etmek, el-kol hareketi yapmak, sözle ya da davranışla taciz etmek, gülmek vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
39- Yerinde sessizce oturmak (dersle ilgili aktivitelere katılmamak)	[ ]	[ ]	[ ]
40- Kıskançlık	[ ]	[ ]	[ ]
41- İftira atmak, başkalarını haksız yere suçlamak	[ ]	[ ]	[ ]
42- Kavga etmek, kavga çıkarmak	[ ]	[ ]	[ ]
43- Cinsiyet ayrımı yapmak (karşı cinsten öğrencilerle konuşmamak, düşmanlık, işbirliği yapmamak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
44- Farklı düşünen öğrencileri eleştirmek, kusur bulmak	[ ]	[ ]	[ ]
45- Şikayet etmek (birbirini, öğretmenleri, aileyi vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
46- Sınıfa biri geldiğinde (stajyer öğretmen, misafir vb.) normal dışı davranışlar göstermek	[ ]	[ ]	[ ]
47- Başkalarının eşyalarına (para, eşya, kıyafet vb.) zorla el koymak	[ ]	[ ]	[ ]
48- Sınıf düzenini bozan problem davranışı onaylamak ya da taklit etmek	[ ]	[ ]	[ ]
49- Söz ya da davranışla tehdit etmek, gözdağı vermek, korkutmak, şataşmak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
50- Okula -sınıfa kesici, delici vb. alet getirmek (çakı, bıçak, jilet vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
51- İzinsiz okul dışına çıkmak/kaçmak	[ ]	[ ]	[ ]
52- Kumar ya da benzeri oyunlar oynamak	[ ]	[ ]	[ ]
53- Kendine zarar vermek, yaralamak	[ ]	[ ]	[ ]
54- Sahtecilik yapmak (karne, yoklama fişi düzenlemek, ebeveynlerin imzasını taklit etmek vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
55- Çete kurmak, çete üyesi olmak	[ ]	[ ]	[ ]
56- Flört etmek (kız ya da erkek arkadaşıyla sarılmak öpmek vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
57- Ders esnasında telefonunun çalması	[ ]	[ ]	[ ]
58- Dedikodu yapma (öğrenciler, öğretmenler, yöneticiler hakkında)	[ ]	[ ]	[ ]
59- Sınavlara girmemek/yapılmasını engellemek(sınav kağıdını boş vermek,vermemek için direnmek)	[ ]	[ ]	[ ]

BAŞKA (Lütfen belirtiniz) : .....

.....

.....

.....

.....

2. Siz bu öğrenci davranışlarını sınıflarınızda hangi sıklıkta gözlemlemektesiniz? Cevabınızı “Hiç”, “Ara sıra”, “Her zaman” seçeneklerinden size en uygun olan seçeneğe [X] işareti koyarak belirtiniz.

ÖĞRENCİ DAVRANIŞLARI	Her zaman	Ara sıra	Hiç
1- Sınıf içinde bir şeyler yemek- içmek (sakız, şeker, cips vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
2- Gürültü yapmak (elindeki bir nesne ile kapı, sıra ya da duvarlara vurmak, sırayı ileri geri oynatmak, yüksek sesle konuşmak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
3- İzin almadan konuşmak (söz kesmek biri konuşurken bölmek)	[ ]	[ ]	[ ]
4- Derse karşı ilgisizlik, dikkatsizlik (dersi dinlememe, dalma, dışarıyı seyretme, derse hazırlıksız gelme, vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
5- Dersle ilgisi olmayan konularda sürekli ve gereksiz konuşmak (gevezelik)	[ ]	[ ]	[ ]
6- Sınıfta uyumak	[ ]	[ ]	[ ]
7- Öğretmene karşı gelmek (uyarılarını dinlememek, söylediklerine itiraz etmek, verilen görevleri yapmamak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
8- Derse geç gelmek,	[ ]	[ ]	[ ]
9- Yerinde oturmamak (izinsiz ayağa kalkmak, sınıf içinde dolaşmak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
10- Kaba ve küfürlü konuşmak	[ ]	[ ]	[ ]
11- Ders dışı şeylerle ilgilenmek (yanındaki ile konuşmak, başka dersin çalışmasıyla ilgilenmek, not yazıp göndermek,, oyun oynamak, müzik dinlemek vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
12- Komiklik yapmak (her şeye gülmek, yersiz şakalar yapmak, şovmenlik vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
13- Ders araç-gereçlerini getirmemek (kitap, defter, kalem vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
14- Hırsızlık yapmak (diğerlerinin, okulun-sınıfın eşyalarını çalmak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
15- Eşyalara zarar vermek (sınıfın, okulun, kendinin ya da diğer öğrencilerin eşyalarını çizmek, yırtmak, sıralara, masaya, tahtaya vurmak-kırmak, duvarlara yazı yazmak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
16- Kopya çekmek-çekilmesine yardımcı olmak	[ ]	[ ]	[ ]
17- Kıyafet yönetmeliğine uygun giyinmemek (okul formasının dışında renkler giymek, takı takmak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
18- Yerinde düzgün oturmamak (sağa-sola yatmak, kıpırdanmak, ayaklarını uzatmak, sıradan çıkarmak, sıra ve sandalyelerin üzerine çıkmak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
19- Ödevlerini yapmamak, eksik ya da gelişi güzel yapmak	[ ]	[ ]	[ ]
20- Arkadaşlarını rahatsız etmek (malzemelerini, eşyalarını karıştırarak, alarak, konuşarak, kalem, silgi, kağıt atarak, el şakası yaparak vb.).	[ ]	[ ]	[ ]
21- Arkadaşlarına saygısızlık etmek (alay etmek, lakap takmak, gülmek, hakaret etmek, küçük görmek, küçük düşürmek vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
22- Sınıfı kirliletmek, yerlere çöp atmak,	[ ]	[ ]	[ ]
23- Sigara içmek, üzerinde sigara bulundurmak	[ ]	[ ]	[ ]
24- Yetersizlik sergilemek (çalışmaya başlarken/bitirirken yavaş davranmak, işi yarım bırakmak, başarısız olmak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
25- Okula müstehcen cd, dergi, resim veya yazılar getirmek.	[ ]	[ ]	[ ]
26- Müstehcen konuşmalar, şakalar yapmak, yazılar yazma	[ ]	[ ]	[ ]
27- Teneffüste sınıf dışına çıkmamak-çıkma istememek	[ ]	[ ]	[ ]
28- Temizlik kurallarına uymamak (el,yüz ve saçların kirli olması,dağınıklık vb)	[ ]	[ ]	[ ]
29- Yalan söylemek (gerçek olmayan şeyler anlatmak)	[ ]	[ ]	[ ]

30- Dersi bölmek, engellemek (sorulara cevap vermemek, yönergelere uymamak, gereksiz açıklama istemek, mazeret uydurmak, söz ya da davranışla öğretmeni oyalamak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
31- İzinsiz sınıftan çıkmak	[ ]	[ ]	[ ]
32- Öğretmen masasına bir şeyler atmak	[ ]	[ ]	[ ]
33- Ders esnasında eşyalarla oynamak (cep telefonuyla oynamak, kalem çevirmek, parayla, tespihle oynamak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
34- Sınavlara girmemek, yapılmasını engellemek (sınav kağıdını boş vermek, vermemek için direnmek)	[ ]	[ ]	[ ]
35- Aşırı samimiyet/yakınlık göstermek (sarılmak, öpmek, dokunmak)	[ ]	[ ]	[ ]
36- Söz veya davranışla taciz etmek/sarkıntılık etmek	[ ]	[ ]	[ ]
37- Sağlıklı iletişim kuramamak (alınganlık, utangaçlık, çekingenlik)	[ ]	[ ]	[ ]
38- Öğretmene saygısızlık yapmak (arkasından konuşmak, söylediklerini taklit etmek, el-kol hareketi yapmak, sözle ya da davranışla taciz etmek, gülmek vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
39- Yerinde sessizce oturmak (dersle ilgili aktivitelere katılmamak)	[ ]	[ ]	[ ]
40- Kıskançlık	[ ]	[ ]	[ ]
41- İftira atmak, başkalarını haksız yere suçlamak	[ ]	[ ]	[ ]
42- Kavga etmek, kavga çıkarmak	[ ]	[ ]	[ ]
43- Cinsiyet ayrımı yapmak (karşı cinsten öğrencilerle konuşmamak, düşmanlık, işbirliği yapmamak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
44- Farklı düşünen öğrencileri eleştirmek, kusur bulmak	[ ]	[ ]	[ ]
45- Şikayet etmek (birbirini, öğretmenleri, aileyi vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
46- Sınıfa biri geldiğinde (stajyer öğretmen, misafir vb.) normal dışı davranışlar göstermek	[ ]	[ ]	[ ]
47- Başkalarının eşyalarına (para, eşya, kıyafet vb.) zorla el koymak	[ ]	[ ]	[ ]
48- Sınıf düzenini bozan problem davranışı onaylamak ya da taklit etmek	[ ]	[ ]	[ ]
49- Söz ya da davranışla tehdit etmek, gözdağı vermek, korkutmak, şataşmak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
50- Okula -sınıfa kesici, delici vb. alet getirmek (çakı, bıçak, jilet vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
51- İzinsiz okul dışına çıkmak/kaçmak	[ ]	[ ]	[ ]
52- Kumar ya da benzeri oyunlar oynamak	[ ]	[ ]	[ ]
53- Kendine zarar vermek, yaralamak	[ ]	[ ]	[ ]
54- Sahtecilik yapmak (karne, yoklama fişi düzenlemek, ebeveynlerin imzasını taklit etmek vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
55- Çete kurmak, çete üyesi olmak	[ ]	[ ]	[ ]
56- Flört etmek (kız ya da erkek arkadaşıyla sarılmak öpmek vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
57- Ders esnasında telefonunun çalması	[ ]	[ ]	[ ]
58- Dedikodu yapma (öğrenciler, öğretmenler, yöneticiler hakkında)	[ ]	[ ]	[ ]
59- Sınavlara girmemek/yapılmasını engellemek(sınav kağıdını boş vermek,vermemek için direnmek)	[ ]	[ ]	[ ]

3. Size göre bu davranışların önem derecesi (ciddilik) nedir? Cevabınızı “Ciddi değil” (1), “Ciddi” (2), “Çok Ciddi” (3) seçeneklerinden size en uygun olan seçeneğe (X) işareti koyarak belirtiniz.

ÖĞRENCİ DAVRANIŞLARI	Çok ciddi	Ciddi	Ciddi değil
1- Sınıf içinde bir şeyler yemek- içmek (sakız, şeker, cips vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
2- Gürültü yapmak (elindeki bir nesne ile kapı, sıra ya da duvarlara vurmak, sırayı ileri geri oynatmak, yüksek sesle konuşmak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
3- İzin almadan konuşmak (söz kesmek biri konuşurken bölmek)	[ ]	[ ]	[ ]
4- Derse karşı ilgisizlik, dikkatsizlik (dersi dinlememe, dalma, dışarıyı seyretme, derse hazırlıksız gelme, vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
5- Dersle ilgisi olmayan konularda sürekli ve gereksiz konuşmak (gevezelik)	[ ]	[ ]	[ ]
6- Sınıfta uyumak	[ ]	[ ]	[ ]
7- Öğretmene karşı gelmek (uyarılarını dinlememek, söylediklerine itiraz etmek, verilen görevleri yapmamak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
8- Derse geç gelmek,	[ ]	[ ]	[ ]
9- Yerinde oturmamak (izinsiz ayağa kalkmak, sınıf içinde dolaşmak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
10- Kaba ve küfürlü konuşmak	[ ]	[ ]	[ ]
11- Ders dışı şeylerle ilgilenmek (yanındaki ile konuşmak, başka dersin çalışmasıyla ilgilenmek, not yazıp göndermek,, oyun oynamak, müzik dinlemek vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
12- Komiklik yapmak (her şeye gülmek, yersiz şakalar yapmak, şovmenlik vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
13- Ders araç-gereçlerini getirmemek (kitap, defter, kalem vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
14- Hırsızlık yapmak (diğerlerinin, okulun-sınıfın eşyalarını çalmak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
15- Eşyalara zarar vermek (sınıfın, okulun, kendinin ya da diğer öğrencilerin eşyalarını çizmek, yırtmak, sıralara, masaya, tahtaya vurmak-kırmak, duvarlara yazı yazmak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
16- Kopya çekmek-çekilmesine yardımcı olmak	[ ]	[ ]	[ ]
17- Kıyafet yönetmeliğine uygun giyinmemek (okul formasının dışında renkler giymek, takı takmak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
18- Yerinde düzgün oturmamak (sağa-sola yatmak, kıpırdanmak, ayaklarını uzatmak, sıradan çıkarmak, sıra ve sandalyelerin üzerine çıkmak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
19- Ödevlerini yapmamak, eksik ya da gelişi güzel yapmak	[ ]	[ ]	[ ]
20- Arkadaşlarını rahatsız etmek (malzemelerini, eşyalarını karıştırarak, alarak, konuşarak, kalem, silgi, kağıt atarak, el şakası yaparak vb.).	[ ]	[ ]	[ ]
21- Arkadaşlarına saygısızlık etmek (alay etmek, lakap takmak, gülmek, hakaret etmek, küçük görmek, küçük düşürmek vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
22- Sınıfı kirlletmek, yerlere çöp atmak,	[ ]	[ ]	[ ]
23- Sigara içmek, üzerinde sigara bulundurmak	[ ]	[ ]	[ ]
24- Yetersizlik sergilemek (çalışmaya başlarken/bitirirken yavaş davranmak, işi yarım bırakmak, başarısız olmak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
25- Okula müstehcen cd, dergi, resim veya yazılar getirmek.	[ ]	[ ]	[ ]
26- Müstehcen konuşmalar, şakalar yapmak, yazılar yazma	[ ]	[ ]	[ ]
27- Teneffüste sınıf dışına çıkmamak-çıkma istememek	[ ]	[ ]	[ ]
28- Temizlik kurallarına uymamak (el,yüz ve saçların kirli olması,dağınıklık vb)	[ ]	[ ]	[ ]
29- Yalan söylemek (gerçek olmayan şeyler anlatmak)	[ ]	[ ]	[ ]
30- Dersi bölmek, engellemek (sorulara cevap vermemek, yönergelere uymamak, gereksiz açıklama istemek, mazeret uydurmak, söz ya da davranışla öğretmeni oyalamak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]

31- izinsiz sınıftan çıkmak	[ ]	[ ]	[ ]
32- Öğretmen masasına bir şeyler atmak	[ ]	[ ]	[ ]
33- Ders esnasında eşyalarla oynamak (cep telefonuyla oynamak, kalem çevirmek, parayla, tespihle oynamak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
34- Sınavlara girmemek, yapılmasını engellemek (sınav kağıdını boş vermek, vermemek için direnmek)	[ ]	[ ]	[ ]
35- Aşırı samimiyet/yakınlık göstermek (sarılmak, öpmek, dokunmak)	[ ]	[ ]	[ ]
36- Söz veya davranışla taciz etmek/sarkıntılık etmek	[ ]	[ ]	[ ]
37- Sağlıklı iletişim kuramamak (alınganlık, utangaçlık, çekingenlik)	[ ]	[ ]	[ ]
38- Öğretmene saygısızlık yapmak (arkasından konuşmak, söylediklerini taklit etmek, el-kol hareketi yapmak, sözle ya da davranışla taciz etmek, gülmek vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
39- Yerinde sessizce oturmak (dersle ilgili aktivitelere katılmamak)	[ ]	[ ]	[ ]
40- Kıskançlık	[ ]	[ ]	[ ]
41- İftira atmak, başkalarını haksız yere suçlamak	[ ]	[ ]	[ ]
42- Kavga etmek, kavga çıkarmak	[ ]	[ ]	[ ]
43- Cinsiyet ayrımı yapmak (karşı cinsten öğrencilerle konuşmamak, düşmanlık, işbirliği yapmamak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
44- Farklı düşünen öğrencileri eleştirmek, kusur bulmak	[ ]	[ ]	[ ]
45- Şikayet etmek (birbirini, öğretmenleri, aileyi vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
46- Sınıfa biri geldiğinde (stajyer öğretmen, misafir vb.) normal dışı davranışlar göstermek	[ ]	[ ]	[ ]
47- Başkalarının eşyalarına (para, eşya, kıyafet vb.) zorla el koymak	[ ]	[ ]	[ ]
48- Sınıf düzenini bozan problem davranışı onaylamak ya da taklit etmek	[ ]	[ ]	[ ]
49- Söz ya da davranışla tehdit etmek, gözdağı vermek, korkutmak, sataşmak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
50- Okula -sınıfa kesici, delici vb. alet getirmek (çakı, bıçak, jilet vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
51- İzinsiz okul dışına çıkmak/kaçmak	[ ]	[ ]	[ ]
52- Kumar ya da benzeri oyunlar oynamak	[ ]	[ ]	[ ]
53- Kendine zarar vermek, yaralamak	[ ]	[ ]	[ ]
54- Sahtecilik yapmak (karne, yoklama fişi düzenlemek, ebeveynlerin imzasını taklit etmek vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
55- Çete kurmak, çete üyesi olmak	[ ]	[ ]	[ ]
56- Flört etmek (kız ya da erkek arkadaşıyla sarılmak öpmek vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
57- Ders esnasında telefonunun çalması	[ ]	[ ]	[ ]
58- Dedikodu yapma (öğrenciler, öğretmenler, yöneticiler hakkında)	[ ]	[ ]	[ ]
59- Sınavlara girmemek/yapılmasını engellemek(sınav kağıdını boş vermek,vermemek için direnmek)	[ ]	[ ]	[ ]

BAŞKA (Lütfen belirtiniz) : .....

.....

.....

.....

4. Size göre öğrencilerin sınıf içinde bu davranışlarda bulunma nedenleri nelerdir? Görüşlerinizi “Evet”, “Kısmen” ya da “Hayır” seçeneklerinden size en uygun olanı [X] işareti koyarak belirtiniz. Seçenekler size uymuyorsa veya belirtmek istediğiniz başka bir neden varsa “BAŞKA” seçeneğinden belirtebilirsiniz.

FAKTÖRLER	Evet	Kısmen	Hayır
1- Öğrenci ile ilgili özellikler (ergenlik, gelişim özellikleri, sağlık durumu, öğrenme güçlüğü, tutum ve alışkanlıkları, zeka düzeyi, psikolojik sorunlar, sınıf tekrarı vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
2- Aile ile ilgili özellikler (eğitim ve gelir düzeyi, çocuk sayısı, çocuk yetiştirme ve disiplin anlayışı, ilgisizlik, sevgisizlik, bilinçsizlik vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
3- Toplumsal yapıda ve kültürel değerlerdeki değişim (eğitimin değer ve önemini kaybetmesi, ahlaki değerlerin değişmesi vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
4- Arkadaş çevresi	[ ]	[ ]	[ ]
5- Kitle iletişim araçları (televizyon, bilgisayar, internet, cep telefonları gazete ve dergiler, şiddet içeren yayınlar vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
6- Okulun özellikleri (öğrencilerin sosyal, sportif, kültürel ihtiyaçlarına cevap veren alanlar olmaması, öğrenci mevcudu, araç-gereç/materyal eksikliği, vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
7- Eğitim programı (soyut, gerçek yaşamdan uzak, aşırı bilgi yüklü olması vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
8- Çevresel özellikler (okulun bulunduğu çevrenin sosyo-ekonomik ve kültürel özellikleri, olumsuz davranış örnekleri)	[ ]	[ ]	[ ]
9- Öğretmen özellikleri (öğretim yöntemlerinin tek düzeligi, tutum ve davranışları, kişilik özellikleri, disiplin anlayışı, mesleki deneyimlerinin yetersizliği vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
10- Öğrenci merkezli programa geçiş (performans ve proje ödevleri, sınav sistemi, ders geçme)	[ ]	[ ]	[ ]
11- Okul yönetimi (disiplin politikası, öğretmen, öğrenci ve ailelerle işbirliği yapmaması, öğrencilere değer verilmemesi, liderlik yapılmaması vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
12- Sınıf ve okul kurallarının belirsizliği (tutarlı olmaması, aşırı sert ve fazla olması, kişiye göre değişmesi)	[ ]	[ ]	[ ]
13- Sınıfların özellikleri (kalabalık olması, kirli, eski olması vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
14- Öğretmen değişikliği, öğretmen eksikliği	[ ]	[ ]	[ ]
15- Sınıfta öğretmen adaylarının/stajyerlerinin olması	[ ]	[ ]	[ ]

BAŞKA (Lütfen belirtiniz): .....

.....

.....

5. Problem davranışlarla baş etmede aşağıda belirtilen yöntemleri hangi sıklıkta kullanmaktasınız? Cevabınızı “Hiç”, “Ara sıra”, “Her zaman” seçeneklerinden size en uygun olan seçeneğe [X] işareti koyarak belirtiniz. Seçenekler size uymuyorsa veya belirtmek istediğiniz başka bir neden varsa “BAŞKA” seçeneğinden belirtebilirsiniz.

PROBLEM DAVRANIŞLARLA BAŞ ETME YÖNTEMLERİ	Hiç	Ara sıra	Her zaman
1- Doğrudan sözel uyarı (öğrenciye ismiyle seslenme, kuralı hatırlatma, durmasını isteme, emretme vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
2- Dolaylı sözel uyarı (sesini yükselterek ders anlatmaya devam etme, tamam, evet, yeter gibi vazgeç ifadeleri kullanma vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
3- Beden diliyle uyarı (jest ve mimiklerle davranışı onaylamadığını ifade etme "kaş çatma, baş sallama, yürürken birden durma vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
4- Fiziksel yakınlık denetimi yapma (sınıfta dolaşma, öğrenciye yaklaşma, bir süre ona yakın noktada bekleme vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
5- Açıklama yapma-Nasihat etme (davranışın yanlışlığını nedenleriyle açıklama)	[ ]	[ ]	[ ]
6- Azarlama-Gözdağı verme (Yüksek sesle bağırma, not kıracağını, cezalandıracağını, aileye haber vereceğini vb. söyleme)	[ ]	[ ]	[ ]
7- Görmezden gelme (davranışı fark etme ancak tepki göstermeme, yok sayma vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
8- Anlaşma yapma (hem öğrencilerin hem de öğretmenin istediğinin olması için yapmaları gerekenleri söyleyerek sınıfla ya da öğrenciyle anlaşma yapma, söz verme)	[ ]	[ ]	[ ]
9- Cezayı hatırlatma (davranışa devam ettiği takdirde uygulanacak yaptırımı söyleme)	[ ]	[ ]	[ ]
10- Sınıf çevresini değiştirme (yöntem ya da tekniği değiştirme, başka bir etkinliğe geçme vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
11- Mola verme (Etkinliği bir süre durdurma, fıkra anlatma, espiri yapma vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
12- Sorumluluk verme (problem davranışta bulunan öğrenciye soru sorma, tahtaya kaldırma, dersle ilgili bir konuda yardım isteme vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
13- Notunu azaltma-kırma (Eksi not verme ya da var olan notunu azaltma vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
14- Fiziksel izolasyon (yerini değiştirme, sınıf dışına çıkarma, eve gönderme vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
15- Sosyal izolasyon (öğrenciyi yok sayma,, etkinliğe almama vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
16- Zorla özendirme (özür diletme, yaptığını düzeltirme vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
17- Öğrenciyi rehber öğretmene gönderme	[ ]	[ ]	[ ]
18- Bedensel olarak acı verme (omzunu sıkma, sırtına vurma, tokat atma, saçını çekme, cetvel vb. ile vurma)	[ ]	[ ]	[ ]
19- Alay etme/küçük düşürme (görünüşü, akademik gücü, zekası, bilgisi vb ile ilgili etiketleme, ne yaptığını tüm sınıfa duyurma vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
20- Öğrenciyi okul idaresine gönderme	[ ]	[ ]	[ ]
21- Aile ile görüşme/veliyi okula çağırma	[ ]	[ ]	[ ]
22- Fazladan ödev verme	[ ]	[ ]	[ ]
23- Rehberlik yapma (doğru davranışı gösterme/söyleme, yapmasına yardım etme, görevi tekrar açıklama, ipucu verme vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
24- Davranışın nedenini araştırma (davranışın nedenini sorma, öğrenciyi izleme, dersten sonra öğrenciyle görüşme vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
25- Olumu pekiştireç kullanma (doğru davranışta bulunduğu an öğrenciyi fark etme onaylama, takdir etme vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
26- Model olma (İstenen bir davranış için kendini, sınıftan bir akranını ya da yetişkini model olarak kullanma)	[ ]	[ ]	[ ]
27- Dersi bırakma, konuyu atlatma, işlenmiş sayma	[ ]	[ ]	[ ]
28- Problem davranışı/olayı dersin bir parçası yapma (olayla ilgili bir öykü, hikaye anlatma, örnek olay kullanıp dersle ilişkilendirme vb.)	[ ]	[ ]	[ ]

BAŞKA (Lütfen belirtiniz) : .....

.....

.....

6. Öğrencilerin sınıf içindeki istenmeyen davranışları ile baş etmede velilerden beklentileriniz var mıdır? Bunlar nelerdir?

.....

.....

.....

.....

7. İstenmeyen davranışlar konusunda öğrencilerden beklentileriniz nelerdir ?

.....

.....

.....

.....

8. Bu konuda ailelere destek olmak için neler yapmaktasınız?

.....

.....

.....

.....

9. Öğrencilerin sınıf içerisindeki istenmeyen davranışları ile ilgili olarak velilerin sizden beklentileri olmakta mıdır? Bunlar nelerdir?

.....

.....

.....

.....

10. Bu konu ile ilgili belirtmek istediğiniz başka düşünceleriniz var mıdır? Bunlar nelerdir?

.....

.....

.....

.....

Ek-2: İLKÖĞRETİM İKİNCİ KADEMEDEKİ DİSİPLİN PROBLEMLERİNİ DEĞERLENDİRME ANKETİ

Sevgili Öğrenciler;

Bu çalışmanın amacı, disiplin problemi olarak nitelenen öğrenci davranışları, sınıf içinde gözlenme sıklığı, önem derecesi, nedenleri ve nasıl baş edildiği ile ilgili görüşlerinizi belirlemektir. Bu amaca yönelik olarak hazırlanan ankette iki bölüm yer almaktadır. İlk bölümde kişisel bilgilerinizle ilgili sorular, ikinci bölümde ise problem davranışlarla ilgili görüşlerinizi belirlemek amacıyla hazırlanan sorular yer almaktadır. Lütfen her bir maddenin karşısındaki seçeneklerden uygun gördüğünüzü çarpı (X) ile işaretleyiniz. Verdiğiniz değerli bilgiler, bilimsel bir çalışma için kullanılacak, kesinlikle başka bir kurum ya da birime verilmeyecektir. Zamanınızı paylaştığınız için teşekkür eder, cevaplarınızın samimi ve içten olmasını dileriz.

Esra Zeynep ÖZ

BÖLÜM- 1. KİŞİSEL BİLGİLER

1.Cinsiyetiniz?

1. ( ) Kız

2. ( ) Erkek

2. Sınıf düzeyiniz ?

1. ( ) 6. Sınıf

2. ( ) 7. Sınıf

3. ( ) 8. Sınıf

3. Annenizin eğitim durumu nedir?

1. ( ) Okuma-yazma bilmiyor 2. ( ) İlkokul mezunu 3. ( ) Ortaokul mezunu

4. ( ) Lise mezunu

5. ( ) Üniversite mezunu

4. Annenizin mesleği nedir?.....

5. Babanızın eğitim durumu nedir?

1. ( ) Okuma-yazma bilmiyor 2. ( ) İlkokul mezunu 3. ( ) Ortaokul mezunu

4. ( ) Lise mezunu

5. ( ) Üniversite mezunu

6.Babanızın mesleği nedir?.....

BÖLÜM 2: DİSİPLİN PROBLEMLERİNE İLİŞKİN SORULAR

1. Aşağıda öğrencilerin sınıf içerisindeki bazı davranışları verilmiştir. Size göre bu davranışlar disiplin problemi midir? Görüşlerinizi “Evet”, “ Kısım” ya da “Hayır” seçeneklerinden size en uygun olan seçeneğe [X] işareti koyarak belirtiniz.

ÖĞRENCİ DAVRANIŞLARI	Evet	Kısım	Hayır
1- Sınıf içinde bir şeyler yemek- içmek (sakız, şeker, cips vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
2- Gürültü yapmak (elindeki bir nesne ile kapı, sıra ya da duvarlara vurmak, sırayı ileri geri oynatmak, yüksek sesle konuşmak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
3- izin almadan konuşmak (söz kesmek biri konuşurken bölmek)	[ ]	[ ]	[ ]
4- Derse karşı ilgisizlik, dikkatsizlik (dersi dinlememe, dalma, dışarıyı seyretme, derse hazırlıksız gelme, vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
5- Dersle ilgisi olmayan konularda sürekli ve gereksiz konuşmak (gevezelik)	[ ]	[ ]	[ ]
6- Sınıfta uyumak	[ ]	[ ]	[ ]
7- Öğretmene karşı gelmek (uyarılarını dinlememek, söylediklerine itiraz etmek, verilen görevleri yapmamak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
8- Derse geç gelmek,	[ ]	[ ]	[ ]
9- Yerinde oturmamak (izinsiz ayağa kalkmak, sınıf içinde dolaşmak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
10- Kaba ve küfürlü konuşmak	[ ]	[ ]	[ ]
11- Ders dışı şeylerle ilgilenmek (yanındaki ile konuşmak, başka dersin çalışmasıyla ilgilenmek, not yazıp göndermek,, oyun oynamak, müzik dinlemek vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
12- Komiklik yapmak (her şeye gülmek, yersiz şakalar yapmak, şovmenlik vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
13- Ders araç-gereçlerini getirmemek (kitap, defter, kalem vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
14- Hırsızlık yapmak (diğerlerinin, okulun-sınıfın eşyalarını çalmak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
15- Eşyalara zarar vermek (sınıfın, okulun, kendinin ya da diğer öğrencilerin eşyalarını çizmek, yırtmak, sıralara, masaya, tahtaya vurmak-kırmak, duvarlara yazı yazmak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
16- Kopya çekmek-çekilmesine yardımcı olmak	[ ]	[ ]	[ ]
17- Kıyafet yönetmeliğine uygun giyinmemek (okul formasının dışında renkler giymek, takı takmak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
18- Yerinde düzgün oturmamak (sağa-sola yatmak, kıpırdanmak, ayaklarını uzatmak, sıradan çıkarmak, sıra ve sandalyelerin üzerine çıkmak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
19- Ödevlerini yapmamak, eksik ya da gelişi güzel yapmak	[ ]	[ ]	[ ]
20- Arkadaşlarını rahatsız etmek (malzemelerini, eşyalarını karıştırarak, alarak, konuşarak, kalem, silgi, kağıt atarak, el şakası yaparak vb.).	[ ]	[ ]	[ ]
21- Arkadaşlarına saygısızlık etmek (alay etmek, lakap takmak, gülmek, hakaret etmek, küçük görmek, küçük düşürmek vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
22- Sınıfı kirlletmek, yerlere çöp atmak,	[ ]	[ ]	[ ]
23- Sigara içmek, üzerinde sigara bulundurmak	[ ]	[ ]	[ ]
24- Yetersizlik sergilemek (çalışmaya başlarken/bitirirken yavaş davranmak, işi yarım bırakmak, başarısız olmak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
25- Okula müstehcen cd, dergi, resim veya yazılar getirmek.	[ ]	[ ]	[ ]
26- Müstehcen konuşmalar, şakalar yapmak, yazılar yazma	[ ]	[ ]	[ ]
27- Teneffüste sınıf dışına çıkmamak-çıkma istememek	[ ]	[ ]	[ ]
28- Temizlik kurallarına uymamak (el,yüz ve saçların kirli olması,dağınıklık vb)	[ ]	[ ]	[ ]
29- Yalan söylemek (gerçek olmayan şeyler anlatmak)	[ ]	[ ]	[ ]

30- Dersi bölmek, engellemek (sorulara cevap vermemek, yönergelere uymamak, gereksiz açıklama istemek, öğretmeni oyalamak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
31- İzinsiz sınıftan çıkmak	[ ]	[ ]	[ ]
32- Öğretmen masasına bir şeyler atmak	[ ]	[ ]	[ ]
33- Ders esnasında eşyalarla oynamak (cep telefonuyla oynamak, kalem çevirmek, parayla, tespihle oynamak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
34- Sınavlara girmemek, yapılmasını engellemek (sınav kağıdını boş vermek, vermemek için direnmek)	[ ]	[ ]	[ ]
35- Aşırı samimiyet/yakınlık göstermek (sarılmak, öpmek, dokunmak)	[ ]	[ ]	[ ]
36- Söz veya davranışla taciz etmek/sarkıntılık etmek	[ ]	[ ]	[ ]
37- Sağlıklı iletişim kuramamak (alınganlık, utangaçlık, çekingenlik)	[ ]	[ ]	[ ]
38- Öğretmene saygısızlık yapmak (arkasından konuşmak, söylediklerini taklit etmek, el-kol hareketi yapmak, sözle ya da davranışla taciz etmek, gülmek vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
39- Yerinde sessizce oturmak (dersle ilgili aktivitelere katılmamak)	[ ]	[ ]	[ ]
40- Kıskançlık	[ ]	[ ]	[ ]
41- İftira atmak, başkalarını haksız yere suçlamak	[ ]	[ ]	[ ]
42- Kavga etmek, kavga çıkarmak	[ ]	[ ]	[ ]
43- Cinsiyet ayrımı yapmak (karşı cinsten öğrencilerle konuşmamak, düşmanlık, işbirliği yapmamak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
44- Farklı düşünen öğrencileri eleştirmek, kusur bulmak	[ ]	[ ]	[ ]
45- Şikayet etmek (birbirini, öğretmenleri, aileyi vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
46- Sınıfa biri geldiğinde (stajyer öğretmen, misafir vb.) normal dışı davranışlar göstermek	[ ]	[ ]	[ ]
47- Başkalarının eşyalarına (para, eşya, kıyafet vb.) zorla el koymak	[ ]	[ ]	[ ]
48- Sınıf düzenini bozan problem davranışı onaylamak ya da taklit etmek	[ ]	[ ]	[ ]
49- Söz ya da davranışla tehdit etmek, gözdağı vermek, korkutmak, sataşmak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
50- Okula -sınıfa kesici, delici vb. alet getirmek (çakı, bıçak, jilet vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
51- İzinsiz okul dışına çıkmak/kaçmak	[ ]	[ ]	[ ]
52- Kumar ya da benzeri oyunlar oynamak	[ ]	[ ]	[ ]
53- Kendine zarar vermek, yaralamak	[ ]	[ ]	[ ]
54- Sahtecilik yapmak (karne, yoklama fişi düzenlemek, ebeveynlerin imzasını taklit etmek vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
55- Çete kurmak, çete üyesi olmak	[ ]	[ ]	[ ]
56- Flört etmek (kız ya da erkek arkadaşıyla sarılmak öpmek vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
57- Ders esnasında telefonunun çalması	[ ]	[ ]	[ ]
58- Dedikodu yapma (öğrenciler, öğretmenler, yöneticiler hakkında)	[ ]	[ ]	[ ]
59- Sınavlara girmemek/yapılmasını engellemek	[ ]	[ ]	[ ]

BAŞKA (Lütfen belirtiniz) : .....

.....

.....

.....

.....

2. Siz bu öğrenci davranışlarını sınıflarınızda hangi sıklıkta gözlemlemektesiniz? Cevabınızı “Hiç”, “Ara sıra”, “Her zaman” seçeneklerinden size en uygun olan seçeneğe [X] işareti koyarak belirtiniz.

ÖĞRENCİ DAVRANIŞLARI	Her zaman	Ara sıra	Hiç
1- Sınıf içinde bir şeyler yemek- içmek (sakız, şeker, cips vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
2- Gürültü yapmak (elindeki bir nesne ile kapı, sıra ya da duvarlara vurmak, sırayı ileri geri oynatmak, yüksek sesle konuşmak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
3- İzin almadan konuşmak (söz kesmek biri konuşurken bölmek)	[ ]	[ ]	[ ]
4- Derse karşı ilgisizlik, dikkatsizlik (dersi dinlememe, dalma, dışarıyı seyretme, derse hazırlıksız gelme, vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
5- Dersle ilgisi olmayan konularda sürekli ve gereksiz konuşmak (gevezelik)	[ ]	[ ]	[ ]
6- Sınıfta uyumak	[ ]	[ ]	[ ]
7- Öğretmene karşı gelmek (uyarılarını dinlememek, söylediklerine itiraz etmek, verilen görevleri yapmamak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
8- Derse geç gelmek,	[ ]	[ ]	[ ]
9- Yerinde oturmamak (izinsiz ayağa kalkmak, sınıf içinde dolaşmak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
10- Kaba ve küfürlü konuşmak	[ ]	[ ]	[ ]
11- Ders dışı şeylerle ilgilenmek (yanındaki ile konuşmak, başka dersin çalışmasıyla ilgilenmek, not yazıp göndermek,, oyun oynamak, müzik dinlemek vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
12- Komiklik yapmak (her şeye gülmek, yersiz şakalar yapmak, şovmenlik vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
13- Ders araç-gereçlerini getirmemek (kitap, defter, kalem vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
14- Hırsızlık yapmak (diğerlerinin, okulun-sınıfın eşyalarını çalmak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
15- Eşyalara zarar vermek (sınıfın, okulun, kendinin ya da diğer öğrencilerin eşyalarını çizmek, yırtmak, sıralara, masaya, tahtaya vurmak-kırmak, duvarlara yazı yazmak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
16- Kopya çekmek-çekilmesine yardımcı olmak	[ ]	[ ]	[ ]
17- Kıyafet yönetmeliğine uygun giyinmemek (okul formasının dışında renkler giymek, takı takmak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
18- Yerinde düzgün oturmamak (sağa-sola yatmak, kıpırdanmak, ayaklarını uzatmak, sıradan çıkarmak, sıra ve sandalyelerin üzerine çıkmak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
19- Ödevlerini yapmamak, eksik ya da gelişi güzel yapmak	[ ]	[ ]	[ ]
20- Arkadaşlarını rahatsız etmek (malzemelerini, eşyalarını karıştırarak, alarak, konuşarak, kalem, silgi, kağıt atarak, el şakası yaparak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
21- Arkadaşlarına saygısızlık etmek (alay etmek, lakap takmak, gülmek, hakaret etmek, küçük görmek, küçük düşürmek vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
22- Sınıfı kirlletmek, yerlere çöp atmak,	[ ]	[ ]	[ ]
23- Sigara içmek, üzerinde sigara bulundurmak	[ ]	[ ]	[ ]
24- Yetersizlik sergilemek (çalışmaya başlarken/bitirirken yavaş davranmak, işi yarım bırakmak, başarısız olmak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
25- Okula müstehcen cd, dergi, resim veya yazılar getirmek.	[ ]	[ ]	[ ]
26- Müstehcen konuşmalar, şakalar yapmak, yazılar yazma	[ ]	[ ]	[ ]
27- Teneffüste sınıf dışına çıkmamak-çıkma istememek	[ ]	[ ]	[ ]
28- Temizlik kurallarına uymamak (el,yüz ve saçların kirli olması,dağınıklık vb)	[ ]	[ ]	[ ]
29- Yalan söylemek (gerçek olmayan şeyler anlatmak)	[ ]	[ ]	[ ]
30- Dersi bölmek, engellemek (sorulara cevap vermemek, yönergelere uymamak, gereksiz açıklama istemek, öğretmeni oyalamak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]

31- izinsiz sınıftan çıkmak	[ ]	[ ]	[ ]
32- Öğretmen masasına bir şeyler atmak	[ ]	[ ]	[ ]
33- Ders esnasında eşyalarla oynamak (cep telefonuyla oynamak, kalem çevirmek, parayla, tespihle oynamak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
34- Sınavlara girmemek, yapılmasını engellemek (sınav kağıdını boş vermek, vermemek için direnmek)	[ ]	[ ]	[ ]
35- Aşırı samimiyet/yakınlık göstermek (sarılmak, öpmek, dokunmak)	[ ]	[ ]	[ ]
36- Söz veya davranışla taciz etmek/sarkıntılık etmek	[ ]	[ ]	[ ]
37- Sağlıklı iletişim kuramamak (alınganlık, utangaçlık, çekingenlik)	[ ]	[ ]	[ ]
38- Öğretmene saygısızlık yapmak (arkasından konuşmak, söylediklerini taklit etmek, el-kol hareketi yapmak, sözle ya da davranışla taciz etmek, gülmek vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
39- Yerinde sessizce oturmak (dersle ilgili aktivitelere katılmamak)	[ ]	[ ]	[ ]
40- Kıskançlık	[ ]	[ ]	[ ]
41- İftira atmak, başkalarını haksız yere suçlamak	[ ]	[ ]	[ ]
42- Kavga etmek, kavga çıkarmak	[ ]	[ ]	[ ]
43- Cinsiyet ayrımı yapmak (karşı cinsten öğrencilerle konuşmamak, düşmanlık, işbirliği yapmamak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
44- Farklı düşünen öğrencileri eleştirmek, kusur bulmak	[ ]	[ ]	[ ]
45- Şikayet etmek (birbirini, öğretmenleri, aileyi vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
46- Sınıfa biri geldiğinde (stajyer öğretmen, misafir vb.) normal dışı davranışlar göstermek	[ ]	[ ]	[ ]
47- Başkalarının eşyalarına (para, eşya, kıyafet vb.) zorla el koymak	[ ]	[ ]	[ ]
48- Sınıf düzenini bozan problem davranışı onaylamak ya da taklit etmek	[ ]	[ ]	[ ]
49- Söz ya da davranışla tehdit etmek, gözdağı vermek, korkutmak, sataşmak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
50- Okula -sınıfa kesici, delici vb. alet getirmek (çakı, bıçak, jilet vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
51- izinsiz okul dışına çıkmak/kaçmak	[ ]	[ ]	[ ]
52- Kumar ya da benzeri oyunlar oynamak	[ ]	[ ]	[ ]
53- Kendine zarar vermek, yaralamak	[ ]	[ ]	[ ]
54- Sahtecilik yapmak (karne, yoklama fişi düzenlemek, ebeveynlerin imzasını taklit etmek vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
55- Çete kurmak, çete üyesi olmak	[ ]	[ ]	[ ]
56- Flört etmek (kız ya da erkek arkadaşıyla sarılmak öpmek vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
57- Ders esnasında telefonunun çalması	[ ]	[ ]	[ ]
58- Dedikodu yapma (öğrenciler, öğretmenler, yöneticiler hakkında)	[ ]	[ ]	[ ]
59- Sınavlara girmemek/yapılmasını engellemek (	[ ]	[ ]	[ ]

3. Size göre bu davranışların önem derecesi (ciddilik) nedir? Cevabınızı “Ciddi değil” (1), “ Ciddi” (2) , “Çok Ciddi” (3) seçeneklerinden size en uygun olan seçeneğe (X) işareti koyarak belirtiniz.

ÖĞRENCİ DAVRANIŞLARI	Çok ciddi	Ciddi	Ciddi değil
1- Sınıf içinde bir şeyler yemek- içmek (sakız, şeker, cips vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
2- Gürültü yapmak (elindeki bir nesne ile kapı, sıra ya da duvarlara vurmak, sırayı ileri geri oynatmak, yüksek sesle konuşmak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
3- İzin almadan konuşmak (söz kesmek biri konuşurken bölmek)	[ ]	[ ]	[ ]
4- Derse karşı ilgisizlik, dikkatsizlik (dersi dinlememe, dalma, dışarıyı seyretme, derse hazırlıksız gelme, vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
5- Dersle ilgisi olmayan konularda sürekli ve gereksiz konuşmak (gevezelik)	[ ]	[ ]	[ ]
6- Sınıfta uyumak	[ ]	[ ]	[ ]
7- Öğretmene karşı gelmek (uyarılarını dinlememek, söylediklerine itiraz etmek, verilen görevleri yapmamak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
8- Derse geç gelmek,	[ ]	[ ]	[ ]
9- Yerinde oturmamak (izinsiz ayağa kalkmak, sınıf içinde dolaşmak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
10- Kaba ve küfürlü konuşmak	[ ]	[ ]	[ ]
11- Ders dışı şeylerle ilgilenmek (yanındaki ile konuşmak, başka dersin çalışmasıyla ilgilenmek, not yazıp göndermek,, oyun oynamak, müzik dinlemek vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
12- Komiklik yapmak (her şeye gülmek, yersiz şakalar yapmak, şovmenlik vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
13- Ders araç-gereçlerini getirmemek (kitap, defter, kalem vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
14- Hırsızlık yapmak (diğerlerinin, okulun-sınıfın eşyalarını çalmak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
15- Eşyalara zarar vermek (sınıfın, okulun, kendinin ya da diğer öğrencilerin eşyalarını çizmek, yırtmak, sıralara, masaya, tahtaya vurmak-kırmak, duvarlara yazı yazmak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
16- Kopya çekmek-çekilmesine yardımcı olmak	[ ]	[ ]	[ ]
17- Kıyafet yönetmeliğine uygun giyinmemek (okul formasının dışında renkler giymek, takı takmak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
18- Yerinde düzgün oturmamak (sağa-sola yatmak, kıpırdanmak, ayaklarını uzatmak, sıradan çıkarmak, sıra ve sandalyelerin üzerine çıkmak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
19- Ödevlerini yapmamak, eksik ya da gelişi güzel yapmak	[ ]	[ ]	[ ]
20- Arkadaşlarını rahatsız etmek (malzemelerini, eşyalarını karıştırarak, alarak, konuşarak, kalem, silgi, kağıt atarak, el şakası yaparak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
21- Arkadaşlarına saygısızlık etmek (alay etmek, lakap takmak, gülmek, hakaret etmek, küçük görmek, küçük düşürmek vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
22- Sınıfı kirliletmek, yerlere çöp atmak,	[ ]	[ ]	[ ]
23- Sigara içmek, üzerinde sigara bulundurmak	[ ]	[ ]	[ ]
24- Yetersizlik sergilemek (çalışmaya başlarken/bitirirken yavaş davranmak, işi yarım bırakmak, başarısız olmak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
25- Okula müstehcen cd, dergi, resim veya yazılar getirmek.	[ ]	[ ]	[ ]
26- Müstehcen konuşmalar, şakalar yapmak, yazılar yazma	[ ]	[ ]	[ ]
27- Teneffüste sınıf dışına çıkmamak-çıkma istememek	[ ]	[ ]	[ ]
28- Temizlik kurallarına uymamak (el,yüz ve saçların kirli olması,dağınıklık vb)	[ ]	[ ]	[ ]
29- Yalan söylemek (gerçek olmayan şeyler anlatmak)	[ ]	[ ]	[ ]
30- Dersi bölmek, engellemek (sorulara cevap vermemek, yönergelere uymamak, gereksiz açıklama istemek, mazeret uydurmak, söz ya da davranışla öğretmeni oyalamak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
31- İzinsiz sınıftan çıkmak	[ ]	[ ]	[ ]

32- Öğretmen masasına bir şeyler atmak	[ ]	[ ]	[ ]
33- Ders esnasında eşyalarla oynamak (cep telefonuyla oynamak, kalem çevirmek, parayla, tespihle oynamak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
34- Sınavlara girmemek, yapılmasını engellemek (sınav kağıdını boş vermek, vermemek için direnmek)	[ ]	[ ]	[ ]
35- Aşırı samimiyet/yakınlık göstermek (sarılmak, öpmek, dokunmak)	[ ]	[ ]	[ ]
36- Söz veya davranışla taciz etmek/sarkıntılık etmek	[ ]	[ ]	[ ]
37- Sağlıklı iletişim kuramamak (alınganlık, utangaçlık, çekingenlik)	[ ]	[ ]	[ ]
38- Öğretmene saygısızlık yapmak (arkasından konuşmak, söylediklerini taklit etmek, el-kol hareketi yapmak, sözle ya da davranışla taciz etmek, gülmek vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
39- Yerinde sessizce oturmak (dersle ilgili aktivitelere katılmamak)	[ ]	[ ]	[ ]
40- Kıskançlık	[ ]	[ ]	[ ]
41- İftira atmak, başkalarını haksız yere suçlamak	[ ]	[ ]	[ ]
42- Kavga etmek, kavga çıkarmak	[ ]	[ ]	[ ]
43- Cinsiyet ayrımı yapmak (karşı cinsten öğrencilerle konuşmamak, düşmanlık, işbirliği yapmamak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
44- Farklı düşünen öğrencileri eleştirmek, kusur bulmak	[ ]	[ ]	[ ]
45- Şikayet etmek (birbirini, öğretmenleri, aileyi vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
46- Sınıfa biri geldiğinde (stajyer öğretmen, misafir vb.) normal dışı davranışlar göstermek	[ ]	[ ]	[ ]
47- Başkalarının eşyalarına (para, eşya, kıyafet vb.) zorla el koymak	[ ]	[ ]	[ ]
48- Sınıf düzenini bozan problem davranışı onaylamak ya da taklit etmek	[ ]	[ ]	[ ]
49- Söz ya da davranışla tehdit etmek, gözdağı vermek, korkutmak, sataşmak vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
50- Okula -sınıfa kesici, delici vb. alet getirmek (çakı, bıçak, jilet vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
51- İzinsiz okul dışına çıkmak/kaçmak	[ ]	[ ]	[ ]
52- Kumar ya da benzeri oyunlar oynamak	[ ]	[ ]	[ ]
53- Kendine zarar vermek, yaralamak	[ ]	[ ]	[ ]
54- Sahtecilik yapmak (karne, yoklama fişi düzenlemek, ebeveynlerin imzasını taklit etmek vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
55- Çete kurmak, çete üyesi olmak	[ ]	[ ]	[ ]
56- Flört etmek (kız ya da erkek arkadaşıyla sarılmak öpüşmek vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
57- Ders esnasında telefonunun çalması	[ ]	[ ]	[ ]
58- Dedikodu yapma (öğrenciler, öğretmenler, yöneticiler hakkında)	[ ]	[ ]	[ ]
59- Sınavlara girmemek/yapılmasını engellemek(sınav kağıdını boş vermek,vermemek için direnmek)	[ ]	[ ]	[ ]

4. Size göre öğrencilerin sınıf içinde bu davranışlarda bulunma nedenleri nelerdir? Görüşlerinizi “Evet”, “Kısmen” ya da “Hayır” seçeneklerinden size en uygun olanı [X] işareti koyarak belirtiniz. Seçenekler size uymuyorsa veya belirtmek istediğiniz başka bir neden varsa “BAŞKA” seçeneğinden belirtebilirsiniz.

FAKTÖRLER	Evet	Kısmen	Hayır
1- Öğrenci ile ilgili özellikler (ergenlik, gelişim özellikleri, sağlık durumu, öğrenme güçlüğü, tutum ve alışkanlıkları, zeka düzeyi, psikolojik sorunlar, sınıf tekrarı vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
2- Aile ile ilgili özellikler (eğitim ve gelir düzeyi, çocuk sayısı, çocuk yetiştirme ve disiplin anlayışı, ilgisizlik, sevgisizlik, bilinçsizlik vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
3- Toplumsal yapıda ve kültürel değerlerdeki değişim (eğitimin değer ve önemini kaybetmesi, ahlaki değerlerin değişmesi vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
4- Arkadaş çevresi	[ ]	[ ]	[ ]
5- Kitle iletişim araçları (televizyon, bilgisayar, internet, cep telefonları gazete ve dergiler, şiddet içeren yayınlar vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
6- Okulun özellikleri (öğrencilerin sosyal, sportif, kültürel ihtiyaçlarına cevap veren alanlar olmaması, öğrenci mevcudu, araç-gereç/materyal eksikliği, vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
7- Eğitim programı (soyut, gerçek yaşamdan uzak, aşırı bilgi yüklü olması vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
8- Çevresel özellikler (okulun bulunduğu çevrenin sosyo-ekonomik ve kültürel özellikleri, olumsuz davranış örnekleri)	[ ]	[ ]	[ ]
9- Öğretmen özellikleri (öğretim yöntemlerinin tek düzeligi, tutum ve davranışları, kişilik özellikleri, disiplin anlayışı, mesleki deneyimlerinin yetersizliği vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
10- Öğrenci merkezli programa geçiş (performans ve proje ödevleri, sınav sistemi, ders geçme)	[ ]	[ ]	[ ]
11- Okul yönetimi (disiplin politikası, öğretmen, öğrenci ve ailelerle işbirliği yapmaması, öğrencilere değer verilmemesi, liderlik yapılmaması vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
12- Sınıf ve okul kurallarının belirsizliği (tutarlı olmaması, aşırı sert ve fazla olması, kişiye göre değişmesi)	[ ]	[ ]	[ ]
13- Sınıfların özellikleri (kalabalık olması, kirli, eski olması vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
14- Öğretmen değişikliği, öğretmen eksikliği	[ ]	[ ]	[ ]
15- Sınıfta öğretmen adaylarının/stajyerlerinin olması	[ ]	[ ]	[ ]

BAŞKA (Lütfen belirtiniz): .....

.....

.....

5. Sınıf içersindeki problem davranışlarla baş etmede öğretmenleriniz aşağıdaki yöntemleri hangi sıklıkta kullanmaktadır? Cevabınızı “Hiç” , “Ara sıra” , “Her zaman” seçeneklerinden size en uygun olan seçeneğe (X) işareti koyarak belirtiniz. Seçenekler size uymuyorsa veya belirtmek istediğiniz başka bir neden varsa “BAŞKA” seçeneğinden belirtebilirsiniz.

PROBLEM DAVRANIŞLARLA BAŞ ETME YÖNTEMLERİ	Her zaman	Ara sıra	Hiç
1- Doğrudan sözel uyarı (öğrenciye ismiyle seslenme, kuralı hatırlatma, durmasını isteme, emretme vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
2- Dolaylı sözel uyarı (sesini yükselterek ders anlatmaya devam etme, tamam, evet, yeter gibi vazgeç ifadeleri kullanma vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
3- Beden diliyle uyarı (jest ve mimiklerle davranışı onaylamadığını ifade etme "kaş çatma, baş sallama, yürürken birden durma vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
4- Fiziksel yakınlık denetimi yapma (sınıfta dolaşma, öğrenciye yaklaşma, bir süre ona yakın noktada bekleme vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
5- Açıklama yapma-Nasihah etme (davranışın yanlışlığını nedenleriyle açıklama)	[ ]	[ ]	[ ]
6- Azarlama-Gözdağı verme (Yüksek sesle bağırma, not kıracağını, cezalandıracağını, aileye haber vereceğini vb. söyleme)	[ ]	[ ]	[ ]
7- Görmezden gelme (davranışı fark etme ancak tepki göstermeme, yok sayma vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
8- Anlaşma yapma (hem öğrencilerin hem de öğretmenin istediğinin olması için yapmaları gerekenleri söyleyerek sınıfla ya da öğrenciyle anlaşma yapma, söz verme	[ ]	[ ]	[ ]
9- Cezayı hatırlatma (davranışa devam ettiği takdirde uygulanacak yaptırımı söyleme)	[ ]	[ ]	[ ]
10- Sınıf çevresini değiştirme (yöntem ya da tekniği değiştirme, başka bir etkinliğe geçme vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
11- Mola verme (Etkinliği bir süre durdurma, fıkra anlatma, espiri yapma vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
12- Sorumluluk verme (problem davranışta bulunan öğrenciye soru sorma, tahtaya kaldırma, dersle ilgili bir konuda yardım isteme vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
13- Notunu azaltma-kırma (Eksi not verme ya da var olan notunu azaltma vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
14- Fiziksel izolasyon (yerini değiştirme, sınıf dışına çıkarma, eve gönderme vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
15- Sosyal izolasyon (öğrenciyi yok sayma,, etkinliğe almama vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
16- Zorla özendirme (özür diletme, yaptığını düzelttirme vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
17- Öğrenciyi rehber öğretmene gönderme	[ ]	[ ]	[ ]
18- Bedensel olarak acı verme (omzunu sıkma, sırtına vurma, tokat atma, saçını çekme, cetvel vb. ile vurma)	[ ]	[ ]	[ ]
19- Alay etme/küçük düşürme (görünüşü, akademik gücü, zekası, bilgisi vb ile ilgili etiketleme, ne yaptığını tüm sınıfa duyurma vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
20- Öğrenciyi okul idaresine gönderme	[ ]	[ ]	[ ]
21- Aile ile görüşme/veliyi okula çağırma	[ ]	[ ]	[ ]
22- Fazladan ödev verme	[ ]	[ ]	[ ]
23- Rehberlik yapma (doğru davranışı gösterme/söyleme, yapmasına yardım etme, görevi tekrar açıklama, ipucu verme vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
24- Davranışın nedenini araştırma (davranışın nedenini sorma, öğrenciyi izleme, dersten sonra öğrenciyle görüşme vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
25- Olumu pekiştireç kullanma (doğru davranışta bulunduğu an öğrenciyi fark etme onaylama, takdir etme vb.)	[ ]	[ ]	[ ]
26- Model olma (istenen bir davranış için kendini, sınıftan bir akranını ya da yetişkinini model olarak kullanma)	[ ]	[ ]	[ ]
27- Dersi bırakma, konuyu atlatma, işlenmiş sayma	[ ]	[ ]	[ ]
28- Problem davranışı/olayı dersin bir parçası yapma (olayla ilgili bir öykü, hikaye anlatma, örnek olay kullanıp dersle ilişkilendirme vb.)	[ ]	[ ]	[ ]

BAŞKA (Lütfen belirtiniz) : .....

.....

Ek-3: YARI YAPILANDIRILMIŞ ÖĞRETMEN GÖRÜŞME FORMU

1. Size göre baş edilmesi en zor olan disiplin problemleri nelerdir?
2. Size göre problem davranışların görülme sıklığı farklı derslere göre değişiyor mu? .

1. ( ) Evet
2. ( ) Hayır

Hangi derslerde problem davranışların daha yoğun yaşandığını düşünüyorsunuz, neden?

3. Genel olarak sınıflarda ortalama kaç öğrencinin sürekli disiplin problemi yarattığını düşünüyorsunuz?

1. ( ) 1-5 öğrenci
2. ( ) 6-10 öğrenci
3. ( ) 11-15 öğrenci
4. Hepsi

4. Size göre sürekli disiplin problemi yaratan öğrencinin cinsiyeti nedir ?

1. ( ) Kız
2. ( ) Erkek
3. ( ) Fark etmiyor

5. Sınıfta disiplin problemleriyle baş etmeye gereğinden fazla zaman ayırdığınızı düşünüyor musunuz?

1. ( ) Evet
2. ( ) Kısmen
3. ( ) Hayır

6. Kendinizi bu konuda yeterli hissediyor musunuz?

1. ( ) Evet
2. ( ) Kısmen
3. ( ) Hayır

Neden?.....

7. Disiplin problemleriyle baş etmede karşılaştığınız zorluklar nelerdir?

8. Kullandığınız stratejiler içinde en etkili ve etkisiz olduğunuzu düşündüğünüz stratejiler nelerdir, neden?

9. Size göre disiplin problemlerinin nedenleri nedir?

( ) Öğrenci ile ilgili özellikler	( ) Aile ile ilgili özellikler	( ) Toplumsal ve kültürel değ. değişim
( ) Arkadaş çevresi	( ) Kitle iletişim araçları	( ) Okulun özellikleri
( ) Eğitim programı	( ) Çevresel özellikler	( ) Öğretmen özellikleri
( ) Stajyer öğretmenler	( ) Kurallarının belirsizliği	( ) Öğrenci merkezli eğitime geçiş
( ) Öğretmen eksikliği	( ) Sınıf özellikleri	( ) Okul yönetimi ile ilgili özellikler

Başka.....

10. Disiplin problemleriyle baş etmede velilerden beklentileriniz var mıdır? Bunlar nelerdir?

11. Velinin size karşı tavırları nasıldır?

12. Bu konuda ailelere destek olmak için neler yapmaktasınız?

13. Öğrencilerin sınıf içerisindeki istenmeyen davranışları ile ilgili olarak velilerin sizden beklentileri olmakta mıdır? Bunlar nelerdir?

Ek-4 : YARI YAPILANDIRILMIŞ ÖĞRENCİ GÖRÜŞME FORMU

1. Sınıfınızda en sık gözlenen disiplin problemleri nelerdir?
2. Size göre disiplin problemlerinin en önemli nedeni nedir?

☐ Öğrenci ile ilgili özellikler	☐ Aile ile ilgili özellikler	☐ Toplumsal ve kültürel değ. değişim
☐ Arkadaş çevresi	☐ Kitle iletişim araçları	☐ Okulun özellikleri
☐ Eğitim programı	☐ Çevresel özellikler	☐ Öğretmen özellikleri
☐ Stajyer öğretmenler	☐ Kurallarının belirsizliği	☐ Öğrenci merkezli eğitime geçiş
☐ Öğretmen eksikliği	☐ Sınıf özellikleri	☐ Okul yönetimi ile ilgili özellikler

Başka.....
.....

3. Öğretmenlerinizin disiplin problemleriyle baş etmede kullandığı stratejilerin hangilerinin etkili olduğunu düşünüyorsun, neden?
4. Disiplin problemleriyle baş etme konusunda öğretmenlerinden beklentilerin var mı?
  1. ☐ Evet
  2. ☐ Hayır

Beklentileriniz nelerdir? Neler yapılmasını isterseniz?.....
5. Son zamanlarda sınıfınızda meydana gelen bir disiplin problemi ile ilgili olarak yaşanan süreci (oluşma ve çözülme) anlatır mısın?
6. Bu konu ile ilgili belirtmek istediğiniz başka düşünceleriniz var mıdır? Bunlar nelerdir?

Ek-5: YARI YAPILANDIRILMIŞ VELİ GÖRÜŞME FORMU

1. Çocuğunuzla ilgili olarak öğretmenlerden en sık hangi istenmeyen davranışları duyarsınız?
2. Size göre okullarda en sık karşılaşılan disiplin problemleri nelerdir?
3. Size göre ciddi olan disiplin problemleri nelerdir?
4. Size göre disiplin problemlerinin en önemli nedeni nedir?

☐ Öğrenci ile ilgili özellikler	☐ Aile ile ilgili özellikler	☐ Toplumsal ve kültürel değ. değişim
☐ Arkadaş çevresi	☐ Kitle iletişim araçları	☐ Okulun özellikleri
☐ Eğitim programı	☐ Çevresel özellikler	☐ Öğretmen özellikleri
☐ Stajyer öğretmenler	☐ Kurallarının belirsizliği	☐ Öğrenci merkezli eğitime geçiş
☐ Öğretmen eksikliği	☐ Sınıf özellikleri	☐ Okul yönetimi ile ilgili özellikler

Başka.....

.....
5. Size göre öğretmenler disiplin problemleriyle nasıl baş etmektedir?
6. Bu konuda öğretmenlere destek olmak için neler yapmaktasınız?
7. Disiplin konusu ile ilgili olarak öğretmenlerden beklentileriniz nelerdir?
8. Bu konu ile ilgili belirtmek istediğiniz düşünceleriniz var mıdır? Bunlar nelerdir?

Ek-6 :İzin Belgesi

ADANA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

SAYI : B.08.04.MEM.4.01.00.11.040/572 342
KONU: Tez Çalışması

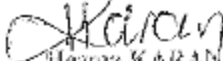
...../12/2010

VALİLİK MAKAMINA
ADANA

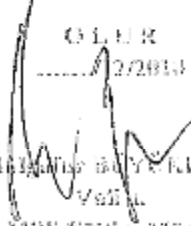
Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Anabilimler Enstitüsü Müdürlüğü'nün 30.11.2010 tarih ve 3860 sayılı yazılarında; Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Esra Zeynep ÖZ' ün danışmanı Öğr. Gör. Dr. Fatma SADIK yönetiminde hazırlanmış oldukları "**Öğretmen, Öğrenci ve Ailelerin İlköğretim II. Kademede Gözlenen Disiplin Problemleri ve Bu Çerçmede Kullanılan Stratejiler ile İlgili Görüşlerinin İncelenmesi**" konulu tez çalışmasını Böniz Merkez Üçeleri Çukurova, Sarıçam, Seyhan ve Yüreğir İlçelerine bağlı ekli listede isimleri belirtilen okullarımızda 1. Dönem 01.12.2010 – 29.01.2011 ve 2. Dönem 14.02.2011 – 31.03.2011 tarihleri arasında uygulama izin istemleri belirtilmekte olup, ilişikte sunulmuştur.

Yukarıda konusu, uygulama tarihi ve yapılabildiği yeri açıklanmış tez çalışmasının ilgili okul Müdürlüklerinin gözetim ve denetiminde, eğitimi ve öğretiminin aksatılmadan uygulanması Müdürlüğümüz Kültür Hizmetleri Şubemizce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olunuzca arz ederim.

Hazma KARAN
Müdür a.

İl Millî Eğitim Şube Müdürü

GÖRÜLÜ
...../12/2010

Abdullahi BULUT
Vali
İl Millî Eğitim Müdürü

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı, Soyadı : Esra Zeynep ÖZ(TOHUMOĞLU)
Doğum Yılı : 01.08.1981
Doğum Yeri : Osmaniye
Yabancı Dil : İngilizce
Medeni Durum : Evli
Adres : Rauf Bey Mah. Alparslan Türkeş Cad. No: 50/1
 Osmaniye/Merkez
E-mail : zeynebim81@hotmail.com

ÖĞRENİM DURUMU

2008–2012 : Yüksek Lisans, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler
 Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Adana
1999–2003 : Lisans, Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Sınıf
 Öğretmenliği Bölümü, Adana
1992–1999 : Osmaniye İmam-Hatip Lisesi
1987–1992 : Yediocak İlköğretim Okulu, Osmaniye

İŞ DENEYİMİ

2011– : Mimar Sinan İlköğretim Okulu, Osmaniye
2009–2011 : Bahçe Hamit Buğa İlköğretim Okulu, Adana,Karataş
2006–2009 : Başdervişli İlköğretim Okulu, Kahramanmaraş,Merkez
2003-2006 : Yunus Emre İlköğretim Okulu,Kahramanmaraş ,Ekinözü